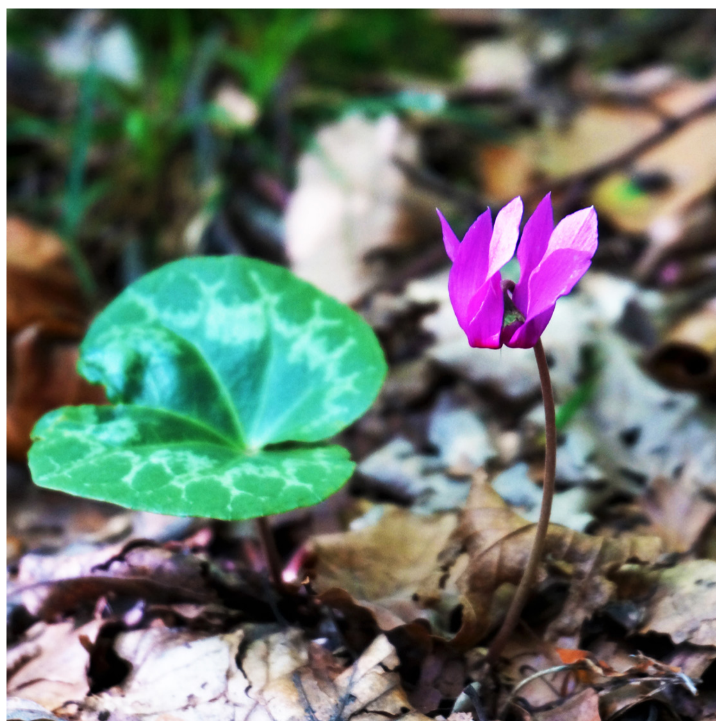
MARIJAN BOROVAC

MOLITVA

S POGLEDOM NA

SV. MALU TEREZIJU

Marijan Borovac, Molitva s pogledom na sv. Malu Tereziju

Vlastita naklada autora
Lektura i korektura: Ivanka Borovac
Likovno-grafičko oblikovanje i fotografije:
Marijan Borovac
Tisak: Cerovski Print Boutique, Cerovski d.o.o. Zagreb
Zagreb, 2019.

Zadnje korice:
Karmelski grb, izradio Marijan Borovac,
Otok Hvar, Vrboska, Glavice

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 001020769
ISBN 978-953-48445-0-2

MARIJAN BOROVAC, OCDS

MOLITVA

S POGLEDOM NA

SV. MALU TEREZIJU

Vlastita naklada
Zagreb, 2019.

UVOD

Za mene je molitva zanos srca, jednostavan pogled bačen prema nebu, usklik zahvalnosti i ljubavi u kušnji kao i u radosti (Mala Terezija)

Molitva je prijateljski razgovor s Onim za kojega znamo da nas ljubi. (Terezija Avilska)

Svaki kršćanin mora težiti prema sjedinjenju s Bogom koji ga je stvorio, koji mu je stvorio dušu. Duša mora imati svoj konačni cilj: vječno postojanje u Bogu. U prolaznom životu valja nam osvijestiti to da bogatstvo i moć u svijetu pripadaju tijelu koje će jednog dana nestati poput sjenke.

U molitvi prožetoj vjerom, ljubavlju i nadom cjelina božanske stvarnosti postaje nam samorazumljiva. Zato moramo moliti i živjeti dostojno i pravedno. Susret s Bogom u molitvi omogućuje nam da shvatimo smisao svojega postojanja, ali i neopisivu daljinu koja nas dijeli od Njega. Sjedinjenje s Bogom jedino je moguće u ljubavi. Da bi čovjek u svome srcu potaknuo ljubav, nužno je da se moli usmjeravajući svoju dušu prema Bogu.

Molitva mora biti put kojim idemo kroz život. Ona

je egzistencijalan sadržaj i bitna sastavnica onoga što jesmo. Nije neka vježba koju možemo činiti i prestati činiti ovisno o svojim obvezama ili stanju svojega duha. Moleći, mijenjamo svrhu svojega postojanja. Svrha molitve jest stjecanje krjeposti i rađanje djela ljubavi.

Pokušat će se govoriti o molitvi gledajući svetu Malu Tereziju. Ta nas velika svetica suvremenoga doba uči vjeri „malog puta“ – bez traženja čuda i objava, uz poniznost i predanost Bogu.

Tko je sveta Terezija od Djeteta Isusa i Svetoga Lica? Papa Pio X je rekao o njoj, da je bila "najveća je svetica modernog doba." Ili: sveta Mala Terezija obična je svetica za obične ljude.

Sveta Terezija Avilska i sveti Ivana od Križa su bili na početku njezina Malog puta, puta ljubavi.

Papa Ivan Pavao II je potpisao: *Apostolsko pismo o proglašenju Svete Terezije od Djeteta Isusa i Svetoga Lica naučiteljcom sveopće Crkve; Znanost božanske ljubavi – Divini Amoris Scientia*: „Iz pažljivog studija spisa Svete Terezije od Djeteta Isusa i od odjeka što su ih oni imali u Crkvi, mogu se uočiti istaknuti vidovi izvrsnog nauka što je temeljni element na kojem se zasniva pridavanja naslova Doktor Crkve. ... Njezino učenje nije samo sukladno Svetom pismu i katoličkoj vjeri, nego se ističe svojom dubinom i postignutom mudrom sintezom. Njezin nauk jest u isto vrijeme ispovijest vjere Crkve, iskustvo kršćanskog otajstva i put svetosti. Terezija nudi zrelu sintezu kršćanske duhovnosti; ujedinjuje teologiju i duhovni život, izražava se snažno i s autoritetom, s velikom sposobnošću uvjeravanja i ko-

munikacije, kao što pokazuje prihvaćanje i rasprostranjenost njezine poruke u Božjem narodu."

Da bismo mogli razgovarati s Bogom, moramo spoznati Boga u sebi. Tada molitva postaje susret. Sve što molimo za sebe ili za druge valja moliti tako da to bude s voljom Božjom. Mi često ne znamo što je dobro za nas. Bog zna.

Biti kršćanin znači živjeti i svjedočiti vjeru u molitvi, u djelima ljubavi, u promicanju pravednosti, u činjenju dobra. Moleći za druge, nalazimo smisao svog postojanja. Svaki čovjek ima potrebu ići naprijed, prema cilju. Za nas kršćane taj cilj je susret s Isusom, koji je naš život, naša radost, ono što nas ispunjava i usrećuje.

Vrijeme molitve nije izgubljeno vrijeme. To je vrijeme u kojemu nam se otvara put života. Otvara se put na kojemu od Boga učimo ljubiti: Njega, Njegovu Crkvu i svoju braću. Molitvom produbljujemo vjeru i osvještavamo kontemplativnu dimenziju svoga bića. Molitva nam pomaže vidjeti nevidljivu stvarnost, a to je vitalna potreba svakog kršćanina.

Ove Isusove riječi upućuju nas u čežnju sjedinjenja s Bogom u Kristu: „Ne molim samo za ove nego i za one koji će na njihovu riječ vjerovati u mene: da svi budu jedno kao što si ti, Oče, u meni i ja u tebi, neka i oni u nama budu da svijet uzvjeruje da si me ti poslao." (Iv 17, 20-21)

Naš najbolji dio ne uzima se u trenutku smrti. Vjera mora biti dovoljno živa da po njoj uzmognemo sačuvati dodir s božanskim svijetom: sjedinjenje našeg bića s Bogom najveće je čudo našeg postojanja. Osobnim

iskustvom o Bogu odupiremo se ispraznosti današnjice. Ono nam je putokaz i štit kad nas zadese teški udarci, kad se podrivaju intelektualni i teološki temelji.

Važne odluke u životu valja donositi uz Božji savjet. Moleći, dolazimo u osobni odnos s Bogom. Osluškujemo Njegove riječi u svome srcu i donosimo dobre odluke koje nas ispunjavaju mirom i radošću. Ako već ne možemo u potpunosti vršiti volju Božju, moramo uložiti najveći mogući trud, učiniti najviše u danoj situaciji. Tako neopazice počinjemo shvaćati da smo rođeni od Oca za vječnost i napredujemo u koračanju Isusovim stopama. Kako postajemo zreliji, tako i naša molitva sazrijeva.

Osjetila nam govore da se svijet stalno mijenja, ali razum je u stanju dokučiti stvarnost koja se ne mijenja, koja je vječno ista. Da bismo mogli spoznati istine, razum mora biti obasjan svjetlom vjere. Sustavan analitički pristup čest je u teološkim raspravama.

Moliti je dobro: „Uvijek se radujte! Bez prestanka se molite! U svemu zahvaljujte! Jer to je za vas volja Božja u Kristu Isusu.” (1 Sol 5, 16-18)

U karmelskome svjetovnom redu puno sam naučio o molitvi. Nešto od toga predstavljeno je na stranicama koje slijede.

KARMELSKA DUHOVNOST

Karmelićani žele osjetiti i živjeti Evanđelje, slijediti put i nauk karmelićanskih svetaca: sv. Terezije Avilske, sv. Ivana od Križa, sv. Terezije iz Lisieuxa, sv. Terezije Benedikte od Križa (Edith Stein) i brojnih manje poznatih svetaca i blaženika. Oni su svoje iskustvo Riječi prenijeli svojim nasljednicima. Postali su naučitelji Crkve.

Karmelićani žele iskusiti Boga. To ih vodi k otkrivanju unutarnjeg Boga i daje teološko značenje životu. Žele iskustvo povijesnog evanđeoskoga Isusa Krista pretočiti u nasljedovanje Isusa Krista. Žele iskustvo pripadnosti Svetoj Crkvi pretočiti u brigu za nju.

Veliki karmelićanski duhovni učitelji promiču slobodu, pravdu i mir. Proširuju horizonte na polju vjerskih vrijednosti. Vode nas do iskustva božanskoga. Time ispunjavaju želje našeg srca. Naslijeđe naučitelja vodi nas do iskustva Boga i želje za zajedništvom s Njime. Svjedoči o vjerskoj dimenziji čovjeka i potrebi čišćenja ljudskog društva od civilizacijskih nedaća. Doktrinalno i mističko iskustvo, ponajprije sv. Terezije i sv. Ivana od Križa, osvjetljavaju i obogaćuju nam živote u skladu s našim pozivom u Crkvi i svijetu.

Karmel stoji na četiri stupa. To su: molitva, razma-

tranje, duhovno čitanje i Euharistija. Karmel je red. Red vodi k Bogu. Nered vodi u rasulo. U naše meteže Bog uvijek unosi red.

Život molitve omogućuje duge razgovore s Gospodinom u osami. Na molitvi karmelićani izgrađuju svoj život. Kako Bog djeluje u duši za vrijeme unutarnje molitve, ostaje skriveno ljudskom pogledu. To je milost iznad svake milosti. Stoga su svi ostali trenuci života samo hvala za sve to.

Karmelićani s osobitim žarom mole Božanski časoslov. Božanski časoslov je molitva Crkve kojom se, prema staroj kršćanskoj predaji, davanjem hvale Bogu posvećuje čitav tijek dana i noći. Sastavni su dijelovi molitve časova himni, psalmi i hvalospjevi, antifone, biblijska čitanja, molbenice, prošnje i molitve te određeni izabrani tekstovi koji prate liturgijska vremena kroz godinu: došašće, božićno vrijeme, korizmu, vazmeno vrijeme te vrijeme kroz godinu. Jednako tako, molitva časoslova prati i vlastita svetačka slavlja i zajednička svetačka slavlja kao što su blagdani Blažene Djevice Marije, svetaca, mučenika, pastira i naučitelja te svetih muževa i žena. Tijek časova je tako određen da, koliko je moguće, časovi odgovaraju stvarnosti vremena. Vodi se računa o uvjetima današnjega života. Glavni časovi su Pohvale (jutarnja molitva) i Večernja (molitva navečer).

Karmelićanske duhovne knjige ne čitaju se lagano. Usvajati ih intelektualno, a ne živjeti ih, nije smisleno. Proučavajući *Evanđelje* i djela svetaca, stvara se ozračje duhovnog rasta.

Karmelićani žive *Pravilo* i ispunjavaju ga s Gospodinovom slikom stalno pred očima – kako bi mu postali slični. Karmelićanin u svijetu treba znati stajati pred Bogom. Stajati pred licem živoga Boga – to je korijen karmelićanske duhovnosti.

Sveta Terezija Avilska

Katolička Crkva ima 35 naučitelja Crkve (*Doctor Ecclesiae*), koji su imenovani zbog svojih izvanrednih teoloških i doktrinarnih doprinosa i zasluga. Sve do 1970. među njima nije bilo ni jedne žene. Tada je papa Pavao VI. proglasio Tereziju Avilsku i Katarinu Sijensku naučiteljicama Crkve s titulom *Doctor Ecclesiae.* Priznao im je vodeću ulogu u tradiciji, kulturi i povijesti naše Crkve. U tim je dvjema sveticama prepoznao "ulivenu mudrost, lucidnost, duboku i opijenu predanost božanskoj istini i tajni sadržanoj u Svetom pismu." Svetoj je Tereziji odabrao naslov *Naučiteljica molitve* da joj bude znamen.

Tereziju je blaženom proglasio papa Pavao V. 1614. a svetom Grgur XV. 1622. godine. Zaštitnica je Španjolske, grada Požege, bjelovarske Katedrale, župe Bužim u Lici...

Sveta Terezija znala je poticati obnovu i razvoj doktrine, pronaći oblike i izraze vjere. Bila je graditeljica, a ne samo čuvarica tradicije. Ona stoji na izvorištu obnovljenog Karmela. Živjela je duboku vjeru u milosrđe Božje, koja joj je davala snage za ustrajnost u molitvi, u poniznosti, u bratskoj ljubavi i u ljubavi prema Crkvi, i

koja ju je dovela k milosti duhovnog vjenčanja. Njezino evanđeosko odricanje, spremnost na služenje i postojanost u vježbanju krjeposti svakodnevni su vodič za življenje duhovnog života.

Rodila se 1515. godine u Avili, u Španjolskoj, kao Teresa Sanchez de Cepeda y Ahumada. Rođena je od krjeposnih i bogobojaznih roditelja, u mnogobrojnoj obitelji, s devetoro braće i tri sestre. Ostavši siroče bez majke sa dvanaest godina, moli Presvetu Djevicu da joj bude majka.

Iskustvo učenice kod augustinki u Svetoj Mariji od Milosti u Avili i čitanje duhovnih knjiga, prije svega klasika franjevačke duhovnosti, uči je sabranosti i molitvi. U dobi od dvadeset godina ulazi u karmelićanski samostan Utjelovljenja u Avili. Teško je oboljela i u borbi protiv svojih bolesti vidi borbu protiv slabosti i otpora Božjem pozivu. Godine 1543. odvaja se od svoje obitelji: otac umire a sva njezina braća, jedan za drugim, emigriraju u Ameriku. U korizmi 1554. godine, sa 39 godina, Terezija dospijeva do vrhunca borbe protiv svojih slabosti. Slučajan pronalazak kipa silno izranjena Krista duboko je označio njezin život. Svetica, koja je u tome razdoblju otkrila silnu podudarnost sa svetim Augustinom iz njegovih *Ispovijesti,* ovako opisuje presudni dan svojega mističnog iskustva: “Dogodilo se … da me je iznenada obuzeo osjećaj Božje prisutnosti, da ni na koji način nisam mogla posumnjati da je bio u meni i da me on potpuno obuzeo.” (MŽ 10, 1)

Usporedo s duhovnim sazrijevanjem sv. Terezija počela je razvijati ideal obnove Karmelićanskoga reda:

godine 1562. osnovala je u Avili, uz potporu biskupa toga grada don Alvara de Mendoze, prvi reformirani karmel pod zaštitom sv. Josipa i vrlo brzo dobila odobrenje generalnog poglavara Reda. U godinama koje su slijedile nastavila je s osnivanjem novih karmela, ukupno njih osamnaest. Od presudne je važnosti bio susret s Ivanom od Križa, s kojim je 1568. ustanovila u Duruelu, u blizini Avile, prvi samostan bosonogih karmelićana. Godine 1580. za svoje je reformirane karmele od Rima dobila dopuštenje o uzdignuću u samostalnu provinciju i to je ishodište Reda bosonogih karmelićana. Svoj je zemaljski život završila upravo dok je bila uključena u taj rad na osnivanju novih karmela: osnovavši karmel u Burgosu, na povratku u Avilu izdahnula je u noći 15. listopada 1582. u Albi de Tormesu. Posljednje su joj riječi bile: “Na kraju, umirem kao kći Crkve” i “Kucnuo je čas, moj Zaručniče, da se vidimo”.

Sveta je Terezija cijeli život provela u Španjolskoj, ali predano radeći za čitavu Crkvu. Uvijek se koristila bogatstvom nauka teologa, pisaca i duhovnih učitelja. Hranila se čitanjem crkvenih otaca, svetog Jeronima, svetog Grgura Velikog, svetog Augustina. Imala je priliku razviti prijateljske odnose s mnogim svecima, osobito sa svetim Ivanom od Križa. Kad je pisala, držala se onoga što je osobno doživjela i vidjela u iskustvu drugih ljudi. Među njezinim najvećim djelima valja spomenuti autobiografiju pod naslovom Moj život (*Libro de la vida)*, koju ona naziva “Knjigom Gospodinova milosrđa”. Nastala je u karmelu u Avili 1865. i prenosi njezin biografski i duhovni put. Cilj je toga djela iznijeti

na vidjelo prisutnost i djelovanje milosrdnoga Boga u njezinu životu. Zato u njemu često donosi molitveni dijalog s Gospodinom. Sveta Terezija ne samo da pripovijeda, već pokazuje da ponovno proživljava duboko iskustvo svojega odnosa s Bogom. Godine 1566. napisala je Put savršenosti (*Camino de Perfección*), djelo koje je ona nazvala "Opomene i savjeti koje Terezija od Isusa daje svojim redovnicama". Napisano je bilo za dvanaest novakinja iz Karmela svetog Josipa u Avili. Terezija im predlaže intenzivan program kontemplativnog života u službi Crkve, u čijem su temelju evanđeoske krjeposti i molitva. Među najdragocjenijim ulomcima su tumačenja molitve *Očenaš,* koja je model molitve. Zamak duše (*Moradas del Castillo Interior*) napisala je 1577. godine, u punoj zrelosti. Riječ je o osvrtu na vlastiti duhovni put i, istodobno, o jednoj kodifikaciji mogućeg razvoja kršćanskog života prema njegovoj punini, svetosti, pod djelovanjem Duha Svetoga. Opisuje zamak sa sedam soba kao sliku čovjekove nutrine, uvodeći istodobno simbol leptira koji se rađa iz gusjenice, da izrazi prijelaz s naravnog na nadnaravno. Svetica se nadahnjuje Svetim pismom, napose *Pjesmom nad pjesmama,* kod slike završnog simbola dvoje zaručnika, koji joj omogućuje opisati, u sedmoj sobi, vrhunac kršćanskog života u njegova četiri aspekta: trinitarnom, kristološkom, antropološkom i eklezijalnom. Svojemu djelovanju kao utemeljiteljice reformiranih karmela posvećuje Knjigu osnutaka (*Libro de las fundaciones*), napisanu između 1573. i 1582. godine, u kojoj govori o novonastaloj skupini redovnica. Kao i u autobiogra-

fiji, opisivanjem se želi prije svega istaknuti djelovanje Boga u osnivanju novih samostana.

Nije lako sažeti u malo riječi Terezijinu duboku i artikuliranu duhovnost. Možemo spomenuti neke bitne točke. U prvom redu ona predlaže evanđeoske krjeposti kao temelj čitavoga kršćanskog i ljudskog života: napose odvajanje od dobara, odnosno evanđeosko siromaštvo; zatim međusobnu ljubav kao bitan element zajedničkog i društvenog života; poniznost kao ljubav prema istini; odlučnost kao plod kršćanske smionosti; krjepost nade, koju opisuje kao žeđ za živom vodom. Ne smiju se za-boraviti ni ljudske vrline kao što su prijaznost, istinoljubivost, skromnost, uljudnost, veselje, kultura.

Kao drugo, sv. Terezija predlaže duboki sklad s velikim biblijskim osobama i poučno slušanje Božje riječi. Ona sebe doživljava sličnom zaručnici iz *Pjesme nad pjesmama*, s apostolom Pavlom, kao i s Kristom koji je podnio Muku i s euharistijskim Isusom.

Sv. Terezija potom ističe koliko je bitna molitva. Molitva je život i razvija se postupno ukorak s rastom kršćanskoga života. Započinje usmenom molitvom, prolazi putem sabranosti i razmatranja te vodi sve do sjedinjenja u ljubavi s Kristom i s Presvetim Troj-stvom. Očito je da nije riječ o razvoju u kojemu uspinjati se na više razine znači napustiti prethodnu vrstu molitve. To je postupno produbljivanje odnosa s Bogom koji obuhvaća čitav život. Terezija čitatelja svojih djela uči moliti tako da ona sama moli s njime; ona, naime, često prekida svoje opisivanje ili izlaganje i počinje moliti.

Za svetu Tereziju kršćanski je život osobni odnos s Isusom, koji ima svoj vrhunac u jedinstvu s Njime po milosti, ljubavi i nasljedovanju. Upravo zbog toga sv. Terezija pridaje veliku važnost meditaciji Muke i Euharistije kako bismo osvijestili Kristovu prisutnost u Crkvi.

Sv. Terezija živi bezuvjetnu ljubav usred podjela i sukoba u Crkvi toga doba. Reformira Karmelićanski red s nakanom da bolje služi i brani svetu Rimsku katoličku crkvu i spremna je dati život za nju (MŽ 33, 5). Svetica ima vrlo jasnu predodžbu o Kristovoj punini, koju kršćanin ponovno živi. Na kraju puta, u *Zamku duše*, opisuje tu puninu, ostvarenu u Trojstvu, u jedinstvu s Kristom.

U katehezi papa Benedikt XVI na općoj je audijenciji 2. veljače 2011. g. rekao: "Sv. Terezija od Isusa prava je učiteljica kršćanskog života za vjernike svih vremena. U našemu društvu, u kojemu prečesto manjka duhovnih vrijednosti, ona nas uči biti neumornim svjedocima Boga, njegove prisutnosti i njegova djelovanja. Neka primjer te duboko kontemplativne i vrlo radišne svetice potakne i nas da svaki dan posvetimo vremena molitvi, tome otvaranju Bogu, tome putu traženja Boga, da ga vidimo i da pronađemo njegovo prijateljstvo."

Sveti Ivan od Križa

Sveti Ivan od Križa duhovni je pratilac i prijatelj svete Terezije. Zajedno s njom obnovio je karmelićansku redovničku obitelj. Papa Pio XI. godine 1926. proglasio ga je crkvenim naučiteljem. Dodijeljen mu je naslov

Naučitelj mistike (*Doctor mysticus*), mistički naučitelj. On nas poučava kako biti budan u izvršavanju vjere, nade i ljubavi. Vodi nas kroz tamnu noć do sjedinjenja s Bogom. U tom sjedinjenju s Bogom nalazimo istinsku slobodu djece Božje.

Blaženim ga je proglasio Klement X. godine 1675. a svetim Benedikt XIII. godine 1726.

Sveti Ivan od Križa (na španjolskome: San Juan de la Cruz) rodio se 1542. godine kao Juan de Yepes Alvarez u selu Fontiveros, u blizini Avile. Obitelj mu je bila vrlo siromašna. Ostao je vrlo rano bez oca. Kao osamnaestogodišnjak počeo je studirati humanističke znanosti, retoriku i klasične jezike. Po završetku naobrazbe bio mu je jasan njegov poziv: opredijelio se za redovnički život. Osjećao se pozvanim u Karmel.

U ljeto 1563. započeo je novicijat kod karmelićana u tome gradu, uzevši redovničko ime Matija. Iduće je godine poslan na ugledno Sveučilište u Salamanci, gdje je tri godine studirao umjetnost i filozofiju. Godine 1567. zaređen je za svećenika i vratio se u Medinu del Campo, gdje je proslavio svoju prvu misu.

Upravo se tu zbio prvi susret Ivana i Terezije od Isusa. Sv. Terezija izložila mu je svoj plan reforme Karmela i u muškom ogranku Reda te predložila Ivanu da se u to uključi. Mladi je svećenik bio oduševljen Terezijinim idejama te postao velikim podupirateljem toga pothvata.

Prva je kuća bosonogih karmelićana otvorena 1568. godine u Duruelu, zabačenu mjestu u pokrajini Avili. Prilikom obnove redovničkih zavjeta prema prvot-

nome Pravilu, četvorica su braće uzela nova imena. Ivan se prozvao Ivanom od Križa i po tome će imenu ostati zapamćen.

Krajem 1572. godine, na zahtjev svete Terezije, postao je ispovjednik i vikar samostana Utjelovljenja u Avili, gdje je svetica bila priorica. Bile su to godine bliske suradnje i duhovnog prijateljstva, koje su ih oboje obogatile. Iz toga razdoblja potječu i najvažnija Terezijina djela i prvi Ivanovi spisi.

Nakon nepravedne optužbe 1577. godine Ivan je ugrabljen i bačen u tamnicu u karmelićanskome samostanu stare opservancije u Toledu. U tamnici je proveo više mjeseci i ondje bio podvrgnut tjelesnim i moralnim mučenjima. Tu je, zajedno s drugim pjesmama, sastavio glasoviti *Duhovni spjev*. Uspio je pobjeći i sklonio se u samostan bosonogih karmelićana. Sveta Terezija i sljedbenici reformirane zajednice slavili su s neizmjernom radošću njegovo oslobođenje. Nakon kraćeg vremena Ivan se zaputio u Andaluziju, gdje je proveo deset godina u raznim samostanima, najviše u Granadi. Preuzimao je sve važnije službe u Redu te na posljetku postao provincijski vikar i dovršio svoje duhovne rasprave. Zatim se vratio u rodni kraj, kao član generalne uprave terezijanske redovničke obitelji, koja je već bila uživala punu pravnu autonomiju. Boravio je u samostanu u Segoviji, gdje je obnašao službu poglavara tamošnje zajednice. Godine 1591. razriješen je svih službi i određen za novu redovničku provinciju u Meksiku. Spremajući se za dugo putovanje na koje je trebao poći zajedno s još desetoricom braće, povukao se u zabačeni samostan

u blizini Jaena i ondje teško obolio. Umro je 1591. godine. Njegovi su posmrtni ostaci preneseni u Segoviju.

Svetoga Ivana od Križa smatra se jednim od najvažnijih lirskih pjesnika španjolske književnosti. Na hrvatski su prevedena njegova djela: Uspon na goru Karmel (*Subida al monte Carmelo*), Tamna noć (*Noche oscura del alma*), Duhovni spjev (*Cántico espiritual*), Živi plamen ljubavi (*Llama de amor viva*) i Kraći spisi.

U Duhovnom spjevu sv. Ivan od Križa prikazuje put čišćenja duše, to jest postupno radosno posjedovanje Boga, sve dok duša ne prispije tome da ljubi Boga istom ljubavlju kojom On ljubi nju. *Živi plamen ljubavi* nastavlja u istom tonu, opisujući na podrobniji način stanje preobražavajućeg sjedinjenja s Bogom. Sv. Ivan redovito rabi usporedbu s vatrom: kao što vatra što snažnije gori i guta drvo koje u njoj izgara, to postaje užarenija sve dok se ne pretvori u plamen, tako Duh Sveti, koji tijekom tamne noći čisti i "briše" dušu, s vremenom ju prosvjetljuje i grije kao da je plamen. Život duše je stalno slavlje Duha Svetoga, koja daje nazrijeti slavu sjedinjenja s Bogom u vječnosti.

Uspon na goru Karmel predstavlja duhovno putovanje s gledišta postupnog čišćenja duše, koje je nužno za uspinjanje k vrhuncu kršćanskog savršenstva, a simbolizira ga vrh gore Karmela. To se čišćenje predlaže kao putovanje u koje se upušta čovjek, surađujući s Bogom, s ciljem da oslobodi dušu svake navezanosti ili privrženosti koja se protivi Božjoj volji. Čišćenje, koje mora biti potpuno ako se želi prispjeti sjedinjenju s Bogom u ljubavi, započinje čišćenjem osjetila a zatim se nastavlja čišćenjem koje

se postiže uz pomoć triju teologalnih krjeposti: vjerom, nadom i ljubavlju, koje čiste namjeru, sjećanje i volju. *Tamna noć duše* opisuje pasivni aspekt, odnosno Božji zahvat u tome procesu čišćenja duše. Čovjek, naime, nije kadar vlastitim naporima sam doprijeti do dubokih korijena zlih nagnuća i navika osobe. Može ih samo obuzdati, ali ih ne može potpuno iskorijeniti. Da bi u tome uspio, nužan je poseban Božji zahvat koji duboko čisti duh i čini ga raspoloživim za jedinstvo ljubavi s Njime. Sveti Ivan to čišćenje naziva pasivnim upravo zato jer premda je prihvaćeno od duše, biva ostvareno tajanstvenim djelovanjem Duha Svetoga koji, poput plamena vatre, sagorijeva svaku nečistoću. U tome stanju duša je podvrgnuta svakovrsnim kušnjama, kao da se nalazi u kakvoj tamnoj noći.

Te kratke naznake o glavnim djelima ovoga sveca pomažu nam približiti se istaknutim točkama njegova širokog i duboko mističnog nauka, kojemu je cilj opisati siguran put koji vodi k postizanju svetosti, stanju savršenosti na koje Bog sve nas poziva. Prema Ivanu od Križa, sve što postoji i što je Bog stvorio dobro je. Po stvorenjima možemo otkriti Onoga koji je u njima ostavio svoj trag. Vjera je, međutim, jedini izvor koji je dan čovjeku da može spoznati Boga takva kakav jest u samome sebi, kao Jedan i Trojedini Bog. Sve ono što je Bog želio priopćiti čovjeku, rekao je to u Isusu Kristu, svojoj utjelovljenoj Riječi. Isus Krist jedini je i konačni put k Ocu. Sve stvoreno je ništa u usporedbi s Bogom i ono što nije u Njemu nema nikakve vrijednosti: slijedom toga, da bi se prispjelo savršenoj Božjoj ljubavi, svaka

se druga ljubav mora suobličiti u Kristu Božjoj ljubavi. Otud ustrajanje svetoga Ivana od Križa na nužnosti čovjekova čišćenja i nutarnjeg oplijenjenja kako bi se preobrazio u Bogu, koji je jedini cilj savršenosti. To se čišćenje ne sastoji u jednostavnu, opipljivu pomanjkanju stvari i njihovu nekorištenju; ono što dušu čini čistom i slobodnom, naprotiv, jest uklanjanje svake neuredne ovisnost o stvarima. Valja smjestiti Boga u središte i cilj života. Dug i naporan proces čišćenja sigurno zahtijeva osobni napor, ali pravi je protagonist Bog: sve ono što čovjek može činiti jest otvaranje djelovanju Boga. Ne smije Bogu postavljati prepreke. Živeći krjeposti, čovjek se uzdiže. Ritam rasta vjere, nade i ljubavi ide ukorak s djelom čišćenja i sa sve većim sjedinjenjem s Bogom koje na kraju dovodi do toga da se duša preobražava u Njega. Kad prispije k tome cilju, duša uranja u sam trinitarni život, tako da sveti Ivan kaže da ona prispijeva tome da ljubi Boga istom onom ljubavlju kojom On ljubi nju, jer ju ljubi u Duhu Svetomu. Eto zašto taj mistični naučitelj drži da ne postoji pravo jedinstvo ljubavi s Bogom ako nema svoj vrhunac u trinitarnom jedinstvu. U tome najvišem stanju sveta duša poznaje sve u Bogu i ne mora više ići k njemu preko stvorenja. Duša se tada osjeća preplavljenom Božjom ljubavlju i raduje se potpunom radošću u njoj.

Život svetoga Ivana od Križa nije bio let po mističnim oblacima: bio je to vrlo težak život, vrlo praktičan i konkretan, bilo kao reformatora Reda, gdje je nailazio na tolike protivštine, bilo kao provincijalnog poglavara, bilo utamničenika od svoje subraće, izložena uvredama

i tjelesnim zlostavljanjima. Bio je to težak život, ali upravo tijekom utamničenja on je napisao jedno od svojih najljepših djela.

Na crtežu Uspona na goru Karmel prikazao je put do svetosti. S podnožja gore uspinju se tri puta prema vrhu, ali samo se jednim putem, onim najužim, dopire do vrha. Druga dva prekidaju se na pola puta do vrha. Njima se ne može dosegnuti vrh. To su putovi navezanosti na svjetovnost i na sama sebe, na sebična duhovna zadovoljstva. Put koji doseže sam vrh jest najuži put. Svetac ga naziva: *nada – nada– nada – nada – nada.* U prijevodu: ništa – ništa – ništa– ništa – ništa. Ništa kod sv. Ivana od Križa ne znači poništavanje vlastitoga ja nego ispunjenje svime što je Bog. Poništenje sebe jest preduvjet za prisuće Boga. Taj put čezne samo za čašću i slavom Božjom. Ići tim putem znači da ne možemo ni željeti niti ljubiti ništa što nije u skladu s Božjom voljom.

Sveta Terezija Benedikta od Križa

Sveta Terezija Benedikta od Križa (Breslau, sada Wroclaw, 1891. – Auschwitz, 1942.) je mučenica i svetica Rimokatoličke crkve, suzaštitnica Europe. Rođena je kao Edith Stein u strogo tradicionalnoj židovskoj obitelji. U petnaestoj godini odlučuje da neće više moliti i mladost provodi kao ateistica koja traži istinu strogo filozofskim putem.

Nakon srednjoškolskog obrazovanja upisala se na

odsjek filozofije gradskog sveučilišta. Godine 1913. prešla je na studije u Gottingen. U Freiburgu je napisala doktorsku disertaciju. Postala je asistentica Edmunda Husserla, začetnika fenomenologije. Do tridesete godine bila je uvjerena ateistica. Njezin prvi ozbiljniji dodir s kršćanstvom bio je kad je slušala Maxa Schelera. Ostala je raditi na sveučilištu sve do 1921. godine. Potom je bila učiteljica u liceju dominikanki. Postala je docentica na Njemačkom institutu za znanstvenu pedagogiju, ali je zbog židovskoga podrijetla 1933. godine izgubila to mjesto.

Tijekom dvadesetih godina, pročitavši autobiografiju Terezije Avilske, postala je svjesna toga da je pozvana postati katolkinjom. Dok je čitala to djelo, pred njom se pokazao životni put na koji ju je Krist sve očitije pozivao, put Karmela. Sutradan je kupila Katolički katekizam i Rimski misal. Na Novu godinu 1922. primila je sveto krštenje i dobila ime Terezija. Majka joj nikad nije oprostila što je prešla na katoličku vjeru. Mnogo je pisala i objavljivala radove iz područja fenomenologije. Prevađala je Tomu Akvinskog i Johna Henryja Newmana.

Godine 1934. ušla je u karmelićanski samostan i primila ime sestra Terezija Benedikta od Križa (*Teresia Benedicta a Cruce*). Uranja duboko u molitvu. U duhovnom životu sazrijevala je kao znanstvenica i kršćanka. Pisala je knjige o katoličkoj filozofiji. Posebno je proučavala djelo sv. Ivana od Križa. Svoj je redovnički život povezala sa znanstvenim istraživanjem te napisala nekoliko filozofskih djela.

Sve je više usvajala to da “bit kršćanstva nije u spoznaji nego u ljubavi”. Pet godina poslije bježi pred nacistima u Nizozemsku, odakle je 1942. godine deportirana u nacistički koncentracijski logor Auschwitz te pogubljena i spaljena.

Na hrvatski jezik prevedena su njezina djela: *Znanost križa, Žena, Misli, Iz života jedne židovske obitelji i Misterij Božića.*

Svi su je štovali kao mučenicu, a mnogi joj se i preporučivali svojim molitvama. Nije trebalo dugo čekati da se za nju pokrene i postupak proglašenja blaženom. Papa Ivan Pavao II. proglasio je Edith Stein blaženom 1987. godine, svetom 1998. a 1999. i suzaštitnicom Europe, zajedno sa sv. Brigitom i sv. Katarinom Sijenskom. Spomendan joj je 9. kolovoza.

Škapular

Škapular ili naramenica marijanski je znak, znak zaštite. Karmelićani imaju u Crkvi taj znak kako bi se u duhu siromaštva borili da Crkva bude što vidljivija, što jača, što dublji izvor spasenja ljudima koji čeznu za spasenjem. Znak ne smije zamijeniti Boga.

Karmelićanima je škapular dala Majka Božja. Obično se govori da je Šimun Stock primio škapular. To je znak saveza, to je znak koji pripada jednom redu, jednoj zajednici, skupini ljudi koja želi Boga slijediti na jedan način. Prisjeća nas i privodi nam k srcu Marijinu poslušnost i odanost Bogu. Davatelj znaka obvezuje se

primatelja pratiti molitvom. Škapular nas podsjeća da bez molitve, bez razmatranja, naš život nema smisla.

Latinski naziv ramena jest *scapulae*. Na hrvatskome se kaže naramenica jer visi preko ramena. Prije je čuvao habit, znak odjevenosti u Isusa Krista, da se Kristovo odijelo ne uprlja. Shvaćen duhovno, on je znak zaštite: da se duša ne uprlja, da zlo u nas ne ulazi. Od habita su se rezale krpice i stavljale vrpcama na ramena. Zbog praktičnosti zamjenjuje se karmelićanskom medaljicom na lančiću. S jedne strane je lik Majke Božje, a s druge Srca Isusova. Na platnenom su škapularu iste takve sličice i prvi škapular koji se prima uvijek je takvo "odijelce."

Škapular je dobio i kristološko značenje: kao križ Isusova učenika koji treba danomice uzimati i ići za Učiteljem i kao jaram Kristov. Vanjski znak toga unutarnjeg stava bio je škapular koji se poput jarma stavlja na ramena. Tko nosi platneni škapular, tko je primio škapular po Obredniku, kako ga Crkva i Red propisuju, taj je ujedno primljen u škapularsku bratovštinu i postaje dionikom duhovnih dobara Reda.

Bratovština karmelskog škapulara zajednica je vjernika koji teže k savršenstvu ljubavi u ovome svijetu u duhu Karmelskog reda te sudjeluju u njegovu životu i duhovnim milostima, u prisnu zajedništvu misli, ideala i djela s Marijom. Svoj dan svečano proslavljaju 16. srpnja na blagdan Gospe od Karmela, s osjećajima ljubavi i zahvalnosti Mariji, obnavljajući na taj dan obvezu pobožne službe prema njoj, vjernosti Isusu Kristu i Crkvi te povjeravajući majčinskom srcu Blažene Djevice cijelu karmelsku obitelj.

Poznat je Dekret s potpisom pape Pija V. iz 1613. godine: “Dozvoljava se ocima karmelićanima da slobodno propovijedaju vjerničkom narodu da može pobožno vjerovati s obzirom na pomoć dušama subraće i susestara bratovštine Blažene Djevice Marije od Gore Karmela, tj. da će Blažena Djevica pomoći blagopokojnim dušama braće i sestara koje su za života nosile njeno odijelo … svojim stalnim prošnjama, svojim molitvama i zaslugama, i posebnom zaštitom, nakon njihova prijelaza, posebice u dan subotnji: dan od Crkve posvećen upravo Blaženoj Djevici.”

Škapular nije amajlija, predmet čudotvorne zaštite ni jamac automatskog spasenja. On je znak Marijine zaštite, koji hrani našu nadu u susret s Gospodinom u životu vječnom. To je znak koji nas uvodi u zajedništvo karmelske obitelji.

Škapular je znak koji pripada skupini vjernika koja želi slijediti Boga na isti, Marijin način. Taj znak nas prisjeća i privodi nam k srcu Marijinu poslušnost i odanost Bogu. Mariju koja sluša Boga. Onu koja moli. Onu koja rađa i koja prinosi. Onu koja sluša Božju riječ, i pazi na znak. Marija sluša i moli. Ona je moliteljica.

Kroz molitvu se razmišlja. Meditativno-kontemplativna crta karmelićanskog života rađa plodove Duha u ovaj svijet.

Škapular podsjeća svakoga člana zajednice da nam je marijanski slušati, moliti, rađati i prinositi zajednici. Škapular nas podsjeća da bez molitve naš život nema smisla.

SVETA TEREZIJA OD DJETETA ISUSA I SVETOGA LICA

Sveta Terezija od Djeteta Isusa i Svetoga Lica ((2. 1. 1873. – 30. 9.1897.) znana i kao sveta Terezija iz Lisieuxa ili sveta Mala Terezija je bosonoga karmelićanka, redovnica Reda Bosonogih karmelićana – OCD (*Ordo Carmelitarum Discalceatorum*)

Karmelićanku Tereziju od Djeteta Isusa i Svetoga Lica blaženom je proglasio papa Pio XI 1923. godine, svetom 1925. g. i 1927. g. zaštitnicom misija zajedno sa sv. Franjom Ksaverskim. Nazvao ju je zvijezdom svoga pontifikata i „sigurnim putem kroz tamu našega vremena".

O stotoj obljetnici njezine smrti – jubilarne 1997. godine – papa Ivan Pavao II. proglasio ju je Crkvenom naučiteljicom. Najmlađu među Crkvenim naučiteljima, nazivaju naučiteljicom ljubavi (*Doctor Caritatis*).

Ta nas velika svetica suvremenoga doba uči vjeri „maloga puta" – bez traženja čuda i objava, uz poniznost i predanost Bogu. Mali put je jednostavan i praktični pristup duhovnom životu. Njezino učenje i njezin primjer svetosti prihvatili su vjernici širom svijeta, pa i mnogi izvan Katoličke crkve i kršćanstva. Kako bismo mogli slijediti tu malu veliku sveticu i moliti s njom, valja nam upoznati njezin životni put u vjeri i ljubavi.

Marie-Françoise Thérèse Martin rođena je 1873. godine u Alençonu u Francuskoj kao deveto dijete u skladnoj i pobožnoj obitelji. Roditelji, Louis (Ljudevit) Martin (1823-1894) i Marie- Zélie (Azelija) Guérin (1831.-1877.) proglašeni su svetim 2015. godine. U obitelji se redovito zajedno molilo i svakodnevno odlazilo na ranojutarnju misu. Četvero djece je umrlo u ranoj dobi a svih pet kćeri su postale redovnice. Terezijine sestre su bile: Marie (1860 – 1940), Pauline (1861 – 1951) Leonie (1863 – 1941) i Celine (1869 – 1959).

Kad je Tereziji bilo samo četiri godine, umrla joj je majka. Otac se tada s djecom preselio u Lisieux, gdje je živjela obitelj brata njegove pokojne supruge. Malu su Tereziju poučavale njezine starije sestre a u školu je išla kod benediktinki u Lisieuxu. Kad su joj dvije starije sestre otišle u samostan bosonogih karmelićanki, i ona je žarko željela poći za njima. No nije joj bilo dopušteno jer je bila premlada: trebala je čekati dok ne napuni 21 godinu. No ustrajala je u svojoj želji i odlučnosti. Tako je, prigodom hodočašća u Rim s ocem i sestrom, tijekom audijencije za hodočasnike iz Lisieuxa zamolila papu da joj dopusti ući u samostan već s petnaest godina. Uz žarke molitve i papinski blagoslov molba joj je uslišana te je primljena u karmel. Postala je karmelićanka, kako je sama rekla, „da bi spašavala duše i molila za svećenike“. Redovničke zavjete položila je nakon dvije godine. Na sebi svojstven način sve je vidove svakodnevnog života u samostanu ispunila poniznošću, evanđeoskom jednostavnošću i neograničenim povjerenjem u Gospodina. Jako se trudila primjerom i riječima

usaditi te vrline sestrama u samostanu, osobito novakinjama. Spoznavši da je njezino mjesto u samom srcu Crkve, darovala je svoj život za spas duša i dobrobit Crkve.

Bila je vrlo osjetljiva i krhka zdravlja. Oboljela je od tuberkuloze. U noći između Velikoga četvrtka i Velikoga petka 1896. godine je počela iskašljavati krv. Umrla je, nošena ljubavlju, 30. rujna 1897. godine u dobi od 24 godine a posljednje su joj riječi bile: "Moj Bože ... volim Te!"

U Katekizmu Katoličke Crkve zapisano je da u smrti Bog čovjeka zove k sebi. Zbog toga kršćanin može osjetiti želju kakvu je iskusio sveti Pavao: „Želja mi je otići i s Kristom biti". Uz to se navode i Terezijine riječi: „Želim vidjeti Boga; a da ga vidim, moram umrijeti" te „Ja ne umirem, ulazim u život." (KKC 1011)

Njezina autobiografija *Povijest jedne duše* je odraz njezina života. U samo 25 godina bila je prevedena na 35 jezika i objavljena u više od milijun primjeraka. U svojim autobiografskim zapisima ne ostavlja nam samo uspomene na djetinjstvo i odrastanje, nego također i portret duše, opis najintimnijih doživljaja. Napisala je i brojna pisma, pjesme i prozne sastave.

Terezija je bila svjesna mogućnosti – bolje rečeno nemogućnosti – pisane riječi: „Ima stvari koje gube svoj miris čim se izlože zraku; ima skrovitih misli koje se ne mogu prenijeti u zemaljski jezik a da ne izgube svoj unutarnji i nebeski smisao; one su kao onaj kamen bijeli; 'i bijel ću kamen dati pobjedniku, a na kamenu napisano ime novo koje nitko ne zna doli onaj koji ga prima.'

(Otk 2,17) (PJD A4,74) U nebu ćemo dakle znati koji su naši plemićki naslovi.“

Sveta Mala Terezija vidjela je Boga kao milosrdnu Ljubav. U tome je slijedila svetu Tereziju Avilsku i svetoga Ivana od Križa. Klasičnom je karmelskom mističnom pristupu dodala snažnu crtu suosjećajnosti s patnjom Isusa Krista. Svojom je pak patnjom željela sudjelovati u spasenjskoj misiji Isusa Krista.

Mali put, njezin jedinstven način postizanja svetosti, jest spremnost srca da sve čini iz ljubavi prema Bogu i ljudima. Pokazala nam je milostivog Boga koji prašta. Razmišljala je o Božjem milosrđu i uvidjela sve božanske savršenosti te da je čak i njegova pravda zaodjevena ljubavlju.

Prepoznatljivim naukom i jedinstvenim stilom postala je izvornom učiteljicom vjere i kršćanskoga života. Njezina su djela u skladu s najistinitijom tradicijom Crkve. Predstavila je vjernicima osebujan duhovni život na živom, jasnom i razumljivom jeziku.

Malenost

Terezijin *mali put* proizlazi iz Evanđelja i sukladan je tradiciji kršćanskoga nauka. Ona je, iako vrlo mlada i skromna, postigla zadivljujuće poznavanje Svetoga pisma. Čitala je i vjerovala kako Bog voli malene i želi ih pokraj sebe. Veliki, moćni i bogati oduvijek su prezirali malene i neznatne. Vođeni ohološću, činili su to i pismoznanci, farizeji i filozofi. Terezija navodi više mjesta

u Svetom pismu koja su joj otkrila vrijednost malenosti i oblikovala njezin mali put: „Isus se udostojao pokazati mi jedini put koji vodi k tom božanskom ognju. Taj put je predanje maloga djeteta koje bez straha zaspi u naručju svoga oca. ‘Ako je tko sasvim malen, neka dođe k meni’, rekao je Duh Sveti na usta Salomonova (Izr 9,4). I taj isti Duh Ljubavi rekao je također da je ‘milosrđe dano malenima’ (Mudr 6,7). U njegovo ime otkriva nam prorok Izaija da će na Sudnji dan ‘Gospodin povesti svoje stado na pašnjake, da će skupiti male jaganjce i privinuti ih na svoje grudi.’ (Izaija 40,11) I kao da sva ta obećanja nisu dovoljna, isti prorok, čiji je nadahnuti pogled već ponirao u vječne dubine, uzvikuje u ime Gospodinovo: ‘Kao što majka miluje svoje dijete, tako ću ja tješiti vas, nosit ću vas u svom naručju i njihati vas na svojim koljenima.’“ (Izaija 66,12-13) (PJD B176).

Malene se spominje na mnogo mjesta u Svetom pismu.

U večernjoj molitvi *Časoslova* moli se Evanđeoski hvalospjev, Marijin *Veliča*: „Iskaza snagu mišice svoje, rasprši oholice umišljene. Silne zbaci s prijestolja, a uzvisi neznatne.“ (Lk 1,51-52)

U *Knjizi mudrosti* pri govoru o podrijetlu i naravi mudrosti piše: „Maleni su oproštenja dostojni, a moćnici će biti moćno kažnjeni.“ (Mudr 6,6)

David u 25. (24.) psalmu moli u pogibelji: „On ponizne u pravdi vodi i uči malene putu svome.“ (Ps 25,9)

Judita u molitvi govori: „Tvoja snaga nije u mnoštvu niti moć tvoja u silnicima, nego si ti Bog poniznih, pomoćnik si malenih, potporanj slabih, utočište napuštenih, spasitelj očajnih.“ (Jdt 9,11)

Evanđelist Matej piše što će se dogoditi na Posljednjem sudu: „A kralj će im odgovoriti: Zaista, kažem vam, što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, meni učiniste! Tada će im on odgovoriti: Zaista, kažem vam, što god ne učiniste jednomu od ovih najmanjih, ni meni ne učiniste.“ (Mt 25,40,45)

Isus brine o malenima i upozorava: „I reče svojim učenicima: Nije moguće da ne dođu sablazni, no jao onome po kom dolaze“ (Lk 17,1) – „Onomu, naprotiv, tko bi sablaznio jednoga od ovih najmanjih što vjeruju, daleko bi bolje bilo da s mlinskim kamenom o vratu bude bačen u more.“ (Mk 9, 42)

Božja ljubav nema granica. Isus je to pripomenuo u zaključku prispodobe o izgubljenoj ovci: „Tako ni Otac vaš, koji je na nebesima, neće da propadne ni jedan od ovih malenih.” (Mt 18,14). Naš Gospodin upozorava nas da ćemo biti od njega odijeljeni ako u teškim potrebama ne priskočimo u pomoć siromašnima i malenima, njegovoj braći.

Evanđelje je objavljeno malenima i jednostavnima: „U ono vrijeme reče Isus: Slavim te, Oče, Gospodaru neba i zemlje, što si ovo sakrio od mudrih i umnih, a objavio malenima. Da, Oče, tako se tebi svidjelo. Sve je meni predao Otac moj i nitko ne pozna Sina doli Otac niti tko pozna Oca doli Sin i onaj kome Sin hoće objaviti.“ (Mt 11, 25–27)

Otac se objavljuje malenima: to je pogled na Boga samoga, veliki oganj ljubavi. Duša tu počiva i uranja u svetu ljubav te razgovara s Bogom kao sa svojim vlastitim Ocem.

Kraljevstvo nebesko pripada siromašnima i malenima –. onima koji ga primaju ponizna srca. Isusu su donosili dječicu, a on je govorio: „Pustite dječicu neka dolaze k meni; ne priječite im jer takvih je kraljevstvo Božje! Zaista, kažem vam, tko ne primi kraljevstva Božjega kao dijete, ne, u nj neće ući.“ (Mk 14-15)

Isus vodi učenike i nas na pravi put: „U onaj čas pristupe učenici Isusu pa ga zapitaju: ‘Tko je, dakle, najveći u kraljevstvu nebeskom’ On dozove dijete, pos-tavi ga posred njih i reče: ‘Zaista, kažem vam, ako se ne obratite i ne postanete kao djeca, nećete ući u kraljev-stvo nebesko. Tko god se dakle ponizi kao ovo dijete, taj je najveći u kraljevstvu nebeskom. I tko primi jedno ovakvo dijete u moje ime, mene prima.’“ (Mt 18, 1-5) Misao je ovdje promijenila smjer. Učenici su pozvani da budu maleni kao djeca a potom ih se poziva da prihvate djecu. Pozvani smo da budemo ponizni. Postati kao djeca naspram Bogu, uvjet je za ulazak u kraljev-stvo Božje. Zato se treba poniziti, treba postati malen. Štoviše, treba se nanovo roditi od Boga i tako postati djecom Božjom: „A onima koji ga primiše podade moć da postanu djeca Božja: onima koji vjeruju u njegovo ime ...“ (Iv 1,12).

Kad započinje prijateljstvo između Boga i čovjeka, Bog čini prvi korak. Mala Terezija moli Isusa da se približi malenima: „O Isuse, zašto ne mogu reći svima malim dušama kako je neizreciva tvoja susretljivost. Ja osjećam da kad bi ti – što je nemoguće – našao dušu slabiju i manju od moje, ti bi se udostojao obasuti je

još većim milostima kad bi se ona predala s potpunim pouzdanjem u tvoje beskrajno milosrđe. Ali čemu da želim objavljivati tajne tvoje ljubavi, o, Isuse? Nisi li mene ti sam poučio o njima i zar ih ne možeš otkriti i drugima? Da, ja to znam, i ja te žarko molim da to učiniš, ja te preklinjem da baciš svoj božanski pogled na velik broj malih duša. Preklinjem te da izabereš čitavu vojsku malih žrtava vrijednih tvoje ljubavi!“ (PJD B9,188) Svetica je rekla je da je nemoguće da itko bude manji od nje.

Sveta Mala Terezija na osobit je način oslikala svoj odnos s Djetetom Isusom: „Od nekoga sam se vremena bila prikazala Djetetu Isusu da budem njegova igračkica. Rekla sam mu neka me ne drži kao vrijednu igračku koju djeca smiju samo gledati, a ne usuđuju se dirati ju, nego kao lopticu bez vrijednosti, koju može bacati na zemlju, gurati je nogom, probušiti, ostaviti u kutu ili čak pritisnuti na svoje srce, ako ga to veseli. Jednom riječju, htjela sam Isusa zabavljati, pružati mu ve-selje, htjela sam se predati njegovim djetinjim hirovima. On je uslišio moju molitvu. U Rimu je Isus probušio svoju igračkicu. Htio je vidjeti što ima u njoj, a onda kad je vidio i bio zadovoljan svojim otkrićem, bacio je svoju lopticu i zaspao. A što je učinio za vrijeme svoga slatkog sna i što je postalo od ostavljene loptice? Isus je sanjao da se još uvijek zabavlja svojom igračkom, pušta je i uzima naizmjence, a zatim, pošto ju je koturao vrlo daleko, pritište ju na svoje srce, ne dopuštajući više da se ikada udalji iz njegove ručice.“ (PJD A6,132)

Mali put

Sveta Mala Terezija uči nas da valja zaboraviti i otkloniti svoje putove te ići onima koje je Isus odabrao za nas. Njoj je Isus odabrao *mali put – petitte direction*. To nije put teoloških analiza i razmatranja – to je put poniznosti i urođene mudrosti. Veliki svetci velikim su djelima slijedili veliki put. Sveta Mala Terezija slijedila je put male duše. Mali put koji s jednakom silinom, možda i većom, vodi k Bogu.

Terezija je tražila način dolaska u nebo vrlo ravnim i vrlo kratkim putem. Malim, sasvim novim putem. No kad sada, s vremenskim odmakom, pokušamo razlikovati mali put od velikoga, shvaćamo da je Mala Terezija činila velika djela. Površni će promatrač teško uočiti veliko u malomu. No ona je bila svjesna snage svoje ponizne mudrosti te svoje veličine u budućnosti i u vječnosti. A njezina mladost potvrda je da je njezino poslanje naučavanja dar milosti Božje.

Mali put utemeljen je na *Evanđelju* i naučavanju Crkve. Središnja misao vodilja svete Male Terezije jest ljubav. Ljubav prema Isusu i djela ljubavi prema bližnjima.

Katekizam Katoličke Crkve ovako govori o svetosti Crkve: „Ljubav je duša svetosti na koju su svi pozvani. Ona upravlja svim sredstvima posvećenja, daje im dušu i vodi ih k njihovu dovršetku.“ U nastavku su Terezijine riječi: „Shvatila sam, ako Crkva ima tijelo sastavljeno od različitih udova, da nije bez najpotrebnijega i najplemenitijega. Shvatila sam da Crkva

ima srce, i da to srce gori od Ljubavi. Shvatila sam da članove Crkve samo Ljubav potiče na djelo i da, kad bi se Ljubav ugasila, apostoli ne bi više naviještali Evanđelje, mučenici bi odbili lijevati krv (...). Shvatila sam da Ljubav sadrži sva zvanja, da je ljubav sve, da obuhvaća sva vremena i sva mjesta (...) jednom riječju: da je vječna!" (KKC 826)

Mali put ne zahtijeva velike pokore. Ne dobivaju se velike milosti. Nema ekstaza. *Mali put* pronalazi se u svakodnevici običnoga života. Velika događanja su smetnja. Stanje srca je stanje malenosti pred Bogom. Ako se želi slijediti Terezijin mali put, mora se služiti Božjoj ljubavi. Služenje Božjoj ljubavi postaje smisao života. Sve ostalo je sporedno i nevažno.

Okvir maloga puta sastoji se od poniznosti i siromaštva duha. Svojstvo ljubavi jest da se ponizuje. Za Tereziju je siromaštvo duha viša kategorija pojma nenavezanosti (*ne tenais, attache*). Ona vidi Govor na Gori: „Blago siromasima duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko!" (Mt 5, 3) Isus ju uči neka sve čini iz ljubavi.

Papa Franjo spominje Tereziju u *Poruci mladima* 2014. godine: „Isus je, kao što je to dobro uočila sveta Terezija od Djeteta Isusa, svojim utjelovljenjem došao među nas kao prosjak koji traži našu ljubav. U Katekizmu Katoličke Crkve govori se o čovjeku kao prosjaku Božjem (br. 2559) i kaže se da je molitva susret Božje i naše žeđi (br. 2650)... Grčki pridjev *ptochós* (siromašan) nema čisto materijalno značenje, već znači prosjak. Taj izraz treba dovesti u vezu s hebrejskim pojmom *anawim, 'Božji siromasi'*, koji doziva u pamet

poniznost, svijest o vlastitim ograničenostima i egzistencijalnom siromaštvu. *Anawim* se uzdaju u Gospodina, znaju da ovise o njemu... Prije svega trebate nastojati biti slobodni od materijalnih stvari. Gospodin nas poziva na evanđeoski način života označen umjerenošću, da ne podlegnemo konzumerističkoj nekulturi. To znači da treba tražiti ono bitno i naučiti se osloboditi mnogih površnih i beskorisnih stvari koje nas guše. Odrecimo se silne želje za posjedovanjem, klanjanja novcu i njegova rasipnog trošenja. Stavimo Isusa na prvo mjesto. On nas može osloboditi od idolopoklonstava koja nas čine robovima. ... Dragi mladi, *Veliča*, himan Marije, koja je bila siromašna u duhu, također je i himan onoga koji živi blaženstva. Radost Evanđelja izvire iz siromašna srca, koje zna veličati i diviti se Božjim djelima, poput Djevičina srca, koju će svi naraštaji zvati blaženom (usp. Lk 1, 48). Neka nam ona, majka siromaha i zvijezda nove evangelizacije, pomogne živjeti Evanđelje, ucijepiti blaženstva u naš život i imati hrabrosti da budemo sretni.“

Hodom Terezijinim malim putem stvara se stanje malenosti, poslušnosti i poniznosti te otvara prostor za Božju ljubav. Aktivnim djelovanjem ne može se zaslužiti milost Božju, ali se srce otvara za Boga. Smanjenjem vlastitoga ja, raste Božje u nama. Djelovanje ne smije biti usmjereno na vlastitu savršenost, nego na Boga. Valja razlikovati istinite postupke od lažnih. Kad krjeposna djela izviru iz lažnih nakana, jako se udaljujemo od Boga.

Terezija u jedanaestoj godini piše o nekoj knjižici:

„Kako su lijepe bile molitve na početku! Govorila sam ih malom Isusu svim srcem. Svaki dan pokušavam učiniti što više djela i činim sve što mogu da mi ne promakne ni jedna prilika. Iz dubine srca izgovaram male molitve koje mirišu na ruže, što češće mogu.“ Nastavlja ljupko, duhovito i odvažno: „Kako je lijepa slika na početku! To je golubica koja daje svoje srce malom Isusu. Tako i ja želim ukrasiti svoje srce svim predivnim cvjetovima koje nađem te ga ponuditi malom Isusu na dan svoje prve pričesti! Zapravo želim, baš kao što piše u molitvici na početku knjige, da malom Isusu bude tako lijepo u mom srcu te i ne pomisli na povratak u raj ...“ (ACL, Pismo br. 11 iz 1884. g.)

Nekoliko godina potom zrelo sažima: „Mislim da sam učinila ono što je Bog želio da učinim, a sada ne preostaje ništa za mene nego moliti.“ (ACL, Pismo br. 36 iz 1887. g.)

Biti malen podrazumijeva shvaćanje i prihvaćanje svoje malenosti. Terezija kaže da je od svetoga Pavla naučila kako da se hvali svojim slabostima. Kad se zbrajaju, oduzimaju i preračunavaju svoja djela i zasluge, zaboravlja se da Bog ne trguje. Kad je ljubav u temelju odnosa, tada ne padaju na pamet ni računica ni trgovina. Nema gomilanja zasluga, nema plaće za učinjeno. Božje milosrđe i ljubav besplatni su, oni su dar. Sve dolazi od predragoga Boga. Terezija to dobro zna i spoznaje da je naša pravednost puna mrlja, koje baš ne vidimo. Kad vidimo koliko smo bijedni, više nećemo promatrati sebe. Stoga se želi odjenuti Božjom pravednošću i od Božje ljubavi primiti vječno posjedovanje Preljubljenoga.

Ispravno je djelovanje lakše uočiti u „velikom putu“ nego u „malomu“. Lakše ga je slijediti, koliko god težak bio. Površno gledajući, jednostavnije je ići malim putem. No taj put zahtijeva temeljnu preobrazbu srca. Mali put je stanje iz kojega proizlazi djelovanje. Ali ako nemamo sposobnost osluhnuti fine znake, pravi trenutak za čin proleti neprimjetno i nepovratno. U malom putu nema varanja, nema divljenja svojim djelima. Nema onoga: „Ah, kako sam bio dobar!“ Dobro je osjećati se slabim i malenim te otvoriti srce i prepustiti ga milosrđu Božjem. Bog će tada oblikovati naše čine, naše molitve.

Terezijina sestra Celina je napisala o Malom putu:”Naša nam je draga učiteljica novakinja pri svakoj prigodi pokazivala svij mali put. ‘Da biste njime išle, morate biti ponizne, siromašne u duhu i jednostavne’.” (SMS 33)

“Za Tereziju se satojao taj Mali put praktično u poniznosti. U nje je bio veoma izražen duh dječje nevinosti” (SMS 34)

„Ja ću se ograničiti na riječi kasnijeg pape Pia XII koji je kao izaslanik pape Pia XI govorio prilikom polaganja temeljnog kamena bazilike u Lisieuxu 11. srpnja, 1937. godine: ‘Sveta Terezija od Djeteta Isusa ima poslanje, ima nauk. Ali je njezin nauk kao čitavo njezino biće: jednostavan i ponizan. On se može sažeti u ove riječi: ‘put u duhu dječje poniznosti i jednostavnosti’, ili u druge dvije riječi: Mali put’.” (SMS 36)

Jedno od svojstava maloga puta jest prihvaćanje stanja koje živimo. Ne težiti razvoju, napretku. Prihvaćati padove, pogotovo ako padamo u Božje naručje. Padati

neka znači: odricati se svoje savršenosti. Kad se padne, treba ustati. Terezija je svjesna svojih nesavršenosti, čak se može reći da ih voli. Ona osjeća radost kad ju smatraju nesavršenom, osobito kad osjeti da to i jest. Savršenstvo neka bude od Boga: „Savršenstvo se sastoji u vršenju Njegove volje i u tome da budemo ono što On hoće da budemo.“ (PJD A1,16)

Razvojna stanja

Sveta Mala Terezija prolazi kroz više razvojnih stanja. Obraća se priorici: „Moja mala povijest, koja je bila nalik na bajku, prometnula se najednom u molitvu. Majko, ja ne pišem zato da stvorim književno djelo, nego iz poslušnosti.“ (PJD C10, 198) Poniznost ju je vodila prema pouzdanju u Boga, u Božju ljubav i dobrotu. Pouzdanje stvara postojanost, nepokolebljivost. Ništa ju više ne može uplašiti. Ima bezgranično pouzdanje u Božje milosrđe. U zanosu govori o svom sjedinjenju s Isusom: „Ljubimče moj! Ta je milost bila samo uvod u još veće milosti kojima si me htio obasuti. Dopusti mi, jedina moja Ljubavi, da te danas podsjetim na njih, danas, na šestu godišnjicu našega sjedinjenja. Biti tvoja zaručnica, Isuse, biti karmelićanka, biti po svom sjedinjenju s tobom majka duša ...“ (PJD B9,180)

Patnja i ljubav

Terezija je postavila ljubav u središte svega. Već je u djetinjstvu povezala patnju i ljubav: „Sve do tada bijah

trpjela a da nisam voljela trpljenja, ali od toga dana osjetila sam prema Njemu istinsku ljubav. Osjećala sam također želju da ljubim samo dragoga Boga i da samo u Njemu nalazim radosti. Često sam kod svojih pričesti ponavljala ove riječi iz knjige *Nasljeduj Krista*: 'O Isuse, slatkoćo neiskazana, prometni mi u gorčinu sve utjehe zemaljske! ...' (Nasljeduj Krista III, 26, 3) Ta je molitva izlazila preko mojih usana neusiljeno, sama od sebe; činilo mi se da ju ponavljam ne svojom voljom, nego kao dijete koje ponavlja riječi što mu ih druga prijateljska osoba nadahnjuje ... Kasnije ću vam reći, ljubljena moja majko, kako se Isusu svidjelo da ispuni moju želju, kako je samo On bio uvijek moja neiskazana slatkoća. Kad bih vam o tome odmah pripovijedala, morala bih govoriti unaprijed o vremenu svoga djevojačkog života, a još mi preostaje da vam priopćim mnogo pojedinosti o svom djetinjstvu.“ (PJD A4,76)

U to vrijeme želi i u muci slijediti Isusa Krista: „Mučeništvo, to je san moje mladosti. Taj je san rastao sa mnom pod trijemovima karmela ... Htjela bih poput tebe, božanski moj Zaručniče, biti bičevana i raspeta. Htjela bih umrijeti kao sveti Bartolomej. Htjela bih poput svetog Ivana biti bačena u vrelo ulje, htjela bih podnijeti sve muke koje su pretrpjeli mučenici. Htjela bih sa svetom Agnezom i sa svetom Cecilijom pružiti svoj vrat pod krvnički mač i poput Ivane Arške, moje ljubljene sestre, na zapaljenoj lomači zazivati tvoje ime, Isuse. Misleći na muke koje će podnositi kršćani u vrijeme Antikristovo, osjećam da mi srce oršće, i htjela bih da te muke budu sačuvane za mene ... O, moj Isuse, što

ćeš odgovoriti na sve moje ludosti?“ (PJD B9,181)

Sloboda izbora se uči. Ne dolazi sama od sebe. Pripremamo se za slobodni odabir Božje volje. Pripremanje se sastoji u izgradnji svoje volje u smjeru siromaštva duha i ravnodušnosti. Bog nas vodi po tom putu. Put nenavezanosti i ravnodušnosti valja prepoznati i potom slijediti. Postati raspoloživ za primanje Božje volje. Ne smije se navezati ni na stvari ni na osobe. Mora se biti ravnodušan u odabiru bogatstvo – siromaštvo, dug život – kratak život. Valja živjeti u skladu s Božjim zapovijedima. Nenavezanost i ravnodušnost priprema su za sljedeću razinu odabira. To je slobodan odabir svoga križa, znajući da je taj križ Bog odabrao za nas. Mala Terezija zna nositi svoj križ. U svojoj posljednjoj pjesmi *Zašto te volim, o, Marijo!* Terezija slijedi sv. Ivana od Križa. Patnja dobiva mističku veličinu:

Zašto te volim, o, Marijo!
Ako je Kralj neba htio da mu Majka
Utone u noć i tjeskobu srca,
Marijo, zar onda nije dobro trpjeti na zemlji?
Da, trpjeti ljubeći – najveća je sreća!...
Sve što mi je Isus dao uzeti može,
Reci mu da nema obzira prema meni:
Može se skrivati, pristajem čekati
Sve do dana bez zalaza kad će se ugasiti moja vjera...
(ACL, PN br. 54, 16. svibnja 1897.)

Površno gledajući, moglo bi se reći kako Terezija govori da je patnja povezana sa srećom. Nema smisla

uzročno-posljedično analizirati odnos pojmova *trpjeti ljubeći i sreća*. Ne može se poetski izraz pretvoriti u traktat. Sveta Terezija dobro zna da Bog daje i patnju i radost. Smrt i patnja nisu neko dobro za kojim treba težiti, smrt i patnja su otajstvo. Na pitanja o otajstvu smrti i patnje odgovore zna jedino Isus Krist.

U *Časoslovu* se o Blagdanu sv. Male Terezije čitaju možda najznačajnije i najljepše njezine misli. Kao da prorokuju hod Crkve u smjeru II. vatikanskog koncila. Čitajući poslanice sv. Pavla, Terezija je shvatila da najsavršeniji darovi nisu ništa bez ljubavi i da je ljubav pravi put koji vodi k Bogu. Ona ne samo da osjeća Crkvu, nego pronalazi i svoje mjesto u Crkvi te postaje dijelom Crkve. Njezino mjesto u Crkvi jest srce, ljubav: „Kad su mi kod razmatranja moje želje zadavale pravo mučeništvo, otvorih poslanice sv. Pavla da potražim kakav odgovor. Padoše mi u oči 12. i 13. glava Prve poslanice Korinćanima. Ondje pročitah, u 12. glavi, da ne mogu svi biti apostoli, proroci, učitelji itd., da je Crkva sastavljena od različitih udova i da oko ne može u isti čas biti ruka. Odgovor je bio jasan, ali nije zadovoljio mojih želja, nije mi donio mira.

Ne gubeći srčanosti nastavih čitanje, i ova me rečenica utješi: Brinite se za savršenije darove, a ja ću vam pokazati još izvrsniji put. I apostol tumači kako svi najsavršeniji darovi nisu ništa bez ljubavi i da je ljubav izvrstan put koji sigurno vodi k Bogu. Napokon sam našla odmor.

Promatrajući mistično tijelo Crkve, nisam prepoznala sebe ni u jednom od udova koje opisuje sv. Pavao

ili, bolje rečeno, htjela sam prepoznati sebe u svima... Ljubav mi je dala ključ moga zvanja. Shvatila sam da ako Crkva ima tijelo sastavljeno od različitih udova, onda joj ne nedostaje najpotrebniji i najplemenitiji od svih udova: shvatila sam da Crkva ima Srce i da to Srce gori od ljubavi. Shvatila sam da jedino ljubav oživljuje udove Crkve te kad bi se ljubav ugasila, ne bi više apostoli navješćivali Evanđelja, mučenici ne bi više htjeli prolijevati svoju krv. Shvatila sam da ljubav obuhvaća sva zvanja, da je ljubav sve, da ona obuhvaća sva vremena i sva mjesta. Jednom riječju, da je ona vječna!...

Tada sam u zanosu svoje mahnite radosti uzviknula: „O, Isuse, Ljubavi moja, napokon sam našla svoje zvanje – moje zvanje je ljubav! Da, našla sam svoje mjesto u Crkvi, i to si mi mjesto dao ti, o, moj Bože!... U srcu Crkve, svoje majke, bit ću ljubav ... Tako ću ja biti sve. Tako će se ostvariti moj san!“ (Časoslov, služba čitanja za 1. listopada – PJD B9,181)

Terezija govori o svojoj slabosti i nemoći, ali i smionosti. Te su osobine naizgled suprotne, ali njoj, naprotiv, daju snagu. Kaže: „ ... ja nisam orao, ja samo imam njegove oči i srce...“ Ona se usuđuje gledati u božansko Sunce. U Sunce ljubavi gleda iz daljine, jer mala ptičica ne može letjeti poput orla: „Ništa je ne može preplašiti, ni vjetar ni kiša. Pa ako tamni oblaci sakriju Zvijezdu ljubavi, mala ptičica ne napušta svoga mjesta; ona zna da s onu stranu oblaka njezino Sunce sja uvijek.“ (PJD B9,185) To je doživljaj prisutnosti Boga u odsutnosti. Slabosti su često dolazile zbog puke fizičke iscrpljenosti i nedostatka sna.

Terezija shvaća da su njezine želje nekad bile neostvarive i da srce djeteta ne traži slavu. Pronalazi mali put ljubavi: „Ali kako će ono zasvjedočiti svoju ljubav kad se ljubav dokazuje djelima? Eto, malo će dijete bacati cvijeće, ispunit će njegovim mirisima kraljevsko prijestolje, pjevat će svojim srebrnastim glasom pjesmu ljubavi. Da, Ljubimče moj, evo, tako će se istrošiti moj život. Ja nemam drugoga sredstva da ti dokažem svoju ljubav nego da bacam cvijeće, to jest da ne propustim nijednu malu žrtvu, nijedan pogled, nijednu riječ, da iskoristim sva najmanja djela i da ih činim iz ljubavi. Hoću da trpim iz ljubavi. I dapače da se radujem u ljubavi; zato ću bacati cvijeće pred tvojim prijestoljem, neću proći ni kraj jednoga cvijeta a da mu ne skinem latice za tebe. Zatim ću, bacajući cvijeće, pjevati, pa i onda kad budem morala brati cvijeće usred trnja, i moja će pjesma biti toliko skladnija koliko trnje bude veće i oštrije.“ (PJD B9,184)

Pri kraju pisanja povijesti svoje duše govori o beskrajnoj ljubavi: „Ti znaš, o, moj Bože, da nikada nisam željela drugo nego ljubiti tebe, ja ne težim ni za kakvom drugom slavom. Tvoja me je ljubav pratila od moga djetinjstva, rasla je sa mnom i sada je to bezdan kojemu ne mogu izmjeriti dubine. Ali ljubav privlači ljubav, tako se, moj Isuse, i moja ljubav diže k tebi, ona bi htjela ispuniti bezdan koji ju privlači, ali jao! to nije ni kaplja rose koja se gubi u oceanu!... Da bih te mogla ljubiti kao što ti mene ljubiš, moram uzajmiti tvoju vlastitu ljubav, samo tada mogu naći odmora. O, moj Isuse, možda je to obmana, ali čini mi se da ne možeš obasuti

jednu dušu većom ljubavlju nego što si obasuo moju; i zato se usuđujem moliti te ‘da ljubiš one koje si mi dao, kao što si ljubio mene’ (Iv 17, 23). Ako jednoga dana, u nebu, otkrijem da ih ljubiš više nego mene, radovat ću se tome, priznavajući odsad da te duše zaslužuju tvoju ljubav mnogo više nego moja; ali ovdje dolje ne mogu zamisliti veću neizmjernost ljubavi od one kojom si me milostivo obasuo besplatno, bez ikakve moje zasluge ... Predraga majko, evo moje molitve: ja molim Isusa da me privuče u vatru svoje ljubavi, da me ujedini tako tijesno sa sobom da On živi i djeluje u meni.“ (PJD C11,241)

Predanje

Terezija nas uči doći u stanje predanja (*abandon*). Molimo Oca našega da ujedini našu volju s voljom svoga Sina da vršimo njegovu volju. Predajemo svoju volju te biramo ono što je Isus odabrao, da Ocu bude milo. Prianjajući uz Krista, možemo s njime postati jedan duh te tako vršiti njegovu volju. Molitvom možemo razabirati što je volja Božja. U Kraljevstvo nebesko ne ulazi se riječima, nego vršeći volju Očevu. Srce se predaje Bogu i dopušta Bogu da ga oblikuje: „Da, sve je dobro kad se traži samo volja Isusova; zato ja, siromašni mali cvijetak, slušam Isusa nastojeći razveseliti svoju predragu majku.“ (PJD C10,193)

Predanje nije čekanje u pasivnosti na zapovijed koju ćemo izvršiti bez razmišljanja. Bog preuzima naše srce i

mi se oslanjamo na Boga. Strah nestaje, a ostaje ljubav: „Ne želim više ni patnju ni smrt, a ipak ih obje volim; jedino me privlači ljubav. Dugo sam ih željela; posjedovala sam patnju i mislila da sam se približila nebeskoj obali, mislila sam da će mali cvijetak biti ubran u svome proljeću. Sada me vodi jedino predanje, nemam nikakva drugog kompasa! Ne mogu ništa više moliti sa žarom, osim da se savršeno ispuni volja dragoga Boga na mojoj duši a da to ne mogu spriječiti stvorenja. Mogu reći ove riječi iz *Duhovne pjesme* našega oca sv. Ivana od Križa:

Ja ne čuvam više stada,
Ja nemam više druge dužnosti,
jer je sada sav moj posao: ljubiti.

„O, ljubljena moja majko! Kako je sladak put ljubavi! Bez sumnje, čovjek može pasti, može biti nevjeran, ali ljubav se umije okoristiti svime te brzo uništiti sve što može biti nemilo Isusu, ostavljajući u dnu srca samo skroman i dubok mir,“ (PJD A8,169-170)

U bolesti piše: „Predraga majko, sad mi se čini da me ništa ne priječi da odletim, jer nemam više velikih želja, osim želje da ljubim dok ne umrem od ljubavi ... Već dugo ne pripadam sebi, potpuno sam se predala Isusu.“(PJD C10,200)

Sveta je Cecilija Tereziji bila jedan od uzora, osobito glede pouzdanja i predanja. U pismu svojoj sestri Celini naziva ju sveticom predanja – *la Sainte de l’abandon.* (ACL, Pismo br. 161 iz 1894. g.) U pjesmi posvećenoj svetoj Ceciliji piše:

Kao i ti, htjela bih žrtvovati svoj život.
Željela bih mu dati i moju krv i moje suze ...
Dopusti mi da okusim savršeno predanje,
Taj slatki plod ljubavi, na ovoj stranoj obali.

(ACL, Pjesma PN3 iz 1894.g)

Sveta Mala Terezija živjela je vjeru maloga puta pa je i uvjerljiva u njegovu tumačenju. Zato ima naše povjerenje. Iskusila je Božju ljubav i utrla put svima koji će ju slijediti.

U bolesti još jednom dokazuje potpuno predanje dobromu Bogu: „Umrijeti ne želim više nego živjeti. To jest, ako bih morala birati, više bi voljela umrijeti. No, budući da umjesto mene bira dobri Bog, više volim ono što On hoće. Volim ono što On čini. „ (UŽ 38)

Iz bolesničke sobe napisala je 9. lipnja ocu Belliereu: "Ja ne umirem, nego ulazim u život."

Konac: „Čim je zajednica ponovno kleknula oko kreveta, Terezija razgovijetno izgovori gledajući raspelo: 'Oh! ja ga ljubim ...' I trenutak kasnije: 'Bože moj... ja... te ljubim!...' (PJD PD,255)

O MOLITVI

Molitva u Karmelu

Raznolikost putova molitve svojstvena je Karmelu: „Nije moja nakana ni misao, da ću tako pogoditi, što reknem ovdje, te bi se to držalo neprevarljivim pravilom. To bi bila ludost u tako teškim stvarima. No ima mnogo staza na ovom duhovnom putu, pa možda o kojoj i pogodim što, kako treba. Ne razumiju li oni, što ne idu tom stazom, bit će zato, što idu drugom. Ne budem li koristila nikome, primit će Gospodin moju volju. On znade, da sam vidjela u drugih, ako i nisam svega iskusila." (OS 5,1)

Pravilo svetog Alberta prvotni je izraz duhovnosti Karmela. Napisano je za laike koji su se okupljali na gori Karmelu da bi živjeli život posvećen razmatranju Božje Riječi pod zaštitom Djevice Marije. U njemu se nalaze načela koja vode karmelićanski život s naglaskom na molitvu. Temeljno načelo jest "živjeti u poslušnosti Isusu Kristu" i neprestano razmatrati Zakon Gospodnji. Slijedeći stope Isusa Krista, usklađujemo se s milostima Duha Svetoga na putu sjedinjenja s Bogom. Valja nam se zaodjenuti oružjem vrlina, živeći dubok život vjere, nade i ljubavi te se posvećivati potrebama i dobrobiti drugih u zajednici. Svaki susret s Isusom ispunja nas radošću.

Papa Leon XIII. naglasio je da za širenje i njegovanje molitve u Karmelu postoji nužnost šutnje, samoće i odricanje. Nastavio je: „Ako toga nema, ni molitve nema, a bez molitve ni Karmela nema.” Valja sudjelovati u liturgiji Crkve, bilo u zajedničkoj euharistiji bilo u časoslovu. Traži se unutarnja šutnja i samoća u životu molitve i njeguje duhovno čitanje.

Sveta Terezija Avilska rabi riječ kontemplacija za više stupnjeve ulivenih molitava. Ona kontemplaciju ne namjerava prikazati dalekim i nedostižnim ciljem ako rastemo u krjeposnom životu. Kad je riječ o milostima Božjim u ulivenoj molitvi, sv. Terezija je jasna: “Ostavimo Gospodinu, neka milost dade, kad se njemu svidi, jer hoće Njegovo Veličanstvo, i više ništa. On zna, zašto. Nama se ne treba u to miješati. Činimo samo, što je preporučeno: poniznost, poniznost. Njom se dade Gospodin pridobiti u svemu, što ištemo od Njega. A poznat ćete, da li je imate, ponajprije, ako ne mislite, da zaslužujete milosti i radosti od Gospodina, ni da ih morate imati u svojem životu.” (ZD 4,2,9)

Kako će čovjek koji ne zna za Boga ili čovjek koji zna, ali ne živi s Bogom, biti drugačiji? U to stanje silazi Sin Čovječji, govoreći: „Ljudi, tu sam. Sa mnom možete promijeniti svijet, a da ne budete izvana drugačiji”. Sva Njegova sila leži u tome što je čovjeku sličan u svemu, osim u grijehu. Nema tako teška stanja u kojem nam se On ne bi približio.

U svojemu nagovoru naš otac Vjenceslav Mihetec rekao je: „Bog je središnjica u svim olujnim događanjima i u svim dobrim vremenima. Ne smijemo Ga zaboraviti

kad nam je jako dobro. Treba nam Ga se sjetiti i gledati Ga i kad nam je jako teško te nastaviti dalje, s Njime. Polazište, naš vjernički stav i vapaj jest: Dođi, Gospodine Isuse! Dođi i spasi nas! Iz ovog polazišta i naša bi Zajednica trebala krenuti. ‘Tražite, i naći ćete! Kucajte, i otvorit će vam se!’ (Lk 11, 9). Što to znači za nas, kao molitveni Red? Što je traženje? Bog traži čovjeka. Traži ga u vrtu koji je za njega stvorio i u kojem je njega stvorio. I ondje ga nalazi. Čovjek je skriven. Boji se. ‘Uto čuju korak Jahve, Boga, koji je šetao za vrijeme dnevnog povjetarca. I sakriju se – čovjek i njegova žena – pred Jahvom, Bogom, među stabla u vrtu. Jahve, Bog zovne čovjeka: ’Gdje si?’ – reče mu. On odgovori: ’Čuo sam tvoj korak po vrtu; pobojah se, jer sam gol, pa se sakrih’ (Post 3, 8-10). Bog traži čovjeka u vrtu, gdje ga je ostavio. Sveto pismo je Vrt slova i riječi u kojemu se sakrio Bog, da bismo Ga vjernički tražili. U riječima: ‘Tražite i naći ćete, kucajte i otvorit će vam se’ možemo prepoznati metodu molitvenog čitanja Svetog pisma. Tražeći, dolazimo do vrata pred kojima nam je stati i kucati, tj. razmatrati, pomno motriti, osluškivati, čekati. Kad se vrata otvore, slijedi razgovor – molitva: što hoćeš da učinim, Gospodine? To je put i način karmelske, svagdašnje molitve. Kad čovjek odluči krenuti u molitvu, nastaje oluja. Koliko ga toga pogodi, potrese, uznemiri! Strašni valovi udaraju u obale naše vjere. Ali, tu je Sin Čovječji. On u to silazi. Nije to slučajno rečeno. Ne smijemo izgubiti glavu i pobjeći. Ući nam je u otajstvo te Riječi; upustiti se u taj Vrt i tražiti. Kad je Mojsije vidio oganj, nije pobjegao, već je promotrio

prizor, a onda je iz ognja čuo glas. Nemojmo se dati uplašiti od svake pojave, od svakog događaja i bježati. Stati nam je i tražiti. Sin Čovječji silazi u sve naše oluje. Ugledat ćete Ga u oblaku. [...] Nismo sami. Na obzorju našeg neba je Zvijezda: 'Putniče, stani! Pogledaj Zvijezdu! Zazovi Mariju'. Marija je Isusu vjerovala. Zato je ona Majka naše vjere. I onda kada je sve mrtvo, nije gotovo. Vjerujemo u uskrsnuće. Vjera u nama raste od Navještenja, Rođenja, do neminovne smrti, iza koje slijedi uskrsnuće. Zato nam je Bog dao svoje Pismo u ruke: da tražimo, kucamo i molimo."

Tumačenje molitve

Što je molitva? Teško je odgovoriti na to pitanje. Definicije koje bi zadovoljavale pravila logike ne bi nam pomogle shvatiti prirodu molitve. Obično se daju natuknice pomoću kojih možemo shvatiti bit molitve kao odnosa Boga i čovjeka. Katekizam Katoličke Crkve papa Ivan Pavao II. proglasio je "sigurnim pravilom za poučavanje vjere i stoga valjanim i zakonitim sredstvom u službi crkvenog zajedništva". U njemu piše: "Molitva je uzdignuće duše k Bogu ili traženje primjerenih dobara od Boga".

U Katekizmu ćemo, u poglavlju koje govori o unutarnjoj molitvi, naći i riječi Terezije Avilske: "Unutarnja molitva, po mom mišljenju, nije ništa drugo doli prisni prijateljski saobraćaj, često zadržavanje nasamo s Onim za koga znamo da nas ljubi". Ili na

španjolskome: *No es otra cosa oración mental, a mi parecer, sino tratar de amistad, estando muchas veces tratando a solas con quien sabemos nos ama* (Santa Teresa de Jesús, Libro de la vida, 8,5). Drugim riječima, molitva je ostvarenje povezanosti čovjeka i Boga, ophođenje s Bogom. U poniznosti i štovanju čovjekovo se biće ljubavlju povezuje s Bogom. Napredak u molitvi mjeri se napretkom u ljubavi.

U Velikom katekizmu odobrenu od pape Pija X. piše: "Molitva je uzdizanje pameti prema Bogu da bismo mu se klanjali, da bismo mu zahvaljivali i da bismo od njega izmolili ono što nam je potrebno."

Molitva je sveti zanos srca, neprestano stvaralaštvo, uzvišenije od bilo koje umjetnosti. Mala Terezija govori: "Za mene je molitva zanos srca, jednostavan pogled bačen prema nebu, usklik zahvalnosti i ljubavi u kušnji kao i u radosti." (*Manuscrits autobiographies*, C 25 r)

Molitvom nadahnutom Duhom pobjeđujemo svaki strah. Živimo istinsku slobodu djece Božje. Molitvom doživljavamo slobodu koju je dao Duh. To je istinska sloboda. Sloboda od zla i grijeha za dobro i za život, za Boga. Ta sloboda omogućuje radostan život bez pritisaka okolnosti koje od nas traže da idemo u drugom smjeru. Kad molimo, Isus nam daje pravu duhovnu slobodu. Daje nam sigurnost da nismo sami. Uči nas da se u životu hrabro hvatamo u koštac sa životnim kušnjama. Spasenje, osobna besmrtnost postiže se pobjedom nad svijetom strasti. Prolazi se kroz uska vrata (Mt 7.13-15). Da bi se povjerovalo Kristu, valja imati jednostavnost djeteta ili smjelost Pavla.

Redovita molitva produbljuje naš odnos s Bogom tako da ga ne mogu poremetiti nikakve životne poteškoće, kušnje i trpljenja. Kojiput imamo dojam da nas Bog ne čuje i tada riskiramo da se obeshrabrimo i da ne ustrajemo. Nema toga ljudskog vapaja koji Bog ne čuje. Stalna i vjerna molitva omogućuje nam da živimo s trpljenjima, da se s njima nosimo s novom snagom, da živimo svakoga dana svoj život u punoj nadi i povjerenju u Boga. Kad se javljamo Gospodinu, On koji sve ispunjava, sluša i mi dolazimo u živi dodir s Njime. Moramo biti svjesni istine da nas Bog čuje i da nam govori. I zahvaliti: "Zahvaljujem ti, Jahve, iz svega srca jer si čuo riječi mojih usta. – Kad sam te zazvao, uslišio si me, dušu si moju pokrijepio." (Ps 138,1-3)

Tražimo li u Bibliji metodu molitve ili praktičan naputak, nećemo ih naći. Odgovarajući na molbu apostola "Gospodine, nauči nas moliti", Gospodin je izgovorio Očenaš. U Evanđelju ima i drugih pouka o molitvi koje ne daju algoritme, ali su nužne za dobru molitvu. Molitvu valja učiti sukladno svojoj moći shvaćanja i pritom slijediti put mnogih prethodnih generacija. Nadasve je riječ o stanju duše koje je potrebno za molitvu. Moramo biti u miru s Bogom i svojom braćom. Moramo biti ponizni. Jedna od najljepših prispodoba o poniznosti jest ona o farizeju i cariniku.

Budimo hrabri i ustrajni. Imajmo pouzdanja u Boga. Isus nam otvara vrata molitvi u djelovanju Duha Svetoga. Mi bismo htjeli dobro moliti kako bismo bili uspješni u molitvi. Željeli bismo iskoristiti molitvu samim činom moljenja. Biti zadovoljni sobom. No to

baš ne ide kao što smo zamislili. Moramo shvatiti da je najbolja ona molitva koja izmiče našoj kontroli, koju ne možemo shvatiti. Prije početka molitve mora nam biti jasno da je molitva suradnja naših plemenitih unutarnjih aktivnosti, sabranosti i razmatranja božanskih tajni s potpuno slobodnim nadnaravnim djelovanjem Duha Svetoga. Tada vještina molitve prestaje biti teško provediva, postaje jednostavna aktivnost na koju je pozvan svaki čovjek.

Putovi molitve razlikuju se kao i ljudi. Zahtjev za kulturom vjere ne može se protegnuti na sve ljude. U sebi nosimo Boga iako nam to nije uvijek jasno. Duh Sveti doći će u susret onima koji ga žele, koji vjeruju u njegovo djelovanje, koji žeđaju za onim što On daje. Ponovno se sjetimo prispodobe o farizeju i cariniku.

Vjeru valja hraniti, a hranimo ju Riječju Božjom, tako da se u Riječ Božju udubljujemo razumom. Namjera nam je bolje upoznati Onoga kojeg ljubimo. Da bismo dobro molili, moramo biti u stanju ljubavi. To može biti istinito samo onda kad smo ispunjeni željom da u svom životu provedemo u djelo ono što ćemo naučiti u molitvi. Molitva je dijalog s Bogom. Ako prih-vatimo tu istinu, nužno slijedi potreba vježbanja onih naših sposobnosti koje su u nama. Razum i volja jesu odraz, otisak, pečat Božanske slike. Usmjerimo misli prema Bogu, razgovarajmo s Bogom ljubeći Ga. Ljubimo Ga u djelima. Ljubimo bližnje kao što Isus ljubi nas. Za molitvu su potrebne istodobno misao i ljubav. I još nešto: za početak darujmo Bogu vrijeme, vrijeme molitve.

Kako Terezija Avilska ulazi u naš svijet molitve? Svetu Tereziju ne promatramo u njezinu vremenu. Valja nam posvijestiti to da je ona u vječnosti pa stoga i u našem vremenu. Ona je ovdje, sada. Njezino iskustvo Božanske osobe bijaše molitva. Molitva kao prijateljski odnos, sredstvo i mjesto njezina iskustva Boga.

Molitva shvaćena kao prijateljstvo rasprostire se na cijeli život s naglaskom na postojanje u bratskoj ljubavi i poniznosti: "Jer je vrlo znamenito, da upoznamo, kako ih uvelike moramo obdržavati, da sačuvamo iznutra i izvana mir, što nam ga je Gospodin toliko preporučio. Prva je točka uzajamna ljubav, druga otrgnuće od svega stvorenoga, treća je prava poniznost." (PS 4,4) Iz toga se rađa drugi bitan element Karmela, zajednica okupljena oko Krista.

Sve se produbljuje u unutarnjoj molitvi s osloncem na vjeru, nadu i ljubav. Molitva Terezije Avilske je usredotočena na Isusa Krista. Njezin humanizam, božansko i ljudsko zajedno, ima izvor u Isusu: "Ali ondje ove duše hode neprestano, ne udaljujući se, s Našim Gospodinom Kristom na divni način, u kojem je On, zajedno Bog i čovjek, njihov pratilac." (ZD 6,7,9) Duh Sveti upravlja duhovnim putem i djeluje u unutarnjoj molitvi u smjeru čišćenja i ujedinjenja. Da bismo mogli razgovarati s Bogom, moramo spoznati Boga u sebi. Tada molitva postaje susret. Osobna molitva se događa u svetoj i unutarnjoj osamljenosti koja uključuje Boga i čovjeka. Kad čovjek stoji pred Bogom, on je jedan, jedini.

Sveta Terezija Avilska naglašava potrebu našeg mijenjanja kao preduvjeta za molitvu: „Treba da se pokaže,

da ste se tvrdo odlučile za vanjske muke, eda vas Bog nadari unutra. Njegovo Veličanstvo znade najbolje, što nam dolikuje. Ne treba ga savjetovati, što će nam dati, jer nam može pravo reći, da ne znamo, što ištemo ... Sva težnja onoga, koji počinje moliti, mora biti, da se trudi i odlučuje i sprema što može marnije, ne bi li volju svoju prilagodio volji Božjoj. A, kao što ću reći kasnije, budite posve uvjerene, da u tom stoji sva najveća savršenost, koja se može postići na duhovnom putu. Ko savršenije prilagodi svoju volju Božjoj, više će primiti od Gospodina i više napredovati na tom putu. U tom je sve naše dobro. Nastojmo raditi, što je do nas i čuvati se tih otrovnih gmazova. Gospodin hoće mnogo puta, da nas progone i žaloste zle misli i suhoparnosti, a mi ih se ne možemo otresti. Kadikad dopušta, da nas i grizu, eda se znamo poslije bolje čuvati, i da iskuša, je li nam tako teško, što smo ga uvrijedili. Zato ne klonite duhom, ako gdjekad padnete, i ne prestanite nastojati, da idete naprijed." (ZD 2,8)

Molitva je živi i osobni odnos s Bogom, kako bi život vjernika bio sukladan Kristu u Duhu Svetomu na slavu Boga Oca. Mi imamo osobni odnos s Isusom, a ne transpersonalni odnos s Apsolutom. Nema molitve ako ne stojimo pred Živim Bogom. Molitva je, znali mi to ili ne, razgovor s Bogom u Kristu, posredniku spasenja. U molitvi se združuju nebo i zemlja, Bog i čovjek. Molitva je dobra ako su plodovi dobri, ako je duša poslije molitve oplemenjena učincima ljubavi. Kad Bog posjeti dušu, ona to pamti godinama, zauvijek. U pamćenju je ostala sigurnost susreta a tek potom viđenje.

Često smo uvjereni da znamo što je za nas dobro, a uistinu ne znamo više od male djece. Uspjeh je kad shvatimo da ne znamo što je za nas dobro. Tek tada možemo krenuti u potragu za Istinom. Što je važno u životu? Bog. Obitelj. Zajednica. Ljubav. Radost. Kako doći do važnoga? Molitvom, radom, praštanjem …

Nema uspješna putovanja ako nam cilj nije dobro znan. Životno bi putovanje moralo imati dobro znani cilj, Boga. Molitva osvjetljava taj put. Brojne su usputne blagodati: rješavamo poteškoće svojim bližnjima i sebi. Ima i tu nedoumica. Kojiput ne možemo dokučiti što je dobro za nas. Tada molimo za milost savjeta kako bismo mogli osluškivati znakove oko sebe i u sebi te donijeti ispravne odluke.

Uvijek valja imati na umu cilj – združivanje s Bogom. U molitvi se duhovno približavamo Isusu Kristu. Primarno je zajedništvo s Isusom Kristom, s njegovom Mukom. Križ i Uskrsnuće središte su molitve. Želja nam je sjedinjenje s Kristom na duhovnoj razini. Prethodne razine jesu osjećajna i moralna. U molitvi postajemo svjesni da smo zajedno s Bogom po krštenju. Znamo da smo ovisni o Kristu, da je u nama: "U onaj ćete dan spoznati da sam ja u Ocu svom i vi u meni i ja u vama." (Iv 14,20)

Moleći, pobjeđujemo zlo koje nas napada. Bog je uvijek i na svakom mjestu dostupan svakomu. Molitva je početak i temelj traženja Boga. Prva iskra pali se molitvom i potom održava želju da se ustraje. Molitva je zid obrane protiv tuge, oružje kojim pobjeđujemo zlo koje nas napada. Molitva je putovanje u Božju prisutnost, razgovor s Njime.

Život molitve bitan je za svakog vjernika: molitvom, vjerujući u Božju ljubav i oslobodivši se svega ometajućega, stječemo punu prisutnost Božje ljubavi.

Sistematizacije su korisne pri uređivanju građe i pomažu nam usredotočiti se na ono što je bitno. No ne valja pretjerivati u nastojanju da se svrsta i ono što se opire svrstavanju. Kojiput je bolje prilaziti istoj tajni različitim putovima: tada cilj postane jasniji. Tako je i s molitvom.

Sveta Terezija Avilska nam u svojim djelima pokazuje da sve duše ne prevaljuju isti put prema savršenosti, da Bog vodi duše različitim putovima. No istodobno je znala i to da u naučavanju molitvene teologije i prakse mora biti jasan temeljni uzorak i ustroj naučavanja molitve.

Molitva i vjera jesu krila kojima letimo prema nebu. Molitva je jedno krilo, a vjera drugo. Samo jednim krilom ne može se letjeti. Za let su potrebna oba krila, molitva i vjera.

Umirovljeni župnik s lijepa otoka priča: "Ribar je imao barku sa dva vesla. Na jednome je pisalo 'veslaj' a na drugome 'moli'. Mladić, iz unutrašnjosti, pobunio se: 'Čemu dva vesla?' Ribar mu odgovori: 'Uđi u barku i veslaj jednim veslom.' Mladić je veslao jednim veslom. Barka se vrtjela uokrug."

Otajstvo molitve

Središnje vjerske istine objavljene od Boga jesu otajstva. Bog se u šutnji obraća čovjeku. Jasno poimanje

se odvija kad vidimo Boga u tami. Čovjek po milosti Božjoj ulazi u otajstva kršćanske vjere. U nama je svjetlost vjere. Vjeru shvaćamo vjerom. Tajna je ono što je u svojoj sveobuhvatnosti samorazumljivo. Molitva je najčišći put za duhovno shvaćanje vjerskih istina.

Mysterion, otajstvo, odnosno tajna, jest pojam koji se često pojavljuje u Svetom pismu i liturgiji. U običnom govoru označava ono što se ne može spoznati, što je nespoznatljivo, stvarnost koju ne možemo dokučiti umom. Za vjernike je otajstvo Božja volja puna ljubavi i milosrđa kojom spoznajemo ljubav Kristovu.

Neke vidove molitve svrstavamo u otajstvo. Ta se transcendentalnost molitve temelji na izvornom iskustvu. Bilo našemu ili onome koje je došlo do nas vjerom. Otajstvo je u svojoj neobuhvatnosti samorazumljivo. Ono je nužan uvjet razumijevanja duhovnosti.

Jasno vidimo u tami Boga. Čovjek je stvoren na sliku Božju pa Boga spoznajemo prirodnim svjetlom razuma. Razum nailazi na poteškoće jer odnos čovjeka i Boga nadilazi područje naših osjetila. Ako razum, promatrajući otajstvo, vidi tamu, to nije zato što u otajtvu nema svjetla, nego zato što ga je previše. Pogled na Boga je dodatno zamućen našim grijesima.

Govor o otajstvu molitve jest govor usmjeren na neomeđenu sliku koju smo stvorili u sebi. Izvorno iskustvo uvijek je osobno i ne može se potpuno preoblikovati u riječi i slike te tako učiniti dostupno drugima. Ako nam je slika razumljiva, pokušavamo je prenijeti razgovijetno i uvjerljivo. Jasno je da nam slika baš ne pruža sigurnost u objašnjavanju jer je zamućuju odgo-

vornost, ljubav, volja, sloboda, briga ili veselje. Obično se takva zamućena slika na različite načine izražava posredstvom riječi, slike ili glazbe. Najteža je riječ. Primjerice, pogledajmo pjesme sv. Ivana od Križa. Da bismo dokučili sliku koju opisuje jedan stih, valja studirati stranice i stranice proznog tumačenja.

Tajne vjere jesu tajne vjere i predmet su vjere. Ta je rečenica dosadna, no htjelo se naglasiti da tajne vjere nije dobro niti pokušavati tumačiti naravnim pravilima. Iza sebe valja ostaviti suprotnosti između naravi i nadnaravi. Teško se prihvaća činjenica da smo puno od života potrošili na osjetno, misleći da je to sve. Nadosjetno je dobro promatrati kao nadnaravno, kao nešto što nije u našoj moći.

Velike su razlike u tumačenju raznih ljudi zbog različitosti u njihovu povijesnom postojanju. Najbolje je kad su izvorna iskustva otajstva molitve samorazumljiva, jednostavna i razgovijetna. Izvorno iskustvo uvijek je osobno i nije pristupačno definiciji. Ono što je u njemu iskazano živi u prostoru otajstva. Može se iskazati samo djelovanje tajne, zbiljnost tajne. Valja moliti za milost sklonosti prema našim tajnama.

U govoru o molitvi rabe se riječi koje u nekom drugom govoru imaju drugačije značenje. Riječi: mistika, mistik, misterij, mistično iskustvo i slično imaju jasno značenje u krugu upućenih u kršćanstvo. No te se riječi vrlo često i svakako rabe i zlorabe, u neobveznim razgovorima, politeističkim religijama i nazoviozbiljnim pravcima mišljenja.

Definirati pojmove mistika i mistično vrlo je teško. Da

bi se nešto definiralo po zakonima logike, treba odrediti najbliži rod i specifičnu razliku. Budući da ima mnogo različitih uporaba, često i negativnih, nužna su mnoga precizna objašnjenja kako bi se definiralo značenje koje izražava kršćansku stvarnost. Stoga neki kažu da je bolje izbjegavati te izraze, dok će drugi reći da te riječi pripadaju našoj kršćanskoj baštini te ih valja njegovati. Možda je najbolji srednji put. Za dublje shvaćanje toga, dobro je čitati djela oca Jakova Mamića.

Komunikacija Boga i čovjeka temelji se na samootvaranju čovjeka. Božja Riječ je jezik. Bog interpretira Riječ kako bi nam bio razumljiv. Molitva nije dobro djelo koje činimo Bogu kao svoj čin. To je dar stvarne prisutnosti Oca i Isusa Krista u nama, po Duhu Svetomu. Molitva je djelo Duha Oca i Sina. Možemo se samo otvoriti, staviti svoje vrijeme na raspolaganje Bogu, čekati da nam on pomogne da uđemo u razgovor.

Ljudi zanemaruju onostrano zbog više razloga. Jedni su zadovoljni životom i ne žele razbijati glavu nečim nepoznatim. Drugi ne vide smisao u svakodnevici, odbacuju pitanja o smislu cjeline, žive besmisleno. Jednog dana počnu lupati glavom u zid. Obično je prekasno, aktivni život je prošao. Svakomu je dodijeljeno njegovo vrijeme da bi stekao spasenje. Pazimo da nam to vrijeme ne iscuri uzalud jer: „I onaj anđeo što ga vidjeh gdje stoji na moru i zemlji, podiže k nebu desnicu i zakle se Živim u vijeke vjekova ... da vremena više biti neće!” (Otk 10,5)

Moleći ulazimo u posebno stanje, i tjelesno i duhovno, izvan vremena i prostora, izvan nama znanih dimen-

zija, u drugačiji način postojanja. U tijelu smo i izvan njega, izvan svijeta omeđena prostorom i vremenom. Misao vodilja jest novi život u Kristu: „Ako ste suuskrsli s Kristom, tražite što je gore, gdje Krist sjedi zdesna Bogu! Za onim gore težite, ne za zemaljskim!” (Kol 3,1)

Kad molimo, nadamo se da nas Bog čuje. U molitvu je uključena želja da se dopre do Boga: „Kad sam te zazvao, uslišio si me, dušu si moju pokrijepio.“ (Ps 138,3) Duh Sveti je tumač koji nam pomaže shvatiti što želimo reći Bogu. Molimo u ljudskoj vremenitosti, a ne u Božjoj vječnosti. U njoj je Bogu dostupno sve ljudsko djelovanje i mišljenje. Tako Bog vidi i našu vremenitu molitvu. Kad kažemo vječnost u tom smislu, tada to nije izraz za vrijeme bez početka i kraja. Bog postoji u vječnosti u kojoj vrijeme ne postoji. Vječnost je trajanje u kojemu ne postoji ni prije ni poslije. Postoji samo sadašnjost. Zato nije moguće govoriti o odnosu između vremena i vječnosti.

Molitva i mistika

Mistika je iskustvo susreta čovjeka s božanskom beskonačnošću. Mistika postaje znanstvena disciplina kad po pravilima znanosti izlažemo mistično iskustvo. To iskustvo je uvijek osobno, nikad zajedničko. Događa se u osobnoj i zajedničkoj molitvi. Askeza pomaže u pripravi. U čišćenju se duša oslobađa te priprema za pasivno primanje darova Duha Svetoga. Mogući neobični popratni fenomeni (ekstaze i sl.) nisu bitni za pravu mistiku.

Razred mistike nije strogo određen. Razlikuje se mistika kao učenje, metoda ili disciplina. Cilj je nadilaženje prostora, vremena i svega postojećeg te sjedinjenje s Bogom. Najprije se želi osjetno dodirnuti Boga, dohvatiti Božansko. Kršćanska mistika nije neki tajni nauk, već dobro osvijetljen put. Ne nadilazi se uobičajeno iskustvo do kojeg se dolazi intelektom i osjetilima. Temelj je pobožno slijeđenje Isusa Krista u molitvi i življenje vjere. Na putovanju po duhovnom svijetu valja imati vodiča. Najbolji vodič je Isus Krist.

Iskustvo božanskog je u temeljima iskustva transcendencije. Djeluje kao nesavršena najava gledanja Boga u vječnosti, kao priprema za susret s Bogom u ljubavi. Omogućena je silaskom Božjim ljudima u otkupiteljskom djelu Sina.

Pojam transcendencije na početku je značio: „ono što je usmjereno na nešto što je povrh nečega“. Osjetno opažanje je često upitno. Naprotiv, naše iskustvo u svijesti da imamo opažanje jest izvjesno. U transcendentalnom „ja“ smješteno je sve, uključujući odnose svih djelovanja. Kad se rabi na području mistike, možda je najbolje slijediti K. Rahnera koji kaže da se transcendentalna spoznaja ne može logički poricati. I obrnuto, transcendentalno se ne može spoznati logikom. Jednom kad se krene putem razuma, računanja i dokazivanja – bitak molitve nestaje. Valja uključiti mnogo razuma da bismo uočili granice razuma.

Nema izravnih odgovora na pitanja o predmetima mistike. Reći da je neki entitet mistike ovo ili ono, pretvorilo bi taj entitet u neki novi entitet. Tako dolazimo na

mjesto s kojega smo započeli potragu. Bolje je usuglasiti nama dostupne tvrdnje s predmetom razmišljanja. Ako se ta tvrdnja poklapa s predmetom, onda je istinita. Predmet koji želimo osvijetliti moramo izvesti iz skrivenosti. Potom se dolazi do tvrdnji i sudova o tom predmetu. To se događa u rubnim područjima svijesti, u našem duhovnom biću. Razotkriti te predmete znači iskusiti ih ili spoznati kao bića ove ili one vrste. Razotkrivanje mističnih događanja odupire se empirijskoj provjeri. Ne možemo ih promatrati i potom usporediti s dostupnim tvrdnjama. Istinitost se ne može provjeriti. Mora se iskusiti.

Neki ne razlikuju pojam mistike od pojma magije. Magija želi posebnim sredstvima i postupcima prići božanskom. Mistično iskustvo je uvijek dar.

Svijest o vremenu i prostoru uklonjena je pa je velika opasnost od krivih tumačenja. Moguće zablude tumačenja nemaju ništa s izvornim mističnim iskustvom. Teško je naći način razmišljanja o mistici. Još je teže naći jezik kojim ga se može izricati. Pojmovno izlaganje uvijek je samo mucanje. Nema jamstva za ispravnost i primjerenost izričaja nadosjetnog iskustva. Ovdje je nekoliko riječi oca Vjenceslava Miheteca o mistici:

„Mistika je čisti milosni dar. Mistika je otkrivanje Boga, a on se otkriva poniznima."

„Bog se ne objavljuje ni misticima, ni kontemplativcima, ni pametnima, ni mudrima, nego poniznima."

„Mistik će otkrivati Boga, i Bogu se pokloniti"

„Koliko je prije pedeset godina bilo sumnjivo govoriti

o mistici, toliko je danas sumnjiv tko o tome ne govori i tko to ne tumači na svoj način, jer mu kažu da nema pravog Duha.“

Razum

Razum je dar Duha Svetoga. Teološki je teško objasniti i vjeru i molitvu. Dobro je znano da upućenost u akademsku teologiju nije nužna pretpostavka vjere. Obrazloženje vjere je multidisciplinarno. Razumijevanje činjenica ne dovodi nas u Božju blizinu, neće pridonijeti našem spasenju. To ide drugačije.

Uvijek se smatralo da je put neupućenih prema jačanju vjere jednostavniji. Njihova vjera ne prolazi kroz neka velika razmišljanja. To nije ni moguće ni potrebno. Hrabro valja priznati da smo svi mi neizbježno neupućeni ma koje škole završili. To treba reći i sebi i svijetu. No ta činjenica ne smije biti isprika za lijenost u razmatranju vjerskih istina. Loše je odustati na putu spoznaje. Neki odustaju jer je dolazak na cilj neizvjestan. Naše putovanje u molitvi jest putovanje prema Bogu. Na početku putovanja valja krenuti pravim putem.

Za život je potrebno osobno stečeno i vjerom obasjano znanje. Nužni su i razum i vjera. Ne smije se dovoditi u pitanje potreba razuma. Postoji jedinstvo izvorne spoznaje po milosti i spoznaje postignute učenjem. Doduše ne kod svakoga. Ako dođe do neuspjeha, tada to moramo shvatiti kao zapovijed da se ponovo krene naprijed. Odgovori se uvijek nađu ako se dovoljno dugo

traži. Bogu se ne može prići razumom. Približavanje osjećamo u molitvi.

Tridentski je sabor u dekretu 1563. godine zaključio: „Neka se pak kod *običnog naroda* i kod pučkih propovijedi izostavljaju teža i suptilnija pitanja koja ne pridonose izgradnji i zbog kojih većinom ne dolazi do povećanja pobožnosti.” Ništa se bitno do danas nije promijenilo iako je od tada prošlo mnogo godina i premda je sada i *obični narod* obrazovan.

Temeljno znanje sjedinjeno sa živom vjerom daje dobre rezultate. Odnos prema Bogu nikad ne smije biti filozofski odabir poput onoga koji imaju profesionalni eruditi. Onaj koji prebiva u Božjoj ljubavi napreduje i razumski.

Za stjecanje mudrosti temeljene na znanju potrebne su godine. Za stjecanje mudrosti temeljene na molitvi potrebno je još više.

Lijepa je slika svetoga. Ivana od Križa: „Razum je svijećnjak na koji se postavlja svjetiljka vjere” (US 2,16,4)

Srce

Srce je središte našega bića. Bog stanuje u našemu srcu. Oblici Božje prisutnosti različiti su. Prisutan je u svojoj Riječi, u Euharistiji i u našemu srcu: „Ili zar ne znate? Tijelo vaše hram je Duha Svetoga koji je u vama, koga imate od Boga, te niste svoji. Jer kupljeni ste otkupninom. Proslavite dakle Boga u tijelu svojem! (1Kor 6,19)

I ovo: “Ako li zbilja stanuje u vama Duh onoga koji uskrisi Isusa od mrtvih, onaj koji uskrisi Isusa Krista od mrtvih oživjet će i vaša smrtna tjelesa radi svog Duha koji stanuje u vama.” (Rim 8, 11)

Poruke i slike iz Božje vječnosti čujemo i vidimo u svome umu kao preobraženu stvarnost. Um je otvoren na drugoj razini svijesti. I bez zvuka riječi istina nam dolazi u srce kao nadahnuće. Tako primamo poticaje koji nas hrabre i vode u duhovnom usponu.

Jedinstvo duhovne duše i tijela tako je duboko da duhovnu dušu valja smatrati formom tijela. Duh i tijelo nisu dvije združene naravi nego njihova povezanost tvori jednu jedinu narav.

Božju prisutnost u duši teološki je moguće promatrati s aspekta supstancijalnosti i milosti. Sveta je Terezija Avilska to osjetila: “Znam za jednu osobu, koja još nije znala, da je Bog u svim stvarima nazočnošću, moći i biti. No ona je s milošću, što joj je Bog iskazao, stala tvrdo vjerovati. I kad je nekog napolak učenog, od onih što ih spomenuh, zapitala: kako je Bog u nama, on joj odgovori, da je samo po milosti. A on je znao onako malo kao i ona, prije nego joj je Bog dao, da to razumije. No ona je tako čvrsto držala istinu, te nije vjerovala njemu, već zapita i druge, koji joj reknu istinu, a ona se tim veoma razveseli. ... Pa kako nam ostaje tako izvjesno ono, što ne vidimo? Ja ne znam. To su njegova djela. Ali znam, da govorim istinu. I u koga ne bi bilo te izvjesnosti, ne bih rekla, da je duša bila posve sjedinjena s Bogom, već samo s nekom njegovom moći, ili je na koji od mnogo drugih

načina dobila milost, što je Bog daje duši. Moramo se okaniti, te u svim tim stvarima ne tražimo razloge, da vidimo, kako je bilo, jer naš razum ne doseže, da to shvati. Bog je onaj, koji to čini, pa se kanimo težnje, da to razumijemo." (ZD 5,1,10) Milost ne mijenja Božju prisutnost nego mijenja nas.

Sveti je Augustin u Ispovijestima (7,10) opisao jezik koji odgovara njegovu viđenju Istine. Tajanstvenim okom duše vidio je svjetlost koja je ljubav.

Sveta Terezija vidi to ovako: "Ne može se ni s čim isporediti ni razlika između svjetlosti, što je ovdje gledamo, od one, što se ovdje pokazuje, gdje je sve svjetlost, jer se čini, da je prema njoj i svjetlost sunca preblijeda. Ukratko, ni najbujnija mašta ne može doseći dotle, da naslika ili nacrta, kakva je ova svjetlost ili išto od onoga, što mi je Gospodin dao da upoznam. Usto mi je dao i tako golemu nasladu, te se ne može izreći. Jer tu uživaju sva sjetila u tako visokom stupnju i tako ljupko, te se to ne može opisati. Zato je najbolje i ne govoriti više." (MŽ 38,2)

Iskustva prisnog odnosa s Bogom mogu se izraziti bilo kojim osjetilom. U svijesti se pojavljuje iskustvo potaknuto ljubavlju. Simbolički shvaćamo osjetila kao višu razinu iskustva u ograničenom umu. Vid, dodir i sluh razbacani su dijelovi shvaćanja Božje sveukupnosti. Iskustva osjetila vanjski su znak stvarnog iskustva transcendentalnoga.

Bez posebnih razloga nećemo govoriti o intimnim susretima. Govor o vlastitoj nutrini uvijek je problematičan, a osobito ovdje jer je riječ o tajni koja

se tiče jedino Boga i nas. Izrazi li se iskustvo riječima, ono postane opredmećeno, a ovdje bježimo od predmeta i zahtijevamo tijesnu vezu s našim postojanjem. Bolje je ništa ne govoriti, sve ćemo pokvariti nespretnim riječima. O tome se razgovara jedino s duhovnikom koji će nas saslušati i savjetovati. Sve što se ovako događa jest milost Božja i ne ovisi o nadarenosti i školama.

Da bismo mogli dobro moliti, moramo postati svjesni prisuća Boga u našoj duši, moramo osvijestiti sebe: “Velika je žalost i sramota, što radi svoje krivnje sami ne poznajemo sebe i ne znamo, što smo. Ne bi li bilo veliko neznanje, kad bi koga zapitali, a on sebe ne bi poznavao niti bi znao, ko mu je otac, ko li majka, ni iz koje je zemlje? Ako bi to bila debela pogreška, kud i kamo je veća naša, ako se ne trsimo, da znamo, što smo, van se držimo u tim tjelesima, pa samo zato slučajno, jer smo čuli i jer nam kaže vjera, znamo, da imamo duše. Ali malo kada promatramo, kakvih dobara može biti u ovoj duši i ko stanuje u duši, ili veliku vrijednost duše. Zato tako malo marimo zato, da pregnemo sa svom pomnjom, ne bi li sačuvali njezinu ljepotu. Stalo nam je samo do nezgrapnog zatvora ili ograde ovoga grada to jest do naših tjelesa.” (ZD 1,1,2)

Duša je duhovno biće pa zapravo nema ni središta ni ruba. Kad se govori o središtu duše, želi se nekako protumačiti dodire i djelovanje Božje u duši. Kad svetica kaže da je Bog u središtu duše, govori da On boravi u unutarnjem skrovištu, daleko od osjećaja i gibanja moći.

Razlikovanje duhova

Kad u molitvi razgovaramo, primjerice, s Isusom Kristom, pojavljuje se pitanje: “Kako možemo znati da nam govori Isus?” U molitvi se pojavljuju misli kao da nam govori Isus. No ne možemo sa sigurnošću znati da nam govori uistinu Isus.

Razlikujemo tri vrste misli: misli koje dolaze od Boga, koje dolaze od zlih duhova i one koje sami stvaramo. Najjednostavniji kriteriji razlikovanja nalaze se u djelovanju tih misli. Stvaraju li misli u nama duboki mir, tihu radost i opuštenost, tada dolaze od Boga. Misli koje uzrokuju nemir i tjeskobu dolaze od zlih. Misli koje nas zbunjuju i rastresaju, naše su.

Nekad nema odgovora na naša pitanja. To znači da još nismo spremni za djelovanje, da moramo ponizno i strpljivo čekati da nam Bog pokaže pravi put. Bog će nam odgovoriti, možda ne odmah, pa moramo dugo osluškivati u tišini.

O provjeri duhova sv. Ivan kaže: „Ljubljeni, ne vjerujte svakom duhu, nego provjeravajte duhove jesu li od Boga, jer su mnogi lažni proroci izišli u svijet. Po ovom prepoznajete Duha Božjega: svaki duh koji ispovijeda da je Isus Krist došao u tijelu, od Boga je. A nijedan duh koji ne ispovijeda takva Isusa, nije od Boga: on je Antikristov.” (1 Iv 4, 1-3)

Dobro je samo ono što se iskaže pred Kristom. Ono što doživimo, povezujemo s Kristom. Prihvatit ćemo doživljeno jedino ako je Krist pri tome, ako to dolazi u njegovom duhu, ako pred njim opstane. Isusovo ime

i Isusov križ moraju biti mjerilo prihvaćanja ili odbijanja doživljenoga. Isusa uvijek moramo postavljati u središte, na njega misliti, na njega se pozvati, sve predati u njegove ruke.

Sveti Ivan od Križa puno je pisao o razlikovanju duhova. Sveta Terezija Avilska bila je vrlo oprezna a sv. Ivan od Križa čak i vrlo strog u određivanju autentičnosti doticaja s Božanskim. Ona je naučila razlučivati glasove na temelju kojih je donosila važne odluke za život zajednice.

Duša može čuti govor od Boga, od nečastivoga i od vlastite predodžbene moći. Govori Božji nose moć i vlast jer nose riječ i djelo. Nastaje veliki mir, pobožna sabranost i sklonost da se hvali Boga. Riječi dugo ne odlaze iz sjećanja. Dolaze li govori iz uobrazilje, nema nijednoga od tih znakova, ni izvjesnosti, ni mira ni unutarnje radosti. Ostaju učinci kao od sna. Zloduha se treba više bojati. U dvojbi je dobro savjetovati se s duhovnikom.

Sveta nas Terezija savjetuje: „Ima još jedan način, kojim Gospodin govori duši, a držim posve izvjesno, da potječe od njega, to jest u umnom viđenju. Zbiva se sasvim u nutrini duše, a njoj se čini, da duševnim ušima tako jasno čuje one riječi od Gospodina, a opet tako tajno, te je sam način, kojim ih čuje, i učinci, što ih čini viđenje, uvjerava i daje joj jamstvo, da zloduh ne može tu imati udjela. Ostavlja velike učinke, da to vjeruje. Barem je sigurno, da to ne potječe od mašte. Ako se pazi, može se to jamstvo vazda imati, i to s ovih razloga.

Prvo, govor mora biti osobito razgovijetan, i to tako

razgovijetan, te bi duša zamijetila, kad ne bi dostajala jedna jedina slovka od onoga, što je čula. A u onom, što izmišlja mašta, nije govor tako jasan, ni riječi tako razgovjetne, već kao nešto napola sanjano.

Drugo, ovdje se mnogo puta ne misli na ono, što se čulo, mislim, da se zbiva u nezgodni čas, a kadikad onda, dok se razgovara s kim. Gdjekad se odgovara na ono, što se samo letimice pomisli ili se prije mislilo. No mnogo puta se tiču ti govori stvari, za koje nikad nije mislila, da bi mogle biti ili zbilja bile. Nije ih mogla splesti mašta, da se prevari duša pomišljajući nešto, eto nije ni željela ni htjela pa ni poznala.

Treće, ovo je kad Bog govori duši, kao kad neko sluša govor; a ono, što potječe od mašte, kao da neko malo po malo sastavlja ono, što bi htio da drugi govore.

Četvrto, riječi su božanske veoma različne od drugih. Jedna jedina sadržava mnogo, što naš razum ne bi mogao tako brzo sastaviti.

Peto, često se duši daje zajedno s riječima, na način, kojega ne bih znala rastumačiti, da bez riječi razumije mnogo više, nego zvuče one riječi. Jer se brže može upoznati, da li zavarava zloduh. Doduše je on tako oštrouman, te znade oponašati i duha svjetlosti. No to će biti po mojem mnijenju samo u riječima. On ih izgovara tako jasno, te se ne može dvoumiti, da smo ih čuli, kanda ih je govorio duh istine. Ali neće moći oponašati učinaka, što su spomenuti, ni ostaviti u duši onaj mir i svjetlost, već nemir i smetnju. Ali joj može nauditi malo ili ni malo, ako je duša ponizna i čini, da na svoju ruku radi išto od onoga, što je razumjela." (ZD 6,3,12-16"

Sugovornici u molitvi

Kršćani se mole Bogu Ocu, ili Isusu Kristu ili Duhu Svetome, iako na pitanje, kome se mole, odgovaraju da se mole Bogu. Dobrota je Božja veća od svih zala što ih možemo učiniti. Kad upoznamo sami sebe i poželimo vratiti se u prijateljstvo Božje, On nam sve oprašta.

Gledamo Boga očima vjere i Bog gleda nas. Gospodin nas uvijek vidi, a mi Njega vidimo samo onda kad ne vidimo ništa osim Gospodina. Tada možemo i čuti Gospodina. Gospodin nas gleda i ljudski se duh u molitvi sjedinjuje s duhom Gospodnjim.

Što više upoznajemo Boga, shvaćajući malo-pomalo Njegovu svetost, osjećamo da se razlika između Boga i nas povećava. Shvaćamo svoju malenost i nedostojnost. Što više znamo, bolje vidimo dubinu svojega neznanja. A kad nešto naučimo, ali to ne rabimo, za koju godinu sve zaboravimo.

Jedna od temeljnih pretpostavki molitve jest napuštanje fizičke slike Boga. Bog nema lik. Bog je duh. Samarijanki na zdencu Jakovljevom Isus je rekao: “Bog je duh i koji se njemu klanjaju, u duhu i istini treba da se klanjaju.” (Iv 4,24)

Možemo li spoznati Boga? Spoznati ono što je iza vidljivog svijeta nije moguće bez molitve i ljubavi prema Bogu: „Nego, kako je pisano: Što oko ne vidje, i uho ne ču, i u srce čovječje ne uđe, to pripravi Bog onima koji ga ljube. A nama to Bog objavi po Duhu jer Duh sve proniče, i dubine Božje. Jer tko od ljudi zna što je u čovjeku osim duha čovječjega u njemu? Tako i što

je u Bogu, nitko ne zna osim Duha Božjega. A mi, mi ne primismo duha svijeta, nego Duha koji je od Boga da znamo čime nas je obdario Bog. To i navješćujemo, ne naučenim riječima čovječje mudrosti, nego naukom Duha izlažući duhovno duhovnima.” (1Kor 2,9-13)

Spoznaja Boga ne temelji se na osjetilima, niti na logici, induktivnom ili deduktivnom razmišljanju. Svaka je osjetilna spoznaja djelomična i takvo je znanje fragmentarno. No spoznaja Boga temelji se na ljubavi. Logos se ostvario na svim razinama. Prilagodio se svakoj razini čovječjeg razvoja.

Najlakše nam je stvarati stavove o svijetu na svojim egocentričnim iskustvima. Želimo li spoznati Boga, moramo svijest preobraziti iz egocentričnosti na bogocentričnost. Zemlja će se prestati okretati oko nas i uvidjet ćemo da se okreće oko Boga.

Svetoj MalojTereziji sugovornici su najčešće bili Isus i Marija, osobito Gospa od Pobjede, potom Sveti Josip: „Molila sam i Svetog Josipa da bdije nada mnom; od svog sam djetinjstva gajila posebnu pobožnost koja se sjedinjivala s mojom ljubavi prema Blaženoj Djevici. Svaki dan sam molila molitvu: ‘Sveti Josipe, oče i čuvaru djevica.’ Tako sam bez straha pošla na svoje dugo putovanje; bila sam tako dobro zaštićena da mi se činilo nemogućim bojati se.“ (PJD A6,118)

Nebeski su blaženici bliski s Isusom Kristom. Oni za nas posreduju kod Oca temeljem zasluga koje su stekli na zemlji po Isusu Kristu, jedinomu posredniku između Boga i ljudi. Terezija je naš sugovornik.

Katekizam Katoličke Crkve navodi misao svete Male

Terezije: „Svoje ću nebo provoditi čineći dobro na zemlji.“ (KKC 956) Sveti Ivan od Križa među svojim preporukama ima i onu koja govori da trebamo zaboraviti svoja dobra djela. Terezija to usvaja. U *Katekizmu Katoličke Crkve* su njezine riječi: „Poslije zemaljskog progonstva nadam se da ću tebe uživati u vječnoj domovini. Ali ne želim skupljati zasluge za nebo: hoću raditi jedino za tvoju ljubav. ... Uvečer ovoga života pojavit ću se pred tobom praznih ruku jer te ne molim, Gospodine, da brojiš moja djela. Sva naša pravedna djela nisu bez mrlje u tvojim očima. Zato hoću da se zaodjenem tvojom vlastitom pravednošću i da od tvoje ljubavi primim vječno posjedovanje tebe samoga.“ (KKC 2011) . Ljubav Kristova u nama izvor je svih naših zasluga pred Bogom. Milost nas po djelatnoj ljubavi sjedinjuje s Kristom. Terezija je bila živo svjesna da su njezine zasluge čista milost.

Mala Terezija uvijek moli Isusa za pomoć u svojim nakanama: „Osjećala sam se zaista ‘kraljicom’, i tako sam se okoristila tim naslovom da oslobodim zarobljenike, da dobijem Kraljeve milosti za njegove nezahvalne podanike, napokon sam htjela osloboditi sve duše iz čistilišta i obratiti sve grješnike. Mnogo sam molila za svoju majku, za svoje drage sestre, za cijelu obitelj, ali najviše za svoga taticu, tako iskušavanoga i tako svetoga. Prikazala sam se Isusu da bi On savršeno ispunio u meni svoju volju, a da to stvorovi nikada ne bi spriječili.“ (PJD A8,158)

Celina piše: “Mislila je da bi se sva obraćenja morala ishoditi Marijinim zagovorom i preporučila bi Majci

Božjoj sve svoje želje i molbe. Jednog popodneva, oko tri sata, primjetila sam da moli i pitala je koju to molitvu upravo izgovara. ‘Molim Zdravomariju, kako bih Majci Božjoj ponudila svoj rad. To činim svaki put kad se trebam opet prihvatiti posla’.” (SMS 71)

Mala Terezija objašnjava odabir sugovornika u molitvi, u trenutku kad joj se bliži konac: „Ipak bih željela lijepu smrt da vi budete radosne. Molila sam zato presvetu Djevicu. To nisam molila dobrog Boga, jer želim da On čini što on hoće. Nije ista stvar moliti presvetu Djevicu. Ona dobro zna što treba činiti s mojim malim željama, da li da ih izrekne ili ne. Napokon, na Njoj je da odluči i da ne prisiljava dobrog Boga da me usliši, te da dopusti vršenje Njegove volje u svemu.“ (UŽ 43)

PREDUVJETI MOLITVE

Sveta Terezija Avilska često ponavlja nužnost posjedovanja krjeposti za ulazak u molitvu. Isključuje mogućnost napredovanja u molitvi bez primjerena asketskog života. Osnovni smjerovi terezijanske askeze ovdje su: "Samo ću tri stvari opširno razložiti, koje su sadržane u samoj Ustanovi. Jer je vrlo znamenito, da upoznamo, kako ih uvelike moramo obdržavati, da sačuvamo iznutra i izvana mir, što nam ga je Gospodin toliko preporučio. Prva je točka uzajamna ljubav, druga otrgnuće od svega stvorenoga, treća je prava poniznost; a premda nju spominjem najposlije, ipak je najglavnija, te obuhvaća sve druge." (PS 4,4)

Da bismo dobro molili, moramo biti u stanju ljubavi. Ako se, željni svjetlosti, obraćamo Bogu kako bismo ga bolje upoznali, to se može postići samo ako smo ispunjeni tim osnovnim, plemenitim nagnućem. Ako smo spremni u svom životu provesti u djelo ono što ćemo vidjeti i naučiti u toj svjetlosti koju tražimo. Na putu koji vodi k Bogu ne vidimo i ne možemo vidjeti ono što nismo pripravni činiti. Nemoguće je udubljivanje u Božje otajstvo bez iskanja ljubavi i odricanja od prolaznih stvari. U samom trenutku molitve moramo biti u stanju potpunog i savršenog odricanja od svega što nije Bog. Apsolutno odricanje od svjetskih dobara

na putu molitve pokazuje nam se kod sv. Ivana od Križa kao svojevrstan odjek njegove duše na kontemplaciju Onoga koji je jedino istinsko Dobro. Valja imati osjećaj za puninu koju daje posjedovanje Boga, kako bismo bili sposobni da se u tom stupnju odvojimo od stvari koje nisu Bog. Ako nismo pripravni učiniti sve to, barem dok molitva traje, sve ostaviti radi Boga, nećemo proniknuti u srž molitve.

Potrebna je poniznost i sabranost te pouzdanje i predanost Božjoj volji. Bez praštanja molitve ostaju prazne. Jako pomaže upornost i stalnost. Nije dobro biti zabrinut. Valja otkloniti lutajuće misli.

Isus je došao nama, otkrio nam tajnu grijeha i pokazao put pokajanja. Grijeh ćemo pobijediti ako se Gospodin nastani u nama. Punoća toga savršenstva ne ostvaruje se na ovome svijetu. Ako ne živimo po Božjim zapovijedima, uzalud nam sve molitve. Tek kad se očistimo od strasti, makar i djelomično, postajemo svjesni Božje ljubavi.

Poniznost

Poniznost je bitna za molitvu: „Tko se god uzvisuje, bit će ponižen, a tko se ponizuje, bit će uzvišen.” (Mt 23,12) Poniznost je još jedan nužan alat u borbi protiv naše sebične volje. Najveća žrtva koju možemo prinijeti Gospodinu, to smo mi sami. A to ne možemo učiniti ako se prethodno ne odreknemo svoje volje. Za prihvaćanje Krista valja se poniziti, imati jednostavnost djeteta:

“Zaista, kažem vam, ako se ne obratite i ne postanete kao djeca, nećete ući u kraljevstvo nebesko. Tko god se dakle ponizi kao ovo dijete, taj je najveći u kraljevstvu nebeskom. I tko primi jedno ovakvo dijete u moje ime, mene prima.” (Mt 18,3-5) U molitvi osjećamo, više no u ostalim dimenzijama života, svoju slabost, svoje siromaštvo, svoj položaj stvorenja, jer smo stavljeni pred Božju svemoć i transcendenciju.

Prispodoba o farizeju i cariniku očituje dva načina molitve, jedan lažan i drugi vjerodostojan: „Farizej se uspravan ovako u sebi molio: ‘Bože, hvala ti što nisam kao ostali ljudi: grabežljivci, nepravednici, preljubnici ili – kao ovaj carinik. Postim dvaput u tjednu, dajem desetinu od svega što steknem’. A carinik, stojeći izdaleka, ne usudi se ni očiju podignuti k nebu, nego se udaraše u prsa govoreći: ‘Bože, milostiv budi meni grešniku’!” Isus u toj usporedbi otkriva kako Bog odgovara na molitve: „Kažem vam: ovaj siđe opravdan kući svojoj, a ne onaj! Svaki koji se uzvisuje, bit će ponižen; a koji se ponizuje, bit će uzvišen.” (Lk 18,11-14)

Farizejeva molitva izražava njegovu oholost i zadovoljstvo samim sobom. Nema zahvalnosti. Farizej smatra da je pravednik te druge sudi s visoka i potcjenjuje ih. Bog ga ne vidi kao pravednika. Unatoč tome što ispunjava svoje obveze, on nije pravednik. Carinikova molitva izražava poniznost. Priznaje potrebu za Bogom, a za to je potrebna jednostavnost. Njegova je molitva ponizna, trijezna, prožeta sviješću o vlastitoj nedostojnosti, o vlastitoj bijedi. Moli Božji oproštaj. Shvaća i priznaje da je grješan. Mnogi misle da su pravednici, da

su bez grijeha a zaslijepljeni su svojom veličinom koju hrane ulizice.

Valja ponoviti: sjedinjenje s Bogom plod je Božje milosti. Moramo moliti za tu milost. Ne možemo ništa zahtijevati. U molitvu ulazimo maleni, svjesni svoje neznatnosti. Ako smo zadovoljni svojim postupcima, kao farizej koji plaća i moli se, onda je naša molitva beskorisna igra koja nam pruža neka zadovoljstva. To nije molitva koja donosi plodove.

U temeljima svih tragedija ljudskoga roda leži oholost. U oholosti uzvisujemo sebe, od svojega bogatstva do lijepa glasa, a bližnje osuđujemo i sramotimo. Ako to ne uočimo, zapadamo u ružniji oblik oholosti, kad sve dobro što nam se događa pripisujemo sebi, svome razumu i nastojanju, a ne vidimo Božje djelovanje, Njegovu pomoć i Njegovo milosrđe. Kad smirimo svoju oholost, počinjemo prihvaćati činjenicu da smo manje vrijedni od mnogih, da smo grješni, a potom uviđamo svoju nemoć ako Božja milost izostane. I kad smo koliko-toliko ponizni, zbog tuposti srca i uma često ne prepoznajemo Božji put.

Pamet i obrazovanje često su izvori oholosti. Dobro je znano da teologijski neobrazovanima nije potrebno znanje za vjeru i molitvu. Valja priznati sebi i svijetu da smo neizbježno, ma koliko rudarili po dubinama teologije, uvijek teologijski neobrazovani. No to nam ne smije biti izgovor za lijenost i tromost u stjecanju novih znanja.

Neki se raduju vrijeđanju i ponižavanju. Kojiput je tu i zamka: nadaju se nagradi. Drukčiji su oni koji se raduju ponižavanju jer znaju da su bili u krivu te

dodatno pate zbog uzrujanosti onoga koji ih je povrijedio. Takvi su rijetki.

Molitva daje unutrašnji mir, smirenu opuštenost. Ako smo napeti i razdražljivi, u dobru raspoloženju ili u duboku očaju, ako osjetimo gorčinu ili snažan poticaj da nešto odmah učinimo, ako doživimo stanje zanosa ili opijenost osjetila te ako smo zadovoljni sobom i cijelim svijetom, znajmo da smo na pogrešnom putu. Suviše smo se oslanjali na sebe. Odmah moramo prizvati poniznost koja je polazna točka za svaku istinsku molitvu. Jednostavnost i poniznost okreću pogled od sebe ka Bogu.

Kad zadovoljstvo samim sobom nadjača siromaštvo duha, put duhovnoga uspona se ruši. Javlja se bolan nemir i traje do smirenja srca.

Nedostatak poniznosti kod sebe često i ne primjećujemo. Opravdanjima ga dobro zamaskiramo. Prepoznavajući stanja nemira i smirenja, sagledavamo Božje djelovanje. Počinjemo shvaćati tajnu spasenja i boriti se protiv svega što će unijeti nemir u srce.

Poniznost ruši mnoge prepreke. Poniznošću se slama ponos, želju za opiranjem, ovosvjetsku mudrost, tvrdoglavost, sve ono što nas drži zarobljenima u svome malom svijetu. Dokle god prebivamo u njemu, ne možemo sresti Boga ljubavi i slobode.

Kad vježbamo ponizno ponašanje, možemo lako pasti u izvještačenu poniznost koja će nas odvesti u jadno zadovoljstvo vlastitom pravednošću. Vjerske istine ne smiju postati fraze ili poštapalice za hranjenje umišljenosti. Iskrenost je važna na putu k Istini.

Ne smijemo u mislima stvarati iskrivljenu sliku sebe: niti je uljepšavati niti kvariti. Molitva tada postaje prazna i Sveti Duh je neće prepoznati kao molitvu, već kao kazališnu predstavu s lošim glumcima.

Moramo imati poniznosti da se ne uzdamo u sebe same, nego da radimo, uz Gospodinovu pomoć, u vinogradu Gospodnjemu. Svaku se poteškoću u nasljedovanju Krista i svjedočenju njegova evanđelja može prebroditi kad se s povjerenjem otvorimo Gospodinovu djelovanju. Nitko se ne spašava vlastitom snagom. Iskreno pokajanje i poniznost pomoći će da nam Bog priđe.

Poniznost stvara svetu slobodu duha. Poniznost i samozataja vazda su spojene. Onom koji kaže da je ponizan, ne vjerujemo. Tu ocjenu mora dati neko drugi. Celena, sestra Male Terezije svjedoči: “Od svih vrlina dosegla je poniznost u svete Terezije najvišu mjeru. Na svom je putu duhovnog djetinjstva postala poniznom i jednostavnom poput malog djeteta. Ona se radovala tome što je unatoč devet godina provedenih u samostanu mogla uvijek ostati u novicijatu kome nije pripadao samostanski kapitul i bila gledana kao malena.” Naime, po uobičajenom tumačenju pravila reda nisu se primale kao kapitularke više od dvije pripadnice iste obitelji. Terezijine sestre, Agneza od Isusa i Marija od Srca Isusovog, bile su već kapitularke.

Celina daje više primjera iz samostanskog života koji potvrđuju Terezijinu poniznost. Dodaje Terezijine riječi: “Prije svega se mora biti ponizan u srcu, a to ne možemo biti dokle god ne budemo željeli da nam čitav

svijet može zapovijedati. Vi ste dobre volje dok vam sve uspjeva ali čim ne ide sve po vašoj volji, natmuri vam se lice. To nije krjeposni život. Krjepost znači ponizno se pognuti pod svakom rukom. Ona se sastoji u tome da se radujemo čak i kad smo ukoreni. Na početku vaših napora bit će to samosavladavanje izvana vidljivo i drugi će vas smatrati veoma manjkavima; ali upravoje to ono najljepše, jer tako ćete moći uvježbavati poniznost koja se ne sastoji u tome da o sebi mislimo i govorimo kako smo puni mana, već u tome da se čak radujemo ako to drugi misle i govore.” (SMS 19)

Uzajamna ljubav

O zapovijedima ljubavi ovisi sav Zakon i proroci, govori Gospodin.

Ovisi sve ono što je poučavao, dakle ono što su Izraelci imali činiti, što im je propisano da imaju činiti. Svi propisi oko čistoće, oko prinošenja žrtava. I proroci su govorili o moralnome, o potrebi moralne i egzistencijalne čistoće. Sve je to sadržano u tim zapovijedima ljubavi prema Bogu, prema bližnjemu. Onaj tko ne ljubi bližnjega kojeg vidi, ne može ljubiti Boga kojega ne vidi.

Sveta Terezija Avilska izlaže nauk o ljubavi prema bližnjemu: “Takvih bih prijateljstava željela mnogo u velikom samostanu. No u ovom samostanu, gdje ih nema i ne smije biti više od trinaest, moraju sve biti prijateljice. Sve se moraju ljubiti, sve jedna drugoj dobro željeti, jedna drugoj pomagati. Ljubimo kreposti i unu-

tarnje dobro, a svagda se čuvajmo posve pomno, da ne držimo mnogo do vanjštine. Dva su načina ljubavi, o kojima govorim. Jedna je ljubav duboka, jer se čini, da se nikako ne tiče naše sjetilnosti ni nježnosti naše naravi tako, te bi izgubila svoju čistoću. Druga je duhovna, a s njom je pomiješana naša sjetilnost i slabost. I to je dobra ljubav, a čini se, da je dopuštena, kao ljubav prema rođacima i prijateljima. O njoj je već nešto rečeno. Sad ću govoriti o duhovnoj ljubavi, s kojom nije pomiješana nikakva strast; jer čim se to dogodi, poremeti se sav red ljubavi. Ako umjereno i čedno općimo s kreposnim ljudima, osobito s ispovjednicima, to je korisno." (PS 4,12) Nema toliko dosadne stvari što je ne bi podnijeli oni koji se ljube. A mora biti doista ružno ono što bi ih ozlovoljilo.

Jedna od temeljnih starozavjetnih ideja jest pravednost. Pravednost djelovanja. Pravednost farizeja je često apsurdna. Temelji se na formuli: ako povećam svoje djelovanje, i Bog će povećati svoje djelovanje. Putu pravednosti nužno je dodati put vjere, ljubavi i nade. Ako se slijedi put pravednosti bez vjere, ljubavi i nade, lako se završi na stranputici grijeha. Taj je način razmišljanja sam po sebi razumljiv, no ako pogledamo oko sebe, vidimo da nije lako djelovati pravedno s vjerom, ljubavi i nadom. Kao izraz vjere Zakon i pravednost su samo preduvjeti djelovanja u ljubavi Isusa Krista.

Na spoznaju Male Terezije glede sestrinske ljubavi snažno je djelovalo čitanje Izaije: „Zar je meni takav post po volji u dan kad se čovjek trapi? Spuštati kao rogoz glavu k zemlji, sterati poda se kostrijet i pepeo

hoćeš li to zvati postom i danom ugodnim Jahvi? Ovo je post koji mi je po volji, riječ je Jahve Gospoda: Kidati okove nepravedne, razvezivat' spone jarmene, puštati na slobodu potlačene, slomiti sve jarmove; podijeliti kruh svoj s gladnima, uvesti pod krov svoj beskućnike, odjenuti onog koga vidiš gola i ne kriti se od onog tko je tvoje krvi." (Iz 58,5-7) Celina govori: „Ona se uhvatila svake pojedine riječi, objasnila mi je to mjesto i rekla kako se dušama treba činiti još mnogo više milosrđa nego tijelu: 'Posvuda ima siromašnih, slabih, bolesnih i potlačenih duša. Uzmi na sebe njihov teret! Oslobodi ih! To znači: bude li netko govorio o manama tvojih susestara, nikad tome ništa ne dodaj. U povoljnoj prilici vješto spomeni – jer nije uvijek dobro proturječiti – njihove dobre osobine; time ih oslobodi i slomi svaki jaram. Podijeliti svoj kruh s gladnima znači: daj im od sebe samog, pozovi ih u svoju kuću, poklanjaj sebe, daj od svojih dobara, od svog mira, svog odmora onima koji ne znaju kamo da se još povuku, onima koji su jadni, siromašni, očajni.' ... Rekavši to pogledala me puna oduševljenja: 'Kakva tajna! Svojim malim krjepostima, svojim posve skrovitim iskazivanjem ljubavi prema bližnjemu obraćamo izdaleka ljude, pomažemo misionarima, a možda će čak biti na sudnji dan rečeno da smo Isusu gradili vidljive stanove i pripremali puteve'." (SMS 73)

Nenavezanost

Nenavezanost proizlazi iz Desete zapovijedi Božje koja zabranjuje želju za tuđim dobrom. Cilja na nakanu

srca. Kad nam Zakon kaže: „Ne poželi”, nalaže nam da udaljimo svoje želje od svega što nam ne pripada. Osjetilnost nas navodi da želimo ugodne stvari kojih nemamo. Deseta zapovijed zahtijeva da se iz ljudskog srca izagna zavist, tugu koju netko osjeća pred dobrom drugoga i neumjerenu želju da to dobro prisvoji, makar i nepravedno. Od zavisti nastaju mržnja, ogovaranje, kleveta ... Zavist često dolazi od oholosti. Dakle, radujmo se napretku svoga brata.

Isus govori učenicima da se odreknu svega što posjeduju poradi njega i Evanđelja. Prepuštanje providnosti Oca nebeskoga oslobađa čovjeka od brige za sutra. Uz milost Božju borimo se za postignuće dobara koja Bog obećaje. Obećanje da ćemo Boga vidjeti nadilazi sve.

Blaženstva nam otkrivaju poredak sreće i milosti, ljepote i mira. uz dragovoljnu poniznost duha: „Blago siromasima duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko!”(Mt 5,3).

Mrtvimo požude svladavajući, s milošću Božjom, zavodljivost naslade i moći. Zapovijed nenavezanosti na materijalna dobra obvezujuća je.

Riječ „nenavezanost” nije uobičajena u široj komunikaciji pa je potrebno neko vrijeme da se na nju naviknemo. Dr. Fran Binički, čiji se prijevod rabi u citatima, prevodi riječi navezan/nenavezan i njihove izvedenice riječima: rastava, otrgnuće; lučiti/odlučiti; prianjati/ne prianjati i slično.

Sveta Terezija naglašava opasnost navezanosti na svoje tijelo: „Prvo, oko čega moramo nastojati, jest, da odbacimo ljubav prema svome tijelu. Neke su od nas po naravi tako sklone da traže tjelesnu udobnost, te se

moraju i te kako boriti.” (PS 10,5) Potpuna nenavezanost (rastava) teška je i za dušu i za tijelo: “Ostaje i vanredna rastava, koje ne bih znala opisati, kakva je. Mogu reći, čini mi se, da se ta rastava razlikuje od drugih u neku ruku; kažem, da je veća od one, gdje milosti djeluju na sam duh. Onamo se duša po duhu rastavlja od svih stvari, a ovdje, čini se, hoće Gospodin, da i tijelo to učini djelom. Otuđi se na novi način od zemaljskih stvari, pa postane još kud i kamo mučniji život.” (MŽ 20,8)

Uza sve znanje i sav trud, bez Božje milosti napredak je skroman. Sveta nam Terezija opisuje ulogu Gospodina u shvaćanju istine i odvajanju od zemaljskoga: „Da, neće vjerovati nitko, ne iskusi li, što Gospodin ovdje daje. Po mojem mnijenju svojom marljivošću nikad toga ne postigosmo. Ne kažem, da se s pomoću Gospodnjom u mnogo godina s teškom mukom ne bi moglo doprijeti do savršenosti i uvelike se odlučiti od zemaljštine, i to putovima što su ih zacrtali oni, što pišu o molitvi za početnike i za naprednije. Ali ne bi nikako u tako kratko vrijeme, kao što Gospodin učini ovdje bez ikakva našeg napora i odlučno rastavi dušu od zemlje te joj dade vlast nad zemaljštinom.” (MŽ 21,8)

Sveta Terezija Avilska govori o krjeposti poniznosti, o nehaju za tričarije tobožnje časti, do koje svijet toliko drži. Nisu svi koji tako misle posve nenavezani, zaključuje ona. „Ah, drže se još kakve kvačice časti! A još je najgore, neće da shvate, da se drže. Kadikad im zloduh utuvi, da su se i dužne držati.” (MŽ 31, 20)

Navezanost na bilo što ovozemaljsko loša je: „Ne oduzimati ni dodavati kod Boga, već oduzimati i doda-

vati kod sebe ... Odbacujmo svoje samoljublje i svoju volju, ne prianjajmo ni za koju stvar zemaljsku. Činimo djela pokore, molitve, mrtvenja i sve drugo, što već znate." (ZD 5,2,6)

Biti nenavezan na stvorove teška je zadaća. Gospodin tu drukčije djeluje: „I duši kod uzleta mnogo više raste otrgnuće od stvorova (nego kod sjedinjenja). Ja sam vidjela jasno, da je uzlet posebna milost, premda je, kako rekoh, sve jedno, ili se tako čini." (MŽ 18,7)

Sveta Terezija Avilska u III. izvještaju govori o poruci koju je dobila od Gospodina za karmelićane, za dobru upravu njezine Obnove. Jedna je od opomena ova: „neka malo druguju sa svjetovnjacima, i to za dobro njihovih duša." Potreba za druženjem ako prijeđe u navezanost vodi u rastresenost i u uludo trošenje vremena.

Nužna je nenavezanost na prolazne stvari i vezanost uz vječne, osobito za one s većim ovlastima u strukturama: „Ako nisu unutra utvrđeni u spoznaji, kako je znamenito, da se sve zgazi nogama, da se otresu svih prolaznih stvari i priljube vječnima, kolikogod nastoje to sakriti, ipak će dati znak." (PS 3,4)

Istinsko se sjedinjenje može postići, uz milost Božju, ako se potrudimo da ga steknemo, s time da nam volja ne bude navezana, osim na ono što je volja Božja: „Pravo se sjedinjenje dade vrlo dobro doseći s milošću Našega Gospodina, ako samo pregnemo, da ga postignemo, ne držimo li svoje volje, nego je svežemo s onim, što hoće volja Božja." (ZD 5,3,3)

Kad je duša stalno navezana na Boga i njezina misao zaokupljena Njime, postoji prostor u kojemu može

živjeti samo Dobro: „A kad duša tako vazda prianja za Boga i njezina se misao bavi Njim, to bi (zloduha) tako razbjesnilo, te se ne bi često vratio, ako bi i pokušao." (ZD 6,8,7)

U Katekizmu Katoličke Crkve piše: „U tom smislu je uvijek potrebna provjera karizmi. Nijedna karizma ne oslobađa od navezanosti i podložnosti crkvenim pastirima."(KKC 801)

Načini djelovanja navezanosti u čovjeku nisu se promijenili. Promijenili su se predmeti navezanosti. Danas smo često navezani na televiziju, internet, računalne igrice, kućne ljubimce, hobije, sport, rekreaciju – da alkohol, duhan i drogu ne spominjemo. Obično nismo ni svjesni svoje navezanosti. Godinama radimo da bismo stekli nešto što nam uopće nije potrebno. Nikako da shvatimo kako je za nas dobro samo ono što je volja Božja. Molitva kao razgovor s Bogom vodi nas do prepoznavanja naših navezanosti.

U poruci pape Benedikta XVI. za korizmu 2009. upućuje se na važnost posta u borbi protiv navezanosti: "Iz navedenoga se vrlo jasno vidi kako post predstavlja važnu isposničku praksu, duhovno oružje za borbu protiv neuredne navezanosti na same sebe."

Pouzdanje

Bog je Istina. Stoga se možemo u svemu s punim pouzdanjem predati istini i vjernosti njegove riječi. U stvaranju je Bog postavio temelje svijeta i stvorio pri-

rodne zakone koji ostaju čvrsti. Na njih se oslanjamo s pouzdanjem.

Unutarnja pokora je korjenito usmjerenje cijelog života, povratak i obraćenje k Bogu svim srcem, raskid s grijehom i odvraćanje od zla. Ona istodobno obuhvaća želju i odluku za promjenom života s nadom i pouzdanjem u pomoć Njegove milosti. Duh Sveti nas podsjeća na Božje prvenstvo i vrhovnu vlast nad poviješću i svijetom te nas tako odgaja za pouzdanje u Njega. Moljenje psalama je škola toga pouzdanja.

Sveta Terezija Avilska iznosi svoj razvoj pouzdanja u Boga: „No kad sam ovaj posljednji put ugledala onu sliku, čini mi se, da sam se više okoristila; jer sam gojila već vrlo veliko nepouzdanje u sebe, a sve sam pouzdanje stavljala u Boga. Mislim, da mu rekoh onda, da neću ustati odanle, dok ne učini, što ga molim. Stalno držim, da mi je pomogao, jer sam se odonda sve više popravljala. Molitvu sam obavljala ovako. Budući da nisam mogla promišljati razumom, nastojala sam predočiti Krista u sebi. A čini mi se, da mi je bilo najbolje, kad bih ga gledala više sama." (MŽ 9,3)

Pouzdanje u Boga daje nam snagu, a to je osobito važno na početku puta: „Neka se ne pojedaju početnici, neka se ufaju u Gospodina, da će im Njegovo Veličanstvo učiniti, te ostave ono, što sada žele, budu li molili i sami radili, što je do njih. Jer je vrlo potrebno za našu slabu narav, da imamo veliko pouzdanje te ne klonemo i ne mislimo, da nećemo pobijediti, budemo li se silili." (MŽ 31,18)

Napredovanjem u duhovnosti povećava se potreba pouzdanja u Boga: „Kadikad se iznenada osjeti tako

naglo gibanje duše, te se čini, da je duh zanesen s takvom brzinom, da spopadne dušu veliki strah, osobito isprvice. Zato i rekoh, da je potrebna velika srčanost onima, kojima će Bog iskazati tu milost. A potrebna je i vjera i pouzdanje i velika predanost u volju Božju, da Naš Gospodin čini s dušom što hoće. Mislite li, da je mala zabuna, kad je osoba sasvim pri sebi, a vidi, da joj se zanosi duša? A čitali smo, da se nekima zanese i tijelo s dušom, ne znajući, kamo ide, ko je diže ili kako je diže. Jer se na početku toga gibanja ne zna pod izvjesno, je li to od Boga." (ZD 5,5,1)

Pravilnim pristupom molitvi stvara se čvrsta nada da smo s Bogom i da će nas Bog uslišiti. Ne smijemo se umoriti u molitvi. Ne smijemo odustati ako Bog nije uslišio našu molitvu, već nastaviti molitvu s još većim žarom. Bog bolje od nas samih zna što je najbolje za nas. Neka nam to bude jasno ako naša molitva ne bude uslišena. Bog će uvijek uslišiti dobru molitvu: Znajte: „Jahve čudesno uzvisuje prijatelja svoga; Gospodin će me uslišiti kad ga zazovem." (Ps 4,4)

Poslušnost

Pravilo "Živjeti u poslušnosti Isusu Kristu" temeljni je element Karmela. Obvezan je zavjet da se živi duh evanđeoskog savjeta poslušnosti. Zavjet poslušnosti obvezuje na življenje u otvorenosti volji Boga, „u kojemu živimo, mičemo se i jesmo" (Dj 17,28), oponašajući Krista koji je prihvatio volju Očevu i os-

tao “poslušan do smrti, smrti na križu.” (Fil 2,8)

Zavjet poslušnosti jest izvršavanje volje Božje u događanjima i izazovima osobnog i društvenog života. Čovjek ovisi o Bogu a stvoreni je razum podložan nestvorenoj Istini. Zato smo obvezni iskazati poslušnost razuma i volje Bogu. „Taj čovjekov pristanak Bogu objavitelju Sveto Pismo naziva poslušnošću vjere. Poslušati (obaudire) vjerom znači slobodno se podložiti riječi koju smo slušali, jer za njezinu istinitost jamči Bog, koji je sam Istina.” (KKC 143, 144) Poslušnost vjerom znači slobodno prihvatiti Božju riječ. Uzor takve poslušnosti, poslušnosti vjerom jest Djevica Marija.

Mnogo su puta i na razne načine sveti oci odredili da treba živjeti u pokornosti Isusu Kristu i njemu vjerno služiti čista srca i mirne savjesti. To su tražili neovisno o tome kojemu su redu pripadali i koji su način redovničkoga života slijedili. Poslušnost je uvijek slobodan odabir. Na nama je odluka o odabiru života koji je prokušan iskustvom i življenjem svetih osoba ili se uputiti u nepoznato. Sveta se Terezija Avilska u govoru o poslušnosti poziva na sv. Pavla (Fil 2,8.): „Bez obzira na ono, što sam čitala na mnogo mjesta, znam iz iskustva, koliko je dobro za dušu, da ne krši posluha. U tom je, kako shvaćam, napredak u kreposti i stjecanje poniznosti.” (OS P,1)

Temeljna korist od vjerske poslušnosti jest usklađivanje svoje volje s voljom Božjom. Nema sjedinjenja s Bogom bez poslušna prihvaćanja Njegove volje. Pouzdanje u Boga otklanja potrebu propitivanja postupaka. „A osim toga sam često pomišljala,

da neću moći svršiti ovoga posla, koji nije u skladu s mojim malim naravskim darom. No Gospodin mi reče: ‘Kćerko, posluh daje snagu’.” (OS P,2)

Nužno je nastojati usavršiti krsna obećanja da se ljubi Boga iznad svega te da se odrekne sotone i njegova zavođenja. Izvorište je toga zavjetovanja u sredstvima koja se odabiru za postizanje potpune suobličenosti Kristu. Egoizam se pobjeđuje trajnim priznavanjem Božjeg prvenstva i kategoričkim odbijanjem služenja dvojici gospodara. To je odabir ljubavi prema drugima. Pobjeđujemo okrenutost samome sebi: “Ako se živi s čistom savjesti i poslušno. Gospodin ne dopušta nikad, da zloduh dobije toliku premoć, te nas prevari lako, da uzmogne nauditi duši.” (OS 4,2)

Napredak u poslušnosti vidljiv je u odbacivanju sebičnosti, mrtvljenju volje i postignuću ravnodušnosti glede događanja u životu. Mrtvljenjem osjetila gradimo novu osobnost. Cilj je mrtvljenja postignut kad nov život slavi pobjedu, kad prestanemo biti egocentrični i postanemo Bogocentrični.

U poslušnosti se događa traženje volje Božje u događanjima i izazovima osobnog i društvenog života. Obveza poslušnosti izražava se u obliku obećanja ili, u nekim slučajevima, kao po našem drevnom običaju, polaganjem zavjeta poslušnosti i čistoće prema obvezama Reda.

Ako je odabran život u poslušnosti, znatno lakše napredujemo u poniznosti. To nas oslobađa sumnji i smanjuje brige od neizvjesne sutrašnjice. Sveta Terezija Avilska naglašava: “Od duše, koja te je već odlučila ljubiti i predala se u tvoje ruke, Ti ne tražiš drugo, van

da bude poslušna i uputi se dobro u ono, što je više za tvoju službu, te ono želi. Ne treba joj tražiti ni izbirati putove, jer je njezina volja tvoja. Ti, Gospodine moj, preuzimlješ skrb, da je vodiš onuda, gdje će više napredovati." (OS 5,6)

Samo je po sebi razumljivo da poslušnost ljudima nije dobra ako se protivi Božjim zapovijedima. Poslušnost Zakonu treba proisteći iz izvora, a taj je izvor ljubav. Prihvaćamo Božji, a ne ljudski autoritet. Poslušnost starješinama koristi nam: „Poslušni budite svojim glavarima i podložni jer oni bdiju nad vašim dušama kao oni koji će polagati račun." (Heb 13,17)

Ako smo u svijesti uvjereni da bi posluh nekom nalogu bio protivan ćudoređu ili zakonu, ne valja poslušati. Zloporabi i nasilju javne vlasti valja se suprotstaviti i braniti svoja prava te prava sugrađana u granicama koje zacrtava naravni i evanđeoski zakon. Slijepa poslušnost zločinačkim naredbama nije dostatna da opravda one koji se tim nalozima podvrgavaju.

Sveta je Terezija Avilska bila vrlo odana posluhu te je nastojala u njemu vježbati svoje redovnice. Poslušnost starješinama je izvanjska. Unutrašnjost pripada Bogu. Posluh nije uvijek mio, ali: „Nuder dakle, kćeri moje, ne žalostite se, kad vas posluh odredi, da se bavite vanjskim stvarima. Ako ste zaposlene u kuhinji među loncima, promislite, da je tu Gospodin te vam pomaže iznutra i izvana." (OS 5,8) Neposluh je izvor nereda, koji je zlo, čak i u kuhinji. U ovom odlomku nije riječ samo o posluhu. Svetica pronalazi Božju prisutnost i među loncima i zdjelama.

Celina, sestra Male Terezije svjedoči: „Odanost moje drage male sestre pravilima reda odgovarala je njezinu poštovanju naših pravila i konstitucija: ‘Presretne smo’, objašnjavala je, ‘što ne moramo činiti ništa drugo nego vršiti ono što su tako mučno uveli naši sveti obnovitelji’.” Nije mogla podnijeti da prigovaramo nekom propisu. ... Učila nas je da se u zajednici treba svaki pojedinac što bolje snalaziti i postupati tako da ne mora tražiti pomoć, osim iz nekog uistinu opravdanog razloga. ... Njezin je savjet glasio: ‘Što manje izostajati sa skupnih sati zajednice, s bogoslužja, molitve, rekreacije. ‘Ima sestara’, rekla je, ‘koje pod izgovorom velike revnosti za posao skraćuju te sate, čije je korištenje utvrđeno propisom. To znači krasti Bogu vrijeme’.”

Religioznu poslušnost dobivamo milošću Božjom, a neposlušnost smo naslijedili od Adama. Bog je izdao zapovijed čovjeku kako bi iskušao njegovu poslušnost. Čovjek nije poslušao. Grijeh koji činimo jest neposluh prema Bogu i manjak povjerenja u njegovu dobrotu. Isus svojim posluhom ispravlja naš neposluh: „Doista, kao što su neposluhom jednoga čovjeka mnogi postali grešnici tako će i posluhom Jednoga mnogi postati pravednici.” (Rim 5,19)

Osjetimo li nedostatak poslušnosti, dobro je moliti Boga da nas liši opiranja bilo čemu, da shvatimo kako je to naše opiranje posljedica bilo oholosti bilo egoizma, kako kada. Valja prepoznati poticaje Duha Svetoga. Njegovi nas darovi čine poslušnima božanskim nadahnućima.

Bog želi slobodna stvorenja, koja daju svoj slobodni

pristanak. Mi smo u Božjim rukama i slobodni smo ići putem koji nam je pokazao i otvorio. To je put otkupljenja, put Krista. Molitvom nadahnutom Duhom dovedeni smo u stanje da napustimo i pobijedimo svaki strah ili ropstvo, živeći istinsku slobodu djece Božje. Molitvom doživljavamo slobodu koju je dao Duh: to je istinska sloboda, sloboda od zla i grijeha za dobro i za život, za Boga.

Sloboda odabira katkad je više samovolja nego sloboda. Ili blaže: lakomislenost. Slobodniji smo ako činimo dobro, ako služimo pravednosti. Zloporaba slobode jest odabir neposluha i zla. Prava je sloboda odabir dobra, radosti, zajedništva s Bogom, a ne pritisnutost okolnostima koje od nas traže da idemo u drugom smjeru. Loše je ako se udaljujemo od zla iz straha. Tada se osjećamo kao bića niže vrijednosti. Puno je bolje biti hrabro poslušan uz Dobro koje je od Boga i iz ljubavi prema bližnjima. Ne smijemo biti kao djeca koja su bila nemarna i dobila lošu ocjenu pa govore: "Učitelj me ne voli!"

Nema napretka u molitvi bez poslušnosti: „Kažem: koja je po zavjetu pod posluhom, a zanemaruje i sa svom brižljivošću ne nastoji, da taj zavjet izvrši najsavršenije, ne znam, zašto je u samostanu. Barem ja je uvjeravam, dok u tom pogrešuje, neće se nikad popeti, da bude motrilica (kontemplativna), a ni čestito radina (aktivna). To držim sasvim za izvjesno. A ako želi ili nastoji doprijeti do motrenja, sve ako i nije vezana tim zavjetom (posluha), da uzmogne ići posve stalno, mora sasvim odlučno predati svoju volju ispovjedniku, koji bi bio takav (t. j. sposoban). Ta svi dobro znaju, da se tako više napreduje

u jednoj godini nego inače u mnogo godina. No za nas nije nužno, pa mi ne trebamo o tom govoriti.” (P 18,8)

Duhovno će nam vodstvo pomoći u razvoju unutarnje poslušnosti. Milost molitve vodi k poniznosti i poslušnosti, a ne k oholosti i uzdizanju. Unutarnja molitva je slušanje riječi Božje. To slušanje jest posluh iz vjere.

Upornost

Nema napretka u molitvi bez upornosti. Religiozna svijest pojedinca često prelazi isti put kojim je prolazilo čovječanstvo stoljećima. Nikad ne bismo došli do kraja puta kad bismo usvajali znanje kronološki. Skačemo u djeliću sekunde iz Staroga u Novi zavjet, pogledamo Tereziju i evo nas u Sada.

Moliti se znači biti djelotvoran. Svaka djelotvornost zahtijeva vježbanje. Nikakvim učenim predavanjima o plivanju nećemo naučiti plivati. Strani jezik se uči govorom, molitva se uči molitvom. Molitva je znanost nad znanošću i umjetnost nad umjetnostima. Molitva oblikuje dušu, daje joj punoću i ljepotu. Umjetnik i znanstvenik ulažu puno rada i truda prije dostignuća zrelosti u svom radu i nikada ne postižu umijeće kojemu streme. Kada bismo samo čekali na božansko nadahnuće svaki put kada bismo se latili svoga rada, nikada ne bismo naučili ni osnove svoga posla. „Približite se Bogu i on će se približiti vama” (Jakovlj. 4,8). Na nama je da počnemo. Učinimo li jedan korak ka Gospodinu, On će

učiniti deset prema nama. Svakodnevni susret s Gospodinom i pristupanje sakramentima omogućuju nam otvoriti svoj um i srce Njegovoj prisutnosti, Njegovim riječima, Njegovu djelovanju. U molitvi se moramo naviknuti biti s Bogom. Vidjet ćemo kako je lijepo biti s Njime.

Sveta Terezija ističe kako se s velikom odlučnošću započinje molitva: „Sad se opet obraćam k onima, koji hoće da idu njime i neće da odustanu do svrhe, dok naime ne stignu, da piju ovu vodu života. Kako im treba započeti. Odgovaram. Stoji mnogo, dapače sve do toga, da imaju veliku i posve stalnu odluku, ne odustati, dok ne dođu k cilju. Bilo što bilo, desilo se što mu drago, bio trud ne znam koliki, mrmljao ko mu drago, dostigli do svrhe ili umrli na putu ili klonuli duhom radi poteškoća na putu, propao i svijet: ništa ih ne smije odvratiti od takve odluke. Mnogo puta se zbiva, te nam se govori: 'Ima pogibli. Neka je na ovom putu propala; druga se prevarila; ova je mnogo molila naustice, pa je pala. To je na štetu kreposti. Nije to za žene, koje se mogu lako prevariti. Bolje će biti, da pletu. Ne treba njima takvih milota. Dosta im je Očenaš i Zdravo Marija'."(PS 21,2)

Bog nas poziva da ustrajno molimo ne zato što ne zna što nam je potrebno ili zato što nas ne sluša. Naprotiv, on uvijek sluša i poznaje sve nas, s ljubavlju. Gospodin je uz nas na našem svakodnevnom putu, osobito u poteškoćama, u borbi protiv zla. Naše je oružje molitva, koja nam pomaže osjetiti njegovu blizinu, njegovo milosrđe i njegovu pomoć. Borba protiv zla traži strpljenje i upornost. Svakog dana vodimo borbu protiv

zla a Bog je naš saveznik. Vjera u Njega je naša snaga, a molitva je izraz te vjere. Ustrajna molitva je izraz vjere u Boga koji nas poziva da se borimo zajedno s njim. Stalna molitva pomaže nam donositi odluke i svakodnevno činiti Božju volju. Sv. Terezija Avilska govori kako je važno da se ne vraća natrag onaj koji je pošao putem molitve. Govori kako je važno da to čini odlučno: „Kažem sasvim, ako izostavimo unutarnju molitvu jedan dan, pa i više dana radi opravdanih poslova ili radi kakve boležljivosti. Neka samo bude čvrsta nakana, jer moj Bog nije tako osjetljiv, ne pazi na takve sićušnosti. Već je i to neko davanje, a Bog će nam na njemu zahvaliti. I ostalo je dobro. Ko nije darežljiv, nego škrt tako, te nema srca da daruje, već je mnogo, ako uzajmi. Napokon je i to nešto, jer ovaj naš Gospodin uzimlje sve u račun. Svakomu čini, kako želimo. Kad obračunava s nama, nije nipošto sitničav, već veledušan." (PS 23,3)

Mora se jednom načiniti taj prvi, klimavi korak kolikogod bio nespretan. Čovjek je stvoren da bi se molio u istoj mjeri u kojoj je stvoren da bi govorio i mislio.

Kako živjeti? Nasljedovati Krista onako kao što su to činili prvi apostoli. Bilo bi divno živjeti život sukladan apostolskom životu 24 sata na dan. Za one koji žive u svijetu to je čista utopija. Makar dio dana, bolje što veći dio, neka utopija postane stvarnost. U mjeri u kojoj raste naše sjedinjenje s Gospodinom i jača naša molitva, i mi dolazimo do onoga što je bitno i shvaćamo da se Božje kraljevstvo ne gradi snagom naših sredstava, naših krjeposti, naših sposobnosti, već Bog izvodi čudesa upravo po našoj slabosti, našoj nedoraslosti za tu službu.

Molitva je Božje djelo. Naš dio je odvojiti vrijeme za molitvu, dati sve od sebe kako bismo bili sabrani, predati se njemu najbolje što možemo. Tada možemo biti sigurni da Bog djeluje i da nije važno ako nam molitva djeluje prazno.

Odricanja

Odricanja i pokore dio su molitvenog života. Odričemo se nečeg što bismo smjeli posjedovati. Cilj je postizanje nekog većeg dobra i rast u ljubavi prema Bogu. Znamo prihvatiti napast iako smo svjesni toga da to nije dobro za nas. Snaga volje mjeri se uspjehom u odricanju od napasti. Odricanjem učimo nositi svoj križ. Spasenje je osobna besmrtnost. Postiže se pobjedom nad svijetom strasti. Prolazi se kroz uska vrata: „Uđite na uska vrata! Jer široka su vrata i prostran put koji vodi u propast i mnogo ih je koji njime idu. O kako su uska vrata i tijesan put koji vodi u Život i malo ih je koji ga nalaze!” (Mt 7,13-14)

Sveto pismo naročito ističe tri oblika unutarnje pokore: post, molitvu i milostinju. „Dobra je molitva s postom, s milostinjom i s pravednošću.” (Tob 12,8)

Vanjsko je djelovanje manje važno od unutarnjeg obraćenja srca. Unutarnja pokora vodi k raskidu s grijehom i odvraćanju od zla. Obuhvaća želju i odluku za promjenom života. „Pazite da svoje pravednosti ne činite pred ljudima da vas oni vide. Inače, nema vam plaće u vašeg Oca koji je na nebesima.” (Mt 6,1)

Post radi posta nema svrhe. Svrha je posta naš rast u ljubavi prema Bogu i jačanje volje. Jačanjem volje lakše se borimo protiv napasti. Hvalisanje zbog uspješna posta čin je oholosti.

Sveta Terezija Avilska poziva na razboritost i shvaćanje svojih postupaka: „Prvo, oko čega moramo nastojati, jest, da odbacimo ljubav prema svome tijelu. Neke su od nas po naravi tako sklone da traže tjelesnu udobnost, te se moraju i te kako boriti. A svoje zdravlje ljube toliko, te treba slaviti Boga, kad vidimo, kako ratuju protiv sebe osobito redovnice, ali i druge, neredovnice. Naprotiv se čini, da su mnoge redovnice došle u samostan samo zato, da se obrane od smrti. Zato upotrebljavaju sve, što mogu. Ovdje se, istina, u tom pogledu može malo učiniti. No ja bih željela, da se i ne zaželi. Odlučite, sestre (da ćete se otresti toga), jer dođoste ovamo, da za Krista umrete, a ne da se gojite za Krista.” (PS 10,5)

Cilj posta je ljubav. Pravilo ljubavi je iznad pravila posta. Primjerice, ako se domaćin potrudi i ponudi vas mrsnom hranom, ne znajući da ste u postu, dobro je bez ikakvih objašnjenja uzeti hranu i pohvaliti domaćina.

Duhovni napredak iziskuje odricanja koja proizlaze iz ljubavi. Osobito je teško odricanje ili odreknuće samoga sebe, čak i onda kad shvatimo važnost odricanja samoga sebe na putu spasenja. Lakše je napustiti sve izvanjsko. Odricanje se, kao i sve drugo, vježba.

Šutnja i osama

Šutimo da bismo čuli što nam Bog govori. Što je šutnja dublja to glasnije čujemo Gospodina. Šutnja je ugrađena u temelj unutarnje molitve. Odvaja nas od galame i omogućuje unutarnji napredak. Govor je nužan za komunikaciju s drugim ljudima. Komunikacija je izvor mnogih radosti. Nepotreban govor često je izraz straha od tišine. Ako odaberemo osamu, prestat ćemo govoriti. Božju prisutnost osjećamo ako se riješimo unutarnje buke. Šutnja nije odricanje, šutnja je odabir.

Bog nas poziva u pustinju. Isus je molio u pustinji. Eremitska osama urođena je Karmelu od samih početaka. Sveta Terezija voli pustinju: „Mislim na svoje svete Oce, prijašnje pustinjake, kojih život hoćemo da nasljedujemo. Kakve su boli oni podnosili u svojoj samoći, kakvu studen, glad i žegu, nemajući se komu potužiti van jedinom Bogu?" (PS 11,4) Dodaje: „Način, kojim hoćemo da živimo, mora biti ne samo redovnički, već pustinjački, i zato se moramo otkinuti od svega stvorenoga." (PS 11,4)

Bog govori u šutnji, izrazu Božje riječi. Da bi se Božja riječ mogla čuti, nužna je unutarnja i vanjska šutnja. To je teško postići. Svijet u kojemu živimo uništava sabranost. Plašimo se odmaknuti od rijeke riječi i slika koje označavaju i ispunjavaju naše dane. Vrijednost je šutnje velika. U šutnji otkrivamo smisao sabranosti i unutarnjeg mira. Riječ može naći prebivalište u nama samo u šutnji. Bez šutnje se ne čuje, ni u osobnoj molitvi ni u zajedničkoj. Šutnja olakšava istinsko slušanje,

prihvaćanje Istine bez buke. Evanđelja govore da se Isus sam povlačio u mjesta izdvojena od mnoštva i učenika kako bi molio u tišini i živio svoj sinovski odnos s Bogom. U šutnji se stvara unutarnji prostor u koji ulazi Bog. Njegova Riječ ostaje u nama, u našemu umu i u našemu srcu. Učimo se šutnji kako bismo bili otvoreni za slušanje Božje Riječi.

Ako je čovjek u sebi problematičan, šutnja povećava tjeskobe, maštanja i napasti. Bolje je da takvi ljudi usmeno mole i pjevaju. Osamljenost bez Boga povećava opasnosti djelovanja zla.

OSNOVE MOLITVE

Molitva kao životno opredjeljenje omogućuje prepoznavanje Boga uvijek i na svakome mjestu. Prepoznajemo Njegovu volju u svim događajima i Krista u svakoj osobi. Tada ispravno prosuđujemo o smislu i vrijednosti vremenite stvarnosti.

Sjedinjenje našeg bića s Bogom najveće je čudo našeg postojanja. To je onaj bolji dio koji se ne oduzima u času smrti. Odnos Boga i čovjeka u dijalogu iščitava se iz povijesti spasenja. Bog je u objavi oslovio čovjeka i pozvao ga pred svoje lice. Čovjek mora u molitvi razgovarati s Bogom.

Taj odnos Boga i čovjeka istodobno je i taman i stvaran. Čovjek postaje upućen u razumom nepojmljivu tajnu. No znanje o Isusu Kristu i Svetom Trojstvu preduvjet je egzistencijalnog iskustva. I obrnuto, neznanje unosi nesigurnost na putu. Otvoren nam je put k Bogu ako postanemo svjesni da u sebi nosimo Duha Svetoga, ako neprestano osjećamo prisuće nevidljivog Boga.

Put kršćanske molitve traži življenje evanđeoskog odricanja: „A govoraše svima: ‘Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka danomice uzima križ svoj i neka ide za mnom’.” (Lk 9,23)

Molitva se hrani liturgijom i izražava u liturgiji.

Liturgija je neiscrpan izvor duhovnog života. Liturgijska molitva obogaćuje osobnu molitvu, a ona utjelovljuje liturgijsko djelovanje u životu. Posebno se mjesto daje liturgiji shvaćenoj kao Riječi Božjoj slavljenoj u djelatnoj nadi. Božju smo Riječ prihvatili u vjeri i s obvezom da je živimo u pravoj ljubavi. Sakramenti, posebice Euharistija i Pomirenje, trebaju se živjeti kao znaci i sredstva Božjeg osloboditeljskog djelovanja i kao susret s Kristom. Nastojat ćemo otkrivati u liturgijskoj molitvi nazočnost Krista i Duha u konkretnom životu svakoga dana.

Molitva časoslova i krunice uvodi nas u zajedništvo s molitvom Isusa i Crkve. Učenje i duhovno čitanje Svetog pisma i djela naših svetaca te dokumenti Crkve hrana su u obvezi nasljedovanja Isusa. To hrani naš molitveni život. Ulazimo u područje koje je s druge strane mudrosti mudrih i razuma razumnih: "Ta pisano je: Upropastit ću mudrost mudrih i odbacit ću umnost umnih." (1Kor 1,19) Ima mjesta za sve molitvene oblike i sve izražaje molitve. „U domu Oca mojega ima mnogo stanova. Da nema, zar bih vam rekao: Idem pripraviti vam mjesto?" (Iv 14,2)

Sveta Terezija Avilska naglašava važnost duhovnoga vodstva. Žali duše koje samo s knjigama započinju unutarnju molitvu. Početnik mora paziti da vidi što je za njega najkorisnije. Zato mu je potreban duhovni voditelj. Važno je da duhovni voditelj spoji učenost, razum i iskustvo. Loš duhovni voditelj može povesti dušu krivim putom. Ako je ne razumije, onda duša ne razumije ni sebe. Tada nema napretka. Nikad ne smijemo odustati od spoznaje samih sebe.

Vjernici imaju poziv i poslanje biti navjestitelji Evanđelja. Za tu ih zadaću osposobljuju i vežu sakramenti kršćanske inicijacije i darovi Duha Svetoga. Molitva i apostolat, kad su istinski, nerazdruživi su. Zapažanje svete Terezije da je cilj molitve rađanje dobrih djela podsjeća da primljene milosti uvijek moraju imati učinka u onima koji ih primaju. Za pojedince i za zajednicu apostolska je aktivnost plod molitve. Svatko neka se potrudi biti živi svjedok Božje nazočnosti i neka preuzme odgovornost da pomaže Crkvi.

U svojoj molitvi moramo sve više i više učiti ulaziti u povijest spasenja čiji je vrhunac Isus i otvoriti se Njegovoj volji. Molimo od Njega snagu da uskladimo svoju volju s Njegovom. Molimo i za druge: „I sve što zaištete u molitvi vjerujući, primit ćete." (MT 21,22)

Djelovanje molitve

U molitvi se čisti duša. Razvija se i oslobađa od zemaljskih ovisnosti. Uzdiže se k Bogu: „K tebi, Jahve, uzdižem dušu svoju, u tebe se uzdam, Bože moj." (Ps 25,1)

Molitvom se otvara mogućnost da nas obasja svjetlo Božjeg lica: „Mnogi govore: 'Tko će nam pokazati sreću?' Obasjaj nas, Jahve, svjetlom svoga lica!" (Ps 4,7) Uz Božju milost: tko hoće, može. Želja i volja stvaraju molitveno ozračje. Mlakost uništava molitvu.

Molitva, potpomognuta Kristom koji govori duboko u nama samima postaje zagovor za bližnje. Ne iscrpljuje se u nama samima, već se otvara za druge. Svojim

djelovanjem pokrećemo druge. Bog skrbi da pojedine sudbine budu u skladu s Božjim planom. Bit će uslišene molitve koje vode k većem dobru, sukladne s Božjim planom i one koje pospješuju osobni razvitak. Ne smije se moliti jedno, a skrovito misliti nešto drugo.

Ako se dopusti da se unutarnje razaralačke sile razmašu, postoji mogućnost ulaska u proces bez povratka, bez mogućnosti povratka na pravi put. Molitva daje priliku za zaokret, za napuštanje stranputice. Moramo razviti osjećaj za djelotvornost molitve. Molitva je nekad snažna a nekad slaba. Neka slaba traje što kraće.

Bog priprema prilike, dobre za čovjeka, a na čovjeku je da prepozna u blagoslovljenom trenutku tu priliku i da je odabere. To se neće dogoditi bez Svetoga Duha. Molitva jača blagoslovljene snage. Najgore je kad se prepoznate blagoslovljene prilike po slobodnoj volji odbace. Tada se može očekivati duhovni nazadak. Krajnja posljedica su zlodjela.

Opasnosti nadilazimo duhovnim bojem u kojem valja opasati bedra istinom i navući oklop pravednosti: „Obucite svu opremu Božju da se mognete oduprijeti lukavstvima đavlovim. Jer nije nam se boriti protiv krvi i mesa, nego protiv Vrhovništava, protiv Vlasti, protiv upravljača ovoga mračnoga svijeta, protiv zlih duhova po nebesima.” (Ef 6,11-12)

Ako čovjek nije stalan, ako je ovisan i podložan negativnim utjecajima, može biti izbačen iz tračnica. Naravno, uvijek Bog daje mogućnost povratka. Najbolje je kad je odabrani put dobar i za pojedinca i za bližnje.

Molitva nije samo disanje duše, nego i mirno mjesto

na kojemu upijamo hranu za svoj duhovni život. Bog nas sebi privlači, pomaže nam svladati uspon koji vodi k Njemu. U molitvi dodirujemo Boga, želimo ući u Božju stvarnost. U nama poslije molitve ostaje radost.

„I ja vama kažem: Ištite i dat će vam se! Tražite i naći ćete! Kucajte i otvorit će vam se! Doista, tko god ište, prima; i tko traži, nalazi; i onomu tko kuca, otvorit će se." (Lk 11,9-10)

Pozvani smo biti svjedoci molitve, jer je naš svijet često zatvoren Božjem obzorju. Prolazeći putom molitve, možemo pomoći drugima da i oni njime kroče. Molitva je put koji otvara nove putove.

Mala Terezija pokazuje razumijevanje djelovanja molitve. Molitvom je poticala čudo. Bila je na audijenciji kod Pape Lava XIII. i odlučila je, unatoč zabrani, zamoliti ga za dopuštenje za rani ulazak u Karmel. Audijenciji je prethodila sveta misa: „Moje je srce vrlo snažno udaralo, a moje su molitve bile vrlo žarke dok je Isus silazio na ruke svoga Namjesnika.“ (PJD A6,128) Terezija je uspjela u svojoj nakani uz pomoć Isusa: „Tako Isus postupa sa svojom malom Terezijom: pošto ju je dugo iskušavao, ispunio je sve želje njezina srca.“ (PJD A6,139)

Značajna je molitva četrnaestogodišnje Terezije za pokajanje zločinca. „Čula sam govoriti o velikom zločincu koji je upravo bio osuđen na smrt zbog užasnih zločina, a po svemu se činilo da će umrijeti bez pokajanja. Ja sam htjela po svaku cijenu spriječiti da ne dođe u pakao, i da to postignem, upotrijebila sam sva sredstva koja se mogu zamisliti. Osjećajući da sama od sebe

ne mogu ništa, prikazala sam dragom Bogu sve neizmjerne zasluge našega Gospodina i blago svete Crkve. Napokon sam zamolila Celinu da dade čitati misu na moje nakane. Nisam se usudila da sama zamolim misu bojeći se da ne bih bila prisiljena priznati da je to za velikog zločinca Pranzinija." (PJD A95) Molitva je bila doslovce uslišana. Pranzini je, već na giljotini, obuzet nenadanim nadahnućem pograbio raspelo koje mu je pružao svećenik i poljubio tri puta. Tako je Terezija dobila znak za koji je molila i taj joj je znak bio poticaj da moli za grješnike.

Jedno iskustvo djelovanja molitve na duše ostavilo je na Tereziju ugodan i dubok dojam. Terezija se brinula o nekoj novakinji, koja je žarko željela da joj i sestra uđe u samostan. Njih su dvije zajedno u korizmi mnogo molile. Na kraju korizme molitve su bile uslišane i još se jedna duša posvetila Isusu. Svetica objašnjava taj događaj koji je na nju ostavio dubok dojam. Zna da je velika moć molitve i žrtve: „Ah! molitva i žrtva sačinjavaju svu moju snagu, one su nepobjedivo oružje koje mi je Isus dao, one mogu mnogo bolje nego riječi djelovati na duše: često sam to iskusila." (PJD C11,226)

Još prije ulaska u samostan, Mala Terezija je novcem dobivenim za imendane i rođendane naručivala mise. Celina piše: „Misa i euharistijska okrepa pričinjavali su joj osobitu radost. Nije poduzimala ništa važno a da nije zamolila da se sveta žrtva prinese s tom namisli. ... Silno je željela da se može svakog dana pričestiti. No budući da to običaj tog vremena nije dopuštao, bio je to jedan od najvećih jada u Karmelu. Molila se svetom Josipu i

zamolila ga da ishodi preinaku tog običaja. Dekret papa Lava XIII kojim se dopušta veća sloboda u toj stvari, (od 17. prosinca 1890.) činio joj se kao odgovor na njezine usrdne molbe. Uvijek je bila zahvalna za to svetom Josipu i kad je u vrtu prolazila mimo njegovog kipa, posula je cvijeće oko njega. Prorekla je da nam poslije njezine smrti neće manjkati našeg svagdašnjeg kruha, što se isto tako ispunilo." (SMS 67, 68)

Priprema za molitvu

Neke nas tehnike možda mogu pripremiti za molitvu, ali uvijek postoji opasnost da sve to postane nadomjestak za molitvu. Takvim nastojanjem da budemo "prazni" djeluje naš Ja i onemogućuje Božje djelovanje u nama. Pomodno psihologiziranje i preispitivanje u suprotnosti je s jednostavnim Isusovim govorom o molitvi.

Sveta Terezija naglašava važnost unutarnje sabranosti u molitvenom životu. Ona raspoređuje različne stupnjeve unutarnje molitve i motrenja (kontemplacije) kojima se uspinje duša. Na početku je molitva sabranosti: „Prvu molitvu koju sam osjetila – po mom mišljenju nadnaravnu, jer ju svojom vještinom i marom nisam mogla steći, pa nastojala ne znam koliko, iako se može čovjek pripraviti na nju, i o tome bi trebalo povesti velikog računa – to je molitva unutarnje sabranosti što se osjeća u duši. Čini se naime, da duša u sebi ima drugačija sjetila, nego su ova izvanjska, pa se čini, da se ona sama u sebi želi odijeliti od izvanjske vreve ... Ovdje se ne gubi

nijedno osjetilo ni moć, nego sve ostaje aktivno, ali zato da se bavi Bogom. Od te sabranosti nastaje gdjekad vrlo slatki unutarnji mir i spokojnost, pa se duši čini, da joj ne manjka ništa, a umara je čak i govor, to jest usmena molitva i razmatranje. Htjela bi samo ljubiti. To traje neko vrijeme, pa i duže ... Od te molitve običava nastati takozvani san moćiju, jer ove nisu ni tako zadivljene ni obustavljene, da bi se to moglo zvati ushitom. Nije to potpuno sjedinjenje, ali gdjekad, pa i često upoznaje duša, da je sjedinjena samo volja ... Kad se sjedine sve moći s Bogom, sasvim je drugačije, jer onda ne može duša raditi ništa. Razum je kao zabezeknut. Volja više ljubi, nego što razaznaje. Ali ne razaznaje ni da ljubi, ni što radi, da bi to mogla izreći. Pamćenje, čini se kao da ga ni nema, ni misli, niti su sjetila budna, nego kao da ih je duša izgubila, da se može više baviti onim što uživa, pa se sjetila gube u to kratko vrijeme. Brzo prođe. U duši ostaje obilata poniznost i druge kreposti i želje. Po tom se shvaća veliko dobro što je poteklo od one milosti. Ali se ne može iskazati što je to. Premda naime duša shvaća, ne zna kako shvaća, niti to zna iskazati. Po mom mišljenju, ako je istinska, to je najveća milost koju Naš Gospodin čini na ovom duhovnom putu, ili barem jedna od najvećih milosti.” (IZ 54, 4-6)

Prije učinkovite molitve moramo se smiriti, tjelesno, u mislima, u osjećajima – poći sve dublje u nutrinu. Ispunit će nas svijest da sada ništa nije važnije od molitve. Sabrat ćemo svoje rastreseno biće. To se ne događa spontano, nego je potrebna jaka volja da bismo se oslobodili uzroka rastresanosti. U sabranosti posta-

jemo svjesni razgovora s Bogom. Misli usmjeravamo prema Bogu. Osjećamo Božju prisutnost i mislimo na to da nas Bog vidi i čuje. Napuštamo sve što smućuje um. Ne obraćamo pozornost na lutajuće misli, misli koje su nespojive s molitvom. Odbacujemo brige. Ne primjećujemo okolinu, ne osjećamo ju. Nije važno je li hladno, vruće ili zagušljivo. Kako bismo se sabrali, pribavljamo snagu volje.

Otklanjamo zapreke, rastresenost duha i vezanost na osobe i stvari. Srce mora biti slobodno a osjetila smirena, umrtvljena. Teško je izbaciti iz svijesti ometajuće slike ako osjetila nisu umrtvljena. Sjećanja nas odvode u svijet mašte. Vrtimo nevažne i beskorisne misli. Sabiremo misli u smjeru Božje prisutnosti.

Dobro je biti u Božjoj prisutnosti i tijekom obavljanja uobičajenih poslova. Razum je zauzet poslom, mislimo na ono što radimo. Volja je slobodna i srce možemo usmjeriti ka Gospodinu ako češće pomislimo na Njega i zazovemo Ga. Pogled na križ, raspelo, pomisao na Isusa, Gospu i svece dovodi nas u Božju prisutnost. Molimo za Božju prisutnost. Brat Lovro, karmelićanin, zimi je promatrao voćku, razmišljao kako će prolistati, procvjetati i dati plod. Tako je stekao uvid u Božju prisutnost i Božju moć. Razmatranjem prirode koju vidimo dolazimo do spoznaje bitka, do viđenja božanskog u prirodi.

Svjesno dopuštanje mislima da se bave raznim stvarima prije je nevjernost nego poteškoća. Neprikladnu misao koja se predstavi razumu valja odbaciti. Vanjske uzroke rastresenosti koji dolaze u razum putem osjetila

znamo otkloniti. Možemo zatvoriti oči ili ih usmjeriti na križ, pobožni predmet ili sliku. Unutarnju rastresenost otklanjamo usmjeravanjem pozornosti na objekt razmatranja. Tada ometajući unutarnji svijet ostaje u tami i teže prodire u razum. Tek što pozornost oslabi, taj svijet oživljava i ometa nas mislima i sjećanjima.

Teško je izmoliti i kratku molitvu a da za trenutak, za bljesak vremena, nekamo ne odlutamo. Ako mašta divlja, ako je vrlo aktivna, teško je sabrati se. Moliti je gotovo nemoguće. Bilo bi dobro provesti mirno cijeli dan. To nije lako, posao i mediji čine svoje. Zato je nužno pametno iskoristiti neradne dane, osobito nedjelju, za jačanje duhovnog života.

Sabranost se uči. Ako činimo sve što možemo da budemo sabrani, Bog će nam pomoći i primiti našu molitvu. Voljom sabiremo misli u središte duše, kao kad staklena leća sabire sunčevu svjetlost u točku. Usredotočimo pozornost s pomoću vjere na Riječ i čekamo Gosta.

Dopustimo Bogu da djeluje u nama bez bojazni, bez kontrole događanja.

Zašto moliti

Bog je bitak u svemu. Rodili smo se da bismo upoznali Boga. Težimo iskustvu postojanja u zajednici s Bogom u Božjoj svjetlosti. Bez molitve nećemo ga upoznati. Molitva nas drži na dobrom putu k Bogu. Nećemo krenuti stranputicom niti okončati u bespuću. Duša je predodređena za sjedinjenje s Bogom.

Tradicija molitve živi već tisućljećima. Što više napredujemo u molitvi i razgovoru s Bogom, molitva postaje svakodnevna potreba naše duše. Kad ulazimo u molitvu, ulazimo u stanje milosti. Molimo Boga da nam dodijeli milost u ime Isusa Krista. Samo se s Isusom možemo približiti Bogu. U molitvi se napreduje moleći. Upute su korisne dok tapkamo u mraku da se ne izgubimo u labirintu pobožnih priviđenja, da bolje osjetimo milost i vodstvo Duha Svetoga.

Opažamo svoju ograničenost, svoju slabost, svoje siromaštvo i svoj položaj stvorenja pred Božjom svemoći. U nama raste potreba da se oslonimo i pouzdamo u Boga. Duh Sveti nas svojom milošću usmjerava na put molitve. Dolazi svaki put kad počnemo moliti Isusa. Na početku i završetku svakog važnog djela, zazovimo Duha Svetoga.

Želimo moliti, ali ne nalazimo jezik kojim bismo govorili s Bogom, čak ni misli kojima bismo se vinuli do njega. Čekamo da nam Bog pomogne kako bismo ušli u razgovor. Duh Sveti nam pritječe u pomoć.

Prosvjetljuje nam um i srce. Vodi nas prema Bogu. Molitva je djelovanje Duha u našoj ljudskoj naravi. Sveti Duh nas preobražava iz ljudi vezanih uz materijalne stvarnosti u duhovne ljude. Želja da priđemo Bogu jest molitva koju Duh Sveti razumije i nosi je Bogu. Naša slabost postaje molitva, pravi dodir s Bogom.

Dopuštamo da u nama djeluje Kristov Duh kao počelo svega našeg djelovanja: „I nitko ne može reći: 'Gospodin Isus' osim u Duhu Svetom.“ (1 Kor 12, 3) Sveti Duh upravlja naše srce prema Isusu Kristu, tako

da: „Živim, ali ne više ja, nego živi u meni Krist." (Gal 2,20) Djelovanjem često želimo promijeniti druge. Moleći, mijenjamo sebe. Isus je pohvalio Marijin odabir boljeg dijela. Sv. Augustin u igri slika kaže: Marta je bila raspoloživa i spremna nahraniti Gospodina, a Marija je odabrala da Gospodin nju hrani. Molitva ima prednost pred djelovanjem.

Moleći postajemo ponizniji i razumniji. Napredujemo u krjepostima. Molitva nas jača u borbi protiv napasti i tješi u nevoljama. Sveta Terezija ističe opasnost koja prijeti od molitve koja je sama sebi svrhom, izvor je oholosti: „Zato kažem, da je opasno brojiti godine, za kojih smo obavljali molitvu. Ako se i radi o poniznosti, mogao bi, čini mi se, čovjek sebi nekako utvarati, da je nešto zaslužio, jer je služio Boga. Ne kažem, da se ne stječu zasluge i da će se dobro platiti. Ali stalno držim, da se neće uzvinuti do vrška savršenosti ijedno duhovno čeljade, kojemu se čini, da je u mnogo godina, otkad obavlja molitvu, zaslužilo te duhovne užitke. – Ne kažem, da duša ne raste i da joj to neće Bog dati, ako obavlja ponizno molitvu." (MŽ 39,15-16)

Osobito moramo moliti u opasnostima. Molimo u potrebi: Gospodine, u pomoć mi pohitaj! Molimo kad smo nemoćni, kad sami ne možemo naći pomirenje, nadu: „Tako i Duh potpomaže našu nemoć. Doista ne znamo što da molimo kako valja, ali se sam Duh za nas zauzima neizrecivim uzdasima. A Onaj koji proniče srca zna koja je želja Duha – da se on po Božju zauzima za svete." (Rim 8,26-27)

Molitva razvija povjerenje u Oca. Učimo se oslanjati

na Boga i istodobno postajemo snažniji. Uspravljamo se i hrabro kročimo kroz život. Lakše pobjeđujemo životne poteškoće znamo li put za svoju domovinu: „A čini mi se, da sam se uvelike okoristila, jer sam upoznala našu pravu domovinu i vidjela, da smo ovdje samo putnici. A velika je stvar vidjeti ono, što je gore, i znati, gdje ćemo poslije živjeti. Hoće li ko da putuje u zemlju, gdje se kani naseliti, veoma mu olakšava poteškoće, što ih podnosi na putu, ako upozna, da će u onoj zemlji boraviti u velikom pokoju.” (MŽ 38,6)

Molimo jer je dobro moliti. Cilj je molitve nepromjenjiv kroz stoljeća. Psalmi kao da su danas pisani. No shvatiti i usvojiti cilj i ljubav Kristovu nije lako. Sadržaj mijenjamo od molitve do molitve, od molitve za bližnje do osobnog kajanja. Svrha molitve jest stjecanje krjeposti i rađanje djela, djela, djela.

Mala Terezija moli za sve ljude, za svećenike i za grješnike, za sve. Ali zna usmjeriti svoju molitvu punu ljubavi uz pomoć Isusa na neku stvarnu dušu s imenom: „Napokon, hoću da budem kći Crkve, kako je to bila naša majka sv. Terezija, i da molim na nakane našega Svetoga Oca Pape, jer znam da njegove nakane obuhvaćaju cijeli svijet. To je glavni cilj moga života, ali to me ne bi bilo priječilo da molim i da se posebice ujedinim s djelima mojih dragih anđelčića, da su postali svećenicima.“ (PJD C11,239) Mala Terezija kaže: „Drugo iskustvo koje sam stekla tiče se svećenika. Kako nisam nikada živjela u bližem poznanstvu s njima, nisam mogla shvatiti glavni cilj karmelske obnove. Moliti za grješnike – to me je zanosilo, ali moliti za svećeničke

duše, za koje sam mislila da su čistije od kristala, to mi se činilo čudnovatim! ... Kroz mjesec dana upoznala sam mnogo svetih svećenika i vidjela da su oni, ako ih njihovo uzvišeno dostojanstvo i izdiže nad anđele, ipak samo slabi i krhki ljudi. Ako sveti svećenici, koje Isus u svom Evanđelju zove 'sol zemlje', u svom vladanju pokazuju da su im i te kako potrebne molitve, što da kažemo o onima koji su mlaki? Nije li Isus kazao i ovo: 'Ako sol obljutavi, čime će se soliti' (Mt 5, 13) O, draga majko, kako je lijepo zvanje kojemu je cilj čuvati sol određenu za duše! To je zvanje – zvanje karmelsko, jer je jedini cilj naših molitava i naših žrtava da budemo apostoli apostola, moleći se za njih dok oni dušama propovijedaju Evanđelje svojim riječima i nadasve svojim primjerima. (PJD A6,116)

Kako moliti

Molimo s ljubavlju: „Ponajprije ću raspredati prema svome ubogom shvaćanju, u čemu je bit savršene molitve. Jer sam se namjerila na neke, što misle, da je sav posao u mišljenju. Ako oni mogu držati dugo misao upravljenu k Bogu, pa i s velikim naporom, misle odmah, da su duhovni. Ako li se rastresu protiv svoje volje, pa bile i dobre stvari, odmah se rastuže i misle, da su propali. Ne kažem, da nije milost Gospodnja, ko može vazda razmatrati njegova djela, pa je i dobro, da se oko toga trsi. Ali treba razumjeti, da sve uobrazilje nisu zato sposobne po svojoj naravi, ali su sve duše sposobne

za ljubav. Već sam drugdje pisala, po mojem mnijenju, o nekim uzrocima nestalnosti naše mašte. Nisam o svima, jer bi to bilo nemoguće, već o nekima. Zato sad o tom ne raspravljam. Htjela bih samo pokazati, da duša nije misao, ni da smije ona volji zapovijedati, jer bi bila veoma loše sreće. Zato i nije napredak duše u tom, da mnogo misli, već da mnogo ljubi." (OS 5,1)

Na početku molitve moramo se sabrati. Kojiput je teško sabrati se. Rastresaju nas brige, bolesti, obveze, sjećanja, osjećaji... Ometaju nas oni pokraj nas, buka, hladnoća, vrućina... Sabrani smo kad osjetimo sebe kako boravimo pred Bogom. U nama se nastani misao o Bogu.

Krute su naredbe štetne u molitvi. Stvara se odbojnost i koči napredak u molitvi. Dobro je pronaći stalno vrijeme posvećeno molitvi kao trenutke najveće svijesti o nazočnosti Gospodnjoj i kao unutarnji prostor za osobni i intimni susret s Njime.

Molimo s dobrom nakanom za ono što smijemo očekivati. Pritom se valjano pripremimo, otklonimo brige, otpuštamo i opraštamo.

Izgovaramo malo riječi: „Kad molite, ne blebećite kao pogani. Misle da će s mnoštva riječi biti uslišani." (Mt 6,7) Moleći nikad ne smijemo žuriti. Moramo odbaciti želju da učinimo što više u što kraćem vremenu.

Ne molimo za beznačajne ovozemaljske stvari. Opraštamo nepravdu: „Doista, ako vi otpustite ljudima njihove prijestupke, otpustit će i vama Otac vaš nebeski. Ako li vi ne otpustite ljudima, ni Otac vaš neće otpustiti vaših prijestupaka." (Mt 6,14-15)

Odbacujemo mračne misli prema bližnjima.

Opasnost primjene određene tehnike moljenja jest u pridavanju prevelike važnosti samoj tehnici. Tada ona postaje sama sebi svrhom.

Da bi se izbjegle deformacije duhovnog života, dobro je usredotočiti se na Boga i na riječi molitve, a ne na tehniku. Ako se nešto postiže naporom volje ili psihološkim tehnikama, to ne traje dugo niti sjedinjuje našu dušu s Bogom. U molitvi je tehnika, metoda, manje važna. Molitva je dar Božji koji se ne prima molitvenim tehnikama.

Hoda li se različitim stazama, nikad ne uzmanjka utjehe na putu molitve: „Gospodin ima različne putove, po kojem idu njegovi, kao što ima i razne stanove (Iv. 14,2.). To sad kažem ponovno. Budući da Njegovo Veličanstvo poznaje našu slabost, poskrbilo se zato u svojoj dobroti. Ali ne reče, neka jedni idu ovim putem, a drugi onim, već je njegovo milosrđe bilo toliko, te nikome nije zabranio, da nastoji doći k ovom vrelu i piti. Blagoslovljen Bog stoga dovijeka! A s kolikim bi razlogom mogao to meni uskratiti!” (PS 20,1)

Pravilima i postupcima u molitvi mnogi pridaju preveliku važnost. Ne žele shvatiti da u temeljima molitve nisu pravila već vjera, nada i ljubav, da bez kajanja nema molitve. Ako se molimo Isusu, ne smijemo se odvojiti od Njega, od Lica Boga. Molitva ne smije postati tehnička vježba.

Sveta Terezija Avilska naglašava važnost osobnog odnosa prema Bogu: „Jer on sudi po učincima i odlukama i ljubavi, a Gospodin mu daje svjetlost, da to upozna.

Po tom prosuđuje on napredak i okorišćivanje duša, a ne po godinama. Jer jedan može više uznapredovati u po godine nego drugi u dvadeset, budući da Gospodin daje, kako rekoh, komu hoće, pa i onom, ko se bolje pripravi." (MŽ 39,10).

Molitva nije umijeće. Ako želimo uspjeh na nekom polju, primjerice slikarstva ili glazbe – moramo savladati zanat slikarstva, pjevanja ili komponiranja. Moramo ovladati teorijom i praksom. Za majstorstvo je potrebna i intuicija. Ako uložimo mnogo energije, postat ćemo slavni, moćni, bogati ... Za dobru molitvu sve to nije dovoljno. Molitve nema bez milosti Božje. Bez Duha Svetoga sve bi to bila samo ljudska vježba, intelektualna igra. Sveti Duh otvara um i srce vjernika.

Mala Terezija započinjala bi molitvu u razumu, u svjetlu. Čitala bi Evanđelje, koji drugi dio Svetog pisma ili neku duhovnu knjigu. Razmišljala bi, razmatrala; promatrajući neku svetu sliku, poput slike Svetog Lica. Tu je sliku držala u brevijaru. Razmatranje bi ju dovelo do razgovora puna ljubavi. Potom bi nastupila tišina pa ulivena unutarnja molitva.

Često je molila načinom *Lectio Divina*.

Što moliti

Iznad svega molimo za slavu Boga i za svoje vječno spasenje. Molitva za vremenita dobra smislena je ako je u skladu s Božjom voljom. Mora voditi k našemu spasenju. Uvijek moramo nastojati prepoznati ono što je

za nas dobro na dulje staze. Kad molimo za sebe, za božanske krjeposti, onda ta molitva uvire u Bogu i rastemo u milosti.

Nakane prikazujemo Bogu u molitvi. Opće nakane nisu dovoljne. Zbog svoje neodređenosti nemaju jači utjecaj na naše ponašanje. Posebne nakane vezane za krjeposti, napasti, kušnju ili trpljenje povezuju molitvu s našim svakodnevnim životom.

Kad molimo za druge, molimo da Božja milost pohodi naše bližnje. Osobito molimo za njihovo spasenje. Molimo za svoju duhovnu obitelj i svetu Crkvu.

Sveta je Terezija Avilska osjećala i znala što nije dobro moliti: "A najviše se čudim tome, što ne mogu, sve da hoću, moliti svesrdno Gospodina za one stvari, što ih Gospodin vidi, da ne dolikuju. Molim s tako malo snage, duha i mara, te se ne mogu ni prisiliti, sve kad bih se silila." (MŽ 39,5) Suprotni osjećaji nastaju kad se moli dobro: „U jednom se slučaju, recimo, moli kao naustice, u drugom je tako, te se upoznaje, da nas sluša i da se veseli njegovo Veličanstvo našoj molitvi i dijeli nam milost. Blagoslovljen bio svagda onaj, koji toliko daje, a ja njemu dajem tako malo." (MŽ 39,5)

Molitva za izlazak sunca besmislena je. Bog je stvorio prirodne zakone. S kišom i tučom je drukčije. Te pojave nastupaju po vrlo kompleksnima zakonitostima koje je teško dokučiti.

Neki, osobito mladi, govoreći o molitvi za kojom nejasno osjećaju potrebu, rado rabe izraz: „molitva bez molbe". Misle na molitvu kojoj nije cilj obogatiti nas meditacijom niti se upućuje kao prošnja za nešto konk-

retno, već je potpuno nesebična, za Boga je. Čovjek za trenutak izgubi svoj život u Bogu.

Mala Tererzija moli Boga za ljubav. Zakon ljubavi dodan je zakonu pravednosti, zakonu straha. Ljubav je duša svetosti na koju su svi pozvani. Tereziji je znana misao svetoga. Ivana od Križa kako se ljubav plaća samo ljubavlju pa moli: „Sjetivši se Elizejeve molitve ocu Iliji, kad se usudio moliti od njega obilje njegova duha (2Kr 2,9), pomolila sam se pred anđelima i svecima i rekla im: 'Ja sam najmanje stvorenje, poznajem svoju bijedu i slabost, ali znam i to koliko plemenita i velikodušna srca rado čine dobro; zaklinjem vas, dakle, blaženi stanovnici nebeski, zaklinjem vas da me uzmete kao svoje dijete; jedino će vama pripasti slava koju steknem s vašom pomoći; ali udostojte se uslišiti moju molitvu; znam da je presmiona, ali usuđujem se moliti vas da dobijem obilje vaše ljubavi!' Isuse, ja ne mogu produbiti svoju molbu, bojala bih se da će me satrti težina mojih smionih želja Moja je isprika to da sam dijete, a djeca ne misle na zamašaj svojih riječi“ (PJD B9,183) I Elizeju i Tereziji molitve su bile uslišane. Elizej je podignuo Ilijin plašt, koji bijaše pao s njega kad su ognjena kola i ognjeni konji s Ilijom u vihoru uzašli na nebo. ... Elizej udari plaštem po vodi Jordana, ona se razdijeli na dvije strane i Elizej prijeđe. Terezijino zvanje je ljubav i postala je svetica, naučiteljica ljubavi.

Terezijine riječi prenosi *Katekizam Katoličke Crkve:* „Shvatila sam, ako Crkva ima tijelo, sastavljeno od različitih udova, da nije bez najpotrebnijega i najplemenitijega. Shvatila sam da Crkva ima srce, i da to srce

gori od Ljubavi. Shvatila sam da članove Crkve samo Ljubav potiče na djelo i kad bi se Ljubav ugasila, da apostoli ne bi više naviještali Evanđelje, mučenici bi odbili lijevati krv ... Shvatila sam da Ljubav sadrži sva zvanja, da je ljubav sve, da obuhvaća sva vremena i sva mjesta ... jednom riječju: da je vječna!“ (KKC 826)

Sveta Mala Terezija prepoznaje djelovanje Boga u svome srcu. Govori o nadahnuću, vodstvu, rasvjetljenju, upućivanju u tajnu, rasvjetljenju duše ... Moli dobrog Boga za utjehu. Dobro zna da sve važne misli i ideje dolaze od Boga koji je u njenu srcu. Traži samo volju Isusovu: „ ... ali ja hoću da potražim način kako ću poći u nebo malim, vrlo ravnim i vrlo kratkim putem. (PJD C10,193)

Kad ona za nešto moli Boga, onda je njezina molba duhovne naravi. Obično moli da Duh djeluje u drugim dušama ili u njezinoj duši: „Jedina je milost koju te molim, da te nikada ne uvrijedim!“ (PJD C10,198) No i Božji duhovni darovi moraju pasti na plodno tlo. Po primljenim darovima očekuju se djela ljubavi: „Ja ne prezirem dubokih misli koje hrane dušu i ujedinjuju je s Bogom, ali već sam davno shvatila da se ne valja oslanjati na njih i tražiti savršenost u primanju mnogih prosvjetljenja. Najljepše misli nisu ništa bez djela; istina je da drugi mogu od njih imati mnogo koristi ako se ponize i posvjedoče dragom Bogu svoju zahvalnost što im dopušta da sudjeluju u gozbi duše koju se On udostojao obogatiti svojim milostima, ali ako ta duša uživa u svojim lijepim mislima i moli molitvu farizeja, postaje slična čovjeku koji umire od gladi kraj bogata

stola dok svi njegovi uzvanici uzimaju s njega obilnu hranu i katkada bacaju zavidan pogled na posjednika tolikih dobara.“ (PJD C11,219)

Sveta Mala Terezija moli za promjenu svog nastupa prema bližnjima: „Taj dan bila je subota, a sutradan sam se za vrijeme zahvale pomolila dragom Bogu da mi stavi u usta ljubazne i uvjerljive riječi, ili još bolje, da govori sam preko mene. Isus usliša moju molitvu i dopusti da ishod potpuno ispuni moju nadu ...“ (PJD C11,220)

U više navrata objašnjava da ne vidi očima Isusa i da ušima ne čuje Isusov glas: „Nikada ga nisam čula govoriti, ali osjećam da je On u meni, u. svakom me času On vodi i nadahnjuje što treba da govorim Ili činim. Upravo u času kad ih trebam, otkrivam rasvjetljenja kojih prije još nisam vidjela; obično ona nisu najobilnija za vrijeme mojih razmatranja nego više usred mojih dnevnih poslova.“ (PJD A8,170)

„Isus me upućuje u tajnu, a ne pokazuje se i glas se njegov ne čuje; ne poučava me pomoću knjiga, jer ne razumijem što čitam, ali katkada me utješi jedna riječ.“ (PJD B9,175)

Sveta Mala Terezija molila je i za nadahnuće. Odlučila je ocu otkriti svoje znanje. Izabrala je dan s osobitom snagom, blagdan Duhova. Kaže: „Cijeli dan sam molila svete apostole da se mole za mene i da mi nadahnu riječi koje sam imala reći.“ (PJD A103)

Ona moli Isusa da joj zemaljske stvari nikad ne uznemire dušu i da joj ništa ne naruši mir. Moli mir, ljubav, beskrajnu ljubav. Moli da umre kao mučenica za Isusa u mučeništvu srca ili tijela, najbolje oboje, da ju gaze kao

sitno zrnce pijeska. Moli da ne bude na teret zajednici, da se nitko ne brine za nju. (ACL Molitva br. 2 iz 1890.)

Svaku večer bi došla do svetohraništa kako bi se zahvalila Isusu za sve dobivene milosti i zamolila za oproštenje učinjenih grijeha. Bila bi i tužna jer nije najbolje iskoristila te milosti. Da je bila više sjedinjena s Isusom, bolje bi razgovarala u molitvi s Njim. Moli da Isus djeluje u njoj unatoč otporu koji pruža. Nudi sebe cijelu, sa svakim otkucajem svoga srca. Obećaje da će sutra, uz Isusovu milost, početi novi život s djelima ljubavi i odricanja. (ACL Molitva br. 7 iz 1895.)

Koliko često moliti?

„Bez prestanka molite." (1Sol 5,17) "Kaza im i prispodobu kako valja svagda moliti i nikada ne sustati ... Neće li onda Bog obraniti svoje izabrane koji dan i noć vape k njemu sve ako i odgađa stvar njihovu? Kažem vam, ustat će žurno na njihovu obranu."(Lk 18,1-8)

Ako tri puta na dan molimo, tada je obogaćeno i vrijeme aktivnosti između molitava. Molitva postaje život i život postaje molitva. Svaki put kad zbog molitve prekidamo svoje djelatnosti, odmah osjetimo žurbu radi poslova koji nas čekaju. Vrijeme za molitvu skraćuje se. Jedini je lijek odrediti i stvoriti vrijeme za molitvu i posvetiti joj to vrijeme. Još se nije čulo da je tko umro od gladi jer nije imao vremena jesti. Uvijek nađemo, ili ugrabimo, vrijeme za ono što smat-ramo životno važnim. Posvećujući vrijeme

Bogu, mijenjamo se i pronalazimo vrijeme za djecu, za bližnje. Jedino će ekrani biti zakinuti.

Molimo i kad smo bezvoljni, tromi, pospani. Kad smo u brizi i krenemo u molitvu, ta će nas molitva dovesti pred Boga, stajat ćemo pred Bogom.

Sveta Terezija govori kako se ne smije biti krut: „Kažem sasvim, jer se ne razumije, da oduzimljemo, ako izostavimo unutarnju molitvu jedan dan, pa i više dana radi opravdanih poslova ili radi kakve boležljivosti. Neka samo bude čvrsta nakana; jer moj Bog nije tako osjetljiv, ne pazi na takve sićušnosti. Već je i to neko davanje, a Bog će nam na njemu zahvaliti. I ostalo je dobro. Ko nije darežljiv, nego škrt tako, te nema srca da daruje, već je mnogo, ako uzajmi. Napokon je i to nešto, jer ovaj naš Gospodin uzimlje sve u račun. Svakomu čini, kako želimo. Kad obračunava s nama, nije nipošto sitničav, već veledušan. Ako i jest ostatak našeg duga velik, drži On malenkošću da ga oprosti. Kad nam plaća, tako je brižljiv, te se ne trebate bojati, da će bez nagrade ostaviti i sami pogled očiju, što ga dignete sjećajući se Njega." (PS 23,3)

Za ravnotežu duhovnog života potrebno je vrijeme za produženu molitvu – tričetvrt sata ili sat. Trebamo neko vrijeme moliti da uzmognemo doprijeti do dna sebe. Potrebno je vrijeme kako bi nam Duh Sveti mogao pomoći da u siromaštvu srca priđemo Bogu.

Sveta Mala Terezija uvijek je molila. Ostvarila je neprestanu molitvu. Bila je svjesna svog odnosa prema pokori prije odlaska u karmel: „Kad kažem na strog život, ne želim kazati da sam obavljala pokore. Nažalost,

nisam nikada načinila ni jedne, nisam ni izdaleka bila slična lijepim dušama koje su od svoga djetinjstva vršile svaku vrstu trapljenja, nisam osjećala nikakve sklonosti prema njima. ... Moja trapljenja sastojala su se u svladavanju moje volje, koja je uvijek bila spremna da se nametne, u ustezanju od prigovaranja, u iskazivanju malih usluga ne tražeći koristi od njih.“ (PJD A6,140) Sestre u samostanu nisu uočile da se Terezija vježba u krjepostima više od drugih redovnica.

Realna je u ocjeni sebe u odnosu na zahtjeve zavjeta siromaštva: „Ljubljena moja majko, vrlo sam daleko od toga da vršim ono što shvaćam, ali sama želja da to činim daje mi mir. (PJD C11,214) Ovdje nije riječ samo o posjedovanju, pozajmljivanju i poklanjanju stvari. Terezija razmatra i varijante davanja vremena: „Kad znate vrlo dobro da vam se nikada neće vratiti vrijeme koje dajete, radije bi ste rekli: ‘Ja vam ga poklanjam.“ To bi zadovoljilo vaše samoljublje, jer pokloniti je plemenitiji čin nego pozajmiti, i tada pokazujete sestri da ne računate na njezine usluge. Ah, kako su Isusove poruke protivne osjećajima naravi! Bez pomoći njegove milosti bilo bi nemoguće provoditi ih u djelo i razumjeti.“ (PJD C11,216) Uobičajeno je stvoriti odnos prema vlasništvu nad stvarima, rjeđe se ima dobro razumijevanje uporabe tuđeg i svojeg vremena.

Terezija ide dalje. Govori o nebeskim dobrima: „Ali dobra koja dolaze neposredno od dragoga Boga, poleti razuma i srca, duboke misli, sve to sačinjava bogatstvo za koje čovjek prianja, kao za vlastito dobro kojega se nema nitko pravo dotaći.“ (PJD C11,216) Nebeska dobra nisu

naša. Pozajmljena su od Boga. Velike misli nisu ništa bez djela. Bog nas prosvjetljuje kako bismo mogli djelovati, pomagati braći, oploditi primljena Božja dobra.

Sveta Mala Terezija molila je za misionare. Znala je da se molitvom i žrtvom mogu pomagati misionari. Jednom je razmišljala o mogućnosti dopisivanja s misionarom kako bi si od vremena do vremena priopćili svoje misli. To bi i poticalo veću ljubav prema dragom Bogu. Zaključila je da bi takva revnost na koncu bila kontraproduktivna: „ ... jer mi se čini da bi inače to dopisivanje donijelo više zla nego dobra, ako ne misionaru; a ono svakako karmelićanki, koja je po svom načinu života neprestano sklona na povlačenje u samu sebe. Tada bi joj to dopisivanje (makar i na daljinu), kad bi ga revno vodila, zaokupljalo duh mjesto da je ujedinjuje s dragim Bogom; dok bi sebi zamišljala da stvara brda i doline, ne bi činila uopće ništa, nego bi sebi, pod plaštem revnosti, pribavljala beskorisnu rastresenost. (PJD C11,237)

Kad Terezija govori o sebi, osjećamo savršenu iskrenost i shvaćanje Svega: „Svoju dušu zamišljam kao slobodno zemljište i molim Blaženu Djevicu da s njega ukloni ruševine koje bi mogle smetati da ne bude slobodno; zatim je molim neka sama rasprostre velik šator dostojan neba i neka ga uresi svojim vlastitim nakitom. Onda pozivam sve svece i anđele neka dođu i prirede veličanstven koncert. Čini mi se, kada Isus silazi u moje srce, da je zadovoljan što ga tako lijepo primam, te sam zadovoljna i ja. Sve to ne priječi da me pohađaju rastresenosti i spavanje, ali kad na kraju zahvale primijetim

da sam je tako nevaljalo obavila, tada odlučim da sav preostali dio dana provedem u zahvali. Vidite, ljubljena moja majko, kako sam daleko od toga da se dadem voditi putem straha; uvijek znam naći sredstvo da budem sretna i da se okoristim svojom bijedom. Bez sumnje, to ne vrijeđa Isusa, jer mi se čini da me On hrabri na tom putu.“ (PJD A8,163)

U bolesti su Tereziju oslobodili svih dužnosti. Tako je bilo i s dužnosti moljenja časoslova za pokojne koji je bio propisan tadašnjim Ustanovama. Svetica je rekla: „Nemojte mi, molim vas, priječiti da molim moje male časoslove za pokojne. To je sve što mogu činiti za sestre koje su u čistilištu i to me nipošto ne umara. ... Molila sam dobrog Boga, da sve do smrti vršim zajedničke vježbe; ali on to ne želi. Uvjerena sam da bih mogla obavljati sve dužnosti i da ne bih radi toga umrla ni jednu minutu prije.“ (UŽ 32)

Mjesto

Moli se u skrovitosti: „Tako i kad molite, ne budite kao licemjeri. Vole moliti stojeći u sinagogama i na raskrižjima ulica da se pokažu ljudima. Zaista, kažem vam, primili su svoju plaću. Ti, naprotiv, kad moliš, uđi u svoju sobu, zatvori vrata i pomoli se svomu Ocu, koji je u skrovitosti. I Otac tvoj, koji vidi u skrovitosti, uzvratit će ti.” (Mt 6,5-6) Isus često provodi dio noći u osami moleći: “Onih dana iziđe na goru da se pomoli. I provede noć moleći se Bogu. Kad se razdanilo, dozva k

sebi učenike te između njih izabra dvanaestoricu, koje prozva apostolima.” (Lk 6, 12-13)

Sveta Terezija povezuje potrebu osame s nekim drugim poteškoćama koje remete molitvu: „Ponajprije već znate, da nas uči Njegovo Veličanstvo, da molimo nasamo. Tako je i On radio vazda, kad je molio, i to ne stoga, jer je Njemu trebalo, nego da nas pouči. Već je rečeno prije, da ne dolikuje govoriti zajedno s Bogom i sa svijetom. A tako rade oni, koji u jednu mole, a u drugu prisluškuju, što govore drugi, ili koji moleći misle, što im padne na um, a ne obuzdavaju misli. Izuzetak je, kada se uza sve nastojanje gdjekad ne može odstraniti rastresenost radi zlovolje, pogotovu ako je tko turoban ili slabe glave. A tako i onda, kad Bog dopušta veoma olujne dane na svoje sluge radi većega njihova dobra. Ako se i žaloste i nastoje, da se primire, ne mogu. Štogod radili, ne mogu misliti na ono, što govore. A njihov razum ne pristaje ni uza što, već kao da je luckast luta okolo.” (PS 24,4)

Svako je mjesto dobro, ali sveta su mjesta najbolja: crkve, kapelice, prostori s raspelom ili križem. Nije posve nevažna strana svijeta. Apside crkava upućuju na istok. Kaže se: *Ex oriente lux* – „S istoka dolazi svijetlo”.

Dobro je iz iskustva znati mjesta na kojima nam je molitva djelotvorna te izbjegavati ona koja nam odvraćaju pozornost od molitve. Valja se udaljiti od ometanja, svesti ih na najmanju moguću mjeru. Tišina je najbolja iako je moguće moliti i u tramvaju.

Hodočašća i molitva na svetim mjestima daju nam volju za život, izražavaju težnje naše duše. Na hodočašću

se lakše odvojimo od briga i lakše darujemo sebe Gospodinu. Bolesnicima bivaju olakšane patnje. Tradicionalni religijski postupci, kao što su procesije i blagoslivljanje domova izražavaju duboke potrebe čovjeka.

Crkvene zapovijedi imaju poučnu ulogu punu ljubavi: kad naučimo istinski moliti, odlazak na misu prestaje biti obveza i postaje radost.

Sviđa mi se sljedeća pričica. Bio jednom čovjek koji je tražio Boga. Nije ga našao u svojoj crkvi ni u katedrali. Otišao je u Rim, pa u Jeruzalem. Ni ondje ga nije našao. Tužan je hodao ulicama Jeruzalema. Susretne ga redovnik i upita zašto je tužan. Ispričao mu je sve. Redovnik tada reče: "Niste trebali tako daleko putovati. Trebali ste najprije potražiti Boga u svome srcu."

Napredak se postiže djelima posluha i ljubavi. Bog je i u kuhinji među loncima ako mu se posvetimo uvijek i svagdje. „Nuder dakle, kćeri moje, ne žalostite se, kad vas posluh odredi, da se bavite vanjskim stvarima. Ako ste zaposlene u kuhinji među loncima, promislite, da je tu Gospodin te vam pomaže iznutra i izvana." (O 5,6)

Sveta Mala Terezija najbolje je molila u tišini i odvojenosti. Zajedničke su joj molitve katkad bile neprikladne. Sestre su vjerojatno imale poteškoća s jezikom molitve Časoslova. Tada se molilo na latinskom.

Ona je uspješno molila i u postelji: „Ujutro onog dana kad sam trebala ići u govornicu razmišljala sam sasvim sama u svom krevetu. Tu sam obavljala svoje najdublje molitve i tu sam uvijek nalazila svoga Ljubljenoga ..." (PJD A4,68)

Položaj tijela

Tijelo sudjeluje u molitvi. Sveti Pavao kaže: “Hoću dakle da muškarci mole na svakome mjestu, podižući čiste ruke bez srdžbe i svađe.” (1 Tim 2,8) Tako je kojiput molila sveta Terezija. Nisu samo ruke čiste, čiste su i misli. Stajanje s ispruženim, otvorenim rukama je stav primatelja – stav svećenika. Vjernik moli sklopljenih ruku. Moli se i sjedeći a u bolesti i ležeći. Lijepo je i u molitvi utonuti u san. Kad se legne i zaspi s molitvom, tada se ona sama nastavlja.

Kad molimo, i tijelo pokazuje štovanje Sugovorniku. Klečati, stajati na nogama pred Gospodinom, upirati pogled u raspelo, zaustaviti se i sabrati u molitvi – nije to nešto sporedno, već nam pomaže da u svome duhu, čitavim svojim bićem, stupimo u odnos s Bogom. Klečanjem i naklonom glave pokazujemo svoju privrženost Bogu. Pavao moli: „Zato prigibam koljena pred Ocem...” (Ef 3.14-15) i uči nas jedinstvu u poniznosti: „ ... da se na ime Isusovo prigne svako koljeno nebesnika, zemnika i podzemnika.” (Fil 2,10) Uspravno i pribrano sjedenje prikladno je za razmatranje i za tiho boravljenje pred Bogom. Dobro je i zaspati s molitvom na ustima. Moliti je dobro i u pokretu, bilo u prirodi, bilo usred svijeta. Loše je kad se raspada forma molitvenog života, ali jednako su loši red i forma kad smo zbog njih umišljeni i kad se njima neprirodno razmećemo.

Sveta je Terezija Avilska često molila sjedeći na petama. Taj se položaj danas naziva karmelski položaj.

Dobro je ne vrpoljiti se: „Ne bi rado, da se njihovo tijelo miče, jer im se čini, da će izgubiti onaj mir. I zato se ne usuđuju ni ganuti. Teško im je govoriti. Dok izmole jedan Očenaš, mine čitav sat. Tako su blizu Bogu, te vide da se razumiju po znacima." (PS 31,3)

Valja poštivati vjerske običaje drugih sredina. Klečati, stajati i sjediti onako kako to čine oni oko nas.

Svete slike

U vrijeme Terezije Avilske Tridentski sabor je 1563. zaključio ovo o svetim slikama: „Slike pak Krista, Bogorodice Djevice i drugih svetaca treba držati prije svega u crkvama i iskazivati im potrebnu čast i štovanje, ne kao da bi se vjerovalo da je u njima neko božanstvo ili moć zbog čega bi ih trebalo štovati, ili kao da se od njih nešto traži, ili kao da bi se pouzdanje stavljalo u slike, kao što je to nekada bilo kod pogana koji su stavljali nadu u idole (usp. Ps 135, 15-17): nego jer se čast, koja im se iskazuje, prenosi na pralik koji one slike predstavljaju; tako da preko slika koje ljubimo, pred kojima otkrivamo glave i klanjamo im se, klanjamo se Kristu i štujemo svece koje one predstavljaju."

Bog je svojim povijesnim djelovanjem stupio u svijet naših osjetila. U kršćansko bogoslužje pripadaju i slike lijepoga u kojima se pokušava učiniti vidljivom tajna nevidljivoga Boga. Povijest postaje sakramentom u Isusu Kristu koji je izvor svih sakramenata. Stoga je Isusova slika u središtu sakralne likovne umjetnosti. Krist

se prikazuje kao raspeti, uskrsli, kao onaj koji ponovo dolazi i kao onaj koji već skrovito gospodari. Isusove slike trebaju u nama buditi unutarnja osjetila i učiti nas gledanju koje u vidljivomu vidi nevidljivo.

Slike religijskog sadržaja koje su postavljene u crkvama moraju biti i umjetnički i zanatski i veličinom kvalitetnije od onih u javnim prostorima, na izložbama i u postavama umjetničkih galerija.

Moleći i gledajući sliku Isusa Krista, dolazimo u izravan dodir s Njime jer se ne zaustavljamo na pojavnom likovnom sadržaju, nego doživljavamo smisao, značenje. Sveta Terezija kaže: „Kada ta ista osoba bude odsutna, veliki je užitak gledati koju sliku naše Gospe ili kojega sveca prema kome gajimo pobožnost, a još više Kristovu sliku – te nešto što jako pobuđuje i nešto čemu bi svaki čas htjela da svrne oči ... Budete li to molile gledajući neku sliku Krista koga gledamo, čini mi se da bi bila ludost napustiti samu osobu, zato što se gleda crtež. Držala bih ludošću, kad biste ostavljale samu osobu Kristovu, da motrite Kristovu sliku i motreći je molite. Ne bi li to bilo baš onako, kao kad bismo imale sliku koje osobe, što je veoma volimo? A kad bi nas posjetila sama ona osoba, ne bismo govorile s njom, nego se razgovarale sa slikom? Znate li, kad je veoma dobro gledati sliku Kristovu, pa se i ja uvelike naslađujem? Onda, kada je nenazočna sama osoba ili želi mnogim suhoćama dati da upoznamo njezinu nenazočnost. Velika je utjeha gledati sliku onoga, za kojega imamo toliko razloga da ga ljubimo. A ja bih rado, da je svuda gledamo, kamo okrenemo oči. Ta što možemo motriti

bolje i oku milije od onoga, koji nas toliko ljubi i koji u sebi obuhvata sva dobra? Nesretni li su krivovjerci, koji su svojom krivnjom izgubili s drugima i tu utjehu!” (PS 34,11)

Na početku molitvenog puta teško je ući u molitvu bez mentalnih slika. Te mentalne slike moraju biti povezane s Gospodinom. Gospodin stvara višu, božansku svjetlost, sjajniju od svega postojećeg. Ta svjetlost nema ništa zajedničko s fizičkom, elektromagnetskom svjetlošću. Kad izgovaramo molitvu, misli upravljamo na Gospodina, a ne na sliku ispred nas.

Suhoća

Suhoća je prividna Božja odsutnost. U suhoći nas Duh Sveti napušta u svom pojavnom obliku. Kadšto susrećemo Božju šutnju u molitvi. Imamo dojam da nas Bog ne čuje. Kad nas Bog privremeno ostavlja, osjećamo provaliju u sebi, strepimo da se neće vratiti. Doživljavamo osjećaj napuštenosti. Čini nam se da nas on ne sluša i ne odgovara. Ali ta šutnja ne znači njegovu odsutnost. Dobro znamo da je Gospodin prisutan i da sluša, također i u tami boli i samoće. Moramo ustrajati, ne smijemo se obeshrabriti. Bogu su dobro poznate naše potrebe u svakom trenutku našeg života. Nema toga ljudskog vapaja koji Bog ne čuje. Bog nas poznaje do dubine našeg bića, bolje no mi sami sebe, i ljubi nas. Molitva nas ne oslobađa od patnje, već nam omogućuje da je živimo i s njome se nosimo s novom

snagom. Molitva što ju nadahnjuje Duh Sveti vodi nas u život sa svim njegovim kušnjama i trpljenjima u punoj nadi i povjerenju u Boga.

U svojemu molitvenom životu možemo imati osobito snažne trenutke u kojima osjećamo živu Gospodinovu prisutnost. Stalnost i vjernost Bogu je važna u molitvi, osobito u situacijama suhoće. Što više dajemo prostora molitvi, to ćemo više uviđati da se naš život preobražava i da nas kroz njega nosi konkretna snaga Božje ljubavi. Suhoća je izostanak ugode ili utjehe u duhovnom životu. Obično se događa kad prođe radost i zanos nakon dolaska na put pobožnog života. Teško je prihvatiti da se prava pobožnost sastoji u služenju Bogu. Može nestati želja za spasenjem. Suhoća nije strašna stvar ako je volja jaka, ako se darujemo Gospodinu. Tada suhoća obično iziđe na dobro. No ako je uzrok suhoće mlakost i mlitavost volje, tada je suhoća znak nazadovanja u duhovnom životu.

Uzrok zatvaranja srca može biti rast oholosti i sebičnosti. Sitna ljudska zadovoljstva postaju važna, grijesi prisutniji a žar ljubavi prema Gospodinu slabi. Najvažnije je da duša shvati stanje u koje je došla, da se trgne, odbaci smetnje i ponovno postane vjerna Bogu.

Do suhoće može doći i bez naše krivnje, kao u slučajevima teških fizičkih napora i bolesti. Brige su često izvor suhoće.

Sveti Ivan od Križa uči nas da suhoća može doći i od Boga. To se događa kad naprednija duša više ne može razmatrati i davati čine ljubavi. Duša pati zbog osjećaja Božje odsutnosti. Tada se valja vratiti korak natrag, po-

jednostaviti razmatranje, mirovati u Božjoj prisutnosti i predavati se Bogu. Ljubav prema Bogu će rasti a suhoća nestajati. Ključ uspjeha je u jakoj volji. Bog nas iskušava. Bit će milostiv i pomoći nam shvatimo li svoje nesavršenosti i odbacimo ih. U tamnoj noći duše raste poniznost, čisti se volja i potiskuje nagon za osobnom srećom. Duša ništa ne traži i ništa ne želi te se sprema za sjedinjenje s Bogom. Nakon borbe sa suhoćom duša postaje čvršća a duhovni život sadržajniji no prije. Ta suhoća, koja je zapravo kušnja, postaje milost Božja. Na tu milost moramo odgovoriti ljubavlju.

Sveta Terezija Avilska tješi one koji su u suhoći: „Napokon ne nađoh sredstva niti mogu naći, da utješim takve osobe. Jedino im mogu iskazati sućut radi njihove muke (a zbilja se sažale čovjeku, kad ih vidi u takvoj bijedi) i ne protiviti se njihovu razlogu. Jer se svi takvi slažu u misli, da trpe muke za Boga, pa tako ne mogu razabrati, da je ono nesavršenost. To je druga prevara za tako napredne ljude. Da misle tako, ne treba se čuditi, premda mislim da brzo prolazi osjećanje takvih stvari. Jer često puta hoće Bog, da njegovi odabranici osjete svoju bijedu, pa im malko ustegne svoju naklonost, koja ne treba više srčanima, što ih vrlo brzo upoznamo. I odmah se upozna taj način, kojim ih kuša, jer oni veoma jasno spoznaju svoju pogrešku. A kadikad im zadaje više muke, kad vide, da ne mogu inače nego se žaloste više radi zemaljskih stvari, i to neznatnijih od onoga, što ih muči. Držim, da je to veliko milosrđe Božje; pa ako je i pogreška, ipak je korisna za poniznost." (ZD 3,2,2)

Jobovo je iskustvo znakovito. On polako gubi sve.

Čini se da ga je Bog napustio i da je prema njemu podigao zid šutnje. Ipak Job u svojem odnosu s Bogom, u svojoj molitvi, usprkos svemu, čuva netaknutom svoju vjeru. Otkrivamo zajedno s Jobom vrijednost svoga iskustva i Božje šutnje. To krajnje povjerenje, sazrelo u tišini, otvara duboki susret s Bogom.

Suhoća nam pomaže pri uočavanju i shvaćanju Božje prisutnosti. Dovoljno je promatrati svoje stanje

s Božjim darovima i bez njih. Počinjemo shvaćati djelovanje Božje milosti. Bog nam daruje vrijeme mira. Ako smo pažljivi, prepoznat ćemo te znakove i zahvaljivati Gospodinu. Kad se uzoholimo da smo dostigli punoću spoznaje Boga, Bog se sakrije i nastupe sušne godine. Teško je biti siromašan duhom. Pošto shvatimo što nam se događa kad uđemo u grijeh, to shvaćanje postaje izvor molitvene energije. Suhoća nam otvara mogućnost iskazivanja svoje odanosti Bogu. Molitva pobjeđuje suhoću.

Uvijek pomaže molitva, dobrodošla je izvjesna askeza, izvjesna unutarnja borba, proces umanjenja u cilju rasta poniznosti, kako bi rasla želja da u potpunosti slijedimo Isusa Krista čekajući nezasluženu milost Božju. Očito je kruženje: nezaslužena milost – suhoća – ponovno dobivanje milosti.

Kad u suhoći nestanu duhovne naslade, kad osjetni dio srca postane bespomoćan, slava Božja sjaji u jasnijem svijetlu. U bespomoćnosti čovjek odustaje od potrage za svojim zadovoljstvima. Djeluje isključivo radi Boga. Pronalazi svoje pravo mjesto u zajednici. U srce ulazi duboki mir. Sveta. Benedikta kaže: „ U suhoći i praznini

duša postaje i poniznom. Prijašnja oholost iščezava kad više u sebi ne nalazi ničeg što bi joj davalo povoda da na druge gleda s visoka. Naprotiv, njoj se sada drugi ukazuju savršenijima, u srcu se budi ljubav i duboko poštovanje prema njima. ... Zbog bespomoćnosti u kojoj se nalazi, duša postaje također pokorna i poslušna: žudi za poukom kako bi stigla na pravi put. Temeljno ozdravljenje doživljava duhovna lakomost: kad čovjek više ne nalazi ukusa ni u kojoj duhovnoj vježbu i, postaje vrlo umjeren i što čini, čini isključivo radi Boga, ne tražeći u tome svoga zadovoljstva." (ZK 2,3c)

Uvidi

Sveti Ivan od Križa detaljno opisuje uvide koje susrećemo u unutarnjoj molitvi. Mogu se rabiti riječi i uvid i viđenje. Pod pojmom viđenja podrazumijeva ono što vidi duh. To je komunikacija u duhu. Primamo uvide osjetom duha.

Sveti Ivan od Križa pokazuje kako razum prima spoznaje i utiske na naravni i nadnaravni način. Potanko opisuje stvaranje ideja u razumu. Razum promatra slike u mašti i o njima donosi sudove. Rabi riječ: utisak. Promatra utiskivanje informacija u razum. Smatra da su razumski utisci osjetni i duhovni. Težište razmatranja stavlja na utiske koji su posve duhovni. Kad govori općenito, sve utiske naziva viđenjima duše. Kad duša razumije poruku, može se reći da ju duša vidi.

Naravnim putem slike dolaze u razum posredstvom

pet osjetila. Nadnaravni put obuhvaća sve ono što je razumu priopćeno iznad njegove naravne mogućnosti i sposobnosti. Nadnaravni utisci mogu biti tjelesni i duhovni. Ima dvije vrste tjelesnih nadnaravnih utisaka. Prvi su utisnuti razumu s pomoću vanjskih osjetila. Drugi dolaze putem unutarnjih i obuhvaćaju sve ono što mašta može primiti i zamisliti. Tamna i općenita spoznaja je motrenje koje se daje u vjeri.

Bog postupno vodi dušu na goru Karmel, prema uzvišenom sjedinjenju. Počinje polako davati duši sposobnost gledanja onoga što do razuma ne stiže posredstvom osjetila. Prvo daje ono što duša može lako prihvatiti. To su duhovne slike vanjske, opipljive stvarnosti.

Duhovni su također dvovrsni. Jedni su jasni i pojedinačni, drugi su nejasni, tamni i općeniti. Sveti Ivan od Križa razlikuje četiri vrste jasnih i pojedinačnih utisaka: „To su: duhovna viđenja, objave, nagovori i osjećaji. Zovemo ih čisto duhovnim, jer se ne priopćuju razumu putem tjelesnih osjeta... Pružaju se razumu nadnaravnim putem na jasan i određen način, i pasivno, to jest tako da se duša od svoje strane ne trudi ni jednim djelom ni činom, barem ne aktivnim.” (US 2,23,1) Vidom se predočavaju anđeli, svetci, svjetlo i sjaj. Čuju se riječi, osjećaju ugodni mirisi, slatki okusi i opipom osjeća ugodnost.

Sv. Ivan od Križa nadnaravna duhovna viđenja naziva i imaginarnim viđenjima. Nema djelovanja tjelesnih osjeta. Pod razum spadaju dvije vrste viđenja: viđenja tjelesnih bitnosti stvari i viđenja bestjelesnih bića. Viđenja tjelesnih bitnosti stvari događaju

se posredstvom nadnaravne svjetlosti koja dolazi od Boga. Primjer je viđenje ljepota nebeskog Jeruzalema opisano u Otkrivenju.

Jasno određuje granice viđenja bestjelesnih bića: „Ali druga viđenja bestjelesnih bića, to jest anđela i duša, ne mogu se vidjeti niti posredstvom stanovite nadnaravne svjetlosti koja dolazi odozgo, nego nekim drugim svjetlom koje se zove svjetlo slave; i zato ova viđenja netjelesnih bića nisu svojstvena ovom životu niti se mogu vidjeti u smrtnom tijelu ... Viđenja netjelesnih bića nisu svojstvena ovom životu i događaju se veoma rijetko i kao mimogred: u ovim iznimnih slučajevima Bog daje dopuštenje slabašnom ustrojstvu smrtne naravi i spasava ga izvlačeći duh i nadoknađujući naravnu službu duše s obzirom na tijelo." (US 2,24,2-3). Daje upozorenja koja su vrlo korisna početnicima bez odgovarajućeg duhovnog vodstva. I naš je otac Ilija zakrio lice: „ ... ali Gospodin nije bio u ognju; poslije ognja šapat laganog i blagog lahora. Kad je to čuo Ilija, zakri lice plaštem, izađe i stade na ulazu u pećinu." (1 Kr 19, 9 -11). Učinci viđenja su mir, svjetlost, slavlje, veselje, ljubav i uzdignuće duše k Bogu. Slike koje dolaze u razum posredstvom nadnaravnog svjetla duboko se usađuju u dušu. S vremenom pomalo blijede. Uvidi duhovnih bića mogu se osjetiti u dubini duše u trenutcima bliskosti s Bogom. To je put tamne spoznaje u ljubavi i vjeri. To je put slave u vječnosti.

Velika je opasnost da nas zavedu i sile koje žele pokvariti naš odnos s Bogom. Sveti Ivan od Križa upozorava: „U osjet se predočavanja ili maštu redovito uvlači

zloduh sa svojim spletkama, sad naravnim, sad nadnaravnim, jer ovaj osjet jesu vrata za ulaz u dušu,...” (US 2,16,4) Razum ne smije biti prevaren od zlih viđenja. Nije dobro igrati se s prihvaćanjem dobrih i odbacivanjem loših viđenja jer je prevelika nesigurnost njihova razlikovanja. Moramo prepoznati opasnosti: “... loša viđenja proizvode suhoću duha s obzirom na saobraćaj s Bogom, precjenjivanje sebe...” (US 2,24,7)

Teško je to odmah prihvatiti, ali sveti Ivan govori da se razum ne smije hraniti ni dobrim viđenjima. Duša tada ostaje nenavezana, čista i jednostavna, a pobožnost raste. Razum mora shvatiti da viđenja stvaraju ograničen utisak. Neka razum teži sjedinjenju s božanskom Mudrosti. Ona nije ograničena. Ona je čista i jednostavna. I duša mora biti čista i jednostavna. To je preduvjet sjedinjenja. Spoznaje nastale nadnaravnim viđenjima ometaju sjedi-njenje. Napredak će biti veći ako se odbace imaginarna viđenja. Milina će ući u dušu pasivno, bez razuma. Kad se duša svojom voljom odvoji od viđenja, osposobljena je za primanje darova. Radeći tako, duša dobiva najbolje od viđenja. Bolje je oslanjati se na duh nego na osjete koji ne izviru iz vjere. Sveti Ivan savjetuje neka duše hodaju putem vjere, zatvarajući oči svemu što pripada osjetima. Poziva se i na Petrovu poslanicu. Premda je sveti Petar bio veoma siguran o viđenju slave prigodom preobraženja Gospodina, upućuje na vjeru: „No imamo sigurnije proročanstvo proroka, i dobro činite što upirete u nj pogled kao u svjetiljku koja svijetli u tamnome mjestu, dok ne svane Danica...” (2 Petr 1,19)

Kad se uziđe iz početničke razine u više stanje ujedinjenja, tada je ljubav jezik komunikacije s Bogom: „Da se, dakle, dođe do ovog bitnog ljubavnog ujedinjenja s Bogom, neka duša dobro pazi da se ne oslanja na imaginarna viđenja, ni na oblike, ni slike, na posebne spoznaje, jer joj neće moći poslužiti kao primjereno bliže sredstvo za tu svrhu, pače bi joj smetala ...” (US 2,16,10)

Slike koje se primaju viđenjima jesu mrlje realnosti duhovnoga svijeta. Nemaju ono bitno, nemaju duhovni sadržaj. Uliveno duhovno duša ne zna izreći jer ga nije ni svjesna. Sveti Ivan objašnjava: „I sada, red kojega se duša drži u spoznavanju traži da to bude posredstvom oblika i slika stvorenih stvari, a način njezinog spoznavanja da bude preko osjeta. Iz toga, dakle, slijedi da za uzdignuće duše do najviše spoznaje ... Bog mora početi da je pokreće od niskog kraja osjeta da je tako povede do božanske mudrosti.” (US 2,17,3) Bog često pomaže nesigurnim početnicima otvorena srca tako da im daje nadnaravne uvide. Ti uvidi potiču duh pobožnosti.

Bog će prije doći k nama u duhu nego u osjetilima. Osjetilna spoznaja duhovnih stvari je vrlo nesigurna. Uvidi osjeta često nemaju podlogu u vjeri. Radije valja gledati ono što ne pripada osjetilima, ono što pripada duhu. Viđenja u duhu, bez pojedinačnih spoznaja, korisna su i vode k Bogu. Osjete i duh nije moguće jednostavno spojiti. Nužan je proces s više stepenica. Bog usavršava čovjeka na ljudima primjeren način. Kreće s tjelesnim osjetima i nastavlja s nadnaravnim milostima. Redovni redoslijed ima iznimke. Uobičajeno se s

napretkom odnosa s Bogom u duhu udaljuje od puta osjeta. Pri uvidima valja zanemariti osjetno i zadržati duh pobožnosti.

Prisutna je želja za spoznajom nadnaravnim putem. Sv. Ivan kaže: „ ...nijednom stvoru nije dopušteno izaći van granica što mu ih je Bog odredio na redovitom putu za njegovo ravnanje. U tu svrhu postavio je čovjeku naravne i razumske granice; i stoga nije dopušteno htjeti iz njih izaći, te istraživati i otkrivati stvari na nadnaravni način. ... Bog, dakle, koji put udovoljava želji i molitvi nekih duša, jer su dobre i jednostavne i neće da propusti uslišiti ih da ih ne ražalosti, ali ne stoga što bi njihova molba bila dobro primljena." (US 2,21,1) Tu je i sveprisutna opasnost nastupa zlih duhova. Tada će odgovori biti u skladu s griješnim željama duše. Sv. Ivan upućuje na bolje i sigurnije sredstvo, na molitvu. Valja se pouzdati u Boga i odgovore o budućim stvarima dobit ćemo naravnim sredstvima koja su Njemu po volji.

Časoslov druge nedjelje došašća prenosi razmatranje sv. Ivana od Križa o viđenjima i objavama iz Uspona na goru Karmel (US 2,22,3-5): „Rješava se sumnja, kako sada, u novom zavjetu milosti, nije dopušteno pitati Boga nadnaravnim putem kao što je bilo dopušteno u Starom zavjetu. – Dokazuje se jednim navodom iz svetoga Pavla. ... Poglaviti razlog, radi kojega je u Starom zavjetu bilo dopušteno Bogu postavljati pitanja i zašto je bilo nužno da proroci i svećenici ištu od Boga viđenja i objave, bio je taj što u ono vrijeme još nije bila vjera tako utvrđena ni evanđeoski zakon uspostavljen, pa je bilo potrebno da se kod Boga raspitaju i da im on govori

čas riječima, čas viđenjima i objavama, sad slikama i poredbama, sad opet mnogim načinom sporazumijevanja. I što im je odgovarao, kazivao i otkrivao, sve to bijahu otajstva naše svete vjere, ili svakako stvarnosti u vidu i odnosu prema vjeri.

Ali sada pošto je vjera u Krista utvrđena i evanđeoski zakon u stanju milosti proglašen, nije potrebno da ga onako pitamo i nema razloga zašto bi nam kao nekad govorio. Dajući nam, naime, kao što i dade, svojega Sina, koji je njegova jedna i jedina Riječ, sve nam je zajedno i ujedanput rekao i objavio tom jedinom Riječi, i nema toga što bi nam još morao reći.

I tu je istinski temelj onom pravu kojim sveti Pavao nastoji Hebrejima dokazati da odustanu od negdašnjeg Mojsijeva starozakonskog načina ophodnje i saobraćanja s Bogom te uprave oči Kristu jedinomu, kad veli: 'Mnogo puta i na mnogo načina Bog nekoć govoraše ocima u prorocima; na kraju, u ove dane, progovori nama u Sinu.' (Hebr 1,1-2) Tim riječima Apostol uči da je Bog po toj Riječi svojoj rekao tako mnogo i toliko toga da nema više što bi se još moglo poželjeti, jer što je ranije u dijelovima govorio po prorocima, to nam je već svekoliko rekao u njemu, dajući nam ga svega, to jest, Sina svojega.

I stoga onaj koji bi sada htio Boga nešto ispitivati ili iskati od njega koje viđenje ili objavu, zapravo bi Bogu nanosio uvredu, jer ne bi svojih očiju usmjerio posve na Krista tražeći izvan njega još kakvu stvar ili novost.

A Bog bi mu mogao ovako odgovoriti: Ako sam ti već rekao sve u svojoj Riječi, a to je moj Sin, i sad više

nemam druge stvari da ti mogu objasniti, upravi svoje oči k njemu jedinomu, jer ti u njemu svekoliko rekoh i objavih, štoviše, u njemu ćeš naći mnogo više negoli možeš poželjeti ili zaiskati. Ja sam jednoć zajedno sa Svetim svojim Duhom sišao na nj na brdu Taboru i rekao: Ovo je Sin moj ljubljeni; u njemu mi sva milina; njega slušajte. (Mt 17,5) Nema razloga da tražiš nove mogućnosti učenja ili odgovora; jer ako sam prije govorio, to sam činio obećavajući Krista; ako su me pak štogod ispitivali, ta su se pitanja odnosila na traženje i nadanje u Kristu, u kojemu su imali naći sva dobra, kako nam sada to pokazuje sve naučavanje evanđelista i apostola.“

Ako duša primi bilo koju stvar na nadnaravni način, neka to u potpunosti kaže svom duhovnom učitelju. Duhovni učitelj će prepoznati milosti kojima se Bog služi da vodi dušu i usmjeriti dušu na put vjere. Poučit će ih oslobađanju osjeta i duha da bi mogle napredovati, da bi volja bila usmjerena na djela ljubavi.

Viđenja povećavaju ljubav prema Bogu, ohrabruju nas na putu. No mogu postati zapreka na putu ako se dogodi navezanost na viđenja. Odricanje od svega ruši zapreke na putu.Tu je i suhoća, koja će doći, pa nestanak viđenja može oslabiti vjeru. A vjera nas vodi k Bogu.

Sveta Mala Terezija ne želi da nadnaravna viđenja budu dio maloga puta. Prihvaća razmišljanja svetoga. Ivana od Križa, ali ne želi prihvatiti ulogu viđenja kao Božjih darova u cilju povećanja vjere. Njezin je život obilovao nadnaravnim viđenjima. No ne želi ponavljanje tih događaja. Smatra da je življenje vjere i ljubavi

važnije od osobnih transcendentalnih iskustava. Odbacuje mističke uvide iako redovito osjeća Božju ruku u ljudima, pticama, cvijeću. Prepoznaje Božju ljubav u danima sreće, bolesti i umiranja. Kritika viđenja osobito je česta u posljednjem dijelu njezina života. Nadnaravna viđenja nisu potrebna za hod malim putem.

Svetoj Maloj Tereziji ukazala se Majka Božja: „Ne nalazeći nikakve pomoći na zemlji, uboga mala Terezija također se okrenula prema Nebeskoj Majci i molila je od svega srca da joj se napokon smiluje Najednom mi se Blažena Djevica ukaza lijepa, tako lijepa da nikada prije nisam vidjela ništa tako lijepo. Njezino je lice odisalo neizrecivom dobrotom i nježnošću, ali do dna duše dirnuo me je 'divni osmijeh Blažene Djevice'. Tada nestade svih mojih muka, dvije krupne suze provriješe ispod mojih kapaka i potekoše tiho niz moje obraze, ali to bijahu suze nepomućene radosti. Ah, pomislih, Blažena mi se Djevica nasmiješila, kako sam sretna! Ali to nikada nikome neću reći, jer bi onda nestalo moje sreće. (PJD A3,64)

Dobro je posvetiti pozornost na izbor riječi u Apostolskom pismu o proglašenju Svete Terezije od Djeteta Isusa i Svetoga Lica naučiteljcom sveopće Crkve: „ Na dan Duhova 1883. zadobiva posebnu milost ozdravljenja od jedne teške bolesti posredovanjem Naše Gospe od Pobjede."

MOLITVA KAO ZAJEDNIŠTVO

Zajedništvo

U molitvi dolazi do osobnog uzajamnog odnosa između Boga i onog koji moli. To je odnos licem u lice. Prijateljstvo s Bogom pak uči nas stvarati prijateljstvo s ljudima.

Molitva potpomognuta Isusom Kristom nije nikad zatvorena u samu sebe. Otvara se trpljenju našeg doba. Postaje zagovor za druge. Ne iscrpljuje se u nama samima već se otvara za druge i tako nas oslobađa te pomaže otkupljenju drugih.

Razlikuje se osobna (ili privatna) i javna (ili liturgijska) molitva. U osobnoj molitvi molimo za druge ili za sebe. U javnoj se molitvi moli za spasenje svih nas. Oba su oblika nužna, pretapaju se jedan u drugi. Ako osobno molimo u Isusu Kristu prihvaćajući Božju volju, tada molitva ima i Crkvene značajke.

Sveta je Terezija Avilska tražila od sestara ljubav za dobro duša te da mole za širenje Crkve i Kristovu slavu: „Svagda sam nastojala, da to isto čine i sestre te pregnu oko dobra duša i oko širenja Crkve pa da pobuđuju sve, što s njima opće.” (OS 1,6; PS 3,5)

U kršćanskom životu molitva i služenje bližnjemu idu zajedno. Molitva bez djela prema siromašnoj braći, bolesnicima i braći u nevolji prazna je.

Zajednička molitva

Zajednička molitva je volja Božja. Primjer i zapovijed Gospodina i apostola o neprestanoj molitvi ne valja smatrati čisto zakonskim pravilom – to pripada unutarnjoj biti same Crkve. Crkva je zajednica, pa i molitvom mora očitovati svoje zajedništvo. Gospodin je rekao: „Nadalje, kažem vam, ako dvojica od vas na zemlji jednodušno zaištu što mu drago, dat će im Otac moj, koji je na nebesima. Jer gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, tu sam i ja među njima." (MT 18,19-20)

Pronalazeći vrijeme za dijeljenje s drugima svojega molitvenog iskustva, ulazimo u zajedničku molitvu. Kad zajedno posvetimo vrijeme razgovoru nasamo s Onim za kojega znamo da nas ljubi, to čini da rastemo u prijateljstvu s Uskrslim i u isto vrijeme ojačava naše zajedništvo. U zajedničkoj molitvi u crkvi molitva se jednodušno uzdiže Bogu i ima veću moć od pojedinačne molitve. Gospodin uslišuje molitvu kad molimo sa svojom braćom. Događa se jednodušnost, savez ljubavi. Preduvjet zajedničke molitve jest iskreno zajedništvo sa sestrama i braćom u istoj vjeri. Pa čak i ako je malo okupljenih ili se međusobno ne poznaju, jednodušna molitva dopire do Boga.

Svetoj je Tereziji Avilskoj bitno, ponavlja to ona puno puta u svojim spisima, da sestre budu svjesne kako su okupljene za isto poslanje, istom ljubavlju prema Isusu, jer je uvjerena da će ta spoznaja osnažiti njihovo zajedništvo.

U zajedničkoj molitvi valja poštovati pravila zajednice.

Zajednička molitva je u velikoj mjeri služenje. Vjernik će moliti čišće i pravilnije ako se iskreno odmakne od svojih osobnih želja i prošnji. Osim što slijedi nagon svog srca, mora se otvoriti i jednoj drugoj pokretačkoj sili koja izvire iz srca Crkve. Srce Crkve kuca tisućljećima. Odvajajući se od svakodnenoga, napuštamo sebe i postajemo slobodni. Težište je liturgije u svetom činu, za razliku od osobne molitve u kojoj prelazimo u nutrinu, u područje doživljavanja i mišljenja. Ne povezuje nas samo vjera, ljubav i nada. Crkva Duha vidljiva je, odgovorna i opunomoćena. Njoj je povjerena Kristova baština. Kad se tako u Vazmenom bdjenju pjeva svečani hvalospjev *Exultet*, kad se novo svjetlo pali na uskrsnoj svijeći, istina, milost i sveta moć Uskrsnuća osobito se ukazuje vjernicima. Taj događaj oslikava istinu liturgije.

Celina, sestra Male Terezije svjedoči: „Njezino me sabrano i skromno držanje pri zajedničkoj molitvi toliko oduševljavalo da sam je pitala na što misli pri zajedničkoj molitvi. Ona mi je odgovorila kako nema neku određenu metodu ali često zamišlja da stoji na pustoj hridi, pred njom je beskonačnost, sama je s Isusom, a dolje pod nogama je zemlja; tada zaboravlja sve ljude i s njima iznova razgovara o svojoj ljubavi, dakako riječima koje ne razumije, ali joj je dovoljno znati da njega raduju." (SMS 60) Možda ipak malo objašnjenje citiranog odlomka. U Terezijino vrijeme zajednički se molilo na latinskom jeziku kojeg su sestre samo površno znale pa su misli često znale odlutati.

Novovjeki su ljudi zaboravili gledati likove, izlučivati smisao iz postupaka i uzimati udio u konkretnim rad-

njama. Mnogi žele samo govoriti i slušati, misliti i rasuđivati. To nije dovoljno, moraju se osvijestiti dugo-zanemarivane snage, promatrati i shvaćati simboličke pojave. Kod svetih radnji ne smijemo se pitati kakvo je značenje ovoga ili onoga, nego sudjelovati u obavljanju i imati udio u sadržaju.

Kako bismo se oslobodili treme za vrijeme liturgije, da nas ne brine ono što će drugi misliti ili govoriti, pomaže nam poniznost.

Osobna i zajednička molitva daje polet našem duhovnom životu. Molitva nije odvajanje od svijeta i njegovih proturječja – molitva potiče čovjeka da nastavi put, potiče ga na djelovanje.

Molitva za drugoga

Kad molimo za koga drugoga, često molimo Boga da se drugi promijeni prema našim željama, na našu sliku.

Ustvari, ne molimo nego određujemo. Valja nam promijeniti pristup. Valja moliti Boga da drugom bude dobro, da ga blagoslovi, da mu udijeli milost, da bude volja Božja. Kad molimo za drugog, u molitvi najprije odlazimo k Bogu a tek onda prema drugom. U takvoj molitvi osjećamo povezanost s njime na razini srca.

Molitva za drugoga mijenja nas i stvara novo zajedništvo. Molitva mijenja i drugoga iako ne zna da molimo za njega. To je Božje djelo. Molitva za drugoga produbljuje i naš odnos s Bogom. Dolazimo mu bliže. Naša ljubav prema Bogu pretače se u ljubav prema dru-

gome. Najprije moramo pročistiti svoje srce da bi drugi imali mjesta u njemu. Tako i naše srce, koje je nekad možda bilo srce od kamena, postaje mjesto unutarnje dobrote i ljubaznosti.

VRELO MOLITVE

Riječ Božja, liturgija Crkve, krjeposti, vjere, ufanja i ljubavi – vrelo su molitve. Stječemo veliku krjepost nastojimo li promatrati krjeposti drugih i njihove nedostatke promatramo očima svojih grijeha.

Sveta Terezija Avilska nam govori: „Ima još jedna napast, a sve se one pomaljaju pod izlikom revnovanja za krepost. To treba znati, te se pomno čuvati. Ova je napast bol radi grijeha i pogrješaka, što se zamijete u drugih. Zloduh šapće početnicima, da ta bol potječe samo iz želje, da se ne vrijeđa Bog i da im je teško radi njegove časti, pa bi tome zlu htjeli doskočiti odmah. To ih tako uznemiruje, te ih sprečava u molitvi. A najveća je šteta, što misle, da je to savršenost i velika revnost za Boga.

Ne govorim o žalostima, što ih uzrokuju javni grijesi, ako su u običaju u kojoj družbi, ili o štetama po Crkvu od ovih krivovjerja, gdje vidimo da upropašćuju toliko duša. Ta je bol vrlo dobra; a jer je dobra, ne uznemiruje. No bilo bi najsigurnije za dušu, što se bavi unutarnjom molitvom, da ne mari ni zašto i ni za koga pa samo misli na se i kako bi ugodila Bogu. To je veoma zamašno. Jer kad bih htjela izbrojiti sve pogrješke, što sam ih vidjela gdje se rade pouzdavajući se u dobru nakanu. Zato nastojmo da vazda gledamo samo na kreposti i dobra djela, što ih opazimo u drugih, a njihove

pogrješke pokrivajmo svojim velikim grijesima. To je način rada, koji isprvice ne biva savršen, ali se polako dobiva velika krepost, to jest da držimo sve boljima od sebe.

Tim se već počinje zasluživati s milošću Božjom, koja je potrebna za sve. A kad je nema, ututanj svi napori. Zato moramo moliti Boga, da nam dade ovu krjepost. Ako mi vršimo svoju, On neće nikomu uskratiti pomoći." (MŽ 13,10)

Teško je pretpostaviti da bez krjeposti možemo biti ponizni a dobro je znano da je poniznost u korijenima molitve:

„Meditacija (motrenje) i kreposti uzajamno se potpomažu. Oni s krepostima lakše će meditirati a do rasta kreposti dolazi meditiranjem. Put prema kontemplaciji vodi preko kreposti: Rado bih sad razložiti, što je unutarnja molitva (razmatranje), jer neke između vas neće još toga znati. A Bože daj, da je obavljamo onako, kako se mora obavljati. Ipak se bojim, da će se i ona obavljati s velikom mukom, ako se ne dobave kreposti, premda nisu potrebne u onako visokom stupnju kao kod motrenja.

A za motrenje kažem: Kralj slave neće nikad doći u našu dušu, da se naime s njom sjedini, ako se ne naprežemo, da dobijemo velike kreposti. To ću razložiti ... Ako bih rekla što nepravo, bilo bi samo zato, jer toga ne znam ili ne razumijem. Hoću dakle da kažem: gdjekad daje Bog visoku milost motrenja i onima, što su u zlu stanju, da ih tim sredstvom otme iz vražjih ruku." (PS 16,6)

Riječ Božja

Sveto pismo otvara srce i ulijeva pouzdanje u razgovoru između Boga i čovjeka. Čitajući Sveto pismo, učimo kako doći u dodir s Bogom. Jedni nalaze utjehu, drugi ohrabrenje, ostali pak odlučan izazov. To je riječ prema kojoj usklađujemo svoje ponašanje i nalazimo smisao svoga postojanja.

Sveta Terezija Avilska se prisjeća: „O kako se često sjećam one žive vode, o kojoj je Gospodin govorio Samarjanci! Ovo Evanđelje osobito volim. A voljela sam ga tako zaista od svoga djetinjstva. Premda nisam kao sada shvaćala toga dobra, molila sam često Gospodina, neka mi dade one vode. Gdjegod sam bila, imala sam vazda naslikanu Samarjanku, a za natpis one riječi, što ih je rekla Gospodinu, kad je došao na zdenac: Gospodine, daj mi vode." (MŽ 30, 20) Svetica je osobito štovala to evanđeosko mjesto. Njezin je otac imao sliku, koja je to predočavala.

Usporedba Evanđelja i duhovnih knjiga jasna je i očekivana: „Uvijek sam bila sklona i više su me sabirale riječi evanđelja nego i vrlo dobro pisane knjige. Pogotovu ih nisam rado čitala, ako njihovi pisci nisu bili posve pouzdani. Držat ću se dakle ovoga Učitelja mudrosti. Možda me nauči koje razmatranje, što će vas zadovoljiti.

Ne kažem, da ću pisati razmatranje tih božanskih molitava. Ne bih se usudila. A mnogo je već razlaganja i napisano. Pa kad ih i ne bi bilo, bilo bi ludo od mene da pišem." (PS 21,4)

Ističe izvrsnost molitve *Očenaš*: „Moramo uvelike slaviti Gospodina radi uzvišene savršenosti u ovoj evanđeoskoj molitvi, koju je izvrsno sastavio tako dobri Učitelj. Svaka je od nas, kćeri, može primijeniti svojim prilikama. Čudim se videći, da je u tako malo riječi sadržano sve motrenje (kontemplacija) i sva savršenost, pa se čini, da nam ne treba druge knjige, van samo proučavati ovu molitvu. Jer nas je dosada učio Gospodin svaki način molitve, pa i visoko motrenje, vodeći nas od početaka unutarnje molitve do molitve mira i sjedinjenja. Kad bih ja umjela sve to razložiti, mogla bih napisati omašnu knjigu o molitvi upirući se na ovu istinitu podlogu. Sada nam već počinje Gospodin pokazivati učinke, što ostaju u duši, kad milosti potječu od njega, kao što vidjeste." (PS 37,1)

Liturgija Crkve

Liturgija je povlašteno područje u kojemu Bog govori svakome od nas, ovdje i sada, i čeka naš odgovor. Pomaže rast u molitvi. Otajstvo Kristove smrti i uskrsnuća središte je liturgijske teologije. Liturgija je mjesto susreta vjernika s Bogom i s onim kojeg je on poslao, Isusom Kristom. Konstitucija o svetoj liturgiji (br. 11) kaže: "A da se postigne takva potpuna djelotvornost, nužno je da vjernici pristupaju svetome bogoslužju s raspoloženjem pravoga duha, a svoju pamet usklade s glasom te da surađuju s višnjom milošću, kako je ne bi uzalud primali."

Zato je glavni preduvjet za dobro slavljenje Euharistije taj da postoje molitva i razgovor s Bogom, slušanje nakon kojega slijedi odgovor. Euharistija je izvor i vrhunac svega kršćanskog života. Ostali sakramenti, kao i sve crkvene službe i djela apostolata, tijesno su povezani s Euharistijom i prema njoj su usmjereni. Presveta Euharistija naime sadrži svekoliko duhovno dobro Crkve, to jest samoga Krista. Euharistija primjereno označuje i čudesno ostvaruje zajedništvo života s Bogom i jedinstvo Božjeg naroda, na čemu se temelji sama Crkva. U njoj je vrhunac kako djelovanja kojim Bog u Kristu posvećuje svijet, tako i bogoštovlja koje ljudi iskazuju Kristu i po njemu Ocu u Duhu Svetomu. Konačno, euharistijskim slavljem mi se već pridružujemo nebeskoj liturgiji i unaprijed kušamo vječni život kad je Bog sve u svima.

Vjera

Vjerom otkrivamo da susret s Bogom usavršava i uzdiže sve ono što je istinito, dobro i lijepo u čovjeku. Vjera daje ljepotu životu, radost postojanja. Omogućuje izdizanje iznad obzora naših egoizama i otvaranje pravim životnim vrijednostima. Izražava se darivanjem sebe za druge. Čini nas kadrima ljubiti, pobijediti samoću koja čovjeka ožalošćuje.

Iskustvo Boga jest iskustvo vjere. Vjerom spoznajemo Boga i sebe. Čovjeka trebaju u životu pokretati vjera, ljubav i nada, a ne razum i razboritost. Učenost i

znanje preduvjeti su djelovanja. Vjera u Boga neraskidivo je povezana s razumom. U katoličkoj je tradiciji od samih početaka odbačeno suprotstavljanje vjere razumu. Bog je preobilje smisla, značenja, istine. Bog svojom milošću obasjava razum i otvara nove vidike. Vjera je poticaj da se nikada ne zaustavimo u svome traženju i da nikada ne posustanemo u neiscrpnom otkrivanju istine i stvarnosti. Postajemo sposobni ne voditi se dojmovima, predrasudama ili idejama koje primamo od svoje okoline, nego onim što nam daje Božja riječ.

Kad pristupamo molitvi, moramo osnažiti vjeru u Božju prisutnost. Vjerujemo da je Bog uz nas, da nas gleda i ljubi. Vjerujemo u plodnost molitve. U vjeri i vjernosti valja ustrajati. Bez vjernosti nema ni ljubavi ni molitve. Teško ćemo ustrajati u vjernosti bez čistoće nakane. Čistoća nakane je zahtjevna, ali donosi mir i slobodu.

Razum i vjera nužni su da bi se shvatilo značenje Božje objave, da bi se primilo njezinu otajstvenu poruku. Katolička vjera je dakle razumska i njeguje povjerenje i u ljudski razum. Samo skladan odnos između vjere i razuma vodi k Bogu i punom osobnom ispunjenju. Znanost je dragocjena saveznica vjere u shvaćanju Božjeg nauma u svijetu.

Molitva živi u vjeri, molitva ne pripada području razuma. Vjera daje nepokolebljivu sigurnost u Božjim stvarima. Sv. Anselmo je rekao: “Vjerujem da bih spoznao” na tragu sv. Augustima: “Vjeruj da bi spoznao.” Da bismo zatvorili krug, uvijek moramo biti svjesni činjenice da nema vjere bez razuma niti razuma bez vjere.

Vjera i molitva idu skupa: „Stoga vam kažem: Što god zamolite i zaištete, vjerujte da ste postigli i bit će vam! No kad ustanete na molitvu, otpustite ako što imate protiv koga da i vama Otac vaš, koji je na nebesima, otpusti vaše prijestupke.” (Mk 11,24-25) Što je jača vjera to je jača molitva.

Pobožan čovjek razumije pobožnost jer je njome ispunjen. Ili jednostavnije: da bismo razumjeli pobožnost, moramo biti pobožni. Vjeru treba hraniti a hranimo ju riječju Božjom, tako da se u riječ Božju udubljujemo svojim razumom.

Sveti je Pavao sačuvao vjeru jer se nije ograničio na to da je brani, nego ju je naviještao, ukorijenio i pronio daleko. Pavao je vjeru sačuvao, onakvom kakvu je i primio, kakva mu bijaše darovana. Kršćanske obitelji vjeru moraju dijeliti i prenositi svjedočanstvom, prihvaćanjem i otvorenošću prema drugima po uzoru na Svetu obitelj. Vjera već od krštenja daje život vječni.

Ljubav

„Ljubav je velikodušna, dobrostiva je ljubav, ne zavidi, ljubav se ne hvasta, ne nadima se; nije nepristojna, ne traži svoje, nije razdražljiva, ne pamti zlo; ne raduje se nepravdi, a raduje se istini; sve pokriva, sve vjeruje, svemu se nada, sve podnosi. Ljubav nikad ne prestaje.” (1 Kor 13,4-8) Često ne prepoznajemo ljubav kao ni svoju ukrućenost kad je vrijeme za pokazivanje ljubavi. Strah nas je pomisliti kako valovi ljubavi koje osjećamo

potječu od Boga. Kao da smo svezani, bespomoćni u oslobađanju od okova egoizma i grijeha. Mnogo puta zanos našeg srca prema Bogu zakaže zbog nedostatka ljubavi. Ako nam nedostaje ljubav, ne slijedimo Isusa Krista, ne vršimo volju Božju. Stvoreni smo za ljubav kako bismo osjetili Krista. Svoju ljubav pružamo Bogu, ali bez kor-jenitog obraćenja srca i misli ne dolazi do prepoznavanja Božje ljubavi i božanske ljepote.

Jezik djelovanja Božje ljubavi ne može se razmatrati takozvanim znanstvenim metodama. Opće kategorije bitka i uma ne pomažu. To je područje Duha Svetoga koji je ljubav. Analiziranjem ljubavi, razloga postojanja ljubavi, uništit će se ljubav. Ljubav je neshvatljiva razumom. Ona je dar. Bez ljubavi nema iskustva Boga.

Osjetimo li Božju ljubav? Božja ljubav nije nešto nejasno, općenit osjećaj. Božja ljubav ima jedno ime i jedno lice: to je Isus Krist. Božja se ljubav očituje u Isusu. Daje smisao negativnim iskustvima, jer nam ta ljubav omogućuje nadići takva iskustva i krenuti dalje, da ne ostanemo zarobljeni zlom. Otvara nas uvijek nadi. Dobro osjetimo kad nas netko voli ili ne voli ili nas uopće ne primjećuje.

Mijenjanje čovjeka učinak je Božje ljubavi. Ako se mjere promijene u čovjeku, gubi se veza s ljubavlju. Ljubav se ne mjeri ni metrom ni vagom. Suočeni smo sa činjenicom da se ne može sve dohvatiti, sve shvatiti. A dovoljno je osluškivati Božju ljubav. Božja ljubav je spoznatljiva. Kao i kod spoznaje umjetničkog djela, potrebna je nadarenost da bi se spoznala. Nadarenost spoznavanja ljubavi i ljepote jest Božja jest milost.

U nama drijema klica Božje ljubavi. Ono što smo prigušili može se donekle razviti vježbanjem. Neka naša duhovna ljubav nalikuje na ljubav koju prema nama gaji Isus. Oponašajmo ju. Time mnogo dobivaju oni koji uživaju Njegovo prijateljstvo: „Čudno je, kako je strastvena ova ljubav. Koliko suza stoji, koliko pokorničkih djela i molitava! S kakvom brigom preporučuje ljubljenu dušu u molitvi svima, za koje drži, da bi joj mogli koristiti kod Boga! Kako živo želi i ne zadovoljava se, dok ne vidi, gdje napreduje. A kad misli, da se poboljšala, pa opazi, da opet nazaduje, čini joj se, da već u životu ne može imati radosti. Ne jede niti spava bez te brige i vazda je u strahu, da bi mogla propasti i tako se s njom dovijeka rastati duša, koju toliko ljubi. Za vremenitu smrt ne mari ni malo, jer neće da prione ni za što, što bi joj mogao jedan dah otpuhnuti iz ruku, a ona ne bi mogla zadržati. To je ljubav, kako rekoh, koja ne ište svoje koristi ni u velikom ni u malom. Sve, što želi i ište, ide zatim da ljubljenu dušu vidi bogatu nebeskim dobrima. Da, to je ljubav, a ne one jadne zemaljske sklonosti, da i ne govorim o grešnoj ljubavi, od koje nas Bog sačuvao." (PS 7,1)

Potrebno je vrijeme da počnemo ljubiti Boga. Terezija Avilska objašnjava razloge: „Govorim sada o onima, koji počinju stupati u službu ljubavi. Jer po mojem mnijenju ne radimo drugo, kad odlučimo, da ćemo na putu molitve ići za onim, koji nas je toliko ljubio. To je tako veliko dostojanstvo, te me već sama misao nato napunja vanrednom nasladom. Jer odmah iščezava ropski strah, ako na ovom prvom stupnju idemo, kao što moramo.

O Gospodine moje duše i Dobro moje! Kad duša odluči, da će Tebe ljubiti te ostavi sve, što može ostaviti, da se to bolje može baviti ljubavlju Božjom, zašto ne ćeš da digneš odmah takvu dušu, te uživa imajući tu savršenu ljubav? Ali krivo rekoh. Moradoh reći i potužiti se, zašto mi ne ćemo. Jer smo mi sami svemu krivi, ako odmah ne uživamo tolikoga dostojanstva. Jer čim dopremo dotle, da stečemo savršeno ovu istinsku ljubav Božju, zadobijemo ujedno i sva dobra. Tako smo skupi i spori, da se posve predamo Bogu, te nismo nikad pravo pripravni. A Njegovo Veličanstvo ne će da uživamo tako dragocjeno blago van za visoku cijenu. Lijepa li načina, kojim tražimo ljubav Božju! Hoćemo je odmah, i to štono riječ, pune ruke. Zadržavamo svoje sklonosti. Ne nastojimo ostvariti svoje želje niti posao otrgnuti od zemlje. A opet želimo imati mnogo duhovnih utjeha. To se baš ne slaže, pa mi se čini, da se jedno kosi s drugim. I tako nam se ne daje zajedno sve to blago, jer mi ne dajemo svega zajedno." (MŽ 11,1-3)

Ljubav se slaže samo s ljubavlju. Nema napretka u ljubavi s onim što nije ljubav. Jezik istinske komunikacije jest ljubav. Valja paziti na čistoću ljubavi! Ljubav se lako zaprlja. Ljubav mora biti iskrena. Ako smo rastrgani lutajućim mislima, tada izljevi strasne ljubavi nikamo ne vode. Iako bismo željeli iskreno ljubiti, jednostavno to nam ne ide. Bolje je ne glumatati. Kad shvatimo što nam se događa, priznajmo Bogu svoju slabost i molimo ga da nam pomogne.

U konstituciji *Gaudium et spes* – "Radost i nada" Drugoga vatikanskog koncila piše: "Posebno bitna

crta ljudskog dostojanstva jest ta što je čovjek pozvan u zajedništvo s Bogom. Već od samog svog postanka čovjek je pozvan da stupi u dijalog s Bogom, jer samo stoga postoji što ga je Bog iz ljubavi stvorio i što ga iz ljubavi stalno uzdržava. Čovjek ne može živjeti punim životom po istini ako tu ljubav slobodno ne prizna i svome se Stvoritelju ne povjeri."

Sveta Terezija Avilska ističe važnost ljubavi prema bližnjemu. Važno je da se međusobno ljubimo. Nema neugodne stvari preko koje se s lakoćom prelazi kod onih koji se ljube: „O dvije vrsti ljubavi govorim. Jedna je duhovna, jer, čini se, nikakva stvar ne dira čulnost i nježnost naše naravi tako da bi joj oduzimala čistoću. I druga je duhovna, a uz nju je naša čulnost i slabost, ili dobra ljubav, koja se čini da je dopuštena, kao što je ona između rođaka i prijatelja i sjedinjuje u sebi našu čulnost i slabost; jer radi se o tome: ova dva načina da se ljubimo, a da se ne umiješa nikakva strast, jer kada bi to bilo, posve bi bio poremećen taj sklad. A ako pak umjereno i razborito postupamo s ljubavlju koju sam spomenula, sve je vrijedno, jer ono što nam se čini da je čulnost, pretvara se u krepost. Jer osobe koje se bave molitvom, ako vide da je svet i da shvaća način njihova ponašanja, vrlo ga zavole. Tu pak nečastivi podmeće niz skrupula, što jako uznemiruje dušu. Ono što kod toga možete učiniti jest, nastojati da ne zaokupljate misao time da li ljubite ili ne ljubite, već, ako budete ljubile, ljubite." (PS 4,12)

Neprestana molitva svetoga Pavla moguća je ako neprestano ljubimo Boga. Tako se otvaraju vrata našeg

djelovanja na slavu Boga. Najbolje što možemo jest na Božju ljubav uzvratiti svojom ljubavlju prema Bogu i ljudima. Prepoznavanjem Boga u sebi mijenjamo se. Promijenimo li se svakoga dan barem samo malo, nakon godinu dana možda ćemo u nekoj situaciji reagirati drukčije, bolje, s više ljubavi.

Logos, Riječ, ostvaruje se u svjetlu Krista kao milost ljubavi, kao božanska ljepota, istina i slava. Bog nam je u granicama naših sposobnosti shvaćanja pokazao duboku mudrost svoje Riječi i veličinu svoje Ljubavi. Božja ljubav daje smisao svemu što postoji. Kad se pojavi Božja ljubav, svijet se mijenja, sve se zaboravlja.

Molitva je čin ljubavi: „Ponajprije ću raspredati prema svome ubogom shvaćanju, u čemu je bit savršene molitve. Jer sam se namjerila na neke, što misle, da je sav posao u mišljenju ... Htjela bih samo pokazati, da duša nije misao, ni da smije ona volji zapovijedati, jer bi bila veoma loše sreće. Zato i nije napredak duše u tom, da mnogo misli, već da mnogo ljubi." (OS 5,2)

Ako čovjek nosi u sebi veliku ljubav, ta ljubav kao da mu daje krila te lakše podnosi nevolje života. Kao da nosi u sebi veliko svjetlo. Biti ljubljen od Boga i pustiti da nas Bog ljubi u Isusu Kristu – to je vjera. Puštajući da nas On ljubi, dobivamo svjetlo koje nam pomaže svakoga dana nositi breme.

A svetost nije naše djelo, već je upravo to otvaranje. Treba otvoriti prozore svojega života da Božje svjetlo može ući. I ne zaboraviti Boga jer se upravo u otvaranju njegovu svjetlu nalazi snaga, nalazi radost otkupljenih. Ljubav prema Isusu Kristu ispunjava nas u cijelosti i

korjenito mijenja naš život. Molimo Gospodina da nam pomogne pustiti ga da nas ljubi kako bismo postigli istinsko otkupljenje i svetost na koju smo svi pozvani.

Papa Ivan Pavao II je potpisao Apostolsko pismo o proglašenju Svete Terezije od Djeteta Isusa i Svetoga Lica naučiteljcom sveopće Crkve: *Znanost božanske ljubavi – Divini Amoris Scientia.* Naslov pisma upućuje na jednu od odrednica djelovanja Male Terezije, na ljubav.Bit će navedno nekoliko odlomaka iz pisma:

„Za vrijeme svog života, Terezija je otkrila ‘nova svjetla, skrivena i tajanstvena značenja’ (Ms, A 83v) i primila je od božanskog učitelja ‘znanje ljubavi’ koje je potom očitovala s posebnom originalnošću u svojm spisima (usp. Ms B 1r) To je znanje sjajan izraz njezinog poznavanja otajstva Kraljevstva i njezino osobno iskustvo milosti. Ono se može smatrati kao posebna karizma evanđeoske mudrosti, koju je Terezija,kao i drugi sveci i učitelji vjere crpili u molitvi (usp. Ms C 36r).”

„U Rukopisu C nalazimo najljepše stranice što ih je posvetila pouzdanom predanju u ruke Božje, jedinstvu između ljubavi prema Bogu i ljubavi prema bližnjemu, svome misionarskom zvanju u Crkvi“

„U spisima Terezije iz Liseuxa možda ne nalazimo kao kod drugih doktora Crkve, znanstveno obrađeno predstavljanje Božanskih stvari, ali možemo zapaziti prosvijetljeno svjedočanstvo vjere koje, dok prima s pouzdanom ljubavlju Božju milosrdnu susretljivost i spasenje u Kristu, objavljuje otajstvo i svetost Crkve.”

„Središte njezine poruke uistinu jest samootajstvo Boga Ljubavi, Trojstvenog Boga, koji je beskrajno

savršen u samome sebi. Također u temelju ovog učenja pred nama je bližnji, drugi, na čijem spasenju moramo surađivati s Isusom sa samom Njegovom milosrdnom ljubavlju. Kroz duhovno djetinjstvo doživljava se da sve dolazi od Boga, k njemu se vraća i u Njemu boravi za spasenje sviju, u otajstvu milosrdne ljubavi. To je doktrinalna poruka što ju je naučavala i živjela svetica."

Celina svjedoči: „Protivno drugim mističarima koji se trude biti besprijekorni, savršeni, kako bi se domogli ljubavi, sestra Terezija od Djeteta Isusa izabrala je kao put do svetosti samu ljubav. Ljubav je bila cilj njezina života, pokretačka snaga svih njezinih djela." (SMS 47)

Nada

Primili smo pouzdanu nadu da smo otkupljeni i spašeni. „U nadi smo spašeni" (Rim 8,24). Primili smo nadu u susretu s Bogom. „Vjera je bit onoga čemu se nadamo." (Heb 11,1) Vjera se ovdje stavlja u suodnos s nadom kao trajno raspoloženje duše u kojemu nada daje sigurnost u zbiljnost onoga što ne možemo vidjeti.

Nada je u Novom zavjetu dobila novi smisao: iščekivanje u Kristovoj prisutnosti – zajedno s Kristom prisutnim. Nada koja bi bila usmjerena samo na svoje spasenje, a zaboravljala drugog, nije istinska nada. Nikad se ne smijem pitati kako se samo ja mogu spasiti. Pitati se uvijek moram što mogu učiniti da i drugi budu spašeni. Istinska kršćanska nada temelji se na vjeri te oslobađa i osposobljava za konkretno i odgovorno djelovanje.

Vježbanje nade ponajprije se odvija kroz molitvu, osobnu i liturgijsku. Molitva nas osposobljuje za nadu, pravu kršćansku nadu, koja uvijek ima altruističku narav. U molitvi se uvijek mora isprepletati javna i osobna molitva. Tako možemo govoriti Bogu, tako Bog govori nama. Tako u nama dolazi do čišćenja, po kojemu se otvaramo Bogu i pripravni smo služiti drugima. Tako postajemo sposobni primiti veliku nadu i tako postajemo prenositeljima te nade drugima. Nada u kršćanskom smislu uvijek je i nada za druge.

Molitva je izraz nade. Kad molimo, nadamo se da ćemo od Boga primiti milost. Naša se nada temelji na Božjim obećanjima i ljubavi te Kristovoj žrtvi. Božja nas ljubav uvijek otvara nadi. Nada je bitna za nastajanje našeg novog bića koje će stasati u Isusu Kristu. Ta je nada djelo Duha Svetoga koji radi na budućnosti u očekivanju bezvremene vječnosti. Zato molimo Duha Svetoga za ono najdublje u nama, za vjeru i ufanje u ljubavi.

POTEŠKOĆE

Naše molitve znaju ostati neuslišane. Razloga ima više. Često ne molimo kako treba. Molimo i za nešto što nije dobro za nas, što ne pridonosi našem spasenju.

Molitva mora biti poštena. Ako molimo Boga za materijalne stvari, za uspjeh u nekoj aktivnosti, a nismo uložili napor da to postignemo, onda je takva molitva nepoštena. Nemoralno je moliti za nesreću drugih, makar oni bili grješnici, kao u prispodobi o negostoljubivim Samarijancima: „Kada to vidješe učenici Jakov i Ivan, rekoše: ‘Gospodine, hoćeš li da kažemo neka oganj siđe s neba i uništi ih?’ No on se okrenu i prekori ih.” (Lk 9,54-55) Neiskrena, farizejska molitva nemoralna je.

Moliti moramo u osobnom odnosu s Bogom. Ako izgovaramo riječi molitve, a duša nam je daleko, onda je to molitva bez Boga. Ako molimo jer se to od nas očekuje, primjerice u procesijama ili u molitvenim skupinama, kad nešto želimo postići na silu, onda ja to molitva bez Boga. Istočnjačke meditacije o nečemu bez Boga su.

Sveta Terezija Avilska primila je četiri veoma znamenite opomene, koje joj je Gospodin uputio za valjanu obnovu karmelskoga reda. Izvornik je prilijepljen na kraju XXVII. gl. njezina rukopisa *Osnutaka*, što se

čuva u Escorialu: „Boraveći u samostanu avilskoga sv. Josipa uoči Duhova u pustinjačkoj kolibi Nazaret promatrala sam preveliku milost, što mi je Naš Gospodin bijaše iskazao istoga onog dana prije nekih dvadesetak godina. Uto me spopade velika žestina i duhovni žar te me zanese. U toj sabranosti čuh od Našega Gospodina evo ovo: Neka kažem bosonogim ocima u njegovo ime, da uznastoje obdržavati ove četiri stvari. A dok ih budu vršili, da će vazda napredovati ovaj Red. Kad popuste, neka znadu, da odstupaju od njegova načela. Prvo je, da glavari budu složni! Drugo, ako i budu imali više kuća, neka u svakoj bude malo redovnika. Treće, neka malo druguju sa svjetovnjacima, i to za dobro njihovih duša. Četvrto, neka poučavaju više djelima nego riječima. Bilo je to godine 1579. A potvrđujem svojim imenom, da je to živa istina. – Terezija od Isusa" (IZ 3)

Grijeh

Grijeh je odbacivanje Božje ljubavi. Grijeh prepoznajemo, odbacujemo i uz kajanje vraćamo se u Očevo krilo. Ne možemo bez molitve koja svakog dana hrani naše biće u Kristu: „Ta ne činim dobro koje bih htio, nego zlo koje ne bih htio – to činim. Ako li pak činim ono što ne bih htio, nipošto to ne radim ja, nego grijeh koji prebiva u meni." (Rim 7,19-20).

Srce prilazi Bogu kad se donekle oslobodimo vlasti grijeha i poslušno slijedimo Isusa Krista. Moramo puno moliti kako bismo preobrazili svoju sklonost grijehu.

Nitko od nas ne vidi jasno svoje vlastite grijehe. Ako grijeh ne zamrzimo, postoji opasnost privikavanja na njega, a potom i prihvaćanja grijeha kao normalne pojave. Nismo u stanju jasno vidjeti što nas spašava, a što nas upropaštava: posljedica je izgubljena bitka protiv strasti i ulazak u grijeh.

Često naše srce traži putove ondje gdje ih nema. Vezano je lancima grijeha koje sami ne možemo raskinuti i potrebna nam je pomoć milosrdnog Oca. U odsuću straha Božjega ulazimo u grijeh. Strah Božji jest strah pun ljubavi, mudrosti, znanja i djelotvornosti. Nikakvo znanje ne pomaže ako se ne živi s Božjim zapovijedima.

Srdžba i zavada zaustavljaju molitvu prije početka moljenja: „Ako dakle prinosiš dar na žrtvenik pa se ondje sjetiš da tvoj brat ima nešto protiv tebe, ostavi dar ondje pred žrtvenikom, idi i najprije se izmiri s bratom, a onda dođi i prinesi dar." (Mt 5,23-24)

Sv. Terezija Avilska upozorava na napasti koje se događaju početnicima i savjetuje kako ih izbjeći. Dobro je bojati se sebe i ne dolaziti u grješne prilike. Moramo imati i veliko pouzdanje u Boga: „Početnici ne smiju podleći malodušnim mislima. Oholost je imati prevelike želje i ciljeve. Odmah nam kaže i uči nas, da se djelima svetaca treba diviti, ali ih mi grešnici ne smijemo raditi. To kažem i ja. Ali moramo i paziti, čemu se treba diviti, a što nasljedovati." (MŽ 13,4)

Djelotvornost molitve tijesno je povezana s kajanjem zbog grijeha. Srce koje se kaje prilazi Bogu. Kad smo u grijehu, kažnjavamo sebe a da toga nismo ni svjesni. Nijedno dobro djelo što ga duša čini u smrtnome grijehu ne

koristi ništa, niti rađa ikakva roda niti se može svidjeti Bogu: „Prije nego pođem naprijed, želim vam reći, da promotrite, kakav će biti na pogled ovaj sjajni i krasni grad, ovaj istočni biser, ovo slovo života, što je usađeno u same vode života, a to je Bog, kakav će biti, kad padne u smrtni grijeh. Nema tamnije tmine ni tako mračne i crne stvari, da duša u smrtnom grijehu ne bi bila mnogo tamnija, mračnija, crnja. Ne želite znati više. Premda je duša sposobna, da uživa Njegovo Veličanstvo, kao i staklo, da u njemu sjaje sunce, premda je sunce samo usred duše, sunce što joj davalo toliki sjaj i ljepotu, sada je tako kanda ga nema ondje, da ima duša dio od Njega. Ništa joj ne koristi, i zbog toga su bez ploda sva dobra djela, što ih čini u smrtnom grijehu, da postigne slavu. Ne potječu od onoga početka, od Boga, po kojem je naša krepost, i udaljuju se od Njega, zato ne mogu biti ugodna njegovim očima. Napokon onome, koji čini dobra djela u smrtnom grijehu, nije nakana, da zadovolji Boga, nego da ugodi nečastivom. A jer je on sama tmina, i siromašna duša postaje sama tmina." (ZD 1,2,2)

Moleći se, cjelokupna se naša priroda, i tjelesna i duhovna, mijenja. Potaknuta je naša ljubav prema Bogu i sagledavamo Mudrost. Vidimo sebe u svjetlu evanđeoske Riječi: svoje grijehe, svoja protivljenja Božjoj ljubavi. Bog nam daje snagu i naše srce se uspinje. Kajanjem ugrađujemo u svijest činjenicu da smo grješnici: „Reknemo li da grijeha nemamo, sami sebe varamo i istine nema u nama. Ako priznamo grijehe svoje, vjeran je on i pravedan: otpustit će nam grijehe i očistiti nas od svake nepravde. Reknemo li da nismo

zgriješili, pravimo ga lašcem i riječi njegove nema u nama.” (1Iv 1,8-10)

Sveta Terezija Avilska govori nam kako se moramo čuvati i lakih grijeha. Ne smijemo uvrijediti Gospodina i moramo biti prijazni prema svima, da zavole naše društvo i da se ne straše i ne boje krjeposti: „Moramo se mnogo trsiti, da budemo prijazne te da ugađamo i zadovoljavamo one, s kojima drugujemo, a pogotovu svoje sestre. Nastojte dakle, sestre moje, uistinu upoznati Boga, koji ne gleda neznatne stvari, kako vi mislite. Ne dajte, da vam obuzme plahost dušu i duh, jer ćete izgubiti mnogo dobara. Imajte samo pravu nakanu, odlučnu volju, kako rekoh, da nećete vrijeđati Boga. Ne stiskajte u kut svoje duše, jer će poprimiti mnogo nesavršenosti, što će joj nečastivi dati drugim putem, mjesto da se trsi oko svetosti. I kako je rečeno, neće koristiti sebi ni drugima. Vidite iz toga, kako s pomoću tih dviju stvari, ljubavi i straha Božjega, možemo putovati mirno i spokojno tim putem molitve. No jer strah mora ići vazda pred nama, ne smijemo biti bezbrižni. Potpune sigurnosti ne možemo imati, dok živimo, jer bi to bilo za nas veoma opasno.” (PS 41,8)

S ljubavlju i strahom Božjim, možemo spokojno koračati svijetom moleći: *Nego izbavi nas od zla. Amen*.

Razum

Kamo svrstati razum? U krjepost ili u poteškoću? Pisano je: “Jer ako bi tko od sinova ljudskih bio i savršen,

ali bez mudrosti koja od tebe dolazi, opet ne bi ničemu vrijedio.” (Mudr 9,6).

Razum je često bio i jest izvor oholosti. Uspjesi u znanosti ili umjetnosti, u poslu ili karijeri često su izvori oholosti i prepreka napretku molitve.

Većini je vjernika razum prepreka na molitvenom putu. Blago krotkima ... Znanost može svašta, ali ne može izraziti istinsko spasonosno znanje. Boga se spoznaje vjerom, a ne razumom. Moleći razumom, ostajemo u sebi; moleći ljubavlju, prilazimo Bogu. Valja se kloniti onih koji se oslanjaju samo na vlastiti razum u području vjere te ne čitaju ni Sveto pismo ni mudre i iskusne pisce vjerskih knjiga.

Papa Ivan Pavao II. napisao je encikliku Razum i vjera kako bi nam otklonio nedoumice i ukazao na isprepletenost i slojevitost razuma i vjere.

Razumom se približavamo Istini, ali ju ne možemo dosegnuti. Božja se realnost ne može izraziti alatima razuma.

Obrazloženje je vjere multidisciplinarno. Teološki je teško objasniti i vjeru i molitvu. Dobro je znano da upućenost u teologiju nije nužna pretpostavka vjere. To ide drugačije.

Uvijek se smatralo da je put neupućenih prema jačanju vjere jednostavan. Njihova vjera ne prolazi kroz neka velika razmišljanja. To nije ni moguće ni potrebno. Hrabro valja priznati da smo svi mi neizbježno neupućeni ma koje god škole završili. Priznati to i sebi i svijetu. No ta činjenica ne smije biti opravdanje za lijenost u razmatranju vjerskih istina.

Loše je odustati na putu spoznaje. Neki odustaju jer je dolazak na cilj neizvjestan. Naše putovanje u molitvi jest putovanje prema Bogu, a na početku putovanja dobro je krenuti pravim putem. Dobro je znati da se razumom približavamo Bogu. Stižemo do granice iza koje možemo dalje jedinu u ljubavi.

Nepotrebne i izvještačene analize vjerskih pitanja vode k preozbiljnu shvaćanju molitvenog života. Molitva je tada uništena. Tehničke pojedinosti ničemu ne služe.

Za život je potrebno osobno stečeno i vjerom obasjano znanje. Postoji jedinstvo izvorne spoznaje po milosti i spoznaje postignute učenjem. Doduše ne kod svakoga. Dođe li do neuspjeha, tada to moramo shvatiti kao zapovijed da se ponovo krene naprijed. Odgovori se uvijek nađu ako se dovoljno dugo traži. Bogu se ne može prići razumom. Približavanje osjećamo u molitvi.

U svom je dekretu Tridentski sabor 1563. godine zaključio: “Neka se pak kod običnog naroda i kod pučkih propovijedi izostavljaju teža i suptilnija pitanja koja ne pridonose izgradnji i zbog kojih većinom ne dolazi do povećanja pobožnosti.” Ništa se bitno od tada nije promijenilo iako je prošlo mnogo godina i iako je danas i “obični narod” obrazovan.

Što je bolje: slijepo vjerovanje neznalica ili pametovanje sveznalica? Kad se tako grubo suprotstave krajnosti, odgovor se nameće: sigurno postoji neki bolji put za mene. Nitko ne želi biti svrstan ni u neznalice ni u sveznalice. Oholost je na djelu. Kako vidjeti svjetlost objave bez svijesti o svojoj malenosti?

Sveti je Bonaventura rekao da je sljepoća po sebi najpunije osvjetljenje razuma. Bog se ne spoznaje osjetilima. Bez prekoračenja praga osjetila i praga razuma nećemo se približiti Bogu: „Nego, kako je pisano: Što oko ne vidje, i uho ne ču, i u srce čovječje ne uđe, to pripravi Bog onima koji ga ljube. A nama to Bog objavi po Duhu jer Duh sve proniče, i dubine Božje." (1Kor 2,9-10)

Strasti

Jedan od ciljeva molitve jest sloboda od svake strasti. To je preduvjet molitve bez rastresenosti. Sloboda od strasti vodi predavanju Bogu. Samo tako ćemo osjetiti Boga u svojoj nutrini. Ako je molitva stopljena s pridržavanjem zapovijedima, djelovanje strasti neće doći do izražaja. U suprotnome strasti će prevladati.

Sveta Terezija Avilska uočava izvor nevolja: „Ta je ustrajnost ovdje najpotrebnija, jer se s njom neprestance mnogo dobiva. Ali je strahovita borba, što je ovdje zameću zlodusi na tisuće načina i s velikom mukom, sve ako i na prolazu; jer je onamo bila duša nijema i gluha, pa je barem vrlo malo čula i manje se opirala, kao onaj koji je već djelomice izgubio nadu u pobjedu. Ovdje je razum življi, a moći su sposobnije. Kreševo je i pucanj topova takav, te ga duša mora neprestano slušati. Ovdje zlodusi predočuju one zmije svjetovnih stvari i radosti svjetovne prikazuju kao da su vječne; predočuju štovanje, koje se iskazuje u svijetu, prijatelje i rodbi-

nu, spasenje u pokorničkim djelima i tisuću drugačijih zapreka.” (ZD 2,3)

Postoje oni koji služe strastima i oni koji im se suprotstavljaju. Pri napadaju kakve strasti ili zle pomisli valja moliti Božju pomoć.

Lutajuće misli

Za vrijeme molitve odvajamo se od okoline i svjesno usmjerena zapažanja, aktivnog razmišljanja, promatranja i rasuđivanja. Odbacujemo sve što potiče rastresenost. Liječimo nestalnost razuma. Zatvaramo sva vrata prema vanjskome svijetu. U skrovitosti molitva postaje jedini sadržaj duše koja se otvara Bogu.

Pri pripremi za molitvu i u molitvi javljaju nam se predodžbe, sjećanja i planovi. Nismo sposobni dulje vrijeme držati um čistim. Najbolje je ne obraćati pozornost na lutajuće misli, već upijati Božju nazočnost. Ispravna je ona molitva u kojoj i naša misao i naši osjećaji usvajaju riječi molitve. U molitvi ne smijemo dopustiti mislima da lutaju. Moramo ih uporno zauzdavati i uvijek se vraćati na ono mjesto na kojemu smo odlutali. Ne dopustiti mašti da luta kako joj je volja. Ono što ljudi nazivaju “krilima mašte” obično je samo besciljno lepršanje svijetom privida.

Nemojmo vjerovati da će biti dovoljno malo vježbati ili usvojiti nekoliko trikova kako bismo se riješili rastresenosti i poteškoća u molitvi. Čovjeka koji moli stalno opsjeda čitava bujica neprikladnih misli, osjećaja i

utisaka. Svijest se nekako lako udaljava od molitve. Ostaju riječi, ali unutar njih su druge misli.

Nemoguće je prekinuti taj priljev upornih misli, ali na nama je hoćemo li im pridati pozornost ili nećemo. I to se uči vježbanjem. Valja se smiriti pred molitvu. Redovite molitve smanjuju te parazitske misli. Valja sve napustiti, otvoriti se samo Bogu. Moleći, valja osjećati molitvu i biti je svjestan.

Lutajuće misli rađaju i zvuci iz okoline. Najgori su oni smislena sadržaja. Ako se za vrijeme molitve zainteresiramo za susjedni razgovor, to nas zna razljutiti pa postajemo rastreseni. Najbolje je zamoliti Boga da nam pomogne prihvatiti postojeće zvukove a potom svijest vratiti u molitvu. Izostanak stalnosti misli i imaginacije, mnogo je puta zaokupio pozornost Terezije Avilska. „Trudila sam se mnogo godina i napokon sam našla najbolje sredstvo, što ga već spomenuh u molitvi mira, da se naime za pamet ne haje kao ni za luđaka. Neka joj se pusti njezina tvrdokornost, koju joj samo Bog može oduzeti. A napokon ostaje ona ovdje samo robinja ...

Rekoh, da pamet ostaje robinja, jer uza sve napore ne može privući k sebi druge moći, dok one nju bez ikakva truda privlače k sebi. Kadikad se svidi Bogu te požali pamet videći je onako izgubljenu i uznemirenu sa željom, da bude s drugim moćima." (MŽ 17,7) Dobro je upamtiti ovu preporuku: ne obazirati se na ometajuće procese u razumu. Svetica pritom rabi riječi: razum, pamet, mašta, imaginacija, predodžbena moć.

Sličan savjet jest: "A zapamtite dobro, prijateljice, ovaj savjet, što ću vam reći, jer ćete vidjeti mnogo puta,

da ne možete vladati nad tim dvjema moćima. Dogodi se, da je duša u najvećem miru, a razum nemirno vrluda tako, te se čini, da biva u njegovoj kući ono, što se zbiva. Onda se čini, da je samo u tuđoj kući u gostima i traži druge stanove, gdje bi boravio. Duša ga ne zadovoljava, jer zna malo boraviti mirno na jednom mjestu. Možda je takav samo moj razum, a ne moraju biti drugi. Tako i volja, kad se vidi u tom miru, neka ne mari za razum više nego za luđaka. Jer ako bi ga htjela držati sa sobom, morala bi se naprezati i nešto uznemirivati. Tako bi sva molitva bila trud i muka, pa volja ne bi dobila ništa, van bi izgubila ono, što joj Gospodin daje bez ikakva njezina truda." (PS 31,8) Onomu tko se često rastrese u molitvi dobro je znati i ovo: "Ja sam kadikad bila u velikoj stravi radi te pometnje misli. Bit će nešto više od četiri godine, upoznah iskustvom, da misao ili, da se bolje razumije, mašta nije razum. Zapitah i jednoga učenjaka, pa mi reče, da je tako.

A to bijaše za me veliko zadovoljstvo. Budući da je razum moć duševna, mučilo me je kadikad, što je tako priprost. Kadikad leti misao tako brzo, te je može samo Bog svezati. Kad nas tako sveže, čini nam se u neku ruku, da smo se riješili ovoga tijela. Ja sam gledala, tako mi se činilo, duševne moći zabavljene s Bogom i povučene u Njega. A s druge me je uznemirena misao činila ludom." (ZD 4,1,8)

Teško je očekivati smirenje uzburkane duše na zapovijed. Terezija Avilska upozorava: „Nemojte mi razgovarati s Bogom i misliti na druge stvari, jer to znači ne shvaćati što je misaona molitva. Mislim da je to

razjašnjeno. Dao Gospodin da to znademo provoditi." (PS 22,7)

Mala Terezija je dobro znala da lutajuće misli jačaju kad je srce nemirno. Celina piše: „Preporučila mi je da ni jednoj sestri ne priopćim prije bogoslužja nešto jako radosno ili zabrinjavajuće, kako ne bih razbila njihovu pozornost. Ona se sama veoma savjesno držala tog savjeta." (SMS 61)

Duša za molitvu mira treba vrijeme bez buke. „Bukom zovem, ako se razumom mnogo promišlja i traže riječi ... Duševne me moći doista kadikad veoma izmore. I premda mi je slaba pamet, ne mogu je podjarmiti. A volja, mirna i mudra, neka shvati, da se s Bogom ne pogađa snažnim mišicama pa da su one – tražene riječi i promišljanje – velike cjepanice, bačene nerazborito na onu iskricu, da je uguše. A neka se ne obzire na razum, koji je dosadno zvrndalo. Često će se vidjeti, da je volja sjedinjena s Bogom i mirna, a razum se klati okolo. Kad bi ovdje htjela volja, da razumu dade dio onoga, što uživa, ili se trudila, da ga sabere, ne bi učinila ništa. Zato je bolje, da ga pusti, neka ide, nego da ona ide za njim." (MŽ 15,6).

Valja naglasiti riječi Terezije Avilske: kad je volja sjedinjena s Bogom a razum luta, treba pustiti razum neka luta.

Daje savjet: „Dobro je za one, što idu tim putem, da imaju pri ruci knjigu, te se saberu. Meni je koristilo, i kad bih gledala polje, vodu, cvijeće. Te su me stvari sjećale Stvoritelja, to jest budile su me i sabirale i služile su mi mjesto knjige." (MŽ 9,5)

Lutajuće misli manje će ometati molitvu ako smo tijekom dana smireni, bez briga, bez sanjarenja. U rastresenosti pak nije najvažnije da se duša bolje koncentrira, nego da srce jače ljubi.

Briga

Ne smijemo se prepustiti brigama. Brige uništavaju budnost i otvaraju vrata noćnom tatu. Bili bogati ili siromašni, ako se brinemo zbog svakodnevice – nema molitve. Pouzdajmo se u Božju providnost: „Nemojte dakle zabrinuto govoriti: 'Što ćemo jesti?' ili: 'Što ćemo piti?' ili: 'U što ćemo se obući?' Ta sve to pogani ištu. Zna Otac vaš nebeski da vam je sve to potrebno. Tražite stoga najprije Kraljevstvo i pravednost njegovu, a sve će vam se ostalo dodati. Ne budite dakle zabrinuti za sutra. Sutra će se samo brinuti za se." (Mt 6,31-33)

Stavljanje briga uz bok proždrljivosti i pijanstva pomalo je neočekivano: „Pazite na se da vam srca ne otežaju u proždrljivosti, pijanstvu i u životnim brigama te vas iznenada ne zatekne onaj Dan ... Stoga budni budite i u svako doba molite da uzmognete umaći svemu tomu što se ima zbiti i stati pred Sina Čovječjega." (Lk 21,31-36)

Moramo odbaciti misli i osjećaje koji nas udaljuju od Boga. Valja moliti usprkos brigama.

Lijenost

Lijenost vodi u pasivnost cjelokupnog bića. Truje duhovnu snagu, uvjerava nas da je promjena nemoguća

i nepoželjna. Stvara nezainteresiranost, bezobzirnost i nepoštovanje. Ne smijemo dopustiti da nam se u dušu uvuče zlo lijenosti te oslabi podizanje misli k Bogu.

Sveta Terezija Avilska naglašava važnost odlučnosti: „Rekoh, da je mnogo stalo do toga, te se put molitve započne s velikom odlučnošću. Ima toliko razloga, te bih morala biti veoma opširna, kad bih sve navodila. Želim, sestre, kazati samo dva tri. Prvi je razlog: ako onome, ko nam je toliko dao i neprestano daje, hoćemo i odlučimo da damo nešto, kao ovu neznatnu ljubav – a jamačno ne bez koristi, već s tolikim dobitkom – ne bi bilo pravo, kad mu ne bismo dali posve odlučno, već poput onoga, koji nešto uzajmi pa opet uzme. ini mi se, da to nije dar, već vazda uzrokuje negodovanje onome, kome ko uzajmi što pa opet ište natrag, pogotovu ako mu ono treba i već je držao za svoje. Ako li su to prijatelji i ako je onaj, koji daje u zajam, dobio mnogo darova bez ikakve koristi! Pravo će se to činiti kukavštinom i nedostatkom ljubavi, ako takav čovjek ne bi svome dobrotvoru htio predati u vlast kakvu svoju stvarcu, barem u znak ljubavi.” (PS 23,1)

Zle misli

„Ta iz srca izviru opake namisli, ubojstva, preljubi, bludništva, krađe, lažna svjedočanstva, psovke.” (MT 15,19)

Poznata je nemoć suprotstavljanja zlim mislima samo vlastitim snagama. Stoga na svaki nalet zla u mislima

valja molitvom pozvati Božju pomoć. Neka um uđe u srce i promotri što se u njemu zbiva. U tome je sva tajna suprotstavljanja zlu. Zlih se misli rješavamo tako da um napunimo Božjim mislima.

NAČINI MOLITVE

Moliti nas uči Duh Sveti. Crkva je prema povijesnim, društvenim i kulturnim okolnostima predlagala svojim vjernicima jezik molitve. Pastiri Crkve i učitelji molitve prepoznavali su vrijednosti molitvenih putova i objašnjavali njihov smisao. Vjernici su usvajali riječi molitve, napjeve, čine i ikonografiju. Učili su moliti se.

Gospodin svaku osobu u molitvi vodi putovima i načinima po svojoj volji. I učitelji molitve u povijesti Crkve različito su shvaćali molitvu te različito o njoj pisali. Razlikovali su se aspekti na koje su stavljali naglaske. U toj svojoj bogatoj različitosti spisi učitelja molitve odražavaju čistu i jedinstvenu svjetlost Duha Svetoga.

Svatko je u svojoj molitvi po nečemu jedinstven.

Razlikuju nam se i načini razvrstavanja molitve u razrede. Tako kojiput u razgovoru o molitvi zna doći do nerazumijevanja jer smo imali različite učitelje i čitali različite knjige. U govoru o nekim elementima molitve dolazi do izražaja različitost pristupa. Tada je dobro u poniznosti sagledati i prihvatiti dobra razmišljanja sugovornika te tako proširiti svoje poznavanje molitve.

Prema Katekizmu Katoličke Crkve izražaji molitve jesu: usmena molitva, razmatranje i unutarnja molitva.

Jednostavnija je podjela na usmenu i mislenu molitvu.

Sveta je Terezija Avilska dugi niz godina u svojim raznim djelima na različite načine objašnjavala molitvu, njezine izražaje i stupnjeve.

O molitvi piše povezujući razne njezine vrste i načine bez namjere da ih složi u neke razrede. U nekoliko je navrata, u cilju odgoja i poučavanja, svrstavala molitve na više načina u više stupnjeva.

Kod Terezije Avilske možemo razlikovati aktivnu molitvu (asketsku) i pasivnu (mističnu, kontemplativnu).

Aktivnoj molitvi pripadaju:

- usmena molitva
- diskurzivna molitva
- molitva sabranosti (aktivno poniranje)

Pasivnoj molitvi pripadaju:

- molitva ulivene sabranosti (pasivno poniranje)
- molitva smirenosti (molitva mira)
- molitva sjedinjenja

Molitva sjedinjenja se dodatno dijeli na:

- upoznavanje (jednostavno sjedinjenje)
- zaruke (potpuno sjedinjenje)
- ženidba (preobražavajuće sjedinjenje)

Za meditaciju Terezija Avilska često rabi nazive misaona ili unutarnja molitva. Misaonom molitvom stječemo uvid u Božju istinu.

Sveta Terezija Avilska ovako objašnjava nastanak pojedinih njezinih naputaka o molitvi: „Držim pravo, da ću

moći malo više reći nego već rekoh u ostalim spisima, što mi naložiše, da ih napišem. Dapače se bojim, da će biti gotovo jedno isto. Kao što ptice, što ih uče govoriti, ne znaju više, van što im kažu, i to često puta ponavljaju, takva sam na dlaku i ja. Ushtjedne li Gospodin, da reknem nešto novo, dat će mi to Njegovo Veličanstvo ili će se udostojati da mi dozove u pamet, što sam već drugda govorila." (ZD prolog,2)

Na početku molitvenog puta dobro je držati se redoslijeda: priprema, čitanje, razmatranje, unutarnja molitva s razgovorom, zahvala, prikazanje i prošnja.

U pripremi dolazimo u Božju prisutnost. Čitanjem određujemo temu razgovora. Razmatranje i unutarnja molitva mogu se izmjenjivati, ispreplitati i ponavljati. Zahvaljujemo Gospodinu na darovima, prikazujemo svoje nakane a u prošnji molimo pomoć za ostvarenje nakane. Ta struktura molitve nije kruta.

Nije dobro tragati za senzacijama u molitvi. Ako se što i dogodi, nužan je velik oprez u tumačenju toga. Bolje je moliti bez velikih očekivanja. Tada se mnogo toga razbistri i shvati. Stvara se ravnovjesje između razuma i vjere.

Emocionalna zadovoljstva u molitvi mogu povećati svjesnost o vrijednosti molitve. No ugoda u molitvi može postati dvosjekli mač. Može se dogoditi da započinjemo molitvu očekujući ugodu pa kad se dogodi, zadovoljni smo ali zaboravljamo na Boga. Emocionalna zadovoljstva u nama mogu nastati raznim mehanizmima, a naša ih oholost tumači kao Božje djelovanje.

POČECI POBOŽNOSTI MALE TEREZIJE

Prije odlaska u karmel Terezijina je molitva bila puna zanosa i utjehe. Povremeno bi se nazirala čarolija tame. Osjeća se i djetinja stidljivost. No duhovnost svete Male Terezije u djetinjoj dobi nikako se ne smije promatrati kao djetinja duhovnost.

Kao dijete doživjela je toplu roditeljsku ljubav u krugu duboko religiozne obitelji. Ljubljena od obitelji i dobroga Boga, procvjetala je. Već je u djetinjoj dobi zavoljela dragoga Boga: „Odmah ujutro dolazili ste k meni, pitali me da li sam već preporučila svoje srce dragom Bogu; zatim ste me oblačili govoreći o Njemu, i onda sam uz vas izmolila svoju molitvu. Zatim ste me učili čitati; prva riječ koju sam znala sama pročitati bila je ‘nebesa’. Moja draga kuma prihvatila se da me nauči pisati, a vi, draga majko, sve drugo. Nisam baš osobito lako učila, ali sam imala dobro pamćenje. Katekizam, a nadasve biblijsku povijest jako sam voljela, učila sam to s veseljem, ali gramatika mi je često natjerala suze na oči... Sjetite se samo muškoga i ženskoga roda!“ (PJD A2,35)

Sličan je i opis odlaska u prirodu s ocem: „Bili su to za mene lijepi dani, kada bi me moj ‘dragi kralj’ poveo sa sobom u ribolov. Tako sam voljela polje, cvijeće i ptice!

Katkada sam pokušavala loviti ribu svojom malom udicom, ali sam radije sjela sama na cvjetnu travu. Tada su moje misli bile vrlo duboke, i ne znajući što znači razmišljati, moja bi duša zaronila u pravu molitvu... Slušala sam daleke žamore... Šum vjetra, dapače nejasni zvukovi vojničke glazbe koji su dopirali do mene, napunjali bi blagom tugom moje srce... Zemlja bi mi se činila mjestom progonstva, i ja sam snivala o Nebu...“ (PJD A2,37) Rano je shvatila moć molitve: „Tada sam se sjetila kako sam čula da se na dan prve sv. Pričesti dobiva svaka milost koja se moli. Ta me misao utješi, i premda sam imala tek šest godina, rekoh u sebi: “Molit ću se za svog siromaha na dan svoje prve sv. Pričesti.” Održala sam svoje obećanje pet godina poslije toga, i nadam se da je dragi Bog uslišio molbu, koju mi je On nadahnuo da mu je upravim za jedan od njegovih udova koji trpe...“ (PJD A2,38)

Prva pričest bila je puna dojmova: „Ah, kako je bio sladak prvi cjelov Isusov mojoj duši!... To je bio cjelov ljubavi; osjećala sam da sam ljubljena, pa sam govorila: “Ja te ljubim, dajem ti sebe zauvijek.” Nije bilo zahtjeva, ni bojeva, ni žrtava. Već su se dugo vremena Isus i sirota mala Terezija gledali i razumjeli... Toga dana to više nije bio pogled, nego sjedinjenje, oni nisu više bili dvoje, Terezija bijaše iščezla, kao kaplja vode koja se gubi u pučini oceana. Ostao je samo Isus, On je bio Učitelj, Kralj. Zar ga nije Terezija molila da joj uzme slobodu, jer joj je njezina sloboda zadavala strah? Ona se osjećala tako slaba, tako krhka da se zauvijek htjela sjediniti s božanskom jakošću!... Njezina je radost bila

prevelika, preduboka a da bi je mogla izdržati. Naskoro je obliše divne suze na veliko čudo njezinih drugarica, koje su kasnije govorile jedna drugoj: ‘A zašto je plakala? Je li ju što tištalo?... – Ne, to je prije bilo zato što ne vidi svoju majku kraj sebe, ili svoju sestru karmelićanku koju toliko voli.’ One nisu mogle shvatiti da ovo prognano srce, kad sva nebeska radost uđe u njega, ne može da je podnese ne lijući suza... (PJD A4,74)

Sveta Mala Terezija imala je jasne ciljeve na putu ljubavi i molitve: „Nisu li upravo oni trebali da pomognu plašljivom djetetu kojemu je Bog odredio da postane apostolom apostola molitvom i žrtvom?“ (PJD 5,103)

Upečatljiva je molitva na listiću koji je Mala Terezija nosila na svom srcu na dan polaganja zavjeta (8. rujna 1890.) „O Isuse, moj božanski Zaručniče! Daj da nikada ne izgubim bijelu haljinu svoga krštenja! Uzmi me sa svijeta prije nego učinim i najlakši svojevoljni grijeh. Daj da tražim i nalazim uvijek samo tebe, da stvorenja ne znače za mene ništa i da ja za njih ne značim ništa, nego da mi ti budeš sve!

Neka mi zemaljske stvari nikada ne uznemire dušu, neka ništa ne pomuti moga mira. Isuse, ja molim samo mir, i uz to ljubav, beskrajnu ljubav bez druge granice osim tebe, ljubav koja ne bi više bila ja, nego ti, moj Isuse!

Isuse, daj da umrem za tebe kao mučenica, mučeništvom srca ili tijela, ili radije i srca i tijela. Daj mi da ispunim svoje zavjete u svoj njihovoj savršenosti, i daj mi da shvatim što zaručnica tvoja mora biti. Daj da nikada ne budem na teret zajednici, daj da se nitko

ne zanima za mene, da budem gledana kao pogažena nogama, zaboravljena kao zrnce pijeska, za tebe, Isuse! Neka se tvoja volja vrši u meni savršeno, da stignem na mjesto koje si mi pripravio.

Isuse, daj da spasim mnogo duša, daj da danas ne bude osuđena ni jedna jedina i da se sve duše u čistilištu spas. Isuse, oprosti mi ako govorim što ne bi trebalo govoriti: ja želim samo tebe razveseliti i tebe tješiti.“ (PJD D259)

Ova zavjetna molitva stavlja u prvi plan Isusa. Terezijin pogled cijelo je vrijeme okrenut prema Isusu, Bogočovjeku. Ona se zavjetuje da će djelovati na spasenju duša. Zavjetuje se da će živjeti u skladu s obje Isusove zapovijedi ljubavi.

Njezini su roditelji poticali svoju djecu na susrete s Bogom, prvenstveno molitvom i misom. Odlazili su na hodočašća. Učili su ih ljubavi, milosrđu i dobroti. Izbjegavali su doticaj s ružnim i grubim dijelom života.

Tereziji je bilo rečeno da se mora dogoditi čudo da bi dobila pristanak za ulazak u karmel prije sedamnaeste godine. Terezija je borac: „Vidjela sam dobro da bi sva uvjeravanja bila beskorisna, zato sam se povukla, dok mi je srce tonulo u najdublju gorčinu. Jedina moja utjeha je bila molitva, molila sam Isusa da načini traženo čudo jer ću se samo uz tu cijenu moći odazvati njegovu pozivu.“ (PJD A5,105)

USMENA MOLITVA

Usmenu molitvu ustanovio je Krist: apostoli su molili kako ih je Krist naučio. Katolička crkva usmenim molitvama slavi sva svoja otajstva. To su molitve koje znamo napamet, koje čitamo ili slušamo.

Usmene su molitve važne i ne smije ih se omalovažavati. One su ustanovljene Duhom Svetim i Crkvom i djelo su Božjeg milosrđa. No ograničavanjem samo na usmenu molitvu, teško se postižu unutarnji mir i rast unutarnjih vrlina. Teže se opire strastima i kušnjama.

Mnogima najviše odgovara usmena molitva. Samo tako mole djeca, bolesni i nemoćni. Sveta Terezija Avilska je u više navrata pisala o tome kakve joj je poteškoće u mladosti zadavalo razmatranje. Poznavajući našu narav govori: „Ne kažem toga bez velikog razloga, jer je, kako već rekoh, mnogo stalo do toga, da se znade, da Bog ne vodi svih istim putem. A možda baš stoji visoko u očima Gospodnjim onaj, koji misli, da ide posve u nizini. Tako i u ovoj kući ne moraju biti sve kontemplativne, premda se sve bave unutarnjom molitvom. To je nemoguće. I kad ne bi znala te istine ona, koja nije kontemplativna, morala bi jamačno biti vrlo potištena. Motrenje je dar Božji. A jer nije potrebno za spasenje i

Bog ga ne iziskuje silom, neka ne misli nijedna, da će ga zahtijevati od nje. Ako i nije koja kontemplativna, ipak može biti veoma savršena, čini li ono, što je rečeno dosada.

Dapače može imati još vise zasluga, jer ima više muke, a Gospodin je vodi kao jaku dušu i čuva joj sve zajedno za drugi svijet, što ne uživa ovdje. Stoga ne smije klonuti duhom ni zabaciti molitvu, nego mora činiti, što čine sve druge. Jer kadikad dolazi Gospodin veoma kasno i plaća najednom tako obilato, kao što je drugima davao malo po malo u mnogo godina.” (PS 17,2)

Dok molimo, moramo vladati svojim srcem upravljenim Gospodinu. Moleći mlako, samo po navici, zapravo i ne molimo. Da bismo se obranili od lutajućih misli, dobro je razum što više povezati s riječima molitve. Tako udubljen razum ne bježi na razne strane. Počne li razum ipak lutati, dobro je riječi molitve izgovarati što tiše, da se jedva čuje. Najvažnije je da molimo smireno.

Nekako se smanjuje sklonost prema brojnim usmenim molitvama, prema onome što se naziva pobožnost. Usmene molitve moraju biti veoma trijezne i jednostavne u izrazu te izražavati ono što uistinu osjećamo, ono što bismo sami htjeli izraziti Gospodinu. Potreban je sklad između ove usmene molitve i duševnog stanja onih koji mole. Takvo usmjerenje nipošto nije uzmak, nego prije znak napretka, produbljivanja molitve. Takva molitva na ozbiljan način zahvaća život molitelja.

Sveta Mala Terezija neprestano je molila. Opisuje i detalje svoje usmene molitve. Uvijek je nastojala da moli srce, a ne samo jezik. Ako bi osjetila da je srce

prazno, jednostavno bi rješavala nelagodu duhovne suhoće. Izmolila bi vrlo polagano jedan Očenaš, a zatim jednu Zdravomariju. Blažena Djevica bi ju oslobađala majčinskom ljubavi od nemira i zbunjenosti. Davala bi joj sabranost.

Izbjegavala je i traženje prigodnih molitvi u knjigama. Smatrala je da nije nužno moliti po molitvenim obrascima da bi nas Bog čuo i uslišio. Iskusila je snagu neformalne molitve.

Molila je iskreno jednostavno i slobodno, bez glumatanja. Potaknuta iskustvom djelovanja molitve u realnom svijetu napisala je: „Kolika je velika moć molitve! Mogli bismo je nazvati kraljicom koja u svaki čas ima slobodan pristup pred kralja i može postići sve što moli. Da bismo bili uslišeni, nije nipošto potrebno da čitamo iz knjige kakvu lijepu molitvu sastavljenu za tu priliku; kad bi to bilo tako ... jao! Osim Božanskog oficija, koji sam vrlo nedostojna da molim, nemam smjelosti da se obavežem tražiti po knjigama lijepe molitve; od toga me boli glava, jer ih ima toliko! I još su sve ljepše jedna od druge. Ja ih ne bi znala izmoliti sve, pa jer ne znam koju da izaberem, činim kao djeca koja ne znaju čitati: kažem sasvim jednostavno dragom Bogu ono što mu hoću reći, ne tražeći lijepe izraze, i On me uvijek razumije. Ipak ne bih htjela, predraga moja majko, da vi mislite da molitve što ih molim zajednički, u koru ili u vrtnoj sjenici, molim bez pobožnosti. Naprotiv, ja jako volim zajedničke molitve, jer je Isus obećao da će biti s onima koji se okupljaju u njegovo ime (Mt 18, 20); ja osjećam tada da revnost mojih sestara dopunjuje moju, ali kad

sam sasvim sama, stidim se priznati, moljenje krunice stoji me više muke nego pokorničko trapljenje. Osjećam da je molim tako loše! Uzalud se trudim da razmatram tajne svete krunice, ne uspijevam sabrati svoj duh. Dugo sam se žalostila zbog tog nedostatka pobožnosti, što me je i zbunjivalo, jer toliko ljubim Blaženu Djevicu da bi mi moralo biti lako moliti u njezinu čast molitve koje su joj ugodne. Sada se manje žalostim, mislim na to kako je nebeska Kraljica moja majka i da zato mora vidjeti moju dobru volju i da je njom zadovoljna. Katkada, kad je moj duh u tako velikoj suhoći da mi je nemoguće iz njega izvući jednu jedinu misao da se sjedinim s dragim Bogom, ja izmolim vrlo polagano jedan Očenaš, a zatim jednu Zdravomariju; tada me te molitve zanose, hrane moju dušu mnogo bolje nego što bi to bilo da sam ih molila brzo stotinu puta ... Blažena mi Djevica pokazuje da se ne ljuti na mene, nikada mi ne uskraćuje svoju pomoć čim je zazovem. Ako me obuzme nemir, zbunjenost, ja se odmah obratim njoj, i ona se uvijek kao najnježnija među majkama zauzme za moje dobro. Koliko puta mi se, dok sam govorila novakinjama, dogodilo da sam je zazvala i osjetila blagodati njezine majčinske zaštite!“ (PJD C11,227)

Usmena molitva se temelji na razumskom raščlanjivanju i misaonom zaključivanju. Oni koji počinju moliti, teško sabiru svoja osjetila. Rastreseni su. Moraju se uvježbati da ništa ne gledaju niti slušaju. Dovde možemo doprijeti sami vlastitim naporom i vježbom. Dakako, s milošću Božjom, jer bez nje pojavljivat će se previše svakakvih lutajući misli.

Svojstva usmene molitve

Usmena je molitva u pravom smislu molitva mnoštva. Sjedinjujemo se s mislima zajednice, zanemarujući svoja osobna razmišljanja. Duh Sveti nas povezuje da sa Sinom pristupimo Ocu. Primamo duha posinstva i kličemo: *„Abba! Oče!*”

“Ta ne primiste duh robovanja da se opet bojite, nego primiste Duha posinstva u kojem kličemo: *‘Abba! Oče!’*. Sam Duh susvjedok je s našim duhom da smo djeca Božja.” (Rim 8,15-16)

Riječi molitve pratimo umom i srcem. Izgovaranjem riječi molitve prati se unutarnje djelovanje Duha Svetoga. Valja uskladiti ono što govorimo ustima i ono što nosimo u srcu. Tako naš duh postaje sličan duhu riječi koje izgovaramo.

Naše se srce mora poučljivo otvoriti Božjoj riječi, upiti je, da bi išlo gore, prema Bogu. Bog nas uči moliti: dao nam je prikladne riječi kojima ćemo mu se obratiti. Te riječi susrećemo u psalmima, u velikim molitvama svete liturgije i u samom euharistijskom slavlju.

Sveta Terezija Avilska ističe komplementarnost usmene i misaone molitve: „Ako izgovarajući potpuno razumijem i vidim, da govorim s Bogom, i više pazim na to nego na riječi, što ih izgovaram, molitva je zajedno unutarnja i usmena. Izuzetak je, ako kažu, da se razgovarate s Bogom, ako molite Očenaš, a pritom mislite na svijet. O tome šutim. Ako hoćete da govorite s Bogom, treba da govorite, kao što se dolikuje govoriti s tako velikim Gospodinom.” (PS 22,1)

Dodaje: „Ja ću uvijek stavljati misaonu molitvu uz usmenu, kada se god toga sjetim, zato da vas se ne prestraši, kćeri; jer ja znam na što spadnu te stvari zato što sam prešla stanovit napor u tome, pa ne bih htjela da vas itko uznemirava, jer je štetno ići sa strahom po tom putu. Jako je važno da shvatite da ste na dobrom putu, jer ako se nekom putniku kaže da je zalutao i da je skrenuo s puta, prisiljava ga se da ide od jednoga kraja do drugoga, pa koliko prođe, tražeći kuda mora ići, zamori se, potroši vrijeme i stigne kasnije. Prije nego počnete s usmenom molitvom koju ćete izgovarati, dobro bi se učinilo da provedete puno vremena u misaonoj." (PS 22,3)

Gdje god bude usmene molitve, kaže Terezija Avilska, pratit će je razmatranje pod pretpostavkom da molitva nije micanje ustiju, nego razgovor s nekim kojega se poznaje i voli.

Dobro je znati više molitava napamet, za razne situacije i prigode. Pamtimo ponavljanjem. Tako u naš um ulaze i pripjevni psalmi te postaju dio našeg znanja. Ako nemamo dovoljno činjenica, ne možemoi aktivno donašati zaključke. Na pamćenje loše utječu novi mediji. Gledajući ekrane postajemo mlitavi i bezvoljni.

Riječi koje nastaju iz srca molitelja žive su, bez balasta. Kajanje, naše težnje, pokloni, prošnja, zahvala i radost – pripadaju izvornom jeziku molitve. Nije lako naučiti govoriti molitvu svojim riječima. Stoga valja uporno vježbati.

Kad molimo Boga, živimo pred Njim. On nas pozna. Kad čovjek osjeća Božju prisutnost, kad se predaje u

Božje ruke, riječi same naviru. Kad je srce prazno, duša nema što reći. Govor postaje mučan. To siromaštvo ima svoj smisao i prihvaćamo ga. Izražavamo se oslanjajući se na vjeru, vjernost i poslušnost.

Govor molitve mora uvijek biti istinit i jezgrovit. Ograničavati se valja na bitno. Takve su riječi možda i bolje od onih koje same naviru. Bolje je rabiti svoje siromašne riječi nego bogate tuđe.

Iako nismo kojiput svjesni prošnje koju izgovaramo, molitva dolazi do Boga ako je um usmjeren prema Njemu, ako Ga slavimo.

Kad usmeno molimo, često smo u mislima negdje drugdje, bez osjećaja, bez misli o Boga.

Dobro je moliti s nakanom za nekog ili za nešto. Tada molitva dobiva nov smisao i djelotvornija je. Riječi molitve donose nam novo raspoloženje. Karmelićanski način molitve s nakanom zahtijeva najprije misaoni odlazak do Boga. Kad stignemo, kad osjetimo Božju prisutnost, odlazimo zajedno s Bogom prema bratu ili braći u ljubavi.

Molitveni oblici

Molitva uključuje i zahvaća sve što se događa u životu, bilo osobnom, bilo u zajednici: “Dakle, preporučujem prije svega da se obavljaju prošnje, molitve, molbenice i zahvalnice za sve ljude, za kraljeve i sve koji su na vlasti, da provodimo miran i spokojan život u svoj bogoljubnosti i ozbiljnosti.”(1Tim 2,1-2)

Blagoslov i klanjanje

„Blagoslovljen Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista, on koji nas blagoslovi svakim blagoslovom duhovnim u nebesima, u Kristu." (Ef 1,1-9) Tako sveti Pavao blagoslivlja Boga jer nam je obznanio otajstvo svoje volje. Prije svega blagoslivljamo Boga Oca jer nas je izabrao prije stvaranja svijeta. Mi smo oduvijek u njegovu na-umu, u njegovoj namisli. Bog nas izabire ne zato što smo mi dobri, već zato što je on dobar. Mi smo još uvijek na putu prema konačnom otkupljenju svojega tijela i ispunjenju Božjeg nauma spasenja. U stalnoj molitvi, u svakodnevnu odnosu s Bogom, sve jasnije raspoznajemo znakove toga nauma ljubavi.

Veličanjem prilazimo Božjem milosrđu, iskustvu Božje stvarnosti. (Ps 89,1-3)

U klanjanju susrećemo Boga, susrećemo Isusa Krista. Klanjanje je vanjsko i unutarnje čašćenje Boga i Isusa Krista. Shvaćamo Božju uzvišenost i svoju neznatnost. U klanjanju ne želimo nešto izmoliti, ne želimo ništa postići. Želimo se pokloniti i diviti Svevišnjemu.

Latinska je riječ za klanjanje: adoratio. Adoracija je obožavanje i ljubljenje Boga. Najčešće je euharistijsko klanjanje. Klanjamo se Isusu Kristu.

Molitva prošnje

Molitva prošnje, prozbena molitva Crkve, određena je unaprijed prihvaćenim Božjim jamstvom spasenja. Na

svršetku svijeta bit će prihvaćene sve ljudske molitve. „Ištite i dat će vam se! Tražite i naći ćete! Kucajte i otvorit će vam se! Doista, tko god ište, prima; i tko traži, nalazi; i onomu koji kuca otvorit će se.” (Mt 7,7-11) Ili: „U onaj me dan nećete ništa više pitati. Zaista, zaista, kažem vam: što god zaištete u Oca, dat će vam u moje ime.” (Iv 16,23) Ili: “Ako ostanete u meni i riječi moje ostanu u vama, što god hoćete, ištite i bit će vam.” (Iv 15,7)

Kad Bogu iznosimo svoje zemaljske nevolje, ne smijemo se prepustiti događanjima, iako se Bog pobrinuo za nas prije no što zaištemo. Molitva prošnje usko je povezana s molitvom zahvale preko te Božje brige za nas. Bog poklanja oprost od grijeha. Molimo za oslobođenje od tereta. Molimo blaženi život, sretan život.

Zagovorna molitva

Zagovorna molitva ima korijen u ljubavi prema bližnjemu. U njoj uključujemo osobe koje su nam bliske.

Zagovorna molitva je molitva prošnje, molba koja nas usklađuje s Kristovom molitvom. On je Zagovornik kod Oca za sve ljude, osobito za grješnike. Duh Sveti zagovara nas u skladu s Božjim naumima: „Tako i Duh potpomaže našu nemoć. Doista ne znamo što da molimo kako valja, ali se sam Duh za nas zauzima neizrecivim uzdasima.” (Rim 8,26-27).

Zagovarati, iskati nešto u prilog drugoga, u suglasju je s Božjim milosrđem. Onaj koji moli posredujući, ne

traži samo svoje nego i ono što se tiče drugih. U molitvi se naša duša stapa s dušom onoga za kojega molimo. Ako je ta duša u tami, osjećamo tamu. Valja moliti i za one koji nam čine zlo, ma koliko nam to na početku bilo teško. Nakon takve molitve osjećat ćemo se dobro.

Zahvalna molitva

Zahvalna je molitva temeljno raspoloženje molitve. Svoje najjače ostvarenje doživljava u molitvama slave. Od Boga primamo mnoga dobra, dobar je prema nama. Vidimo ljepotu stvorenoga svijeta i dobrotu koja se pokazuje u svijetu koji je Bog stvorio. Na tome mu zahvaljujemo.

Molitve pohvale su uzleti naše duše prema Bogu zbog primljenih duhovnih dobara.

„U svemu zahvaljujte. Jer to je za vas volja Božja u Kristu Isusu”. (1Sol 5,18) “U molitvi ustrajte, bdijte u njoj sa zahvaljivanjem.” (Kol 4,2)

Diskurzivna usmena molitva

Pojam diskurzivna molitva nije čest u svakodnevnom govoru. Diskurzivno moliti znači u molitvi obavljati procese analiziranja, raščlambe, mišljenja, zaključivanja, sjećanja i stvaranja slika. Predmet diskurzije često je i neko otajstvo.

Diskurzivna molitva je aktivna molitva i ima svojstva

usmene molitve i razmatranja. Razum i volja nadvladavaju osjetilnost. Do istine dolazimo postupno, korak po korak.

Sveta Terezija Avilska često moli diskurzivno. Povezuje usmenu i misaonu molitvu. U usmenu molitvu uključuje razum koji obavlja diskurziju. Neopazice se uz Božju milost događa prijelaz u misaonu molitvu. Ističe koliko puno dobiva duša koja moli savršeno usmenu molitvu i kako je Bog katkad uzdiže k nadnaravnim stvarima: „Ne mislite, da se crpe mali dobitak iz usmene molitve, ako se moli savršeno. Kažem vam, da je veoma moguće, te vas Gospodin podigne do savršenog motrenja dok molite Očenaš ili koju drugu usmenu molitvu. Tako eto pokazuje Njegovo Veličanstvo, da čuje onoga, koji mu govori, te Njegovo Veličanstvo govori njemu, jer mu podiže razum, veže misao i rekao bi, uzimlje iz usta riječ, pa i ako hoće, ne može govoriti nego s velikom mukom. No ako duša može što shvatiti, vidi, da se ono dobro, što ga uživa, ne može zaslužiti podnoseći sve muke i trudove na zemlji zajedno. To je dar Gospodina zemlje i neba, koji ga napokon daje kao Bog.” (PS 25,1)

Diskurzivna usmena molitva pospješuje duhovni rast. Tako moleći, postajemo duhovno zreliji i pripremamo se za pasivnu molitvu.

Lectio Divina – božansko čitanje

Lectio Divina jest osobno ili zajedničko čitanje odlomka Svetog pisma koje nas uvodi u razmatranje, molitvu i

kontemplaciju. Potječe iz vremena početaka kršćanstva i zadržalo se kroz cijelu povijest Crkve, osobito u samostanima. Božansko čitanje – *Lectio Divina* – učvršćuje povezanost teologije i molitve. Svetom se pismu ne pristupa radi izobrazbe, već da hranimo svoju vjeru kako bismo se približili Bogu, kako bismo utažili žeđ srca.

Moljenje s Božjom riječju tradicionalno se naziva *Lectio Divina* a susreće se i pod drugim nazivima: božansko štivo, škola Riječi, sveto čitanje ili čitanje u molitvi.

U kršćanskoj zajednici povećano je zanimanje za izučavanjem Svetoga pisma u liturgiji, katekezi, teološkim studijima, kulturi i u drugim vidovima ljudskog djelovanja. Tome je pridonijela i veća dostupnost modernih komunikacija. Osobno i zajedničko duhovno čitanje jest nešto što se pokušava posljednjih godina ponovno naučiti. Zanimanje značajno raste po Drugom vatikanskom saboru. Pape Ivan Pavao II. i Benedikt XVI. na razne su načine to poticali.

Dragocjeno je i plodonosno čitanje i molenje Svetoga pisma po pravilima Lectio Divina. Ono je dragocjeno za napredovanje u molitvi.

Karmelićani su od početka njegovali razmatranje Svetog pisma i molitvu. U prvotnom Pravilu iz XIII. stoljeća piše: “Svaki neka bude u svojoj sobi ili u njezinoj blizini, razmatrajući dan i noć o Zakonu Gospodnjem i bdijući u molitvi, osim ako je zauzet drugim opravdanim poslom.” U tererezijansko božansko čitanje uključen je molitveni duh Svete Terezije: razmatramo

i molimo kako nas je ona učila. Ona nam je dala smjernice, zamisli, predodžbe, stavove, mišljenja, ideje, orijentacije. Cilj božanskoga čitanja nije obogaćivanje našega znanja, već susret s Bogom kao osobom koja nam govori u riječima Svetoga pisma.

Lectio divina slijed je koji ima od tri do sedam dijelova. Najčešće ima četiri dijela – koraka. U afričkim crkvama obično ima sedam.

Papa Benedikt XVI. volio je *Lectio Divina* u pet dijelova. Peti dio jest Actio (djelovanje) – u svakodnevnom životu koji se događa unutar plana božanskog spasenja svjedočimo Božju riječ.

Lectio – čitanje

Čitanje (*lectio*) prvi je korak. Čita se odlomak iz Svetog pisma polako i pozorno, više puta. Sluša se Božji govor. Usvaja se odlomak. Misli se ono što se čita. Trudimo se shvatiti književni i povijesni okvir.

Čitanje se ovdje može upotpuniti proučavanjem i istraživanjem odlomka. Najbolje je Sveto pismo čitati s pomoću Svetoga pisma: rabimo paralelne tekstove i komentare oboružani strpljivošću. Dakle, nastojimo dubinski shvatiti odlomak.

Čitamo polako, dok neka riječ ne dotakne naše srce. Nije nam namjera čitajući steći moralna znanja, nego se razvijati kako bismo susreli Boga.

Meditatio – razmatranje

Razmatranje (meditatio) drugi je korak. Razmišljamo o onome što smo pročitali. Uzdižemo se s razine

doslovnog smisla na duhovni: na alegorijski, moralni i anagogički.

U onome što smo pročitali nastojimo prepoznati značenja koja to ima u Kristu (alegorijski, preneseni smisao), pročitano nas može ponukati na ispravno djelovanje (moralni smisao) ili ga možemo sagledati u njegovu vječnom značenju kojim nas uznosi prema Bogu (anagogički, vječni, "pobožantsveni" smisao).

Značenje toga četverostrukog smisla dobro nam objašnjavaju srednjovjekovni stihovi (KKC 118):

Slovo uči događaje, alegorija što vjerovati,
moral što činiti, anagogija kamo težiti.

Dakle, shvaćamo duhovna značenja pročitanog odlomka. Pretvaramo riječ u Božju riječ. Razmišljamo o duhovnom smislu odlomka. Oslonci su nam Krist, vjera, ufanje, ljubav ... Povezujemo sebe s pročitanim. Što meni Bog govori? Razmišljamo o pojedinim idejama i stalno se vraćamo na njih. Taj se dio razmatranja naziva na srednjovjekovnom crkvenom latinskom jeziku *rumination*, "preživanje".

U potrazi smo za dubinskim smislom riječi koje su nam došle s neba, riječi koje su stoljećima ponavljane u različitim okolnostima.

U meditaciji nije bitno razmišljanje o pročitanome. Bitno je da riječ uđe u naše srce, da ju osjetimo, da osjetimo Boga, da osnažimo svoju čežnju za Bogom. Pritom se razvija novo shvaćanje sebe.

Oratio – molitva

Molitva (*oratio*) treći je korak božanskog čitanja. Molimo Gospodina. Otvaramo srce Gospodinu. Oblik molitve ovisi o stanju srca nakon prvih dvaju koraka. To može biti blagoslov i klanjanje, zahvalna molitva, zagovorna molitva ili molitva prošnje.

U molitvi polažemo pred Boga svoju čežnju i molimo Ga da nas čežnja ispuni.

Contemplatio – unutarnja molitva

Contemplatio (unutarnja molitva) četvrti je korak Lectio Divina. Bog govori. Klanjamo se. Otvaramo um, srce i dušu. Čeznemo za time da nas Božja riječ obuzme, da joj se predamo. Mir, osjećamo Božju prisutnost.

Molitva u kontemplaciji ostaje bez riječi, postaje šutnja. Nadilazimo osjetila. Sami ne možemo ući u kontemplaciju: to je Božji dar.

Lectio Divina je milost. Bez Duha Svetoga bila bi to samo ljudska vježba, intelektualna igra. Sveti Duh otvara um i srce vjernika.

Časoslov

Božanski časoslov ili Liturgija časova (*Divinum Officium – Liturgia Horarum*) jest propisana knjiga svakodnevnih molitava za klerike i redovnike. To je molitva Crkve kojom se, prema staroj kršćanskoj predaji, davanjem hvale Bogu posvećuje čitav tijek dana i noći.

Časoslov je javna molitvu Crkve. Liturgija časova određena je da postane molitva svega Božjeg naroda,

svih vjernika zajedno i svakoga vjernika osobno. U njoj sam Krist nastavlja obavljati svoju svećeničku službu po Crkvi. Svatko uzima udjela prema ulozi koju obnaša u Crkvi i okolnostima osobnog života. To znači da svi vjernici mole časoslov prema svojim mogućnostima. Preporučuje se i laicima moliti, bilo sa svećenicima bilo zajedno okupljeni, dapače i svatko sam.

Djela apostolska na više mjesta svjedoče da je kršćanska zajednica jednodušno molila. Spominje se da su se učenici okupljali za molitvu u treći čas dana. Spominju se i šesti i deveti čas. Postoje svjedočanstva prve Crkve da su i pojedini vjernici posvećivali molitvi određene sate.

Liturgija časova postupno je postajala crkvenom molitvom. Obavljala se u određeno vrijeme i na određenim mjestima kao nužna nadopuna Euharistiji: vrhunac bogoslužja sadržan u euharistijskoj Žrtvi proteže se na sve časove ljudskog života.

Služba časova je, kao i sve kršćansko slavljenje, eshatološki navještaj spasenja koje smo primili u Kristu te zahvala za taj dar koji nam dolazi od Boga. Časoslov je slavljenje našega života u Kristu.

Knjiga koja se nekoć nazivala Brevijar u proteklim je stoljećima poprimala razne oblike. Doživjela je niz promjena, a nakon Drugoga vatikanskoga koncila prilagođena je za zajedničko moljenje.

U Konstituciji o svetoj liturgiji Drugoga vatikanskoga koncila (Sacrosanctum concilium – SC) piše: „Kada tu divnu pjesmu hvale prema propisu pjevaju svećenici i drugi koji su odlukom Crkve za to određeni, ili kad

je na odobreni način Kristovi vjernici zajedno mole sa svećenikom, tada je to zaista glas same Zaručnice koja oslovljava Zaručnika, štoviše, to je molitva koju Krist sa svojim tijelom upravlja Ocu." (SC 84)

Karmelićani s osobitim žarom mole časoslov. Bez časoslova ne bi bili karmelićani. Već u prvotnom Pravilu piše: "Oni, koji znaju moliti Časoslov s klericima, neka ga mole po uredbi svetih Otaca i zakonitom običaju Crkve. Oni pak koji ga ne znaju moliti, neka izmole 25 Očenaša za Službu čitanja, osim u nedjelje i svetkovine kada za istu molitvu taj broj treba udvostručiti, tako da se izmoli 50 Očenaša. Istu će pak molitvu trebati izmoliti 7 puta za Jutarnju. Tu molitvu treba izmoliti isto tako 7 puta za svaki drugi sat, osim Večernje, za koju će istu trebati izmoliti 15 puta."

Crkveni dokumenti potiču da se nedjeljom i u svečanije blagdane u crkvi zajednički slave glavni časovi, osobito večernja. Preporučuje se i laicima da mole božanski časoslov, bilo sa svećenicima bilo zajedno okupljeni, dapače i svaki sam. (SC 100)

Tijek časova tako je određen da, koliko je moguće, časovi budu prilagođeni vremenu u stvarnim uvjetima današnjega života. Glavni časovi su pohvale (jutarnja molitva) i večernja (molitva uvečer). Povečerje valja tako urediti da na prikladan način odgovara svršetku dana. U koru se održavaju manji časovi: treći (oko 9 sati), šesti (oko 12 sati) i deveti (oko 15 sati). Izvan kora dopušteno je izabrati jedan od njih, koji više odgovara vremenu dana. Povečerje se moli prije samoga odlaska na počinak.

Sastavni su dijelovi molitve časova himni, psalmi i hvalospjevi, antifone, biblijska čitanja, molbenice, prošnje i molitve te određeni odabrani tekstovi koji prate liturgijska vremena kroz godinu: došašće, božićno vrijeme, korizmu, vazmeno vrijeme te vrijeme kroz godinu. Jednako tako, molitva časoslova prati i vlastita svetačka slavlja i zajednička svetačka slavlja kao što su blagdani Blažene Djevice Marije, svetaca, mučenika, pastira i naučitelja te svetih muževa i žena. Kako bi liturgija časova zaista postala izvor pobožnosti, u slavljenju se srce treba uskladiti s ustima, dušu s glasom. Zato je dobrodošla bogatija liturgijska i biblijska naobrazba, poglavito s obzirom na psalme. Svete riječi psalama razmatranjem se i molitvom časoslova usele u um i srce.

Sveta Terezija Avilska više puta započinje izlaganja riječima: „Jednom dok sam molila Časoslov ...” Daje i upute za molitvu: “Želim zajedno vazda govoriti, kad se sjetim, o unutarnjoj i usmenoj molitvi, da vas, kćeri, ne straše. Ja sam sama u tom pogledu pretrpjela nešto muke pa znam, kamo šibaju takve stvari. Zato ne bih rado, da vas itko uznemiruje, jer je šteta ići u strahu tim putem molitve. Veoma je zamašno za vas, znate li, da ste na pravom putu eda vam ne kažu, da ste zalutale. Jer kad se kaže, da je neki putnik zalutao i izgubio put, vele, da tumara sad amo, sad tamo i sve traži, kuda bi uperio, pa se umori, potrati vrijeme i dođe prekasno. Ko može reći, da je zlo, počnemo li moliti časove (hore) ili čislo (ružarij) tim, da promislimo, s kim ćemo govoriti, a ko smo mi, što govorimo, eda vidimo, kako imamo postupati s njim?” (PS 22,3)

U prvoj redakciji je pisalo: „ ... prije nego počnete s usmenom molitvom – to jest moliti časove ili čislo – provedite puno sati u misaonoj. Da, jer ne smijemo doći razgovarati s princem kao s kakvim seljačićem ili kao s kakvom jadnicom kao mi, jer i nije važno da li nas oslovljavaju s ti ili s Vi.”

Časoslov nam stvara ozračje razmišljanja o Božjoj riječi. Bolje molimo. Molitelj je nositelj Isusova glasa i glasa Crkve. Časoslov je Isusova molitva, molitva Crkve. Kad molimo časoslov, Isus moli.

Časoslov je oduvijek bi vrlo cijenjena knjiga. Čuven je Časoslov Farnese koji je Julije Klović, najznamenitiji slikar minijatura renesansnog razdoblja brižljivo oslikavao punih devet godina (1537. – 1546.). Ta knjiga na poseban način privlači strane i hrvatske proučavatelje Klovićeva opusa i povijesti sitnoslikarstva uopće. Na El Grecovu portretu Klović prstom pokazuje na ovo djelo.

Njegovu iznimnu umjetničku vrijednost i ljepotu uspio nam je približiti pretisak vrhunske kvalitete zalaganjem Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Krunica

Krunica Blažene Djevice Marije – Gospina krunica, ružarij ili Djevičin psaltir – znak je raspoznavanja katolika. Molitva krunice istodobno je i kontemplativna molitva, i molitva motrenja i molitva osluškivanja.

Moleći krunicu, po Djevici Mariji razmatramo otajstva Isusova života. Život se Gospodinov pojavljuje u

životnom okviru Gospe: na događanja u životu Isusa Krista gledamo očima Djevice Marije. Ponavljajući molitvu Zdravomarija, postupno se navikavamo na to uzajamno prožimanje.

U krunici nam Marija pomaže ući u molitvu, daje nam pristup Isusovoj ljudskosti i uvodi nas u tajne svojega Sina. Tako nam omogućuje sudjelovati u svojoj molitvi, najdubljoj koja je ikad postojala.

Moli li se polako i sabrano, krunica često ima moć uvesti nas u prisnost s Bogom. Kad nam nedostaje snage za unutarnju molitvu, posegnimo za krunicom pa ćemo se ubrzo naći u stanju unutarnjeg mira i zajedništva s Gospodinom.

Kad upijemo krunicu, ona postaje tih i miran krajolik u koji se možemo povući i naći smirenje. U nama se događa neprimjetna promjena, liječimo dušu. Ponavljaju se vrlo čisti i sadržajno bogati molitveni obrasci. Time se stvara prostor u kojemu se ono unutarnje zadržava.

Usred molitve krunice, usred meditacije, ponekad nastupa mir, duboka tišina kakvu samo Bog može darovati. Izvana gledano, molitva jednako teče dalje, ali se istodobno nešto mijenja: srce se sasvim predaje Bogu, okreće se prema njemu, počiva u njemu, želi ostati kod Boga.

Krunicu nije lako moliti. Zahtijeva prisutnost duha i sabranost. Ako smo nemirni, u traženju religioznih odgovora – s molitvom krunice nećemo niti početi. S krunicom ide zajedno živa vjera. Moramo utihnuti i sabrati se. Moliti polako, razmišljajući. Molitva zahtijeva

miran ritam i gotovo misaono otezanje, što molitelju omogućuje razmatranje otajstava Gospodinova života. Razmatranje je, drugim riječima, sanjarenje, duša krunice. Bez toga je ona prazna.

Za takvu molitvu treba dozrjeti. Zato ne možemo od djece tražiti da mole krunicu. Brzo im dosadi. Ali kad vide mamu i tatu da mole, tada će možda, poput Isusovih učenika, reći: “Nauči i nas moliti.” Kad osjete da iz te molitve izlaze djela kao iz Isusove molitve, tada dolazi izbor, dolazi prihvaćanje.

Na osebujan se način povezuju različite pobude u molitvi krunice. Ona sadrži stalno iznova ponavljani zaziv za Marijinu pomoć i sposobna je u sebe prihvatiti svu bijedu koja tišti naš život. Sadrži promatranje i razmišljanje o postojanju ispunjenu Bogom i radost u njegovoj unutarnjoj punini. Sadrži smirujući boravak u bliskosti. Ujedno se u njoj pokazuje značenje Marijina lika u Kristovu životu.

RAZMATRANJE

Slike koje stvaramo kod razmatranja unose nas u događaje o kojima razmišljamo. Te slike nastaju posredstvom unutarnjih i vanjskih osjetila. Sveti Ivan od Križa upozorava da ti „imaginarni doživljaji naravnog reda" (US 1, 12,2) ne pridonose sjedinjenju s Bogom.

Unutarnja osjetila su predodžbena moć (imaginacija) i mašta: „Ove dvije moći obično služe jedna drugoj, jedna razmišlja uza slike, a druga oblikuje slike i slika maštajući." (US 1,12,3) Nije dobro stvarati slike koje nismo niti ćemo ih iskusiti. Takve su slike nestvarne. Ni slike stvorene na temelju vanjskih osjetila nisu bolje: „Oni koji, dakle, predočuju Boga nekom slikom, ili kao veliki oganj ili sjaj, ili koji mu drago oblik, te misle da nešto takvo ima sličnosti s Bogom, veoma se udaljuju od Njega. Bez sumnje su takva razmatranja potrebna početnicima kao način meditacije, da im duša uzljubi Boga i da se hrani putem osjeta, pa im spomenuti oblici služe kao daljnje sredstvo za sjedinjenje s Bogom. (US 1,12,5) Tako kaže i sveti Pavao u Djelima apostolskim: „Ne smijemo držati da je Božanstvo slično zlatnoj, srebrnoj ili kamenoj stvari – tvorevini ljudskog umijeća i mašte." (DJ 17,19) Sveti Ivan od Križa objašnjava početnicima da su od Boga pozvani

na duhovnija, nevidljiva dobra i da u tu svrhu napuste slast razmatranja slikama.

Sveta Mala Terezija rano je počela razmatrati iako nije znala da molitve koje obavlja imaju naziv – razmatranje. Imala je deset godina: „U toj dobi nije me još nitko bio naučio kako se obavlja razmatranje; ja sam to, međutim, toliko željela, ali Marija, kako me je smatrala dosta pobožnom, dopuštala mi je samo usmene molitve. Jednoga dana upitala me jedna od mojih učiteljica u opatiji što radim u slobodne dane kad sam sama. Ja joj odgovorih da se zavučem u jedan prazni prostor iza svoga kreveta, koji lako mogu zatvoriti zastorom, i ondje razmišljam. „Ali o čemu razmišljaš?“ upita me ona. „Razmišljam o dragom Bogu, o životu ... o vječnosti ukratko, razmišljam! ... Sada razumijem da sam tada i ne znajući obavljala razmatranja i da me je već tada dragi Bog potajno poučavao.“ (PJD A4,71)

Ona piše o promjenama koje su nastupale u njezi-nu pristupu razmatranju u zrelim godinama. Nakon nastalih teškoća traži nove izvore prikladne za udubljivanje i razmatranje. Nalazi ih u Svetom pismu, nadasve u Evanđelju. Sveto Pismo je poticajno djelovalo na osjećajnost razgovora s Bogom. Tada bi bila svjesna duboke i tihe Božje prisutnosti. Evanđelje bi ju prosvijetlilo te pomoglo u razlučivanju dvojbi poziva i tame. Evanđelje zauzima u Crkvi jedinstveno mjesto. Ima izvanredno jaku privlačnu snagu koja je u svim vremenima djelovala na svetce. Terezija govori: „U dobi od sedamnaest i osamnaest godina nisam imala druge duhovne hrane, ali poslije su me sve knjige ostavljale u suhoći, i još sam u tom

stanju. Ako otvorim knjigu kojega duhovnog pisca (pa i najljepšu, najdirljiviju), odmah osjećam da mi se srce zatvara, te čitam, da tako kažem, bez razumijevanja, ili ako i razumijem, duh mi se ukoči i ne može razmatrati U toj nemoći dolazi mi u pomoć Sveto Pismo i *Nasljeduj Krista*; u njima nalazim hranu krepku i sasvim čistu. Ali nadasve me kod mojih razmatranja zaokuplja Evanđelje; u njemu nalazim sve što je potrebno mojoj siromašnoj duši. U njemu otkrivam uvijek nova rasvjetljenja, skrivene i tajanstvene misli. Razumijem i znam iz iskustva da je kraljevstvo Božje u nama." (PJD A8,170) Naglasak toga njezina razmišljanja sadrži *Katekizam Katoličke Crkve:* „Evandjelje me prije svega zaokuplja za vrijeme molitve; u njemu nalazim sve što je potrebno mojoj siromašnoj duši. U njemu otkrivam uvijek nove spoznaje, skrivena i otajstvena značenja". (KKC 127) Sveto pismo utjecalo je i na odabir dijela njezina imena, ono „i Svetoga Lica". „Prezren bješe, odbačen od ljudi, čovjek boli, vičan patnjama, od kog svatko lice otklanja, prezren bješe, odvrgnut. A on je naše bolesti ponio, naše je boli na se uzeo, dok smo mi držali da ga Bog bije i ponižava. Za naše grijehe probodoše njega, za opačine naše njega satriješe. Na njega pade kazna – radi našeg mira, njegove nas rane iscijeliše."(Iz 53,3-5) Ona je toliko proučavala Sveto pismo da se novakinjama činilo kako znade Bibliju napamet. Čitala je Bibliju i tematski. Pronalazila bi u Bibliji razbacana mjesta srodne teme. Uočavala je jedinstvo Staroga i Novoga zavjeta. Isus je bio temeljni sugovornik. Molitveno je čitala Bibliju. Molila je Biblijom.

Osnove razmatranja

Razmatranje je uvod u unutarnju molitvu. To je njezin početak, pripremna faza. Ono može biti prisutno i tijekom postupka unutarnje molitve: može biti molitva sjedinjenja, molitva spokoja ili molitva unutarnje tišine.

Umjesto pojma *razmatranje* koriste se i ovi pojmovi: katolička meditacija, mentalna molitva i misaona molitva.

Pojam *meditacija* prečesto je prisutan u raznim vidovima današnjega govora, no ovdje će se isključivo rabiti sukladno kršćanskoj tradiciji. Naziv mentalna molitva pak mogao bi biti i zbirni pojam za stanje prijelaza od razmatranja ka kontemplaciji.

Razmatranje je traženje i shvaćanje razloga i načina kršćanskog života. Tako raste naše shvaćanje ljubavi Isusa Krista i potom djelovanja u svakodnevnici. U razmatranju upijamo stvarnosti vjere i tražimo svetu istinu. Iz svojega postojanja ulazimo u prostor vjere. Uzdižemo se na više razine životne snage i slobode te stječemo pravilnu sliku stvarnoga svijeta.

Najvažnije je kod razmatranja to da ono postane molitva: da dođemo pred Isusa, da se probijemo do Božjega srca. To kojiput rađa duboku radost, a kojiput veliku muku. Traženje istine ne događa se samo u krugu razuma: da je tako, iz razmatranja bi slijedila teologija ili filozofija. Pri razmatranju uključujemo srce, cijelo svoje biće i okrećemo se k Bogu: ono unutarnje biva nam prosvijetljeno.

Pojam razmatranje u širem se smislu veže i uz

časoslov, božansko čitanje (*Lectio Divina*) i krunicu. U Karmelu se osobito njeguje moljenje časoslova.

Tema razmatranja

Učinkovitost razmatranja povećava se ako se dobro odredi tema razmatranja. Ako tema razmatranja nije jasna, razmatranje je raspršeno i neučinkovito.

Redovito valja razmatrati Sveto pismo, osobito Evanđelje i Kristova otajstva. Na primjerima iz Evanđelja razmatramo krjeposti. Razmišljamo, osjećamo i učimo slijediti Krista. Primarni nam je cilj spoznaja Kristove ljubavi i jedinstva s Njime.

U razmatranju Bog se uključuje: „Sine čovječji, sve riječi što ću ti reći uzmi k srcu." (Ez 3,10) "Da poslušam što mi to Jahve govori." (Ps 85,9)

Apstraktne je teme teško predstaviti si u mašti. Pri razmatranju Božje ljepote dobar je induktivni pristup. Najprije se u mašti stvaraju slike vidljivoga svijeta. Od ljepote prirode uzdižemo se do ljepote Boga. Slike koje stvaramo u mašti mogu biti neodređene, bez kristalne jasnoće. No kojiput su zamućene slike jače i djelotvornije od bistrih.

Kad razmatramo otajstva, istine koje su objavljene od Boga bliske su nam. Razmatraju se otajstva spasenja, objave, otkupljenja, sjedinjenja s Bogom, utjelovljenje i mnoga druga. Razmatrajmo, primjerice, Isusovo rođenje. Na polnoćki smo: slavimo rođenje Isusa Krista, koje se događa upravo sada, a ne prije dva tisućljeća.

U misaonoj smo vezi s tim događajem u vječnosti. A vječnost je stvarna. Razmišljamo o otajstvima na temelju učenja Crkve. Shvaćamo uz aktivnost osjetila i mašte. Vodeća emocija neka bude ljubav. Potom misaono postajemo sudionici događaja. Vidimo i osjećamo događaje iz Svetog pisma kao stvarne u trenutku sadašnjosti i u bezvremenosti našeg postojanja. Krist nas vidi na polnoćki i mi vidimo Njega, razgovaramo s Njime, i to sada, u sadašnjosti. A taj se razgovor ne vodi u mašti, on je stvaran.

Molitva razmatranja prije ili kasnije pokazuje sklonost k pojednostavljenju. U početku je predmet razmatranja širok, s mnogo gledišta. Predočavamo si, promišljamo, zaključujemo. Postupno sve postaje jednostavnije, ali i intenzivnije. Misli ima manje, ali one su dublje i plodnije. Unutarnji govor prelazi u šutnju.

Spoznaja, kao posljedica razmatranja, manje je važna. Bitno je djelovanje, naša promjena temeljena na spoznajama stečenim razmatranjem.

Povlačenje u jednostavnost i tišinu ne smije nas odvesti u nestvarni svijet, u sanjarenje i maštanje. Uvijek moramo biti u stvarnom odnosu s Bogom.

Težimo tome da naš odnos s Njime bude jednostavan, čist, odraz nas samih kako bi nam istina Božje objave postala bliska. Viša spoznaja svijeta i života pritom je manje važna. Bitno je da se naša volja okrene iz svoje svakodnevnice prema shvaćanju svojega postojanja u Bogu. Cilj je prihvaćanje Božje istine. Tome se protivi naša volja koja nam uporno govori da smo najpametniji i najbolji.

Otvaranje je polagan i postupan proces. Trajanje razmatranja ne mjeri se minutama, nego promjenom duhovnog stanja. Cilj detaljnog razmatranja tajni vjere jest povećanje Božje ljubavi u našim srcima. Prijelaz u unutarnju molitvu djelovanjem volje postaje spontan.

Molitva sabranosti

Molitva sabranosti posljednja je u nizu aktivnih, nemističnih oblika molitve. Naziva se još i aktivno poniranje ili neulivena molitva sabranosti.

U molitvi sabranosti duša okuplja sve svoje snage. Posvješćujemo prisutnost Boga u svojoj duši. Sabiremo osjetila kako bismo omogućili rast srcu. Razum miruje, volja se klanja Kristu. Duša razgovara s Bogom bez riječi. Klanja se Bogu i slavi Ga. Ako nam je to jasno, lakše ulazimo u prijateljski razgovor s Bogom. Razgovaramo s Njime u svojoj nutrini, gledamo Ga u sebi, slušamo Ga u sebi. Takva je molitva najprikladnija za prihvaćanje milosti kontemplacije. Danas se pojam sabranost obično rabi u drugačijem – užem značenju.

Za ulazak u molitvu potrebna je sabranost. Sveta Terezija nas podsjeća: „Sad se vratimo k svojoj usmenoj molitvi, da znamo, kako treba moliti, te molimo tako, da nam Bog da sve zajedno, i neopazice, i kako je rečeno, da molimo, kako dolikuje. Već je poznato,najprije treba ispitati savjest, moliti ispovijed i prekrižiti se. Odmah se, kćeri, jer ste same, ogledajte, da nađete društvo. A čije društvo može biti bolje od Učitelja, koji je naučio

molitvu, što ćete je moliti? Predočite, da je sam Gospodin združen s vama, gledajte, s kakvom vas ljubavlju i poniznošću uči. I vjerujte mi, dok možete, ne budite bez tako dobra prijatelja. Ako se priviknete, da ga privlačite k sebi, pa ako On vidi, da to radite s ljubavlju i da mu nastojite ugoditi, nećete ga moći, štono riječ, odbaciti od sebe. On vas neće nikad ostaviti, pomagat će vam u svim vašim nevoljama, i svagdje ćete ga držati. Mislite li, da je malenkost imati uza se takva prijatelja?” (PS 26,1)

Sveta nas Terezija Avilska uči kako se sabire misli: „O sestre, koje ne možete mnogo razumom promišljati ni sabrati misao, da se ne rastresate, priviknite se, priviknite na to. Gle, ja znam, da vi to možete, jer i ja provedoh mnogo godina mučeći se, jer ne mogoh svoje misli mimo zadržati kod jedne stvari. To je veoma velika muka. Ali znam, da nas Gospodin neće tako ostaviti same, te nas ne bi pratio, ako mu se ponizno približimo i molimo ga za to. ... Ne želim sada, da o Njemu razmišljate ni da zamišljate mnogo misli ili svojim razumom razmatrate visoka i nježna razmatranja. Samo vas molim, da ga gledate.” (PS 26,2)

Kako bismo lakše razgovarali s Isusom, pomaže nam Isusova slika ili lik. Velika je pomoć i uzeti duhovnu knjigu da bi se sredile misli.

Sve traži svoju mjeru: „Kao što spomenuh na početku, već sam pisala, kako vam se treba držati u tim smetnjama, što ih ovdje uzrokuje zloduh, i kako se ne smijete silom tjelesnom započeti sabirali, van blago, da uzmognete neprestance ostati što sabranije;

neću ovdje spominjati više, već ono, što mi se čini, da je veoma potrebno pretresati s iskusnim osobama." (ZD 2,10)

Velik put u malo vremena prijeći možemo ako se ne bavimo vanjskim osjetilima i svoje osjećaje skupimo u svojoj nutrini. Povlačimo osjetila iz vanjskoga svijeta i odstranjujemo ih te često nismo ni svjesni ulaska u smirenost.

Osnovna preporuka početnicima za uspješnu molitvu sabranosti jest da valja moliti zatvorenih očiju. Kasnije gledamo otvorenim očima i ništa ne vidimo.

Volja duši daje znak da se želi sabrati i osjećaji će se poslušno povući. Kad volja opet pozove osjećaje, oni se vraćaju. Kako nema vanjske smetnje, duša je sama s Bogom i može upoznati sebe.

Savjeti se možda čine nejasnima, no valja pokušati i uvjeriti se u uspješnost molitve sabranosti. Terezija Avilska nam objašnjava: "Premda se na ovaj način moli naustice, mnogo se brže sabere duh, a ova molitva nosi sa sobom i mnogo dobara. Zove se sabranost, jer duša sabere sve svoje moći i s Bogom svojim ulazi u sebe. Tu je brže poučava njezin božanski Učitelj i daje joj prije molitvu mira, nego na ikoji drugi način. Jer tu sama sa sobom može razmišljati muku Isusovu i predočiti Sina i prikazati ga Ocu, a ne mora mučiti razuma idući Sina Božjega tražiti na gori Kalvariji, u vrtu i uza stup bičevanja." (PS 28,4)

Nakon molitve sabranosti lako ćemo usmeno moliti. Gospodin je sklon osloboditi nas napora kad molimo. Terezija Avilska detaljno objašnjava molitvu sabranosti

jer joj je puno pomoglo povlačenje u sebe: „Kažem: ako hoće, jer znajte, da ulazak duše u sebe nije nešto vrhunaravno, već je u našem htijenju. I zato mi možemo učiniti s pomoću Božjom. A bez te pomoći ne možemo ništa, ne možemo ni pomisliti dobru misao. Zato nije to šutnja duševnih moći, već njihovo zatvaranje u dušu." (PS 29,4). Na rubu autografa napisano je: „Hoće da kaže vrhunaravno ili što nije dano našoj slobodnoj volji s redovnom milošću Božjom." Naglašava kako je za veliku korist molitve sabranosti potrebno malo vremena. Valja se truditi malopomalo „godinu, a možda i pola godine".

Svojstva razmatranja

Različite osobe različito razmatraju čak i ako su imale istog učitelja. Prije razmatranja moramo se smiriti i sabrati. Bez namjere nema molitve. Razmišljanje puno vjere prije molitve postaje razmatranje. Predočavamo sebi svetu poruku, jasno uočavamo što ona kaže, prodiremo u njezin sadržaj, uklapamo se u njezin red, prihvaćamo smisao i mijenjamo se. Razmatranjem oblikujemo kršćansku svijest.

Napredujemo ponajprije Božjom milošću a tek onda ljudskim nastojanjem. Postupno čistimo dušu od sebičnosti i oholosti, od svega što nije Bog, kako bismo se otvorili Istini bez osjetilnih slika. Pozornost se lakše održava ako je pri ruci Sveto pismo ili koja druga knjiga vjerskog sadržaja. Čitanje duhovnog štiva vodi nas k shvaćanju vjerskih istina. Čitanje kao priprema

za molitvu vodi nas prema nekoj od istina koja će biti temom razmišljanja. U molitvi sabranosti čitanjem se pripremamo za počivanje u Bogu. Čitamo pozorno i polako. Pobožnost nam pomaže u nalaženju prikladnih ideja za razmatranje. Ne smijemo biti grčeviti u traženju jer nam se tada um zamuti i sav trud postane beskoristan. Ako se tijekom molitve rastresemo, dobro je imati pri ruci knjigu i udubiti se u nju. Sveta Terezija Avilska govori o dušama koje ne mogu smisleno razmatrati: „Ima duša i razuma razuzdanih poput neukroćenih konja, kojih nitko ne može zaustaviti. Sad idu amo, sad tamo, vazda nemirne. Ili je takva njihova narav ili to Bog pripušta." (PS 19,2)

U molitvi, u svakodnevnom razmatranju Gospodina, primamo snagu Božje ljubavi. Slušati, razmatrati, šutjeti pred Gospodinom koji govori jest umijeće koje se uči tako da ga se neprestano provodi. Molitva je dar koji je Božje djelo, ali iziskuje redovitost s naše strane. Postojanost je osobito važna. Ona se produbljuje u vjernu obavljanju. Tada je kadra prosvijetliti naš život, kako nas to uči Isus.

Razmatrati se može odgovaranjem na prethodno naučena pitanja, kao što se u školi uči promatrati i analizirati umjetničko djelo. Takav red nije nužan. Bolje je usvojiti načine razmišljanja i slobodno prići temi razmatranja. Bitan je sadržaj kako bi nas razmatranje vodilo prema Božjoj ljubavi. Onima koji nisu uspješni u razmatranju sveta Terezija preporučuje da odaberu kratak dio molitve ili Svetog pisma te ga pomno promatraju i razmišljaju o njemu. Razmatranje pročitanoga

i uspoređivanje sa sobom vodi nas na pravi put života. Vrijednosti prepoznajemo ako se ne zavaravamo, ako smo ponizni. Razmatranjem poboljšavamo svoje shvaćanje Božje ljubavi prema nama. Ono pokreće našu volju koja usmjerava našu ljubav k Bogu.

Ulaskom u razmatranje um se u potpunosti zaokuplja temom razmatranja. Iz svijesti izbacujemo ometajuće slike i osjećamo Božju prisutnost. Poticaji iz vanjskoga svijeta stišavaju se. Volja ih nadvladava i kida veze s vanjskim svijetom, kojega smo svjesni, ali ne odgovamo njegovim pozivima. Budni smo, pripremamo se za unutarnju molitvu.

Promatramo sebe, svoje grijehe, svoju nesavršenost. Znamo da će nam Bog pomoći. Bog nas voli. Mi volimo Isusa. Isus je naš Bog. Promatramo Isusa u raznim prilikama tako dugo dok se u nama ne stvori želja da ga slijedimo. Svoje osjećaje pretvaramo u riječi, u molitvu. Ako se zanesemo u promatranju Božje slave, prelazimo u unutarnju molitvu u kojoj više nema riječi.

Prijelaz na unutarnju molitvu

Sveti Ivan od Križa govori o znacima koji nas upućuju na korisnost prijelaza s razmatranja na unutarnju molitvu. Tim se prijelazom sprječava nelagoda zbog nenadane neplodnosti razmatranja. Vrijeme prijelaza mora biti pažljivo odabrano. Ne smije se odugovlačiti s prijelazom kako se ne bi ometao hod prema Bogu. Nije dobro niti prekinuti s razmatranjem prerano jer utisci unu-

tarnjih moći pomažu početnicima u razvoju duhovnosti. Sveti Ivan pokazuje tri znaka. Ako se sva tri pojave, onda je nastupilo vrijeme za unutarnju molitvu. Ti su znaci:

- snaga razmatranja je oslabjela,
- nema volje ni za počinjanje razmatranja,
- duši je lijepo biti s Bogom u ljubavi bez ikakvih djelovanja i razmišljanja

Sveti Ivan od Križa kaže: „Prvi je znak da duša vidi u sebi kako već ne može razmišljati ni razglabati pomoću slika, niti u tome uživati kao što je prije običavala; nego nalazi suhoću. ... Ali, dok s užitkom može razglabati u razmatranju, ne smije ga napustiti. ... Drugi je znak kada duša vidi da nema nikakve volje, da ni maštu ni osjete upravi na bilo koje posebne stvari, bilo vanjske bilo unutarnje... Treći i najsigurniji znak jest da duši godi stajati u samoći s ljubavnom pažnjom prema Bogu, bez promatranja pojedinosti u unutarnjem miru i spokojstvu, bez čina i vježbi svojih moći pamćenja, razuma i volje.” (US 1,13,2-4)

Treći znak, znak Božje ljubavi, na početku prijelaza nije lako prepoznati. Ta je ljubav blaga i nježna a duša je zaokupljena razmatranjem. Razmatranje je osjetno pa je teže uočiti neosjetni Božji utjecaj.

Varijacija tih znakova dana je i u djelu: „Tamna noć” (TN 1,9,1-9). Znakovi se tumače u drugom svijetlu. Objašnjavaju nastanak suhoće kao posljedice praznine u osjetima. Tako suhoća postaje znak potrebe prijelaza na unutarnju molitvu. Duša je, Ivanovim riječima, ušla u: „tamnu noć osjeta”.

UNUTARNJA MOLITVA

Tradicionalno se za unutarnju molitvu rabe još i ovi izrazi: kontemplacija, motrenje, molitva mira i čuvstveni razgovor.

U samoći i tišini dolazimo pred Boga u želji da s Njime uspostavimo prisan odnos u ljubavi. Bog se u šutnji obraća čovjeku. Čovjek se otvara Bogu. Ništa ne čini. Čeka Božju milost. Dopušta da u njemu djeluje Krist i vodi njegovu molitvu. Odnos s Bogom produbljuje se, ne može ga poremetiti nikakva stvarnost. Molitelj shvaća da molitvom ne biva oslobođen od kušnji i trpljenja, već ih može živjeti u jedinstvu s Kristom, s njegovim trpljenjima. Duša gleda Isusa Krista ili Oca. To je pogled koji prodire u Istinu, kaže župnik Arški. To je unutarnja molitva.

Abraham, Ilija, proroci i drugi čuli su i prepoznali Božje poruke. Možemo li to i mi, mali ljudi? Možemo li uopće čuti od Gospodina nešto poput poruke? Odgovor jest: možemo. Ali kako? To nas muči. Smije li se uopće takva pitanja postaviti? Kako znati da razgovaramo s Gospodinom, a ne s nekim zlim? Sveta Terezija Avilska i sveti Ivan od Križa imaju odgovore. Ponizni, koji imaju povjerenje u Boga nalaze odgovore. Za kršćansku je teologiju mogućnost slušanja Božjih riječi samorazumljiva.

Zabluda je da unutarnja molitva priliči samo svetima, onima koji su dostigli svjetlost. Prostor unutarnje molitve svima je otvoren. No bilo bi dobro da duhovni voditelj upozna sklonosti i mogućnosti molitelja te mu preporuči najbolji put. Za nekog pak može biti najbolje da ostane u području usmene molitve i razmatranja.

Život unutarnje molitve nije plod neke tehnike, nego je dar koji valja znati primiti. Naš trud nije jamstvo za milost, za postizanje svetosti, već je samo polazna točka na putu prema Bogu. Iako naša unutarnja raspoloživost srca, inicijativa i aktivnost na tom putu imaju svoje mjesto, unutarnja molitva počiva na Božjoj inicijativi i na Njegovoj milosti. Ne otvorimo li se Božjoj ljubavi, ostat ćemo usredotočeni na sebe, a ne na Boga. U svom ćemo molitvenom životu uvijek biti izloženi suptilnoj napasti koja će veličati naše vlastite napore i umanjivati Božje milosrđe. Sveta nas Terezija Avilska punoput upozorava da bez poniznosti nećemo ni započeti put molitve. Oholost je žilava i ne želimo priznati da će nas Bog odvesti puno dalje nego što bismo mi to mogli samo svojim snagama.

Unutarnja molitva je za svetu Tereziju Avilsku bitna na putu k savršenosti duhovnog života. Potrebno je i moguće odrediti stupnjeve savršenosti molitve. Kako? Terezija dosljedno provodi razredbeni postupak prema shvaćanju misaone molitve kao prijateljskog razgovora s Bogom. O razini savršenstva molitve sudi prema razini prijateljske ljubavi i zajedništva.

Riječi izviru iz razumna. Kad se riječi rasplinu, duša može veličati Boga i odmarati se u njegovu milosrđu.

Ostvaruje se Terezijina središnja misao o unutarnjoj molitvi, o prisnu razgovoru s Gospodinom u kojemu odgovaramo na njegovu ljubav prema nama. Postiže se stanje prisnog zajedništva, kad je duša u Bogu a Bog u duši.

U unutarnjoj se molitvi nipošto ne smije zapustiti razmatranje Svetoga pisma. Naglasak valja staviti na tajne života, djela, trpljenja i otkupljenja našeg gospodina Isusa Krista.

Kako se približavamo Bogu, fizikalno vrijeme prestaje postojati. Postoji molitveno vrijeme. Molitveno se vrijeme ne mjeri u satima i sekundama: čini nam se kao da je prošlo nekoliko trenutaka a stvarno su protekli sati. Vrijeme drugačije teče jer smo odvojeni od stvari, slika, osoba – od svega. Sveti Ivan od Križa kaže: „Stoga duša katkada ostaje kao u nekoj velikoj zaboravi, tako da se kasnije ne domišlja u kakvom se je stanju nalazila, niti što je radila, ni koliko je vremena provela u tom stanju. Katkada se stvarno događa da duša provede mnogo vremena u takvoj zaboravi, pa kad se vrati k sebi, čini joj se da nije prošao ni časak ili da se nije dogodilo ništa.” (US 2,14,10)

U unutarnjoj molitvi duboko skrivene istine otkrivaju se upijanjem. Nema diskurzivnih analiza. Kad su misli i vjera u ravnovjesju, molitvom se uspinjemo sve više i više.

Po dolasku u Karmel molitva Male Terezije kreće iz čistog srca. Postaje duboka, postaje molitva tišine. Sve je snažnija i snažnija. Otvorila je put Božjem djelovanju. Sveti Duh daje joj milost ulivene unutarnje molitve. Prisutna je i suhoća tamne noći. Uz ulivenu (pasivnu) molitvu, ona moli i aktivno. Zbog toga se ne može reći

da dosljedno slijedi tamnu noć svetoga Ivana od Križa. Dolazi do ispreplitanja moljenja načinom *Lectio Divina* . Mala Terezija moleći *Lectio Divina* u četvrtom koraku (*Contemplatio*) ulazi u ulivenu kontemplaciju. Sveti Duh otvara srce, um i dušu. Molitva postaje šutnja, osjeća se Božja prisutnost. Bez Duha Svetoga bila bi to samo ljudska vježba, intelektualna igra.

Vjera postaje glavni sadržaj molitve. Od Uskrsa 1896. godine, posljednjih godinu i pol Terezijina života molitva ispituje smisao postojanja, postaje duboko iskušenje vjere.

Sveta Mala Terezija prepoznaje djelovanje Isusa Krista u svome srcu i precizno opisuje: „Isus ne treba knjiga ni učitelja da poučava duše. On, Učitelj učitelja, poučava bez bučnih riječi. Nikada ga nisam čula govoriti, ali osjećam da je On u meni, u. svakom me času On vodi i nadahnjuje što treba da govorim Ili činim. Upravo u času kad ih trebam, otkrivam rasvjetljenja kojih prije još nisam vidjela; obično ona nisu najobilnija za vrijeme mojih razmatranja nego više usred mojih dnevnih poslova.“ (PJD A170)

U unutarnjoj molitvi Terezija moli za svoju braću, grješnike i nevjernike . Pred kraj života, više nego ikada ranije, moli za veliko Crkveno zajedništvo vjernika i nevjernika otvorena. Njima ona želi svim svojim bićem dokazati ljubav. To je bio jedan od razloga njezina proglašenja Zaštitnicom misija. Ona je je još prije svoga ulaska u karmel željela postati misionarka. Njezin je samostan u Lisieuxu osnovao prvi karmel na Dalekom istoku, u Saigonu (danas: Ho Chi Minh). Nadala se odlasku u Hanoi na osnivanje samostana. Bolest je učinila svoje.

Iako Mala Terezija nije nikad čula Isusa govoriti, dobro poznaje izvor rasvjetljenja ideja u svome srcu. Svjesna je izvora milosti i svoga poslanja: „Tada sam primila milost koju sam uvijek smatrala jednom od najvećih u mom životu jer u toj dobi nisam primala rasvjetljenja odozgo kao sada kad sam njima preplavljena. Mislila sam da sam rođena za slavu, i dok sam tražila sredstvo da to postignem, dragi mi je Bog ulio osjećaje koje sam upravo opisala. On mi je također dao da shvatim da se moja slava neće pokazati očima smrtnika, nego će se sastojati u tom da ću postati velikom sveticom!“ (PJD A4,68)

Na dan prve Pričesti jedanaestogodišnja Terezija je iskusila sjedinjenje s Isusom: „Ah, kako je bio sladak prvi cjelov Isusov mojoj duši!.To je bio cjelov ljubavi; osjećala sam da sam ljubljena, pa sam govorila: ‘Ja te ljubim, dajem ti sebe zauvijek.’ Nije bilo zahtjeva, ni bojeva, ni žrtava. Već su se dugo vremena Isus i sirota mala Terezija gledali i razumjeli Toga dana to više nije bio pogled, nego sjedinjenje, oni nisu više·bili dvoje, Terezija bijaše iščezla, kao kaplja vode koja se gubi u pučini oceana. Ostao je samo Isus, On je bio Učitelj, Kralj. Zar ga nije Terezija molila da joj uzme slobodu, jer joj je njezina sloboda zadavala strah? Ona se osjećala tako slaba, tako krhka da se zauvijek htjela sjediniti s božanskom jakošću!. Njezina je radost bila prevelika, preduboka a da bi je mogla izdržati. Naskoro je obliše divne suze na veliko čudo njezinih drugarica. One nisu mogle shvatiti da ovo prognano srce, kad sva nebeska radost uđe u njega, ne može da je podnese ne lijući suza “ (PJD A4,74)

Celina, sestra Male Terezije je napisala: „Način kako je sestra Terezija bila sjedinjena s Bogom bio je tako jednostavan i prirodan, kad je govorila o njemu. Kad sam je jednom pitala je li katkad izgubila Božju nazočnost, samo je rekla: ‘Ne, mislim da nikad nisu prošle tri minute a da nisam mislila na Boga.’ Izrazila sam svoje čuđenje da je moguća takva povezanost. ‘Ta posve je razumljivo da se misli na nekoga koga se voli’, rekla je ona.” (SMS 62)

Papa Ivan Pavao II je u *Apostolskom pismo o proglašenju Svete Terezije od Djeteta Isusa i Svetoga Lica naučiteljcom sveopće Crkve* rekao: „Terezija je potom kontemplativka. U skrovitosti svoga Karmela ona je živjela veliku avanturu kršćanskog iskustva tako da je spoznala dužinu i širinu, visinu i dubinu Kristove ljubavi. (usp. Ef 3, 18-19) Bog je htio da ne bude skrivene njezine tajne, nego je osposobio Tereziju da navještatajne Kralja. Svojim životom Terezija pruža svjedočenje i teološko objašnjenje ljepote kontemplativnog života kao potpunog darivanja Kristu, zaručniku Crkve i kao živa potvrda Božjega primata nad svim stvarima.”

Započinjanje unutarnje molitve

U razmatranju djeluje razum, a u unutarnjoj molitvi poglavito djeluje volja. Nije toliko važno što mi činimo, nego što Bog čini u nama. Stojimo u Božjoj prisutnosti. Bogu prilazimo srcem, spontano, bez naučenih riječi. Srcem govorimo. Srcem izražavamo svoju ljubav.

Ljubav stvara prijateljstvo, prijateljstvo s Bogom. Bog nas poziva. Moleći, odgovaramo na njegov poziv. Moleći mislima, misao nam postaje ljubav. Često iz razmatranja neopazice prelazimo u unutarnju molitvu.

Prožima nas ugoda kad smo u blizini voljene osobe, kad joj se približi naša duša. Želimo joj dobro, želimo joj pripadati, posvetiti joj se. Svjesni smo slobodnog darivanja sebe Bogu. Osjećamo ugodu i utjehu.

Želju za ugodom potiskujemo snagom volje. Pripadnost Bogu ne raste ako nam je cilj vlastita ugoda. Ako se u darivanju sebe Bogu pojavi ugoda, valja je rabiti za jačanje volje da ustrajemo na putu k Bogu. Pri izostanku ugode, voljom nastavljamo put.

Unutarnja molitva zahtijeva skrušenost i smirenje. Bahati i samouvjereni traže viđenja posredstvom molitve. No takvi umjesto dosezanja visina, padaju duboko.

Sve se čini vrlo jednostavnim sve dok to ne pokušamo sami učiniti. Dobro je zato imati učitelja da nas ohrabri i uputi na pravi put. Jer ako želimo sve razumjeti, nećemo razumjeti ništa. Valja shvatiti da nije bitno razumjeti, već predati se. Umjetnik koji nije do kraja ovladao zanatom i koji neprestano razmišlja o materijalima, o pokretima ruke, o harmonijama – nikad neće stvoriti umjetničko djelo. Dakle, kad steknemo dovoljno znanja, znanje se stavlja ustranu: predajemo se Bogu, ljubimo i slavimo Boga.

Boga ćemo naći u sebi ako uđemo u tamu. Um vidi tamu, a srce vidi svjetlo. Ako Boga ljubimo na dnevnom svjetlu, ljubit ćemo Ga i u tami.

Unutarnja molitva započinje stvaranjem molitvenog

ozračja. Dalji koraci ovise o mnogočemu. Svaka je duša drukčija. A i nije uvijek ista. Odnos svake duše s Bogom jedinstven je pa je tako i molitva jedinstvena. Moramo otkrivati put kojim nas Bog želi voditi. Dobro je prihvatiti preporuke i aktivnost usmjeriti prema ovim načelima: prvenstvo božanskog djelovanja, prvenstvo ljubavi, Isusova ljudskost kao sredstvo sjedinjenja s Bogom i to da Bog stanuje u našem srcu.

Katkad molitva ide sama od sebe. Duša i Bog su u zajedništvu pa se i ne postavlja pitanje o tijeku molitve. Duši je darovana ljubav pa ju valja samo primiti. Početnike često nosi takva milost ispunjenosti osjećajem ljubavi i lijepim mislima.

Darovana milost ne poništava naše mane, samo ih prikriva. Nastupom suhoće iznenada se vraćaju slabosti i mane. Tada valja ustrajati i prebroditi pustinju.

Kojiput je Božja prisutnost izrazito snažna. Kad izvanredne milosti prestanu, često uslijedi borba i sumnja u izvor milosti. Tada nam duhovnik može pružiti dragocjene savjete i pomoć.

Katkad nam razmatranje postaje teško, s naznakama suhoće. Bez posebnih smo misli pa Bogu prilazimo s ljubavlju, iz srca. Razum spava. Eventualni povratak aktivnoj molitvi je obustavljen. Duša neka se prepusti i tone u pasivnost. Pustimo da Bog djeluje. Nadolaze misli, prolaze slike, dolaze i odlaze, ali to se odvija na površini. Ne slijedimo te slike i misli. Nisu ni važne.

Slike i kipovi Isusa Krista i Majke Božje, kako unutarnji tako i vanjski, korisni su u unutarnjoj molitvi. U činu kontemplacije, kad nam je duša preplavljena

nebeskim darovima, udaljujemo se od simbola. Tada duša ne čini ništa drugo doli se uzdiže na promatranje Boga. Napredujemo motreći uzvišene krjeposti vjere, ufanja i ljubavi kojima se Boga na osobit način štuje.

Sveta nam Terezija Avilska govori iz iskustva. Kad duša krene putem unutarnje molitve, dobro je da ne mari mnogo niti se veseli, kad joj Gospodin dade naslade i nježnosti. Obično bismo radije samo primali, a ništa ne bismo davali. „Za ženice je slabe poput mene i male jakosti, čini mi se, podesno, kad ih Gospodin, kao sada mene, podupire nasladama. Mene podupire, da uzmognem podnositi neke tegobe, s kojima me je Njegovo Veličanstvo pohodilo." (MŽ 11,14)

Naš se rast osniva na poniznosti. Oholo je željeti se uzdignuti vlastitim snagama: Bog podiže naše duše. „U mističkoj teologiji, o kojoj počeh govoriti, razum gubi svoju djelatnost, jer mu je obustavlja Bog. To ću kasnije razložiti potanje, ako budem znala i ako mi Bog da zato svoju milost.

Hoću da kažem, da mi ne smijemo ni pomisliti te bi se usudili obustaviti razum ili zaustaviti njegovu djelatnost. Inače bismo ostali ludi i hladni te ne bismo radili ni jedno ni drugo. A kad Bog obustavi razum i zadrži mu djelatnost, dade mu nešto, što će ga zapanjiti i čim će se baviti, pa će bez promišljanja više razumjeti dok bi izmolio Vjerovanje, nego što mi možemo upoznati sa svim svojim zemaljskim naporima u mnogo godina." (MŽ 12,5)

Mala Terezija na ulasku u unutarnju molitvu ima beskrajno pouzdanje u božansko milosrđe: „Budući

da se Isus vratio na nebo, ja ga mogu slijediti samo tragovima koje je ostavio. A kako su ti tragovi svijetli, kako su mirisni! Treba da samo bacim pogled u sveto Evanđelje, odmah udišem divne mirise života Isusova, i znam na koju stranu treba trčati... Ne težim za prvim mjestom, nego za posljednjim; mjesto da idem naprijed s farizejem, ja ponavljam, puna pouzdanja, poniznu molitvu carinika; ali nadasve nasljedujem primjer Magdalene, njezinu divnu ili bolje njezinu zaljubljenu smionost koja očarava Srce Isusovo, a zavodi moje. Da, ja osjećam, kad bih imala na svojoj savjesti sve grijehe koji se mogu počiniti, bacila bih se, slomljena srca od kajanja, u naručje Isusovo, jer znam koliko ljubi rasipnog sina koji se vraća k njemu. Dragi je Bog doduše, u svom susretljivom milosrđu, očuvao moju dušu od smrtnoga grijeha, ali to nije razlog zašto se dižem k njemu s pouzdanjem i ljubavlju.“ (PJD C11,244) To su posljednje riječi napisane u Povijesti jedne duše.

Molitva ulivene sabranosti

Sveta Terezija Avilska je prvu u nizu pasivnih oblika molitve nazvala: molitva ulivene sabranosti. Katkad se naziva i pasivno poniranje. Njome prelazimo iz aktivne u pasivnu molitvu.

Sistematizacije vrsti molitava neka nam budu samo orijentir na duhovnom putu svete Terezije. Ona često govori kako smo različiti i kako se procesi molitve u našim dušama razlikuju od osobe do osobe. Na početku

je molitva sabranosti: „Prvu molitvu koju sam osjetila po mom mišljenju nadnaravnu, jer ju svojom vještinom i marom nisam mogla steći, pa nastojala ne znam koliko, iako se može čovjek pripraviti na nju, i o tome bi trebalo povesti velikog računa to je molitva unutarnje sabranosti što se osjeća u duši. Čini se naime, da duša u sebi ima drugačija sjetila, nego su ova izvanjska, pa se čini, da se ona sama u sebi želi odijeliti od izvanjske vreve. Gdjekad povuče sjetila za sobom pa bi rado zatvoriti oči i ništa ne slušati niti gledati ni zamjećivati, nego samo ono čime se onda bavi duša, to jest moći se razgovarati nasamo s Bogom. Ovdje se ne gubi nijedno osjetilo ni moć, nego sve ostaje aktivno, ali zato da se bavi Bogom. Komu to dade Naš Gospodin lako će razumjeti, a drugima će trebati mnogo riječi i usporedbi. Od te sabranosti nastaje gdjekad vrlo slatki unutarnji mir i spokoj-nost, pa se duši čini, da joj ne manjka ništa, a umara je čak i govor, to jest usmena molitva i razmatranje. Htjela bi samo ljubiti. To traje neko vrijeme, pa i duže." (IZ 54,3-4)

Kod molitve ulivene sabranosti nije riječ o djelovanju naše volje, upornosti, borbe i odlučnosti, već je bitna Božja milost i Božja snaga: „Mnogo je učinaka ove molitve. Spomenut ću nekoliko. A najprije ću spomenuti drugu vrst molitve, koja se gotovo vazda spominje prije ove. O njoj sam govorila drugdje , pa ću ovdje reći samo malo. To je sabranost, koja se i meni čini vrhunaravna; jer ona nije u tom, da se boravi u mraku, ni da se zatvore oči ni u vanjskoj stvari ni da se nehotice zatvore oči i želi samoća. Čini se, da se ova zgrada za molitvu podiže

bez vještine. Čini se da su osjećaji i vanjske stvari izgubili svoje pravo, dok duša opet stječe svoje pravo, što je bila izgubila.” (ZD 4,3,1)

Duša se priprema za molitvu smirenosti. Terezija Avilska u kazivanju o sabranosti uočava da nije objasnila potrebu da se Boga traži u svojoj nutrini. Poziva se i na sv. Augustina: “Čini mi se, da nisam nikad tako shvatljivo pokazala kao sada, jer je velika pomoć, dade li Bog tu milost, ako hoćemo da tražimo Boga u unutarnjosti jer se tu nalazi bolje i na veću našu korist nego u stvorovima, kako kaže sv. Augustin, da ga je našao, nakon eto ga je tražio na mnogo strana. I ne mislite, da se on dosiže stečenim razumijevanjem nastojeći misliti, da je Bog u nama, ili ga zamišljati u sebi. To je dobro i izvrstan način razmatranja, jer se osniva na istini, t. j. da je Bog u nama samima. Ali to nije ono, o čemu se radi, jer to može učiniti svaki, s pomoću Gospodinom, razumije se sve. No ovo je drugačije, o čemu govorim. ... Držim, da Njegovo Veličanstvo iskazujući tu milost čini to osobama, koje se već otresaju svjetovnih stvari. Ne kažem, da to biva onima, što su u takvom položaju, te ne mogu djelotvorno, već željom. On ih zove posebice, neka paze na unutarnjost. I stoga, hoćemo li da damo mjesta Njegovom Veličanstvu, držim, da neće biti samo to onome, koji počne zvati da mu dade više.” (ZD 4,3,3)

Molitva sabranosti stvara zadovoljstva a molitva smirenosti stvara slasti. Kad duša dođe u ovo stanje, Gospodin nenasilno presijeca djelovanje razuma. Ne obustavlja ga. Nastojimo ništa ne misliti. Razum je

svjestan događanja i svog boravka pred Bogom. Lijepo mu je. Meditira: "Duša, što ju je Gospodin htio uvesti u ovaj stan, koliko shvaćam, ima ponajviše činiti što je spomenuto. Bez ikakva nasilja i buke mora nastojati, da zaustavi raspredanje razuma, ali da ne dokine ni njega ni misao. No dobro je, da se sjeća, da je pred Bogom, i ko je ovaj Bog. Ako upije u se ono, što osjeća, dobro. Ali neka se ne trudi, da shvati, što je ono, jer je ono dano volji. Neka pusti nju da uživa bez ikakvog napora, uz nekoliko ljubaznih riječi. Ako i ne nastojimo ovdje ne misliti ništa, dešava se to često, ako i vrlo kratko vrijeme. ... Kad hoće Njegovo Veličanstvo, da prestane razum, zabavi ga na drugi način i spoznaji daje toliko uzvišeniju svjetlost nad onom, što je možemo doseći, te spoznaja bude kao zadivljena. A onda se i ne znajući kako nauči bolje nego svim našim marom i naporom, koji je upropašćuju. Bog nam je dao naše moći, da radimo s njima, pa sve dobiva svoju plaću. Zato nemamo razloga, da ih zamamljujemo, nego pustimo, neka svaka vrši svoju službu, dok joj Bog ne odredi veću. Razum se uspreže ili pušta, da ga stegnu, videći, da ne shvaća, što želi, pa ide s kraja na kraj, kao luda, što nikad ne sjeda. Volja tako teži za Bogom, te joj nemir razuma zadaje veliku tegobu. Zato duša ne smije za to mnogo mariti, jer će izgubiti mnogo svoga užitka. Mora njega ostaviti, a sama se baciti u ruke ljubavi. Njegovo Veličanstvo će je naučiti, što joj je u tom raditi, a to je gotovo sve u tom, da se drži nevrijednom tolikoga dobra i samo zahvaljuje." (ZD 4,3,7) Duša se mora predati sasvim u ruke Bogu, neka s njom čini što hoće.

Molitva smirenosti

Gospodin u nekim trenucima dovodi duše do smirenja. Molitvu smirenosti nazivaju i molitvom mira. Ona počiva na poniznosti i odvojenosti od svijeta.

Ima trenutaka kad Gospodin dovodi u spokojstvo moći duše nakon mnogih lutanja. Poklanja nam smirenje. Stanje smirenosti ne možemo dosegnuti sami svojom sposobnošću ma koliko se trsili. Bez Božje pomoći moći naše duše neće se smiriti. Kad se dođe do molitve smirenosti, jača volja za pokorom. Duša dobiva blagost i duhovnu širinu. Vjera je življa. Nada jača i postaje sigurnija. Sve će krjeposti i dalje rasti ako se klonimo grijeha i ne uvrijedimo Boga. Moramo ustrajati jer u ustrajnosti je naše dobro. Sveta Terezija ukazuje na mogućnost smanjenja milosti Božje ako se udaljimo od Boga.

Božja je prisutnost očita u molitvi smirenosti: „Ovdje nisu po mojem mnijenju moći sjedinjene već zadivljene, pa kao začarane gledaju, što se zbiva ... Volja mora biti, čini mi se, nekako sjedinjena s voljom Božjom. Ali se u kasnijim učincima i djelima upoznaju ove molitvene istine. Veoma je velika milost Našega Gospodina, ako je upozna, ko je prima, a još veća, ako se ne vrati natrag. Jer, kako je rečeno, duša ne shvaća nikad potpuno, što joj ovdje daje Gospodin i s ljubavlju, s kojom se sve više približuje." (ZD 4,2,6)

Nakon molitve sabranosti nastaje san moći. To je san duhovnih i tjelesnih moći. Moći nisu potpuno oduzete. Duša osjeća da je samo volja sjedinjena s Bogom. Razum i pamćenje su slobodni za rad u službi Božjoj. Moći

još nisu sjedinjene s Njime. Kad su sve moći ujedinjene s Bogom, duša ne može raditi ništa. Razum nestaje. Volja ljubi. Pamćenja nema. Osjetila su budna. Duša se obogaćuje poniznošću i drugim krjepostima.

Sveta Terezija molitvu smirenosti svrstava u kontemplaciju iako je katkad usko povezana s usmenom molitvom: „Da ne reknete, da raspravljam o motrenju (kontemplaciji), bilo bi kod ove pažnje dobro govoriti malko o početku čiste kontemplacije, koju oni, što je drže, zovu molitvom mira. No kako rekoh, raspravljam o usmenoj molitvi, pa bi se onima, koji ne znadu, moglo činiti da ne ide jedno s drugim (t. j. usmena molitva i kontemplacija). A ja znam, da se obje slažu. Oprostite mi, što ću reći koju o toj molitvi, jer znam, da mnogo osoba, što mole naustice, iznenada podigne Gospodin do motrenja (kontemplacije), a da same ne znaju kako. Poznam jednu osobu koja nije nikad znala drugačije moliti već naustice i moleći je tako sve nalazila. Kad ne bi molila, lako bi izgubila razum, te nije mogla podnositi. Ali obavljajmo mi sve tako unutarnju molitvu. Nekoliko je Očenaša molila ona kadikad na čast prolijevanja krvi Gospodnje, i još nešto više usmeno, i u tom je provodila nekoliko sati. Jednom dođe k meni veoma rastužena, šio ne zna razmatrati ni obavljati motrenja (kontemplacije), već samo usmenu molitvu. Zapitah je, što moli naustice i vidjeh, dok je molila Očenaš, da je obavljala čisto motrenje i da ju je Gospodin podizao te je sjedinjivao sa sobom. I zapažalo se zbilja po njezinim djelima, da prima tako velike milosti, jer je provodila vrlo dobro svoj život. Ja sam slavila Gospodina i zavidjela joj na usmenoj molitvi!

Ako je to istina, kao što jest, ne mislite vi, koji ste protivnici motrilaca (kontemplativaca), da ćete biti slobodni te ćete i vi postati, ako molite usmene molitve, kako ih treba moliti, i ako sačuvate čistu savjest." (PS 30,7)

Duša je zadovoljna u molitvi smirenosti. Volja je s Gospodinom a druge moći duše su djelatne. To znači da će nam proći i cijeli dan da su nam združeni i aktivni i kontemplativni život: „Moći duše su smirene, pa se ne bi htjele ni maknuti. Dvije su moći slobodne. Volja je tu zarobljena, pa ako je može što mučiti, muči je, kad vidi, da opet mora zadobiti svoju slobodu. Razum ne bi htio upoznavati više od jedne stvari, ni pamet (imaginacija) se ničim više ne bavi. Napokon, dok to stanje traje, tako su opijene i zadivljene zadovoljstvom i nasladom, što imaju u sebi, te se ne sjećaju, da mogu što više poželjeti. Sa svetim bi Petrom rado klicale: Gospodine, načinimo ovdje tri sjenice (Mt 17,4.). Kad je taj mir velik i dugotrajan, čini mi se, da volja ne bi mogla ustrajati u tom miru, kad ne bi bila vezana na nešto. Pa doista oni, koji uživaju taj mir, vide, da nisu potpuno kod onoga, što rade, van da im nedostaje najbolje, a to je volja, koja je po mojem mišljenju sjedinjena s Bogom. A ostale moći ostavlja slobodne, da se bave stvarima njegove službe. Za to su onda mnogo sposobnije. No trome su, a kadikad kao omamljene, treba li se baviti svjetovnim poslovima." (PS 31,3)

Valja još jednom naglasiti: u ovo stanje smirenosti sami ne možemo doći bez Božje milosti. Moramo shvatiti da ne možemo ništa dodati niti oduzeti, nego samo primati.

Molitva sjedinjenja

Molitva sjedinjenja je mistično sjedinjenje s Kristom. To je najviša ulivena molitva nastala po posebnoj milosti Božjoj. Naša je volja usklađena s voljom Božjom. Moći duše spavaju. Duša je u Bogu.

Sveta Terezija Avilska daje sliku sakramenta braka za objašnjenje stupnjeva molitve sjedinjenja. To su: upoznavanje, zaruke i ženidba. Ili drugim riječima: jednostavno, puno i preobražavajuće sjedinjenje. Vrlo detaljno objašnjava sve aspekte molitve sjedinjenja.

Terezija nas upozorava da u molitvi sjedinjenja ne smijemo oduzimati od Boga niti dodavati kod Njega, nego oduzimati i dodavati kod sebe. Bog će udijeliti milost duši koju smatra svojom. Moramo napredovati u služenju Gospodinu i u poznavanju sebe te uskladiti svoju volju s voljom Božjom.

Patnje ne priječe sjedinjenje s voljom Božjom. Patnje prođu. Jednako tako ni naslade ne dopiru u dubinu duše, već samo do osjetila i moći. Kad smo u nedoumici glede volje Božje, dovoljno je pogledati Isusa i slijediti njegov put, voljeti Isusa i voljeti bližnjega. Kako bismo shvatili gdje smo na putu, moramo se upoznati i u malim stvarima. Gospodin hoće djela učinjena u poniznosti. U molitvi sjedinjenja približavamo se Bogu. No možemo se i udaljiti ako se opustimo. Moramo izbjegavati prigode u kojima bismo mogli podleći napasti. Nastojmo uvijek ići naprijed.

Gospodin počinje udjeljivati sve veće milosti. Duša se približila Bogu. Ostao je tek malen korak do potpu-

nog sjedinjenja. Ali ta se razdaljina teško prelazi. Dolaze duševne i tjelesne tegobe u cilju pročišćenja. Duša nije u samoći, već u svijetu koji stavlja zapreke na duhovni put. Ugode ne donose olakšanje, već povećavaju duševne patnje. Najbolji lijek su djela milosrđa i pouzdanje u Božje milosrđe.

Milosti su velike pa patnje ne dovode do slabljenja volje, nego potiču na dodatni napor na putu prema Gospodinu. Poticaji koji dolaze iz krajnje nutrine duše snažni su i probrani. Na djelu je Božje milosrđe čak i onda kad duša nije zaokupljena Bogom.

To je djelovanje ljubavi Gospodinove popraćeno tako jasnim znakovima da nikakvoj nedoumici nema mjesta. U tim su događanjima sva osjetila i moći bez ikakve opijenosti. Božja milost dolazi na tom visokom stupnju i za vrijeme usmene molitve.

Gospodin obuzima dušu u molitvi kroz česte ushite, zanose ili let duha. Tada je ljubav na vrhuncu, volja opijena a razum rastrojen cijeli dan, ili čak danima. Potom se budi želja za pokorom.

Trajanje je toga sjedinjenja prema svetoj Tereziji kratko, ne dulje od pola sata.

Kad se duša s povjerenjem i punom voljom preda Bogu, više nema pravo na sebe, nego je pristala da je Gospodin privuče k sebi. Za takav odnos s Bogom potrebna je velika srčanost. Čini se kao da se duša odvaja od tijela jer vidi da gubi osjetila i ne shvaća ništa. Pojavljuje se strah. Slaba, strašljiva duša će se uplašiti i pobjeći. Ponizni imaju manje poteškoća, imaju više povjerenja u Boga.

Duša ima veliku želju da ne ozlovolji Boga. Gospodin joj daje milost da bi se njome koristila za Njegovo hvaljenje. Duše s kojima se Bog na tako osobit način združuje osjećaju zbog grijeha veliku bol. Bog čisti dušu jer mu samo čista duša može biti bliska. Bog prosvjetljuje dušu jer samo ljubavlju srca možemo pojmiti Isusa. Što više napredujemo, više smo praćeni od dobroga Boga.

One duše koje su po Božjem milosrđu činile pokoru za svoje grijehe i nalaze se u milosti božanskog braka pristupaju punom sjedinjenju.

Te riječi valja čuti, vjerovati u njih i shvatiti Istinu. Spoznaja Božje prisutnosti nije jednostavna i nije u našim rukama. Razumjet ćemo kad Gospodin otvori prozor razuma.

Molitva je put u mjesto unutarnje tišine, u zadnji stan u kojemu prebiva jedino Bog. Nije jednostavno probiti se tako daleko u nutrinu. Moramo probiti barijeru sačinjenu od misli i osjećaja kako bismo došli do mjesta ljubavi i mira. Srce se smiruje u Bogu. Spoznajemo svoje Ja. Svijet nema više nikakve moći nad nama. Dolazak u zadnji stan čista je milost. Nema naših zasluga. Samo Bog ima pristup do središta naše duše. Daruje nam slobodu i spoznaju naše duše.

Poništavanje razuma i osjetila

Duša je uronjena u Božju prisutnost. Nema riječi. Pred nama je Isus i promatra nas: Mira que te mira – „Gledaj

kako te gleda”. (MŽ 13, 22) Mnogo je pjesama skladano s tim pripjevom. Sveta nam Terezija Avilska govori da priđemo Kristu: “...ušutkati razum i boraviti tako ondje s Gospodinom. Ako je moguće, zabavimo razum, da gleda u Njega, koji gleda u nas. Pridružimo mu se, govorimo s Njim, molimo mu se, ponizimo se pred Njim, naslađujmo se Njim, i sjećajmo se, da nismo vrijedni te budemo s Njim.” (MŽ 13, 22) Njezina je duša otkrila da takva molitva donosi mnogo koristi, pa se nada da će i nama biti korisna. Napredujemo korak po korak tako da stišavamo svoje ja, mene i moje jer su suviše vezani za osjetila. Kako raste razina molitve, tako se smanjuje karakter razuma, a smetnje se stišavaju. Gospodin se ne pouzdaje u naš razum. On djeluje u našem razumu. Brani nas od nečastivog.

U razmatranju je razum znatno aktivniji nego u kontemplaciji. Približavanje Bogu u ljubavi događa se djelovanjem Duha. Cilj unutarnje molitve jest ostvarenje jedinstva s Bogom. Što smo bliži Bogu, manje ga vidimo. Tako sv. Ivan od Križa nalazi Boga u tami noći. Tami osjetila iz razmatranja pridodajemo tamnu noć duše.

Iz razmatranja neosjetno ulazimo u unutarnju molitvu. Razmišljanje je prestalo. Primamo Riječ u tišini uma. Duša je uronjena u stvarni Božji svijet. Odmara se u njemu. Vidi nejasnu, ali živu sliku Boga. Ne čini ništa za sebe, već se prepušta. Oholosti više nema, postoji ponizno primanje koje je preduvjet novog rađanja. Vanjski je svijet nestao, ostaje samo osjećaj postojanja, osjećaj neznanja, osjećaj ispunjenosti Bogom.

Unutarnja molitva je stanje duše koje je nemoguće

opisati. Razum je potisnut i nema tko voditi zapisnik sa susreta s Bogom. Pokuša li se riječima opisati doživljaj susreta, brzo se uvidi da smo nemoćni dobro se izraziti. Sveta Terezija kaže: „Ta niti zna riječima izreći, niti razum zna razumjeti, niti poredbe mogu poslužiti, da to razjasne; jer su zemaljske stvari preniske za ovu svrhu ... dok duša mnogo ne iskusi, ostaje u nedoumici, što joj se dogodilo: je li sama nešto zamislila, je li sanjala, je li joj bilo dano od Boga ili se zloduh prerušio u anđela svjetlosti." (ZD 5,1-5)

Prijenos doživljaja srca onoga što oko nikad nije vidjelo a uho nikad nije čulo, slikama kojima se opisuju doživljaji glazbe ili vizualnih umjetnosti, nikad nije vjerodostojan. Dionizije Areopagit piše o božanskoj tami a sv. Ivan od Križa o tamnoj noći u kojoj nema doslovne slike Boga. Kad se kaže tama, misli se na nemogućnost spoznaje. Osjetila su nemoćna. Isto je kad se kaže zasljepljujuće božansko svjetlo u kojemu, opet, ništa ne vidimo. Osjetilima ne možemo spoznati Boga a razumom dođemo u oblak neznanja. Tami osjetila prilazi i tamna noć duše. Možda je paradoksalno ali neznanje jest veliko znanje a samoća jest prisno zajedništvo. Zahvaljujući milosti, Boga možemo spoznati srcem: približit ćemo se Bogu ako ga volimo.

Sveta Terezija ističe napore kontemplativaca: „Ja znam, što moraju trpjeti jedni i drugi te jasno upoznajem, da su patnje, što ih Bog šalje motriocima (kontemplativcima), nesnosne i takve, te ne bi mogli podnijeti, kad im ih Bog ne bi zasladio nasladom gledanja." (PS 18,1)

Za Tereziju bila je značajna Isusova molitva u Getsemanskom vrtu: „Tada im reče: ‘Duša mi je nasmrt žalosna. Ostanite ovdje i bdijte sa mnom!’ I ode malo dalje, pade ničice moleći: ‘Oče moj! Ako je moguće, neka me mimoiđe ova čaša. Ali ne kako ja hoću, nego kako hoćeš ti.’... Duh je, istina, voljan, no tijelo je slabo.” (Mt 26,38-41)

Srce ne govori neprestano, kako bismo u prekidu mogli slušali Božje odgovore. Božji glas ne čujemo uhom nego srcem. Srce čuje Božju ljubav i Božju milost. Duša upija milost i ostaje u njoj. Duša stječe duhovnu korist. S Bogom smo bez slika i misli koje raspršuju pozornost. Srce odlazi tamo gdje nema ni prostora ni vremena i, paradoksalno, obuhvaća sav nama znan prostor i vrijeme.

U unutarnjoj molitvi srce na tisuće načina izražava Boga. Spoznajemo da imamo udjela u Božanskome.

Sjedinjenje i ekstaza

Sjedinjenje i zanos razlikuju se, ali i preklapaju i nadopunjuju. Za zanos se rabe i drugi nazivi: ekstaza, uznesenost, ushit, duhovni polet, let duha i istrgnutost. Neki rabe te riječi kao istoznačnice, a neki ih razlikuju. Pripadaju istom razredu unutarnje molitve.

Sveta Terezija Avilska doživljavala je ekstaze. Ekstaza je uzvišeni oblik unutarnje molitve, to je stanje iza granice razuma. Ekstaze su nehotične, nepredvidljive i neupravljive. Kod sjedinjenja je moguć naš otpor dok

kod zanosa otpor navali žestine nije moguć. Na ulazu u zanos javlja se i strah od nepoznatog. Kad se shvati da je zanos djelovanje Gospodina, Njegova milost, tada se valja prepustiti zanosu.

U ekstazi, zanosu, gubi se svijest o pojavnom svijetu i uživa u božanskom viđenju. Sv. Terezija kaže: „Rado bih umjeti rastumačiti s pomoću Božjom razliku među sjedinjenjem i zanosom, koji zovu i ushitom ili poletom duhovnim ili istrgnutost, a to je sve jedno. Kažem, da su ta različna imena za jednu stvar, koju zovu i ekstazom. Zanos daleko nadmašuje sjedinjenje. Čini mnogo veće učinke, a i mnogo drugih djela. Čini se, da je sjedinjenje jednako na početku, u sredini i na kraju, i djeluje iznutra. Zanos pripada višemu stupnju pa izvodi učinke iznutra i izvana." (MŽ 20,1)

Raste osjećaj osamljenosti i tjelesne, slatke muke. "Strašna je, ali slatka muka; jer duša ne prima ništa, štogod joj se od zemlje predoči, pa bilo i ono, što joj inače običava biti vrlo slatko. Čim se pokaže, baca ga od sebe. Ona upoznaje dobro, da ne ljubi ništa nego svoga Boga. No ne ljubi ništa posebno u Njemu, nego sve zajedno, što je god u Njemu, a ne zna, što ljubi. Kažem: ne zna, jer joj mašta ne predočuje ništa." (MŽ 20,11)

U zanosu sv. Terezija je imala osjećaj lakoće tijela, a noge kao da nisu doticale tlo. Nijedna moć duše ne zna što se zbiva. Tijelo je tako svezano satima, dok su razum i pamet rastreseni. „Kad se duša vrati opet k sebi, ako je zanos bio velik, dogodi se, da dan dva pa i tri bude kao omamljena, jer su joj moći tako zadivljene, pa se čini, da duša nije pri sebi ... Dogodi se često, da

duša gledajući tolike velike stvari ostane sasvim slijepa, zamišljena, zapanjena, obezumljena.” (MŽ 20,21)

Nakon zanosa postaje jasno kako zemaljsko ima malu vrijednost. Duša želi izvršavati volju Gospodina. Kad ne bi bilo takvih učinaka, postojala bi dvojba, potječu li zanosi od Boga.

Sveta je Terezija pisala o velikim milostima koje joj je udijelio Gospodin, pa i o “milosti strjelice”. Papa Benedikt XIII. dopustio je blagdan i vlastitu službu Probodenja srca naše svete Majke Terezije, 1726. godine. Kod nas se slavi 26. kolovoza. OZnamenita je skulptura Sv. Terezija u ekstazi iz 1651. godine slavnoga umjetnika Berninija. Nalazi se u Rimu u karmelićanskoj crkvi Santa Maria della Vittoria.

POSLJEDNJA MOLITVA MALE TEREZIJE

Sveta Mala Terezija pri kraju pisanja povijesti svoje duše piše svoju posljednju molitvu: „Isuse, moj predragi Ljubimče, ja ne znam kad će se svršiti moje progonstvo. Više nego jedna večer mora me još vidjeti kako pjevam u progonstvu tvoje milosrđe, ali napokon će i za mene doći posljednja večer; tada bih voljela da ti mogu reći, o, moj Bože:'Ja sam te proslavila na zemlji; izvršila sam djelo koje si mi dao da činim; objavila sam tvoje ime onima koje si mi dao: oni su bili tvoji, i ti si mi ih dao. Sada znaju da sve što si mi dao dolazi od tebe, jer sam im priopćila riječi koje si ti meni priopćio; oni su ih primili i povjerovali da si me ti poslao. Ja molim za one koje si mi dao, jer su tvoji. Nisam više u svijetu, ali oni su još ovdje, a ja se vraćam k tebi. Sveti Oče, sačuvaj radi svog imena one koje si mi dao. Ja sada idem k tebi, i zato da radost koja dolazi od tebe bude ispunjena u njima, ja govorim ovo dok sam u svijetu. Ne molim te da ih uzmeš iz svijeta, nego da ih očuvaš od zla. Oni nisu od ovoga svijeta, isto tako kao što nisam ni ja od svijeta. Ali ne molim samo za njih, nego i za one koji će povjerovati u tebe na njihove riječi. Oče moj, ja želim da ondje gdje ja budem budu sa mnom i oni koje si mi dao, i da svijet spozna da si ih ljubio kao što si i mene ljubio.' (Usp. Iv 17)

Da, Gospodine, eto to bih htjela ponavljati za tobom prije nego poletim u tvoje naručje. Možda je to presmiono? Ali ne, već odavna si mi dopustio da budem smiona pred tobom. Kao što je otac rasipnoga sina rekao svome starijem sinu, rekao si ti meni: 'Sve što je moje i tvoje je.' (Lk 15,31) Tako su tvoje riječi, o Isuse, i moje, pa se mogu njima poslužiti da na duše koje su ujedinjene sa mnom privučem milosti Oca nebeskoga.

Ali, Gospodine, kad kažem da želim da ondje gdje ja budem budu i oni koje si mi ti dao, ne želim time tražiti da oni ne mogu postići i mnogo veću slavu od one koju ćeš ti milostivo udijeliti meni, nego hoću jednostavno moliti to da jednoga dana budemo svi ujedinjeni u tvom lijepom nebu." (PJD C11,240-241)

POGOVOR

Na kraju, kao znak duboke zahvalnosti ocu Vjenceslavu, duhovnom voditelju koji nas je nadahnuto usmjeravao putem svete Terezije i karmelićanske molitve, navodim riječi pjesme koju je osobito volio i radosno pjevao s hodočasnicima – romarima – u svetištu Majke Božje Remetske.

K suncu prosi vsaka roža

K suncu prosi vsaka roža,
K suncu trava vsaka,
Tak i k tebi, Majka Božja,
Srce siromaka.
Milostiva vsakom ti si,
Vse ti vračiš boli,
Odbila još nikog nisi
Koi za pomoč moli.

Čuj molitve vruče ove,
Draga naša Mati!
Tvoj te narod vezda zove,
Romari Hrvati.
Dobra nam naviek ostani,
Zmoli nam pri Sinu,
Da od vsega zla obrani
Nas i domovinu.

(Napisao: Dragutin Domjanić)

CITATI, KRATICE

Biblija – Kršćanska sadašnjost, Online Biblija
KKC – Katekizam Katoličke Crkve; Hrvatska Biskupska konferencija, Glas Koncila, 1994.
PJD – Sveta Terezija od Djeteta Isusa: Povijest jedne duše, Nadbiskupski Duhovni Stol – Glas Koncila, Zagreb, 1975.
UŽ – Sveta Terezija od Djeteta Isusa i Svetoga Lica: Ulazim u život, Posljednji razgovori, Nadbiskupski Duhovni Stol – Glas Koncila, Zagreb,1997.
ACL – Archives du Carmel de Lisieux, www.archives-carmel-lisieux.fr
SMS – Celina Martin: Terezija iz Lisieuxa, Sjećanja na moju sestru, UPT, Đakovo, 2005.
Djela sv. Terezije, preveo dr. Fran Binički, Dominikanska naklada Istina, 1933. – 1935.
MŽ – Moj život
PS – Put savršenosti
ZD – Zamak duše
OS – Osnuci
IZ – Izvještaji

SADRŽAJ

Molitva je prijateljski razgovor s Onim za kojega znamo da nas ljubi. Putovanje prema Bogu. Dragocjeno je kad nas na tome putu vodi velika naučiteljica Crkve – sveta MalaTerezija. U ovoj se knjizi molitvi prilazi iz Karmelskoga svjetovnog reda s pogledom na MaluTereziju: od usmene molitve i razmatranja do unutarnje molitve, sabranosti i sjedinjenja. Od toga što i kako moliti, od priprema i načina molitve do zapreka i ometajućih misli. Od toga koliko su za molitvu važne ustrajnost i poniznost, pouzdanje i predanost Božjoj volji do djelovanja molitve i primanja milosti.

ISBN 978-953-48445-0-2